

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Disertační práce

**VOJENSKÁ DUCHOVNÍ SLUŽBA V ČESKOSLOVENSKÉ
ARMÁDĚ V LETECH 1918–1939**

se zvláštním přihlédnutím k římskokatolické církvi

Vedoucí práce: prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Mgr. et Mgr. Jiří Ignác Laňka

Studijní obor: Teologie

Forma studia: Kombinovaná

2017

Disertační práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji disertační práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své disertační práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

5. dubna 2017

V první řadě děkuji svému školiteli, vedoucímu mé disertační práce prof. ThLic. PaedDr. Martinu Weisovi, Th.D. za trpělivost, pochopení, laskavost, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále chci poděkovat všem, kteří svou radou, pomocí a přízní přispěli k tomu, že tato kvalifikační práce spatřila světlo světa, zvláště vojenským historikům plk. gšt. PhDr. Eduardu Stehlíkovi, Ph.D., MBA, por. Martinu Vaňourkovi a také skvělému týmu vojenských kaplanů AČR.

Zvláštní dík pak patří mé drahé ženě Janě za její nesmírnou trpělivost a podporu.

OBSAH

ÚVOD	7
1 HISTORICKÉ KOŘENY ARMÁDNÍ DUCHOVNÍ SLUŽBY	15
1.1 Historický vývoj do roku 1694	15
1.2 Léta 1649 až 1867 – doba budování stálé císařské armády	19
1.3 Léta 1867 až 1914 – doba Rakouska-Uherska	22
1.3.1 Reorganizace v roce 1868	22
1.3.2 Reorganizace v roce 1904	23
1.3.3 Reorganizace v roce 1913	30
1.4 Léta 1914 až 1918 – doba 1. světové války	32
2 VZNIK ARMÁDNÍ DUCHOVNÍ SLUŽBY A JEJÍ PROMĚNY DO ROKU 1935	36
2.1 Legislativní rámec vzniku Československé branné moci	37
2.2 Recepce a počátky budování duchovní služby	39
2.3 Legislativní rámec vojenské duchovní služby	40
2.4 Spory o církevní jurisdikci	41
2.5 Struktura duchovní služby do roku 1935	44
2.6 Personální stavy duchovní služby československé armády	45
3 KONSOLIDOVANÁ DUCHOVNÍ SLUŽBA PO ROCE 1935	46
3.1 Obecná organizace v době míru	46
3.1.1 Doplnování důstojníků duchovní služby	47
3.1.2 Působnost a podřízenost duchovní služby	48
3.1.3 Okruhy činnosti vojenských duchovních	49
3.1.4 Vojensko-duchovní pravomoc	50
3.2 Duchovní služba katolická v době míru	51
3.2.1 Katolická duchovní služba u velitelství sborů	52
3.2.2 Katolická duchovní služba u divizí a některých útvarů	52
3.2.3 Katolická duchovní služba u vojenských léčebných ústavů	53
3.2.4 Povinnosti a práva katolických duchovních správců	53
3.2.5 Používání církevních hodností a titulů	55
3.3 Duchovní služba evangelická v době míru	55
3.3.1 Evangelická duchovní služba u velitelství sborů	55
3.3.2 Povinnosti a práva evangelických duchovních správců	56
3.4 Duchovní služba církve československé v době míru	56
3.4.1 Duchovní služba církve československé u velitelství sborů	56

3.4.2	Členství v úřadech církve československé	57
3.5	Duchovní služba za branné pohotovosti státu	57
3.5.1	Organizace duchovní služby za branné pohotovosti státu	58
3.5.2	Duchovní služba v léčebných ústavech v poli	59
3.5.3	Vedení vojenských matrik za branné pohotovosti státu	59
3.5.4	Ustanovení pro ukončení branné pohotovosti	60
4	ÚKOLY VOJENSKÝCH DUCHOVNÍCH VE SPECIFICKÝCH PODMÍNKÁCH	61
4.1	Osvětová a mravní výchova vojska	61
4.1.1	Organizace osvětových odborů	62
4.1.2	Osvětoví referenti	63
4.1.3	Prostředky vojenské mravní výchovy	64
4.2	Služba vojenských duchovních ve vojenských věznicích	67
4.2.1	Denní pořádek ve věznicí	68
4.2.2	Úkoly duchovních při péči o vězně	69
4.3	Služba vojenských duchovních při výkonu trestu smrti	70
4.3.1	Výkon trestu smrti u československé armády	73
4.3.2	Přípravu před popravou	73
4.3.3	Vojenská hotovost	75
4.3.4	Doba a místo popravu	75
4.3.5	Cesta na popraviště	76
4.3.6	Výkon trestu smrti provazem	76
4.3.7	Výkon trestu smrti zastřelením	77
4.3.8	Několik poprav	78
4.3.9	Administrativa spojená s výkonem trestu smrti	78
5	ŽIVOTOPISY VOJENSKÝCH DUCHOVNÍCH	79
5.1	Přednostové duchovní služby 1918–1939	79
5.1.1	generální superior Msgre. Antonín VONEŠ	79
5.1.2	generální superior Msgre. ThDr. Josef BOMBERA	81
5.1.3	generál duchovní Msgre. Ignác MEDEK	86
5.1.4	generál duchovní Msgre. Methoděj KUBÁŇ	87
5.2	Vojenští kaplani	92
5.3	Vojenští kaplani – nedohledatelní	186
6	ŽIVOTNÍ PŘÍPĚH GENERÁLA JAROSLAVA JANÁKA	189
6.1	Do konce první světové války	189
6.1.1	Dětství	189
6.1.2	Středoškolská studia	189
6.1.3	Teologická studia	190

6.1.4	Působení v civilní duchovní správě	191
6.1.5	Působení v c. a k. armádě v Praze	191
6.1.6	Působení v zahraničí do konce války	193
6.2	Služba v prvorepublikové armádě	195
6.2.1	Nástup a služba v době bojů s Maďarskem	195
6.2.2	Působení v Košicích	197
6.2.2.1	Svaz československého důstojnictva v Košicích	198
6.2.2.2	Vojenský domov Ymka v Košicích	199
6.2.2.3	Hospodářské kurzy v Košicích	200
6.2.2.4	Členství v městské radě v Košicích	201
6.2.2.5	Členství v Československém červeném kříži	201
6.2.2.6	Klub československých turistů	201
6.2.3	Přemístění do Prahy	203
6.2.3.1	Velký projekt „Jeskyně Domica“	204
6.3	Okupace – činnost v odboji	206
6.3.1	Zatčení Gestapem dne 6. února 1949	209
6.3.2	Na psychiatrii	211
6.3.3	Květnové povstání 1945 v Praze	213
6.4	Na Ministerstvu národní obrany – nový začátek	213
6.5	Konec vojenské kariéry	216
6.6	Ocenění	217
	ZÁVĚR	218
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	224
	SEZNAM ZKRATEK	248
	VÝBĚROVÝ JMENNÝ REJSTŘÍK	249
	SEZNAM PŘÍLOH	251
	PŘÍLOHY	252
	ABSTRAKT	283
	ABSTRACT (abstrakt v angličtině)	284

ÚVOD

Tato disertační práce se věnuje historii vojenské duchovní služby v prostoru historických českých zemí, a to primárně v meziválečném období existence první Československé republiky. Autor této práce je více jak tři desítky let policistou ve službách Policie České republiky, na pozici vedoucího výcvikového oddělení centrální protiteroristické jednotky. Současně je římskokatolickým jáhnem, ordinářem pověřeným pastorační prací ve prospěch Policie ČR. A právě propojení těchto dvou prostředí, prostředí boje proti nejzávažnější formě trestné činnosti, založeného převážně na represii a užití síly, a prostředí církve, založeného na maximální vstřícnosti vůči člověku, jej přivedlo k zájmu o tuto zvláštní formu kategoriální pastorace, kterou je právě vojenská, ale i policejní duchovní služba. Autorův dlouhodobý zájem o historii, zvláště pak historii ozbrojených sil a sborů byl pobídkou k cestě „ad fontes“, tedy hledat historické kořeny vojenské duchovní služby, pochopit souvislosti dějinného vývoje a vliv, jaký má její tradice na působení současných vojenských kaplanů s otevřeností pro aplikaci v policejním prostředí.

Při pohledu zpět do minulosti je možné s jistotou říci, že se církev od nepaměti významně podílela na správě věcí tohoto světa. Muže církve, kleriky, bylo možné spatřit v mnoha světských úradech, vojenskou mašinérii nevyjímaje, i když těch, kteří se v této pozici chápali zbraní, bylo dozajista velmi málo. Jejich prvořadým úkolem bylo sloužit panovníkovi i rytířům, později vojákům, svátostmi a otcovským povzbuzením. V čase vzniku pravidelných armád pak vojenští kněží sloužili u větších vojenských jednotek, které se pak staly jejich jakýmsi zvláštními farnostmi. Vojenský kněz spravoval posádkový kostel a doprovázel vojáky jak na cvičení, tak do války, a zde jim sloužil hlavně svátostí smíření a eucharistií před bojem a posledním pomazáním a pohřebními obřady po boji. S určitým zjednodušením se dá říci, že tato podoba duchovní služby se v našich zemích udržela prakticky až do vzniku první republiky v roce 1918. Změněná vnitropolitická situace samostatného československého státu se odrazila i na vztahu k církvi a přinesla sebou i změny v chápání a fungování vojenské duchovní služby. Ta byla zrušena spolu s čs. armádou krátce po okupaci v roce 1939. Obnovena byla na krátkou dobu po roce 1945 ale již po pár letech s nástupem komunistického režimu svou činnost opět ukončila. Zajímavostí je, že nebyla nikdy ukončena *de iure*, ale zanikla postupnými kroky personálních opatření, kdy byli jednotliví duchovní z nejrůznějších důvodů propouštěni, již nebyli nahrazováni a jejich služební místa byla rušena. Fakticky duchovní služba zanikla v říjnu roku 1950. Další kvalitativní vývojový skok představuje vznik moderní Duchovní služby po více jak čtyřicetileté přestávce, v červnu roku 1998.

Toto zcela mimořádné propojení sakrálního a profánního prostoru vzbuzuje rozporuplné pocity a reakce, a to od nadšeného přijetí až po naprosté odmítnutí. A právě pro podporu vědomí potřebnosti tohoto druhu služby v drsném, neosobním světě vojáků, zbraní, násilí a smrti, vznikla tato práce. Chceme v ní postavit proti dvěma populárním a ve většině společnosti zažitým, ale jinak zcela nesmyslným archetypům vojenského duchovního, tedy cynického feldkuráta Otto von Katze z Haškovy knihy Dobrý voják Švejk a hodného, přihloupce naivního otce Francise Mulcahye z amerického filmového

seriálu MASH, reálné osoby vojenských kněží a představit jejich nelehkou službu, přičemž se primárně zaměřujeme na období existence první Československé republiky. Předsudků je v této oblasti mnoho, ale skutečných znalostí naopak velmi málo.

Hlavním **cílem předkládané práce** je vytvořit prolegomena k životu a službě vojenských duchovních samostatné první Československé republiky, která mají sloužit jako základ pro práci budoucích badatelů. Problematika činnosti vojenských duchovních je velmi široká. Období, kterým se v této práci zabýváme, tvoří léta existence Československé republiky v rozmezí let 1918 až 1939. Tedy jde o více jak 20 let postupného a nelehkého vývoje této zvláštní služby, která musela velice citlivě reagovat na vývoj samotné československé armády, dramaticky ovlivňovaný jak vnitropolitickou, tak i mezinárodní situací. V této době v duchovní službě sloužilo 69 katolických, 13 evangelických a 3 českoslovenští duchovní. Pro dlouhé časové období, složitý vývoj a počet zúčastněných osob si tedy v žádném případě nenárokujeme přinést vyčerpávající informace či kompletně zhodnotit všechna fakta, týkající se zkoumaného tématu. Vzhledem k rozsahu problematiky a vzhledem k tomu, že je práce zpracovávána na katolické fakultě a sám autor je římskokatolickým duchovním, zaměřujeme se převážně na vojenské duchovní z řad římskokatolického kléru, i když samozřejmě základní informace o působení evangelické a československé části armádní duchovní služby nepomíjíme.

Jak již bylo řečeno, zabýváme se dobou existence samostatného československého státu, vymezenou dvěma světovými válkami. Přesto však, pro kompletnější pochopení návazností a historických souvislostí, nemůžeme opominout dobu předcházející, tedy dobu Rakouska-Uherska s přesahem dále do minulosti. V této době se formovaly základní zásady a tradice vojenské duchovní služby, na kterých bylo dále stavěno a které tvoří její pevné základy až do současnosti. Rovněž tak na několika místech překračujeme i horní časovou hranici, a to zvláště v životopisech jednotlivých duchovních. Nebylo totiž výjimkou, že mnozí z nich začínali svou vojenskou službu ještě za c. a k. mocnářství, pokračovali za první republiky, v době okupace často působili v odboji a po válce znovu vstupovali do armádních služeb a podíleli se na znovuoživení duchovní služby. Jedním z těchto vojenských kněží byl gen. duch. Jaroslav Janák, kterému je věnována samostatná kapitola.

Na zkoumané téma nahlížíme **ze dvou úhlů pohledu**. Jednak hledáme odpověď na otázku, jak měla duchovní služba fungovat. Zde nám byly hlavní oporou zákony, nařízení, služební předpisy a věstníky. Ten druhý pohled je zaměřen na otázku, jak duchovní služba reálně fungovala. Na ni odpovídají samotné životní příběhy jednotlivých vojenských duchovních.

Problematika armádní duchovní služby na našem území se již ocitla v zájmu různých badatelů, proto nevstupujeme na zcela panenskou půdu. V níže uvedeném přehledu **aktuálního stavu bádání** se zcela stručně zmíníme o nejdůležitějších publikacích, které se tohoto tématu dotýkají.

Hned zpočátku je třeba uvést, že ačkoli se budeme pohybovat v prostoru první republiky, nevěnujeme se přímo samotnému jejímu vzniku a společenskému milieu. To bylo již dostatečně zpracováno do velké hloubky mnohými předními badateli a dostatečně publikováno. Jako příklad uvádíme knihu *Vznik Československé republiky 1918*¹ historika Jana Galandauera, která vyšla v roce 1988, nebo kniha *Dějiny první republiky*² historičky Věry Olivové, která poprvé vyšla v roce 2000. Stejně tak se hlouběji nevěnujeme vztahu československého státu a církve, který například pečlivě zpracoval a publikoval autorský tým Michala Pehra, Jaroslava Šebka, Pavla Helana a Marka Šmída ve třech svazcích s názvem *Československo a Svatý stolec*³.

Významným a neocenitelným pramenem, z kterého jsme čerpali informace pro dobu před vznikem samostatného Československa, je monografie posledního vojenského ordináře rakousko-uherské armády Emericha Bielika *Geschichte der K. u. K. Militär-Seelsorge und des apostolischen Feld-Vicariates*⁴, kde se věnuje vývoji vojenské duchovní správy od nejstarších dob až do konce devatenáctého století. Bielik zde předkládá nástin struktury duchovní správy a rovněž popisuje průběh polních bohoslužeb a jeho vývoj v průběhu dějin spolu. Rovněž seznamuje s úkoly a pravomocemi vojenských kněží a jejich vazbu jak na vojenské duchovní představené, tak i na diecézní klérus. Nevynechává ani popis vojenských výchovných ústavů, vojenských kostelů a kaplí a předkládá přehled všech válek a vojenských tažení od roku 1618 do roku 1900 a zároveň uvádí jména vojenských kněží, kteří v těchto bojích padli.

Z pera Emericha Bielika pochází rovněž obsáhlá příručka pro kněžstvo vojenské duchovní správy, která vyšla pod názvem *Handbuch für k. u. k. katholische Militärgeistlichkeit*⁵. V ní byly prezentovány vojenské i církevní předpisy, zákony a nařízení, které byly potřebné pro fungování vojenské duchovní správy. Rovněž zde byly uvedeny i výnosy římských kongregací, které se k této službě vztahovaly.

Velkou pomocí byla i studie historika Martina Weise *Skizze der katholischen Armee – und Marineseelsorge in Ösrerreich-Ungarn*⁶. V ní jsou stručným a výstižným stylem představeny nejdůležitější momenty a události v historii rakousko-uherského vojenského kléru od nejstarších dob až po první světovou válku.

¹ GALANDAUER, Jan. *Vznik Československé republiky 1918: programy, projekty, perspektivy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1988.

² OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012. ISBN 978-80-86107-63-9.

³ PEHR, Michal a ŠEBEK, Jaroslav. *Československo a Svatý stolec: od nepřátelství ke spolupráci (1918-1928)*. I., Úvodní studie. Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, 2012. ISBN 978-80-86495-73-6; HELAN, Pavel, ed. a ŠEBEK, Jaroslav, ed. *Československo a Svatý stolec*. II/1., Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti (1919-1925): výběrová edice dokumentů. Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, 2013. ISBN 978-80-86495-74-3; ŠMÍD, Marek, ed. et al. *Československo a Svatý stolec*. III., Diplomatická korespondence a další dokumenty 1917-1928: výběrová edice. Praha: Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, 2015. ISBN 978-80-87782-23-1.

⁴ BIELIK, Emmerich. *Geschichte der K. u. K. Militär-Seelsorge und des apostolischen Feld-Vicariates*. Wien: Im Selbstverlage des Apostolischen Feld-Vicariates, 1901.

⁵ BIELIK, Emmerich. *Handbuch für die k.u.k. katholische Militärgeistlichkeit*. Wien: Apostolischen Feldvikariats, 1905.

⁶ WEIS, Martin. *Skizze der katholischen Armee – und Marineseelsorge in Ösrerreich-Ungarn*. *Notitiae historiae ecclesasticae*. Scientific peer-reviewed journal, roč. 2, 2013, č.1. ISSN 1338-9572.

Dalším důležitým zdrojem informací pro poznání struktury a fungování rakousko-uherské vojenské duchovní správy byly články vojenského duchovního Rudolfa Zháněla, které publikoval v odborném Časopise katolického duchovenstva v letech 1905 a 1913⁷.

Pro čerpání informací o vojenských reáliích prvorepublikové armády byla neocenitelnou monografií kolektivu autorů s názvem *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*⁸. Tato publikace vznikla k dvacátému výročí vzniku Československé republiky a přispěli do ní kromě tehdejšího prezidenta republiky Dr. Edvarda Beneše i předseda vlády Dr. Milan Hodža, ministr zahraničních věcí Dr. Kamil Krofta a samozřejmě i ministr národní obrany František Machník. S nimi pak dvacetiletý vývoj jednotlivých armádních součástí popsali další významní důstojníci československé armády.

Neméně důležité pro nás bylo i pětisvazkové dílo kolektivu autorů nazvané *Vojenské dějiny Československa*, zvláště pak jeho druhý a třetí díl. Druhý svazek⁹ obsahuje přehledný výklad vojenské problematiky českých a slovenských dějin v období habsburské a posléze rakousko-uherské monarchie od jejího vzniku v roce 1526 až do rozpadu v roce 1918. Obsahem třetího dílu¹⁰ je historický vývoj vojenství na území našeho státu v období existence první republiky v letech 1918 až 1939. Tato práce vznikla před rokem 1989 a text nese znamení doby „vlády jedné strany“. Nicméně po oprostění se od tehdy nezbytných politických doplňků a klišé text velmi kvalitním způsobem plní základní informační požadavky.

Užitečné informace jsme našli i ve dvou obsáhlých vojenských encyklopediích. První je dílem slovenského historika Alexe Maskalíka a nese název *Elita armády: československá vojenská generalita 1918–1992*¹¹. Ta obsahuje tři relativně samostatné části. První, textová část je všeobecným úvodem do problematiky a usiluje o rekonstrukci personální výstavby čs. vojenské elity, konkrétně generality, v konkrétních historických etapách společné československé státnosti. Druhá, hlavní část, je encyklopedickým slovníkem, který obsahuje profily vojenských osob v generálské hodnosti. Ve třetí části publikace jsou přílohy, tvořené seznamy a tabulkami, analyzujícími strukturu čs. generality z hlediska konkrétního historického období, celkových počtů, vojenského původu, národnostního, věkového a hodnostního složení či vzdělanostní úrovně. Druhou encyklopedií je tematicky širší dílo autorského kolektivu Jiřího Fidlerera a Václava Sluky, vydané pod názvem *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*¹². Časový úsek, kterým se kniha zabývá, jsou léta 1920 až 1938, tedy období mezi unifikací

⁷ ZHÁNĚL, Rudolf. Nový pořad a postup u vojenského duchovenstva. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1913, č. 9; ZHÁNĚL, Rudolf. Z vojenské duchovní správy. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1905, č. 2, 3, 4.

⁸ BLÁHA, Silvestr, ed., MEDEK, Rudolf, ed. a FASSATI, Miloslav, ed. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938.

⁹ BROFT, Miroslav a kol. *Vojenské dějiny Československa. II. díl (1526–1918)*. Praha: Naše vojsko, 1986. 28-005-86.

¹⁰ BÍLEK, Jiří a kol. *Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918–1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987. 28-044-87.02/36.

¹¹ MASKALÍK, Alex. *Elita armády: československá vojenská generalita 1918–1992*. Banská Bystrica: HWSK, 2012. ISBN 978-80-970941-0-2.

¹² FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-256-2.

čs. branné moci v roce 1920 a brannou pohotovostí státu na podzim roku 1938. Z určitých důvodů autoři vynechali dobu mobilizace na podzim 1921. Text je zaměřen na zpracování organizačního vývoje, dislokace, vojenského sboru, výstroje a výzbroje mírové branné moci Republiky československé.

Jak je výše uvedeno, v několika případech jsme se nevyhnuli časovému přesahu i do doby po druhé světové válce, tedy do doby, kdy k moci nastupovala nová síla komunistického aparátu a systematicky likvidovala vše, co jí stálo v cestě. Pro pochopení této doby zvláště z pohledu armády byly pro nás klíčové práce Františka Hanzlíka *Diskriminace a perzekuce vojáků v Československu v letech 1945–1955*¹³ a *Únor 1948: výsledek nerovného zápasu*¹⁴, ačkoli se přímo nevěnují duchovní službě.

Životní příběh jednoho z generálů prvorepublikové duchovní služby Metoděje Kubáně přinesl ve své publikaci *Páter Method: životní příběh generála duchovní služby Msgre Metoděje Kubáně*¹⁵ vojenský historik Eduard Stehlík. Kniha podává svědectví o životě a díle vojenského kněze, který zahajoval svou vojenskou kariéru za rakouko-uherské monarchie a pokračoval v ní ve službě v československé armádě. V letech nacistické okupace se významným dílem zapojil do odbojové činnosti a svůj život skončil v nacistickém koncentračním táboře. Text tedy podává neocenitelné svědectví o reálném průběhu služby vojenského duchovního jak v rakouské, tak i v československé armádě.

Tématem armádní duchovní služby se pak zabývá i řada autorů v nejrůznějších kapitolách a odkazech v knihách a monografiích a ve studiích, publikovaných v odborných časopisech. Mezi nejdůležitější řadíme studii historika Oldřicha Pejse *K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939*, publikované v odborném periodiku *Historie a vojenství*¹⁶, vydávaném Vojenským historickým ústavem v Praze. Důležité informace přináší i studie slovenského vojenského historika Františka Duraje *Významné osobnosti vojenskej duchovnej služby na území Čiech, Morvy a Slovenska v rokoch 1918–1950*, uveřejněná v odborném periodiku *Vojenská história*¹⁷, vydávaném slovenským Vojenským historickým ústavem v Bratislavě. Sérii studií po názvem *História vojenského duchovenstva v habsburskej monarchii I.–XI.*, zabývajících se historií a působením vojenského duchovenstva v době Rakouska-Uherska, zveřejnil Juraj Červenka na webových stránkách Klubu vojenskej histórie Beskydy¹⁸. Stručnou studii doby přelomu 19. a 20. století z pohledu vojenského kléru publikoval i Tomáš Veber pod názvem *Pohled do dějin české armádní duchovní*

¹³ HANZLÍK, František. *Diskriminace a perzekuce vojáků v Československu v letech 1945–1955*. Praha: Powerprint s.r.o., 2015. ISBN 978-80-87994-76-4.

¹⁴ HANZLÍK, František. *Únor 1948: výsledek nerovného zápasu*. Praha: Prewon, 1997. ISBN 80-238-1816-3.

¹⁵ STEHLÍK, Eduard. *Páter Method: životní příběh generála duchovní služby Msgre Metoděje Kubáně*. Praha: AVIS, 2006. ISBN 80-7278-370-X.

¹⁶ PEJS, Oldřich. *K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939*. In: *Historie a vojenství*, 1991, roč. 40, č. 3.

¹⁷ DURAJ, František. *Významné osobnosti vojenskej duchovnej služby na území Čiech, Moravy a Slovenska v rokoch 1918–1950*. In: *Vojenská história*. Ročník 6, č. 3/4, 2002. ISSN 1335–3314.

¹⁸ Klub vojenskej histórie Beskydy.HE [online]. Dostupné z: <http://www.kvhbeskydy.sk>

služby – nedávná minulost a situace kolem roku 1900¹⁹ v odborném periodiku Caritas et veritas, vydávaném Teologickou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Nelze opominout ani publikační činnost Martina Flosmana, zvláště pak jeho článek „Bojí se nás. Proč? Nevím...“ *Situace vojenské duchovní služby po roce 1945 a osudy vybraných duchovních po únoru 1948*²⁰, publikovaný Ústavem pro studium totalitních režimů ve sborníku vydaném k životnímu jubileu opata Heřmana Josefa Tyla v roce 2016. Text je charakterizován pečlivou prací s archivními materiály a podává svědectví o posledních letech existence duchovní služby na počátku vlády komunistického aparátu v tehdejší Československu.

Závěrem lze tedy konstatovat, že **do současné doby neexistuje žádná moderní monografie či komplexní studie**, která by se do dostatečné hloubky a na základě dostupných archivních pramenů zabývala historií vojenské duchovní správy jako takové a která by souhrnným způsobem zachycovala životní osudy jednotlivých vojenských duchovních.

Pro dostatečné proniknutí do námi zpracovávaného tématu bylo nezbytné provést **výzkum pramenů**. Zde jsme v první řadě čerpali z pramenů nepublikovaných, uložených ve *Vojenském ústředním archivu – Vojenském historickém archivu v Praze*, které se pro naši práci ukázaly jako zásadní. V tomto archivu jsou trvale uloženy archiválie vojenského charakteru. Pro nás byly nejdůležitější fondy a sbírky z let 1914–1939, zvláště pak fondy ústředních orgánů čs. armády, vyšších velitelství, štábů a vojskových těles a zejména fondy kvalifikačních listin. V tomto archivu jsme mohli prostudovat i vojenské služební knihy, předpisy a směrnice, vztahující se ke zkoumanému tématu.

Další, již velmi kusé materiály se nacházejí v *Archivu bezpečnostních složek*, kde jsou uloženy archivní fondy operativních svazků a vyšetřovacích spisů Státní bezpečnosti a archivní fondy Federálního ministerstva vnitra ČSSR, archivní fondy MV ČSR, StB a vojsk MV.

Díličí informace k jednotlivým osobám vojenských duchovním nám poskytly i *Národní archiv Praha*, *Státní oblastní archiv Třeboň* a *Vojenský historický ústav*. Významnou pomocí v této oblasti byl i rukopis Václava Petery *Géniové církve a vlasti*, uložený v Centrální katolické knihovně v Praze.

Archivní materiály, které jsou k námi zkoumanému tématu dostupné, jsou různé povahy a mají nestejnou výpovědní hodnotu. Proto je třeba na tomto místě jasně deklarovat, že právě tuto různost jsme brali v úvahu jak při jejich kritice a interpretaci, tak i při samotné tvorbě struktury práce. Ke **kritice pramenů** je třeba uvést, že je například k dispozici velmi málo pramenů osobní povahy. Měli jsme možnost pracovat

¹⁹ VEBER, Tomáš. Pohled do dějin české armádní duchovní služby – nedávná minulost a situace kolem roku 1900. In: *Caritas et Veritas*. 2012, ročník 2, č. 1, s. 39–45. ISSN 1805-0948.

²⁰ FLOSMAN, Martin. „Bojí se nás. Proč? Nevím...“ Situace vojenské duchovní služby po roce 1945 a osudy vybraných duchovních po únoru 1948. In: DOLEŽALOVÁ, Markéta (ed.). *Církev za totality – lidé a místa: sborník k životnímu jubileu opata Heřmana Josefa Tyla*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2016, s. 184–204. ISBN 978-80-87912-54-6.

pouze s osobními vzpomínkami posledního generála duchovní služby Jaroslava Janáka a nahlédnout do pozůstalosti po generálu duchovní služby Metoději Kubáňovi. V několika málo případech jsme měli k dispozici osobní svědectví různých osob, vztahujících se k jednotlivým vojenským duchovním. Vzhledem k velkému počtu vojenských duchovních kteří prošli službou v čs. armádě a vzhledem k neúplným a rozptýleným pramenům k nim se vztahujícím nebylo možné a ani účelné podrobně zpracovat jejich životopisy. Naším hlavním záměrem bylo podchytit výlučně dobu jejich vojenské kariéry. Proto zde zůstává stále otevřený prostor i pro další badatele. Se zkoumáním pramenů a literatury je spojeno také **užití metod**. V naší práci používáme především metodu přímou, synchronní a komparativní.

Dostupná odborná literatura a pramenná základna do jisté míry určila i **strukturu této disertační práce**. Snažíme se postupovat chronologicky, což je patrné zejména z členění první až třetí kapitoly, ve kterých postupujeme od nejstarších dob a zpracováváme zde významné mezníky v historii působení vojenských duchovních, které měly zásadní vliv na vývoj jejich služby. Čtvrtá až šestá kapitola jsou pak tematickými celky.

První kapitola se zabývá historií působení duchovních osob v armádním prostoru do roku 1918 a při tom prochází, byť jen stručně, údobím mnoha staletí. Podrobněji se věnuje době a území rakouského císařství a zejména pak Rakouska-Uherska, protože zde již leží a zde se formovaly přímé počátky vojenské duchovní správy v později vzniklé Československé republice.

Druhá kapitola přináší informace o vzniku československé armády po roce 1918 a v jejím rámci i duchovní služby a to až do velké reorganizace branné moci v roce 1935. Zabýváme se zde počáteční strukturou armádních jednotek i vlivy, které na jejich budování působily. Jednalo se zvláště o působení československých legionářů a jejich tradic a samozřejmě i o vliv mezinárodní i vnitrostátní politické a vojenské situace. Věnujeme se zde recepci rakousko-uherské vojenské duchovní správy a jejímu přerodu v integrální součást nové čs. armády a předkládáme zde legislativní rámec, na kterém byla zbudována jak čs. armáda, tak i samotná její duchovní služba. Neopomíjíme podat na tomto místě informace o sporu o církevní jurisdikci, který byl důsledkem zjištěných vztahů mezi Svatým stolcem a vládou Republiky československé v prvních letech její existence. V této kapitole se rovněž věnujeme struktuře duchovní služby a jejím personálním stavům zvláště v uvedeném období rozmezí let 1918 až 1935.

Třetí kapitola se systematicky věnuje působení a úkolům vojenské duchovní služby v letech po rozsáhlé reorganizaci čs. branné moci, která byla reakcí na zhoršující se mezinárodní situaci, ke které došlo zvláště v důsledku nástupu nacistů k moci v sousedním Německu. Zde se opíráme zvláště o obsáhlý organizační předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Podáváme zde informace o obecné organizaci duchovní služby jak v době míru, tak i v době branné pohotovosti státu. V této kapitole přinášíme i základní informace o organizaci dalších dvou součástí duchovní služby, a to o skupině evangelické a československé.

Čtvrtá kapitola je výrazně tematicky zaměřená. Věnujeme se v ní třem specifickým prostředím, do kterých byli vojenští duchovní vysíláni, a která svou

výlučností přesahovala rámec jejich běžné služby. Pojednáváme zde o službě vojenských duchovních ve funkci osvětových důstojníků a učitelů, dále o službě ve vojenských věznicích a trestnicích ve prospěch zde uvězněných vojenských osob a nakonec o službě, kterou poskytovali vojenským osobám odsouzeným k trestu smrti.

V nejobsáhlejší **páté kapitole** se věnujeme životním příběhům jednotlivých vojenských duchovních, kteří působili v čs. armádě po dobu její existence v meziválečném období. Kapitola začíná životopisy přednostů, kteří se za tuto dobu vystřídali čtyři. Dále jsou představeny životopisy všech katolických vojenských duchovních, ke kterým byla k dispozici dostatečná pramenná základna. U některých se totiž nepovedlo dohledat ani vojenské, ani civilní materiály a proto jsou tyto duchovní představeni v poslední části této kapitoly, která uvádí jediné dostupné velmi stručné údaje ze schematismu branné moci.

Poslední **šestá kapitola** přináší pohled do života posledního přednosty duchovní služby, generála duch. Msgre. Jaroslava Janáka. Jeho životní příběh je naprosto zásadním zdrojem poznání reálného průběhu služebního života katolického vojenského kněze.

Jako poslední věc v tomto úvodu zmiňujeme **formální stránku** předkládané kvalifikační práce. Formální úpravy jsou provedeny podle stávajících platných norem pro tvorbu bakalářských a magisterských prací na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, poznámkový aparát je tvořen podle normy ČSN ISO 690.

1 HISTORICKÉ KOŘENY

Tato kapitola, která se zabývá historií působení duchovních v armádním prostoru, se může jevit neúměrně obsáhlá. Nicméně je třeba vzít v potaz, že, byť jen velice schematicky, prochází historickým údobím mnoha staletí. Dotýká se až biblických dob, více však zohledňuje křesťanskou éru na evropském kontinentu. Vcelku podrobně se pak kapitola věnuje době a území rakouského císařství a zvláště pak Rakouska-Uherska a ve své poslední části účasti mocnářství v první světové válce. Zde již totiž leží a zde se formovaly přímé počátky vojenské duchovní služby v československé republice. Československá armáda přejala organizaci vojenského kléru a prakticky po celou dobu první republiky platily předpisy, které vznikly v době monarchie. Z této historie čerpali českoslovenští vojenští duchovní svou inspiraci, své vzdělání a své tradice, i když je zde zřejmý velký vývoj již v samotném pojetí duchovní služby.

Jako příklad je možné uvést poměr dvou základních funkcí, které duchovní plnili a vlastně plní až do dnešní doby. Je to funkce svátostná a funkce pastorační. Obě zcela nevyhnutelně patří k praxi vojenských duchovních. V době rakouského mocnářství převažovala funkce liturgická. Hlavní součástí služby vojenských kněží bylo sloužit mše, které byly velmi propracované, pompézní a jistě velmi působivé, a udělovat vojákům svátosti. Poněkud stranou stála vlastní péče o vojáky, duchovní doprovázení a další pastorační činnosti, i když i na ně bylo stále pamatováno. Českoslovenští vojenští kněží byli mnohem více vojáky, než jejich rakouští předchůdci. Bohoslužby byly prostší, až by se dalo říci vojensky strohé, i když se v žádném případě nezanedbávaly. Kladl se větší důraz na dobrovolnost účasti vojáků a vojenští kněží se mnohem více soustředili na pastorační činnost. Plně se věnovali promluvám, vzdělávání, a to jak náboženskému, tak i všeobecnému, charitativním projektům a dalším a dalším činnostem.

A právě pro pochopení návazností a provázaností všech aspektů duchovní služby ve vojenském světě sahá tato kapitola tak daleko a tak podrobně do minulosti.

1.1 Historický vývoj do roku 1649

Pravděpodobně každé bojové uskupení či armáda všech možných národností a národů daleko do minulosti využívaly služeb duchovních osob všech možných existujících náboženství k tomu, aby si zajistily přízeň bohů, božstva či Boha pro své vítězství v nadcházejícím boji²¹. Eusebios, historik počátků křesťanské éry, podává

²¹ Například v příběhu o Trójské válce je vylíčen příběh krále Agamemnóna, který musel obětovat svou dceru Ifigenii bohyni Artemidě, kterou si tím usmířil a ona dala vítr do plachet králových válečných lodí. Ifigenie se tak stala kněžkou Artemidy. PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. Praha: Albatros, 2002, s. 156. ISBN 978-80-00-01031-3. Válečné úsilí bylo s kněžským působením spojeno i u Židovského národa, jak vypráví příběhy Starého zákona. Tomáš Holub ve své knize připomíná starozákonní historické texty o konkrétních válkách, které byly vedeny v Boží přítomnosti (Dt 23,15) a v nichž Izrael vystupuje jako Boží lid (Sd 20,2). Důležitým předmětem pro správné vedení boje v Božím jménu byla Archa úmluvy, obsluhovaná striktně stanovenými služebníky (Num 10,35n). Vojenské vítězství Izraele bylo výlučně vnímáno jako mocný Boží čin (Ž 7). Pokud naopak Izrael chápal vítězství

příběh o tzv. „dešťovém zázraku“, který se udál díky modlitbám křesťanských vojáků v maltské legii císaře Marka Aurelia²². Církevní historik Martin Weis ve svém článku²³ uvádí jako zásadní a počáteční datum, ke kterému vůbec můžeme vztahovat oficiální působení duchovních v řadách křesťanských vojsk, 28. říjen roku 312, kdy proběhla slavná a pro evropskou historii přelomová bitva u Milvijského mostu mezi římskými císaři Konstantinem I. a Maxentiem. Konstantin v bitvě zvítězil a byl přesvědčen, že mu k vítězství pomohl Bůh křesťanů. V předvečer střetnutí měl totiž vidění, ve kterém dostal pokyn, aby na štíty svých vojáků nechal vymalovat Kristův monogram²⁴. Konstantin poté vydal toleranční patent a křesťanství začalo své vítězné tažení. Dvůr císaře stále provázeli i četní duchovní, jejichž úkolem bylo vykonávat potřebné obřady a pronášet modlitby za zdar panovníkova počínání: „*slavnostními zpěvy a hymny velebili křesťané vše řídicího Boha a pak zbožného císaře a jeho bohumilé syny...*“²⁵. I v družinách germánských králů, kteří přijali křesťanství, byli přítomni duchovní a často i biskupové, a spolu s panovníkem se účastnili vojenských výprav.

Německý reformní synod (Concilium germanicum), svolaný franským majordomem Karlomanem v roce 742 a vedený arcibiskupem a papežským legátem sv. Bonifácem²⁶, v 1. kánonu zakazuje kněžím nosit zbraň a účastnit se válečného tažení²⁷. Nicméně je zde uvedena výjimka pro biskupy a jejich kaplany, kteří byli ustanoveni k doprovázení vojska a zde ke sloužení mší, úschově svatých ostatků, zpovědi a k ukládání pokání²⁸. Ve vojsku franského krále a prvního středověkého císaře Karla Velikého byli rovněž přítomni klerici, aby pečovali o duchovní potřeby vojáků a jejich vůdců²⁹. I v našich historických zemích to bývala běžná praxe. Například biskup Šebřín doprovázel v roce 1039 přemyslovského knížete Břetislava na jeho tažení do Hnězda³⁰ a biskup Daniel v roce 1158 doprovázel knížete Vladislava II. na vojenské výpravě do

jako pouze svou zásluhu, nezávislou na Boží pomoci, byl Hospodinem potrestán (2 Sam 24). HOLUB, Tomáš. *Boj proti terorismu ve světle nauky o takzvané spravedlivé válce. Návrh kriteriologie*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2009, s. 37. ISBN 978-80-7278-508-7.

²² Podle Eusebia proběhla událost takto: „*O císaři Marku Aureliovi se vypráví, že se ocitl ve velké tísní, když měl bojovat s Germány a Sarmaty, poněvadž vojsko trpělo žízni. Vojáci takzvané maltské legie, když se chystali k boji, podle své víry poklekli a modlili se k Bohu, tak jak činíme i my, když se modlíme. Nepříteli to připadalo zvláštní. Brzy však nato se událo něco zvláštního, jak se vypráví. Strhla se veliká bouře, blesky šlehal, nepřítel se dal na zhoubný útek. Déšť žízni úplně zničené vojáky znovu osvěžil, právě, když se modlí. Pohanští spisovatelé cizí našemu náboženství psali sice o zázraku, ale nepřiznávali, že to Bůh učinil na prosby našich...*“. EUSEBIOS Z CAESAREJE. *Církevní dějiny = (Ecclesiastica historia)*. Překlad Josef Novák. V Praze: Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1988. Teologické studie, s. 90.

²³ WEIS, Martin. Skizze der katholischen Armee – und Marineseelsorge in Österreich-Ungarn. In: *Notitiae historiae ecclesiasticae*. Scientific peer-reviewed journal, roč. 2, 2013, č. 1., s. 7–15. ISSN 1338-9572.

²⁴ READ, Pierce Paul. *Templáři*. Brno: BB art, 2001, s. 33–34. ISBN 978-80-7257-406-X.

²⁵ EUSEBIOS Z CAESAREJE. *Církevní dějiny = (Ecclesiastica historia)*. Překlad Josef Novák. V Praze: Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1988. Teologické studie, s. 189.

²⁶ SAMSOUR, Josef. *Církevní dějiny obecné*. Praha: Nakladatelství Kotrba, 1907, s. 335.

²⁷ Tamtéž, s. 434

²⁸ SEDLÁK, Jan. Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates [recenze knihy]. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1901, č. 3, s. 230.

²⁹ JULLIAN, Marcel. *Karel Veliký*. Praha: Svoboda, 1995, s. 45–48, 85, 121. ISBN 978-80-205-0485-0.

³⁰ Např.: WEIS, Martin. *Historie učitelka života?* Tišnov: Sursum, 2004, s. 97–98. ISBN 978-80-7323-072-0. Rovněž: HEŘMANSKÝ, František, ed. *Duchem i mečem*. Překlad František Heřmanský. Praha: Naše vojsko, 2008, s. 90–96. ISBN 978-80-206-0950-2.

Itálie. V souvislosti s touto vojenskou akcí byl Vladislav císařem Friedrichem I. Barbarossou korunován českým králem³¹.

Začátek druhého tisíciletí byl ve znamení křížových výprav proti muslimům. I zde bylo možné spatřit v čele křížáckých armád vysoce postavené duchovní jako papežské legáty. Ale i mnozí řadoví duchovní rovněž přijali kříž a po boku urozených rytířů se účastnili vojenských tažení jako jejich kaplani a také jako kronikáři. Díky nim se dochovalo mnohé očitě svědectví o událostech v tomto vypjatém období. Kruciáty skončily ve svém důsledku velice neslavně a mnozí z těchto zbožných kronikářů to připisovali samotným křížákům, jejich nedisciplinovanosti a hlavně pak mravnímu úpadku. Český kronikář z přelomu dvanáctého a třináctého století, milevský premonstrátský opat Jarloch ve svém Letopisu³² poznamenal, že tak Bůh pokořuje pyšné, protože křížáci spoléhali pouze na své zbraně a Boží pomocí pohrdali, když dokonce místo modliteb obcovali s prostitutkami a tak „*vznikaly přemnohé neřády Bohu ohavné. Neboť nehodí se dobře k sobě a nesnášejí se na jednom místě zbraně válečné a obcování s nevěstkami ...*“³³. V době křížových výprav však také vznikly vojenské řeholní řády, které v sobě spojovaly spiritualitu mnišskou a rytířskou. Důležitou součástí těchto společenství byli i řadoví kaplani, kteří poskytovali mnichům – rytířům duchovní péči³⁴. A právě tyto kaplany můžeme považovat za první skutečné profesionální vojenské duchovní.

Není možné nezmínit ani statečné duchovní, diecézní i řeholní, kteří v době válečného ohrožení zvláště ze strany islámských dobyvatel pobízeli ke statečnosti a vytrvalosti nejen vojáky, ale i obyvatele obležených měst. Martin Weis uvádí příklad světce Jana Kapistránského³⁵, který se svým neohroženým vystupováním, kázáním

³¹ ČORNEJ, Petr et al. *Dějiny zemí Koruny české. I., Od příchodu Slovanů do roku 1740*. 9. vyd. Praha: Paseka, 2003, s. 55. ISBN 80-7185-605-3.

³² Jarloch (něm. Gerlach) byl opatem premonstrátského kláštera v Milevsku. Narodil se kolem roku 1166 a zemřel před rokem 1234. Ve svém vyprávění navazuje přímo na letopis Vincenciův. Poslední zpráva, dochovaná v textu letopisu, vypovídá o událostech roku 1198. Manuscriptorium. *Letopis Jarlochův*. [online]. [cit. 2016-12-30]. Dostupné z: <http://v2.manuscriptorium.com/index.php?q=cs/jarloch>. Letopis Jarlochův je součástí kodexu, pojmenovaném Rukopis milevský, který je uložen v knihovně Strahovského kláštera. Rovněž: WEIS, Martin. *Meč ve službách kříže. Svatá země cílem kruciát*. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta, 2012, s. 71–72. ISBN 978-80-555-0678-4.

³³ *Milevský letopis. Zápisky Vincencia, Jarlocha a Ansberta*. Praha: Argo, 2012, s. 39–40. ISBN 978-80-257-0885-9. Rovněž WEIS, Martin. Skizze der katholischen Armee – und Marineseelsorge in Össterreich-Ungarn. In: *Notitiae historiae ecclesiasticae*. Scientific peer-reviewed journal, roč. 2, 2013, č.1., s. 7–15. ISSN 1338-9572.

³⁴ READ, Pierce Paul. *Templáři*. Brno: BB art, 2001, s. 109. ISBN 978-80-7257-406-X. Rovněž: POŘÍZKA, Jiří. *Řád maltézských rytířů. Z Palestiny na Via Condotti*. Praha: Elka Press, 1997, s. 22, 34, 132. ISBN 978-901694-8-1. K problematice spirituality rytířských řádů se zaměřením na Templáře se vyjádřil Martin Bětuňák ve své diplomové práci: BĚTUŇÁK, Martin. *Ideál křesťanského rytíře. Vliv traktátu Novae Militiae svatého Bernarda z Clairvaux*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Cyrilometodějská teologická fakulta. Katedra církevních dějin, patrologie a křesťanského umění. Olomouc, 2000. Vedoucí práce F. J. Holeček OM. Podrobné pojednání o křížových výpravách do Svaté země a účasti jak laiků, tak i kleriků v nich, včetně pojednání o vojenských řádech, sepsal církevní historik Martin Weis v prvním díle trilogie, nazvané Meč ve službách kříže: WEIS, Martin. *Meč ve službách kříže. Svatá země cílem kruciát*. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta, 2012, s. 32–33, 40–41. ISBN 978-80-555-0678-4.

³⁵ WEIS, Martin. Skizze der katholischen Armee – und Marineseelsorge in Össterreich-Ungarn. In: *Notitiae historiae ecclesiasticae*. Scientific peer-reviewed journal, roč. 2, 2013, č.1., s. 7–15. ISSN 1338-9572.

a láskyplným přístupem k obráncům, vojákům uherského vojevůdce Jánose Hunyadyho, výrazně a nesmazatelně zapsal do historie při obraně Bělehradu proti tureckému vojsku sultána Mehmeda II. v roce 1456³⁶.

Počátky profesionalizace vojenských duchovních je možné klást do 15. století. Armády v té době nebyly stálé, tedy profesionální, nýbrž byly najímány jako žoldnéřské či svolávány jako zemská hotovost pouze v případě potřeby, nejčastěji panovníkem, ale i bohatými zeměpány či vysokými církevními hodnostáři³⁷. Svolavatel či nájemce, tedy jakýsi „majitel“ vojska, najímal i duchovní³⁸. Bielik ve svém spise cituje tzv. Válečnou knihu (Kriegsbuch) z roku 1475³⁹, kde je popsána funkce tohoto vojenského kaplana. Měl jím být zbožný a odvážný křesťanský muž, který byl veden mezi důstojníky a při válečném tažení měl i stejné zaopatření. Přebýval v důstojnickém stanu a jeho hlavním úkolem bylo vykonávat čistě duchovní poslání. Přednášel důstojníkům i vojákům Boží slovo, utěšoval raněné, vybízel k jednotě, statečnosti a trpělivému nesení obtíží vojenského stavu⁴⁰.

V roce 1534 je již možné v habsburském vojsku zachytit první stopy duchovní hierarchie. Pro dobu vojenského nasazení byl zřízen „generální vikariát“⁴¹ a kaplani u vojska byli podřízeni tzv. „duchovnímu představenému“, kterým byl nejčastěji zemský prelát nebo biskup. Označení těchto nadřízených nebylo jednotně stanovené, byl to např. armádní generální vikář, velký kaplan, polní superior nebo generální štábní kaplan. Bez ohledu na název byli tito hodnostáři vybaveni církevní jurisdikcí jako delegáti Apoštolského stolce u armády⁴². Například v roce 1554 byl do této vrcholné funkce jmenován⁴³ generální velmistr Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou Antonín Brus, který se později stal pražským arcibiskupem⁴⁴.

Weis uvádí jako další významný mezník v dějinách vojenských duchovních rok 1643, kdy papež Urban VIII. svým breve z 18. září předal biskupskou pravomoc nad

³⁶ HEYDUK, Josef. *Svatí církevního roku*. Praha: Vyšehrad, 2001, s. 191. ISBN 978-80-7021-385-X.

³⁷ BROFT, Miroslav a kol. *Vojenské dějiny Československa. II. díl (1526–1918)*. Praha: Naše vojsko, 1986, s. 14–17. 28-005-86.

³⁸ SEDLÁK, Jan. Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates [recenze knihy]. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1901, č. 3, s. 230.

³⁹ Bielik a shodně s ním i Sedlák ve své recenzi Bielikova díla připisují autorství tohoto spisu Leonhardu Fronspergerovi, což je zjevně mylné. Fronsperger (také Fronsberger) je sice autorem trojdílného svazku *Kriegsbuch*, nicméně on sám se narodil až kolem roku 1520 a dílo samo poprvé vyšlo v roce 1565. FRONSPERGER, Leonhard. *Kriegßbuch. Vojenský historický ústav Praha* [online]. [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/exhibit/fronsperger-leonhard-kriegsbuch/>. Údaje, uváděné Bielikem, velice pravděpodobně pochází z díla *Das Kriegsbuch* od Philippa von Seldeneck, u kterého je jako doba vzniku uváděna druhá polovina 15. století. Philipp von Seldeneck. *Marburger Repertorium zur Übersetzungsliteratur im deutschen Frühhumanismus* [online]. [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://www.mrfh.de/2100>

⁴⁰ BIELIK, Emerich. *Geschichte der K. u K. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*. Vídeň: Apoštolský polní vikariát, 1901, s. 45.

⁴¹ SEDLÁK, Jan. Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates [recenze knihy]. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1901, č. 3, s. 230.

⁴² BAUMGARTEN, Paul, Maria. *Die Katolische Kirche unserer Zeit und ihre Diener in Worth und Bild. Band II*. Wien: Verlag der Leo-Gesellschaft, 1900, s. 535.

⁴³ SEDLÁK, Jan. Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates [recenze knihy]. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1901, č. 3, s. 230.

⁴⁴ KOUTEK, Tomáš. *Čeští biskupové a arcibiskupové*. Praha: Brána, 2016, s. 97–98. ISBN 978-80-7243-857-0.

duchovními u rakouské císařské armády zpovědníkovi císaře Ferdinanda III⁴⁵. Panovník tak získal skrze svého zpovědníka duchovní pravomoc nad všemi vojáky a osobami pobývajících ve vojenských leženích. Hluboce zbožný císař však tuto pravomoc předal řádu Tovaryšstva Ježíšova, protože právě z tohoto řádu byli ponejvíce ustanovováni císařští zpovědníci. Vedením řádu byl pak pro funkci vojenského představeného určen jeden řeholní kněz, který měl sídlo ve Vídni a byl počítán jako člen císařského dvora.

1.2 Léta 1649 až 1867 – doba budování stálé císařské armády

Skutečnou historii vojenské duchovní správy, i když ještě ne samostatně vydělené, je však možné psát až od roku 1649, tedy od doby po ukončení třicetileté války a uzavření Vestfálského míru, kdy císař Ferdinand III. svým rozhodnutím ustanovil stálou armádu⁴⁶. Její prvopočátek a základ tvořilo 9 pluků pěchoty a 10 pluků jízdy „*auf dem Fuße stehen zu bleiben haben*“, tedy které měly zůstat ve stálé pohotovosti⁴⁷. Velitelé těchto útvarů velmi přísně dbali na to, aby vojáci plnili své náboženské povinnosti. Ráno i večer konal kněz s vojáky společnou modlitbu, o nedělích a svátcích bylo vojsko přítomno mši svaté, každý musel vykonat velikonoční svatou zpověď atd. Nejsvětější svátost byla vždy doprovázena čestnou stráží. Každý pluk měl svou stanovou polní kapli, ve které se konaly bohoslužby⁴⁸.

V roce 1689 omezil papež pravomoci vojenského představeného pouze pro válečný stav. V mírové době byl vrchním duchovním správcem vojenského duchovenstva ustanoven papežský nuncius, který sídlil ve Vídni. Toto rozdělení pravomocí vojenských a duchovních působilo značné nesnáze a muselo být několikrát upravováno papežskými výnosy⁴⁹. Tuto napjatou situaci vyřešilo až roku 1773 zrušení jezuitského řádu. Teprve

⁴⁵ WEIS, Martin. Skizze der katholischen Armee – und Marineseelsorge in Österreich-Ungarn. In: *Notitiae historiae ecclesiasticae*. Scientific peer-reviewed journal, roč. 2, 2013, č.1., s. 7–15. ISSN 1338-9572.

⁴⁶ Do tohoto období spadá i rakousko-turecká válka, která začala v roce 1683 bitvou u Vídně. Vídeňské hradby tehdy bránilo asi 20 000 obránců proti čtvrtmilionové armádě tureckého generála Kary Mustafy. Duchovní podporu obráncům s velkou obětavostí a statečností zajišťoval „nevojenský“ kněz, kapucín blahoslavený Marco d'Aviano, kterého vojáci milovali. VLNAS, Vít. Kahleberg. Tichý svědek tureckého obléhání Vídně. In: *Eurabia* [online]. [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://eurabia.parlamentnilisty.cz/PrintArticle/344-kahlenberg-tichy-svedek-tureckeho-oblehani-vidne.aspx>. I Emerich Bjelik tomuto statečnému knězi a jeho následování hodné službě věnuje ve své knize celou kapitulu: BIELIK, Emerich. *Geschichte der K. u K. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*. Vídeň: Apoštolský polní vikariát, 1901, s. 28–30. K bitvě o Vídeň více: ČORNEJ, Petr aj. *Slavné bitvy naší historie*. Praha: Marsyas, 1993, s. 143–146. ISBN 978-80-901606-1-1, nebo: PERNES, Jiří a kol. *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526–1918*. Praha: Elka Pess, 2003, s. 84–92. ISBN 978-80-902745-5-2. K účasti Marca d'Aviano v obranných bojích více: JANOVSKEJ, František. *Marok z Aviana. Patron a štít Evropy*. Pstruží: Lukáš Lhořan, 2015, s. 27–39. ISBN 978-80-906030-1-1.

⁴⁷ BIELIK, Emerich. *Geschichte der K. u K. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*. Vídeň: Apoštolský polní vikariát, 1901, s. 7.

⁴⁸ SEDLÁK, Jan. *Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates* [recenze knihy]. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1901, č. 3, s. 230.

⁴⁹ Prvním bylo breve papeže Klementa XI. z 28. června 1717, které řešilo kompetenční spory mezi nunciem a zpovědníkem císaře Karla VI., velkým kaplanem (Großkaplan) Vitem Georgem Tönnemannem, SJ. Druhý dokument je z 8. června 1720 a v něm papež Inocenc XI. upravuje duchovní

v tomto období se stala vojenská duchovní správa samostatnou a jako datum vzniku této armádní složky je možné uvést 20. červen 1720, kdy papež Innocenc XI. svým breve vyňal císařské vojsko navždy z pravomoci diecézních biskupů a podřídil je v duchovních věcech přímo Svatému Stolci⁵⁰.

Marie Terezie po zrušení jezuitského řádu dne 1. prosince 1773 zřídila polní vikariát (Feldvikariat)⁵¹, jehož představeným se měl podle původních plánů panovníce stát biskup Ferdinand Michael Cyriakus von Hallweil⁵². Ten však v červnu 1773, krátce po svém jmenování na místo představeného vojenského duchovenstva, zemřel. Prvním apoštolským polním vikářem⁵³ se tak stal biskup Johann Heinrich Kerens, SJ⁵⁴. Toto jmenování potvrdil svým breve z 22. prosince 1773 papež Klement XIV. a papežský nuncius ve Vídni, kardinál Antonio Eugenio Visconti biskupu Kerensovi předal vrchní duchovní pravomoc nad císařskou armádou v době míru i v době války⁵⁵.

Apoštolský polní vikář Kerens krátce po svém ustanovení zřídil tzv. polní konzistoř. Úřad sídlil původně ve Vídeňském Novém Městě (Wiener Neustadt), později pak byl přestěhován do Svatého Hypolitu (Sankt Pölten)⁵⁶. Duchovní správa byla

pravomocí velkého kaplana jako delegovaného polního apoštolského vikáře, a to na dobu sedmi let. Breve papeže Inocence XIII. z 25. září 1722 znovu upravuje tyto pravomoci. I papež Benedikt XIV. musel opět svým breve řešit problematiku vrchního duchovního správce vojenských duchovních. BAUMGARTEN, Paul, Maria. *Die Katholische Kirche unserer Zeit und ihre Diener in Worth und Bild. Band II.* Wien: Verlag der Leo-Gesellschaft, 1900, s. 536.

⁵⁰ BIELIK, Emerich. *Geschichte der K. u. K. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates.* Vídeň: Apoštolský polní vikariát, 1901, s. 33.

⁵¹ SEDLÁK, Jan. *Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates* [recenze knihy]. In: *Časopis katolického duchovenstva.* Ročník 1901, č. 3, s. 231.

⁵² Biskup Ferdinand Michael Cyriakus von Hallweil se narodil 9. srpna 1706 ve Vídni. Na kněze byl vysvěcen 11. června 1729 a biskupské svěcení přijal 18. června 1741. Byl ustanoven ve Wiener Neustadt. Zemřel 2. června 1773. Bishop Ferdinand Michael Cyriakus von Hallweil. In: *Catholic Hierarchy* [online]. [cit 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bhallw.html>

⁵³ Po Dr. Johannu Heinrichu von Kerens (služba 1773–1792) následovalo jeho dvanáct nástupců. Sigismund Anton Graf von Hohenwarth in Gerlachstein, SJ. (1794–1803), Gottfried Joseph Crüts van Creits (1803–1815), Josef Chrystostomus Pauer (1815–1826), Josef Alois Schachtner (1827–1830), Vincenz Billig (1831–1832), Michael Johann Wagner (1833–1836), Johann Michael Leonhard (1836–1863), Dominik Mayer (1863–1875), August Landt (1875–1878), Dr. Anton Josef Gruschka (1878–1890), Dr. Coloman Belopotoczky (1890–1913). Posledním vojenským ordinářem rakousko-uherského mocnářství byl Emerich Bielik (1913–1918), který ze svého úřadu odstoupil po konci I. světové války a rozpadu monarchie. BIELIK, Emerich. *Geschichte der K. u. K. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates.* Vídeň: Apoštolský polní vikariát, 1901, s. 99–114. K osobě Emericha Bielika více: LIPUSCH, Viktor. *Österreich-Ungarns katholische Militärseelsorge im Weltkrieg.* Wien: Verlag für Militär und Fachliteratur, 1938, s. 50–51.

⁵⁴ Biskup Dr. Johann Heinrich von Kerens, SJ. se narodil 22. května 1725 v holandském Maastrichtu. Do jezuitského řádu vstoupil 1740. Studoval mimo jiné v Bruselu a v Olomouci, dále pak vyučoval na Tereziánské akademii ve Vídni. V lednu 1770 přijal biskupské svěcení a byl ustanoven biskupem v holandském Roermondu. V listopadu 1773 byl ustanoven polním vikářem císařské armády a biskupem Vídeňského Nového Města (Wiener Neustadt). Za Josefa II. byl 8. května 1785 ustanoven biskupem nově zřízeného biskupství v Sankt Pölten. Zemřel ve Vídni dne 26. listopadu 1792 ve věku 67 let. Bishop Johann Heinrich von Kerens, SJ. In: *Catholic Hierarchy* [online]. [cit 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bkere.html>

⁵⁵ SCHRANGL, Franz. Kerens, Heinrich Johann von (1725–1792). In: GATZ, Erwin, ed. *Die Bischöfe der deutschsprachigen Länder 1785/1803 bis 1945.* Berlin: Duncker und Humboldt, 1983, s. 373–376. ISBN 3-428-05447-4.

⁵⁶ KOKOŠKOVÁ, Zdeňka. Konstituování autonomní vojenské duchovní správy v habsburské armádě a vedení vojenských matrik polním klérem. (Od třicetileté války k josefským matričním reformám). In: *Sborník archivních prací.* Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR. Roč. 45, č. 1 (1995), s. 45–47.

rozdělena na jednotlivé polní superioráty, jejichž hranice se kryly s hranicemi zemí mocnářství. V oblastech superiorátů byly zřizovány vojenské kostely a kaple, a to jak u sídel posádek, tak i u vojenských nemocnic. Ke každému pluku byli ustanoveni vojenští kaplaní, jejichž služební povinnosti byly v podstatě stejné, jako jejich „civilních“ kolegů, tedy pro vojáky sloužili mše svaté a udělovali jim svátosti. Krom toho měli za úkol sloužit slavnostní bohoslužby při životních výročí panovníka, vykonávali vojenské pohřby, žehnali vojenské prapory, pronášeli modlitby a žehnali před válečnou operací apod. Ve svých promluvách vyzývali především ke statečnosti a k věrnosti Bohu a císaři. Smutnou povinností kaplanů bylo připravit a doprovázet vojáka, který byl vojenským soudem odsouzen k trestu smrti, na jeho poslední cestě na popraviště⁵⁷. Podle údajů z roku 1783 tvořilo duchovní službu císařské armády 94 plukovních kaplanů, 48 kaplanů v nemocnicích, pevnostech a dalších vojenských institucích a spolu s nimi sloužilo i 32 „civilních“, subsidiárních duchovních⁵⁸. Nekatoličtí vojáci se služeb kaplanů svých denominací dočkali až po vydání tolerančního patentu Josefem II. v roce 1781⁵⁹.

Velmi důležitým momentem pro fungování vojenských duchovních v době válečných konfliktů bylo sepsání první Ženevské úmluvy o zlepšení osudu raněných v polních podmínkách na mezinárodní konferenci, konané v srpnu 1864⁶⁰. Zde byly přijaty zásady o neutralitě zdravotních sborů, vojenských lékařů, dobrovolných zdravotních pomocníků, civilních osob, které přispívají svou pomocí a o neutralitě raněných. Do těchto skupin byly článkem II. úmluvy začleněni i polní duchovní a článkem VII. jim bylo umožněno používat označení páskou s červeným křížem na bílém poli na znamení neutrality⁶¹.

Po porážce císařského vojska habsbursko-lotrinské monarchie v prusko-rakouské válce v roce 1866 císařství ztratilo mocenský vliv v německých a severoitalských zemích. Důsledkem, krom ztráty územních celků, bylo dualistické uspořádání území monarchie, tedy vznik Rakouska-Uherska v roce 1867⁶². Tehdy vznikly dva územní celky, zvané Předlitavsko, s oficiálním názvem Království a země na říšské radě zastoupené (do roku 1915, poté Rakousko), a Zalitavsko, s oficiálním názvem Země koruny svatoštěpánské či Uherská koruna. Obě tyto části monarchie měly širokou autonomii a spojovala je pouze postava panovníka, společná měna, společné ministerstvo války, financí a zahraničních věcí. V roce 1867 byl potvrzen charakter monarchie jako parlamentního státu a po svolání

⁵⁷ BAUMGARTEN, Paul, Maria. *Die Katolische Kirche unserer Zeit und ihre Diener in Worth und Bild. Band II.* Wien: Verlag der Leo-Gesellschaft, 1900, s. 537.

⁵⁸ ČERVENKA, Juraj. História vojenského duchovenstva v habsburskej monarchii I. In: *Klub vojenskej histórie Beskydy.HE* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.kvhbeskydy.sk/historia-vojenskeho-duchovenstva-v%C2%A0habsburskej-monarchii-i/>

⁵⁹ BIELIK, Emerich. *Geschichte der K. u. K. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates.* Vídeň: Apoštolský polní vikariát, 1901, s. 293.

⁶⁰ ŠVEJNOHA, Josef. *Historie Mezinárodního Červeného kříže.* Praha: Úřad Českého červeného kříže, 2008, s. 39–43. ISBN 978-80-87036-28-0.

⁶¹ JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly: (stručný přehled).* 2., dopl. vyd. Praha: Český červený kříž, 2005, s. 13–15. ISBN 80-254-1792-1.

⁶² Jako zásadní datum pro vznik tohoto soustátí je považován 8. červen 1867, kdy byl císař František Josef I. v Budíně korunován uherským králem.

říšské rady vešla v platnost prosincová ústava, která vytvořila z Rakouska-Uherska moderní stát konstituční monarchie s parlamentní demokracií⁶³.

1.3 Léta 1867 až 1914 – doba Rakouska-Uherska

Období Rakousko-Uherské monarchie je tradičně vnímáno jako období těsného spojení trůnu a oltáře. Toto sepětí státní a církevní moci bývá označováno příznačným názvem austrokatolicismus. Je to rovněž doba, kdy se katolicismus dostává do ostrého střetu s liberalismem a tento střet se také logicky odráží i ve způsobu myšlení a jednání mnohých státních úředníků, důstojnického sboru a mužstva c. a k. armády a námořnictva. Nebylo zřídkavým jevem, že se vojáci a námořníci sice disciplinovaně účastnili předepsaných katolických bohoslužeb, například ve výroční den narození mocnáře atd., ale v osobních rozhovorech i při vystupování na veřejnosti se netajili svou lhostejností, či dokonce odporem vůči všemu katolickému, jako „zpátečnickému a tmářskému“⁶⁴.

1.3.1 Reorganizace v roce 1868

V souvislosti s prohranou prusko-rakouskou válkou proběhla v monarchii rozsáhlá reorganizace vyšších vojenských úřadů. Byly tak vytvořeny i nové normy pro vojenskou duchovní službu, které byly schváleny Nejvyšším rozhodnutím z 30. července a 22. srpna 1868 a podle Nejvyššího rozhodnutí z 3. ledna 1869 provedeny. Polní superioráty a plukovní duchovní služby byly zrušeny a rozpuštěny a v platnost vešly nové organické předpisy. Polní superioři byli jmenováni vojenskými faráři, polní kaplani pak vojenskými kuráty a vojenskými kaplany první a druhé třídy. Tito duchovní pak byli od 1. března 1869 rozděleni na nová služební místa. Území Rakousko-Uherské monarchie bylo nově rozděleno do 15 obvodů vojenské duchovní služby, které se územně shodovaly s vojenskými teritoriálními obvody. Okupovaná území tvořila sama o sobě jeden vlastní obvod vojenské duchovní služby. Ve vojenských výchovných a vzdělávacích ústavech působily osoby vojenského kléru jako duchovní profesori, kteří byli vysláni do těchto institucí apoštolským vikariátem a přitom byli využíváni k výuce. Aktivní personální stav se v době míru skládal z:

- 1 apoštolského vikáře,
- 1 polního konzistoriálního ředitele,
- 2 polních konzistoriálních sekretářů,
- 15 vojenských farářů,
- 1 řeckokatolického arcikněze,
- 32 vojenských kurátů,

⁶³ WEIS, Martin. Skizze der katholischen Armee – und Marineseelsorge in Österreich-Ungarn. In: *Notitiae historiae ecclesasticae*. Scientific peer-reviewed journal, roč. 2, 2013, č.1., s. 7–15. ISSN 1338-9572.

⁶⁴ Tamtéž.

- 39 římskokatolických vojenských kaplanů,
- 11 řeckokatolických vojenských kaplanů,
- 28 duchovních profesorů.

Pro okupovaná území byli ustanoveni:

- 1 vojenský farář,
- 2 vojenští kuráti
- 6 vojenských kaplanů.

Přerozdělen byl i materiál. Plukovní polní kaple zrušených plukovních duchovních služeb byly odvezeny do nově zřízených vojenských farních úřadů a rozděleny vojenským kaplanům, nadpočetné pak byly uskladněny pro případné další využití v budoucnu. Stanové polní kaple byly přiděleny jednotlivým místním velitelstvím pro konání posádkových bohoslužeb a krom toho si jednu rezervní kapli ponechalo každé hlavní nebo oblastní vojenské velitelství. Tyto kaple byly také příležitostně využívány jako lovecké chaty nebo odprodány zájemcům⁶⁵.

1.3.2 Reorganizace v roce 1904

V průběhu času postupně proběhlo několik dalších velkých reorganizací armády a v jejich rámci i duchovní služby. Apoštolským polním vikářem byl v té době biskup Koloman Belopotoczky⁶⁶, který svými schopnostmi a svou pracovitostí dokázal duchovní službu a postavení svých kurátů povznést a vojenským kněžím zajistit dobré podmínky pro službu. Podle ustanovení organických předpisů ze dne 21. srpna 1904 vojenské duchovenstvo na přelomu století tvořili:

- 1 apoštolský polní vikář,
- 1 ředitel polní konsistoře,

⁶⁵ BIELIK, Emerich. *Geschichte der K. u. K. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*. Vídeň: Apoštolský polní vikariát, 1901, s. 204–208.

⁶⁶ Koloman (v křestní matrice zapsán jako Kálman) Belopotoczky se narodil 6. února 1845 v Ružomberoku. Studoval teologii na univerzitě v Innsbrucku a de přijal dne 14. června 1868 kněžské svěcení. Doktorát teologie získal ve Vídni v roce 1872. Poté působil jako profesor teologie a rektor semináře ve Spišské Kapitule. Od roku 1882 působil ve Vídni na Augustinianu a zároveň byl jmenován dvorním císařským kaplanem. V červnu 1890 byl císařem Františkem Josefem I. jmenován apoštolským polním vikářem a následně v této funkci potvrzen papežem Lvem XIII. Zároveň přijal biskupské svěcení a byl jmenován titulárním biskupem Tricalským. Jako vojenský ordinář horlivě vizitoval svěřené vojenské duchovenstvo, a to i ve vzdálených oblastech Bosny a Hercegoviny. Za svou svědomitou službu byl vyznamenán Velkým křížem Řádu Františka Josefa I. V červnu roku 1911 ze zdravotních důvodů na svou funkci rezignoval a poté působil jako velkoprobošt katedrální kapituly ve Velkém Varadinu (dnešní Oradea v Rumunsku v Transylvánii). Za svého nástupce určil Emericha Bielika, jehož také sám vysvětil na biskupa. Koloman Belopotoczky zemřel na počátku 1. světové války, v prosinci roku 1914 ve Velkém Varadinu. GRUBER, Franz. *Aus der Geschichte der Militärseelsorge und der Militärseelsorger in Österreich*. Wien: Wiener Katolische Akademie, 1987, s. 55. Rovněž: BAUMGARTEN, Paul, Maria. *Die Katolische Kirche unserer Zeit und ihre Diener in Worth und Bild. Band II*. Wien: Verlag der Leo-Gesellschaft, 1900, s. 540.

- 2 sekretáři polní konsistoře,
- 15 polních superiorů,
- 2 akademičtí faráři,
- 27 duchovních profesorů,
- 73 polních kurátů.

Tito kněží byli duchovními správci vojenských posádek rozložených po zemích rakousko-uherské říše, které byly rozděleny na vojenské duchovní okresy podle sborových velitelství. Okupované území tvořilo zvláštní duchovní okres, který byl spravován:

- 1 polním superiorem,
- 12 polními kuráty
- 2 řeckokatolickými polními arcikněžími,
- 11 řeckokatolickými polními kuráty.

C. a k. námořnictvo mělo rovněž své duchovenstvo, které tvořili:

- 1 námořní farář,
- 8 námořních kaplanů.

Celkem tedy tvořilo vojenské a námořní duchovenstvo 156 osob, z nichž nejvyšší hodnost měl apoštolský polní vikář, který byl nejvyšší duchovní vrchností pro všechny katolíky podléhající vojenské duchovní pravomoci. Apoštolský polní vikář také udílel všem vojenským kněžím duchovní jurisdikci. Pro správu jeho rozsáhlé „diecéze“ mu byli přiděleni ředitel kanceláře a dva sekretáři⁶⁷.

V čele duchovní správy jednotlivých vojenských okresů stál polní superior, jehož sídlo bylo vždy v místě sborového velitelství. Jeho úlohou bylo pečovat o duchovní správu u všech posádek v jeho obvodu, k čemuž využíval své podřízené polní kuráty.

⁶⁷ Apoštolský polní vikář byl do své funkce jmenován císařem a potvrzen Apoštolským Stolcem. Obsazování dalších míst bylo v pravomoci biskupských ordinariátů. Ty měly přednostně vybírat z kněží, kteří byli vedeni v armádní rezervě (záloze) a přáli si vstoupit do aktivní služby. Ti pak měli být ministerstvem za souhlasu apoštolského polního vikariátu ustanoveni k vojenskému útvaru podle potřeby s přihlédnutím k jazykovým poměrům. Rezervním kurátem mohl být jmenován každý kněz, který byl odveden k vojsku a projevil o toto jmenování zájem. Do rezervy byli dáni i ti vojenští kněží, kteří ukončili působení v armádě a přestoupili do civilní duchovní správy, ale neodbyli si ještě celou dobu branné povinnosti. Kněz, který byl povolán ke službě u vojenské duchovní správy musel u vojenského sborového velitelství za přítomnosti polního superiora a dalšího svědka z řad katolického duchovního kléru složit přísahu, kterou sliboval, že zůstane „věren a poslušen nejmilostivějšímu císaři a králi, že bude svědomitě konati své povinnosti, ochotně poslouchati svých představených, úřední tajemství věrně zachovávat i ve válce s nepřitelem nikterak se nespolečovat“. ZHÁNĚL, Rudolf. Z vojenské duchovní správy. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1905, č. 2, s. 119. K základní vojenské službě: BROFT, Miroslav a kol. *Vojenské dějiny Československa. II. díl (1526 – 1918)*. Praha: Naše vojsko, 1986, s. 438–439. 28-005-86. Rovněž HAVEL, Petr. Sloužit až do roztrhání těla. In: *Dějiny a současnost* [online]. [cit. 2017-01-30]. Dostupné z: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2006/12/slouzit-az-do-roztrhani-tela/>

K povinnostem polního superiora patřily i pravidelné vizitace jednotlivých útvarů, kontrola činnosti podřízených vojenských duchovních a stav péče o duchovní potřeby vojska.

Polní kuráti byli rozděleni ke službě ve vojenských nemocnicích, invalidovnách, trestnicích, zbrojnicích a výrobně munice. Dále působili v jednotlivých posádkách anebo byli přímo přiděleni polnímu superiorovi. Akademičtí faráři a duchovní profesori byli v duchovních záležitostech podřízeni přímo apoštolskému polnímu vikáři a byli určeni k výuce náboženství a k vedení duchovní správy ve vojenských vzdělávacích ústavech.

Pokud do místa dislokace vojenské posádky nebyl určen vojenský kněz, mělo se o duchovní potřeby vojáků postarat vojenské staniční velitelství. Pro službu byl pak určen civilní kněz, působící v tom místě, který byl jmenován výpomocným (subsidiárním) duchovním správcem a kterému potřebnou pravomoc udělil apoštolský polní vikář.

Pro dobu války byl ke každému vojenskému sboru přidělen polní superior a polní kuráti, kteří měli pečovat o duchovní potřeby mobilizovaných pluků. Duchovní správu pro jednotky, které nebyly vyslány do pole, zajišťovali vojenští kněží stejným způsobem, jako v době míru⁶⁸.

Do jurisdikce vojenské duchovní správy náležely všechny osoby, které byly nějakým způsobem přičleněny k armádě. Byly to:

- všechny aktivní osoby c. a k. vojska, s výjimkou členů Nejvyššího císařského domu, a všechny osoby, které byly zaopatřeny ve vojenských invalidovnách:
 - o všichni trvale sloužící v armádě,
 - o všichni dočasně aktivovaní, např. na vojenském cvičení,
 - o všichni vojenští gážisté (osoby erárem placené, byť byly na dočasné dovolené bez platu); sem ale nepatřily gážisté bez hodnostní třídy na trvalé dovolené,
 - o mužstvo na dočasné dovolené,
- manželky a nezletilé (manželské, legitimované, adoptované) děti výše uvedených osob, které byly pod otcovským dozorem,
- nemocní, hospitalizovaní ve vojenských léčebných ústavech, a jejich ošetřovatelé,
- chovanci a chovanky vojenských výchovných a vzdělávacích ústavů (s výjimkou ústavů pro výchovu dcer z mužstva),
- vrchní představené a interní podpředstavené, pak pěstounky ve výchovném ústavu pro dcery důstojnické a pro osiřelé syny důstojníků,
- trestanci ve vojenských trestnicích,
- osoby patřící k oddílům zeměbrany a domobran⁶⁹, které byly přiděleny k armádě v poli nebo konaly službu na vojenských „průchodních“ čárách (něm. Etappenlinie), rovněž všichni zeměbranci a domobrancí, kteří byli v posádkách vyzbrojených hotovostních pevností,

⁶⁸ ZHÁNĚL, Rudolf. Z vojenské duchovní správy. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1905, č. 2, s. 118–119.

⁶⁹ K zeměbraně (něm. Landwehr) a domobraně (něm. Landsturm) více: BROFT, Miroslav a kol. *Vojenské dějiny Československa. II. díl (1526 – 1918)*. Praha: Naše vojsko, 1986, s. 398, 438 – 439. 28-005-86.

- všichni, kdo byli povinni brannou povinností podle zákona a byli při mobilizaci povoláni k vojenské službě,
- všechny osoby, které byly přiřčeny k vojenským útvarům, táhnoucím do boje,
- váleční zajatci a rukojmí, kteří byli pod vojenskou ochranou.

Do oblasti působnosti vojenských duchovních nespádalo c. a k. četnictvo⁷⁰. Četníci spolu se svými rodinnými příslušníky využívali duchovních služeb civilních kněží, v jejichž farnosti se nacházeli jejich služební stanice.

Duchovním správcem vojenského duchovního okresu, jehož obvod vždy musel souhlasit s obvodem sborového velitelství, byl polní superior. Ten byl nadřízeným všech vojenských kněží, kteří v tomto obvodu působili. Povinností superiora bylo pečovat o to, aby jeho podřízení vedli řádný kněžský život a aby horlivě konali své povinnosti. Superior dále řídil všechny duchovní záležitosti svého okresu, kontroloval řádný výkon bohoslužeb, vyučování a dalších církevních funkcí, prováděných pro vojáky. K tomuto účelu měl často provádět osobní vizitaci. Název jeho úřadu zněl: „Polní superiorát duchovní správy okresu N“⁷¹.

Bohoslužby se konaly každou neděli a svátek a sloužili je jak vojenští kněží, tak i duchovní subsidiární⁷². Vojáci se měli podle oběžníku č. 2710 z roku 1892 účastnit bohoslužby nejméně jednou za měsíc, v ostatní neděle a svátky jim k tomu měla být dána příležitost. Úkolem staničního velitelství bylo ke mši svaté postavit stan dostatečně prostorný, aby se v něm mohl umístit oltář. Se sestavením oltáře rovněž vypomáhali určení vojíni. Úkolem duchovního bylo zajistit oltářní kámen pro oltářní desku, tři stanovené pokrývky, voskové svíce, kříž a ostatní předepsané liturgické předměty. Svíce měly být opatřeny skleněným chránítkem proti větru a pro hostii mělo být připravené „operculum“, kulaté chránítka, aby nebyl hostie odváta ze stolu větrem⁷³. Pořad mše svaté byl v tento:

⁷⁰ Ve výnosu c. a k. ministerstva vnitra č. 46.710 ze dne 11. listopadu 1904 bylo psáno: „*Ve vypočtení osob ku pravomoci vojenských duchovních náležejících, v § 17 nového služebního předpisu obsaženém, není uvedeno c. k. četnictvo – vyjímaje c. k. polní četnictvo pro případ války. Dle toho podléhají na příště veškerí příslušníci c. k. četnictva v královstvích a zemích na říšské radě zastoupených (důstojníci a mužstvo) – nehledě k c. k. četnictvu pro případ války – pravomoci občanských duchovních a jest tudíž ohledně příslušníkův četnictva k vykonávání duchovní správy nadále povoláno toliko duchovenstvo občanské, a k vedení matrik občanské orgány, jimž svěřeno jest vedení matrik*“. ZHÁNĚL, Rudolf. Z vojenské duchovní správy. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1905, č. 3, s. 237–238.

⁷¹ ZHÁNĚL, Rudolf. Z vojenské duchovní správy. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1905, č. 3, s. 236–238.

⁷² „*Facultates sacerdotum militarium*“ obsahovaly v odstavci V. tuto výsadu: „*Conceditur facultas ... Celebrandi missam una hora ante auroram et alia post meridiem, et si cogat necessitas, etiam extra ecclesiam, in quocumque loco decenti, etiam sub dio vel sub terra, nec non super altari portatili, etiam non integro seu diffracto aut laeso et sine Sanctorum reliquiis, ac demum, si aliter celebrari non possit et absit integritas sacrilegii, scandali et irreverentiae, etiam praesentibus haereticis aliisque excommunicatis, dummodo inserviens missae non sit haereticus vel excommunicatus*“.

⁷³ ZHÁNĚL, Rudolf. Pomocná vojenská duchovní správa. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1908, č. 2, s. 111.

1. tichá mše svatá⁷⁴ s předepsanými modlitbami,
2. Expositio Sanctissimi (výstav), incensatio (okuřování),
3. modlitba za císaře,
4. Te Deum s předepsanými verši a modlitbou (o narozeninách a jmeninách císaře a při jiných slavnostních příležitostech na poděkování),
5. píseň k požehnání, požehnání Nejsvětější Svátostí, incensatio,
6. císařská hymna, po níž bylo Repositio Sanctissimi (uložení)⁷⁵.

Aby bylo možné přítomným vojáků požehnat Nejsvětější Svátostí, konsekrovaly se dvě hostie, z nichž jednu přijal ve mši kněz a druhou vložil do ostensoria nebo monstrance, která zůstala zahalena velem až do konce mše svaté. Potom, případně po exhortě, se Nejsvětější Svátost odhalila, okouřila, pomodlila se modlitba za císaře, případně se zaspívalo Te Deum a po něm se zpívala píseň k požehnání. Celebrant si oblékl velum a s Nejsvětější svátostí vyšel s asistenty a ministranty několik kroků před „kaplový stan“. Odtud dal v podobě kříže v polokruhu požehnání přítomným vojenským útvarům. Poté se vrátil zpět k oltáři, na který postavil monstranci, pak ji okouřil a přijal v ní uloženou Nejsvětější svátost. Proto nepurifikoval kalich mezi mší, ale po předepsané modlitbě si pouze omyl ruce na kalichem, přikryl jej pallou a ponechal tak do konce bohoslužby. Až teprve poté, co po požehnání přijal hostii, omyl si opět ruce na kalichem a požil nalité víno s vodou. Nakonec purifikoval kalich podle předpisu.

Přítomní vojáci byli před polní kaplí seřazeni v taktické oddíly pod dozorem důstojníků. Aby mohli sledovat jednotlivé části mše, dával k tomu určený trubač, který stál u stanu s oltářem, znamení, a to:

1. na počátku mše,
2. při Gloria,
3. při prvním evangeliu,
4. při pozdvihování,
5. při posledním evangeliu,
6. na konec mše,
7. při požehnání,
8. na konci celé bohoslužby.

Při Gloria, prvním a posledním evangeliu vystřelily přítomné oddíly salvu z pušek a děl, při pozdvihování a požehnání zaujali vojáci předepsaný postoj k modlitbě, tedy

⁷⁴ Pokud byl polní mši přítomen některý člen císařské rodiny nebo sborový velitel, podával se mu přede mší a po ní před kaplanovým stanem aspergil. Pokud byla k dispozici asistence, dával se také políbit misál po evangeliu a kříž před svatým přijímáním.

⁷⁵ ZHÁNĚL, Rudolf. Pomocná vojenská duchovní správa. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1908, č. 3, s. 197–198.

salutovali levou rukou⁷⁶. Účast na vojenské mši musela být opravdu hlubokým zážitkem, zvláště pak ve válečné době⁷⁷.

Podle starobylého zvyku, ke kterému dával příklad i sám císař jako nejvyšší vojenský velitel, účastnilo se celé vojsko slavností Vzkříšení o Velikonocích a slavností Božího Těla. Kromě toho bylo zvykem, že se důstojnický sbor účastnil těch církevních slavností, na které byl zván. Proto měli všichni vojenští duchovní správci, včetně subsidiárních, vždy osobně nebo písemně zvat členy vojenského staničního velitelství ke slavným bohoslužbám na narozeniny a jmeniny císaře, na Vzkříšení a Boží Tělo, ale i na další slavnosti a příležitosti (např. na biskupskou vizitaci, jubilejní a papežské slavnosti aj.). Pro asistenci byl v takovém případě určen oddíl mužstva, který jednak udržoval pořádek, jednak konal čestnou stráž a průvod u Nejsvětější Svátosti. Při církevních slavnostech vcházel do kostela nejvyšší velitel s důstojnictvem, kdežto mužstvo zůstávalo venku a bylo seřazeno do bojových tvarů. Trubač, který stál u kostelních dveří, dával polnicí předepsané znamení pro jednotlivé části mše svaté. Při průvodu utvořila část vojáků špalír, další byli seřazeni do oddílů doprovázejících průvod, další zaujali určená místa a vzdávali hold Nejsvětější Svátosti v okamžiku, když byla nesena kolem nich⁷⁸.

Nezanedbávala se ale ani pastorační činnost mezi vojáky. V době, kdy k plukům přicházeli nováčci, konali pro ně vojenští kněží podle instrukcí polního superiora zvláštní exhorty (duchovní promluvy, kázání), a to buď v kostelech nebo i v kasárnách. Promluvy byly koncipovány jako duchovní cvičení, kterým měli být mladí vojáci uvedeni do svého nového povolání, seznámeni s povinnostmi vojenského stavu, měli být utěšováni v těžkých hodinách výcviku a zvláště jim měli být zdůrazněny vojenské ctnosti a měli být varováni před hříchy, nepravostmi a pokušením, které život vojenský přinášel. Zvláštními tématy byl například stav vojenský a jeho povinnosti, láska k císaři, panovnickému rodu a vlasti, vojenská přísaha, křesťanská poslušnost, bratrství, láska a svornost, trpělivost, poctivost, pravdomluvnost atd. V protikladu ke ctnostem měl vojenský duchovní varovat před špatnou společností, nemravnými skutky, sebevraždou, zběhnutím, zoufalstvím a jinými neřestmi.

Velký důraz byl kladen na přijímání svátostí, které má zásadní význam pro život každého křesťana. Vojenský kněz měl být připraven kdykoli vojákům svátostmi

⁷⁶ BIELIK, Emerich. *Handbuch für die k.u.k. katolische Militärgeistlichkeit*. Wien: Selbstverlag des Apostolischen Feldvikariats, 1905, s. 155.

⁷⁷ Svůj první dojem z polní mše ve svých pamětech zachytil vojenský kněz Sève Baumgart: „*První mše svatá, kterou jsem sloužil pro náš pluk, naplnila mne neobyčejnou duchovní rozkoší. Bylo to ve starobylém chrámě sv. Jana ..., kde nade vší válečnou nádherou stkvěl se svatý kříž; v kostele stály oddíly jízdy a pěchoty, byl přítomen komandující generál, k němuž se družila celá řada ostatních generálů, dále důstojníci ve stkvělých uniformách, u nichž obzvláště dojímala tichá jejich vážnost; důstojnou výzdobou kostela tajuplně se nesl tlumený chřestot zbraní. Pak přišel desátník zákopníků v malebném stejnkroji oznamuje, že vše je už pohotově, a krácel přede mnou k oltáři, četní bubeníci oznamovali jednotlivé části mše sv., hlavně sv. pozdvihování: vše bylo mi novým, podívoval jsem se tomu, šlo mi to k srdci, působilo na mou mysl: byl jsem velmi dojat. Od doby té nesloužil jsem nikdy bez hlubokého vnitřního dojmu mši sv. pro vojsko. Tyto duševní city jsou jako nadšení, které se šíří, uchvacuje duše, rozněcuje v nich živou víru a posvátné myšlenky, přechásto také pocit upřímné lítosti. A od svaté myšlenky ke šlechetnému skutku není přece cesta daleká“.* BAUMGART, Sève, M. *Denkwürdigkeiten eines Militärgeistlichen*. Regensburg, 1865, s. 45.

⁷⁸ ZHÁNĚL, Rudolf. Pomocná vojenská duchovní správa. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1908, č. 3, s. 199–200.

posloužit. Zvláště ve velikonoční době měl být po celý čas k dispozici v kostele ke kázáním, zpovědím a k rozdávání svátostí. V postní době se konaly ve všech posádkách postní promluvy, které se zaobíraly umučením Páně, ale také přípravou k přijetí svátostí. Díky přísně organizovanému vojenskému životu měli vojenští kněží před Velikonocemi velmi napilno, protože v málokterých kostelích byl v této době takový nával u zpovědnic a u oltářů, jako právě ve vojenských⁷⁹.

Další velmi důležitou povinností vojenských kněží byly návštěvy nemocných vojáků v nemocnicích a vězňů ve vojenských trestnicích. V mnoha nemocnicích byli ustanoveni zvláštní kněží, v některých pak působili kuráti, přidělení superiorátu. Ve většině nemocnic pak byla zřízena zvláštní kaple a pokud nebyla, měla se k tomu účelu upravit nějaká vhodná místnost. Každý den se zde měla sloužit mše a při jejím začátku a důležitých částech se dávalo zvoncem znamení, aby i ti nemocní, kteří nemohli opustit lůžko, mohli být alespoň v duchu přítomni. O nedělích se ke mším připojovalo kázání, ve kterém měli být vzpomenu ti právě nemocní a jejich ošetřovatelé. Nemocní měli být napomínáni k trpělivosti a k odevzdání se do vůle Boží a ošetřovatelům mělo být připomínáno, aby z křesťanské lásky ochotně sloužili svým nemocným bratrům. Vojenský kněz měl ale také i mimo mše navštěvovat nemocné vojáky a krom pastoračních rozhovorů se měl postarat i o dostatečné množství vhodné četby.

Podobný pořad byl ve vojenských trestnicích, kam měli vojenští kněží také často docházet. Kromě nedělní a sváteční mše, kterou zde měli sloužit, měl být vytvořen určitý plán setkání, při kterých duchovní vězňům vysvětlovali základy katechismu a snažili se na ně působit ve smyslu osobní nápravy. Důležitým tématem byl hřích a jeho smutné následky pro život člověka, a v návaznosti na to i důležitost pokání. Pokud to situace dovolila, měli kněží vyučovat vězně i v jiných, pro život potřebných věcech. Duchovní se měl snažit vězně poznat osobně na každého z nich působit i individuálně, aby se vojáci nezatvrдили, ale aby se po vykonání trestu jako užiteční členové zase vraceli do lidské společnosti⁸⁰.

Velmi přesně byly vymezeny také zákony a vojenské předpisy, které upravovaly sňatky vojenských osob. Snoubenci, podléhající pravomoci vojenské duchovní služby, se vždy museli dostavit k polnímu superioru z příslušného sborového velitelství a předložit zde potřebné listiny. Vojenský superior zkoumal, zda byly splněny všechny předepsané podmínky pro uzavření sňatku, provedl potřebné zápisy a ohlásil snoubence při vojenských bohoslužbách. Důležitou součástí služby vojenských duchovních bylo vedení matrik. Způsob jejich vedení byl určen služebním předpisem a bylo pečlivě dbáno na jeho dodržování. Vojenské matriky vedli polní superior, polní kuráti přidělení vojenským ústavům, exponovaní polní kuráti, akademičtí faráři a duchovní profesori ve vzdělávacích ústavech. Všechny vojenské matriky, tedy snubní, křestní a úmrtní kniha, byly povinně psány v německém jazyce a vedeny ve dvou exemplářích. Jeden zůstal u správce matriky, druhý se uzavíral ke konci roku, byl patřen rejstříkem a zaslán buď přímo, nebo prostřednictvím příslušného superiorátu na apoštolský vikariát do Vídně. Pokud v místě dislokace posádky nebyl stálý vojenský kněz, jeho povinnosti přebíral určený subsidiární,

⁷⁹ ZHÁNĚL, Rudolf. Z vojenské duchovní správy. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1905, č. 3, s. 238–239.

⁸⁰ Tamtéž, s. 239–240.

diecézní kněz. Jestliže pak byly v tomto místě více jak dva prapory nebo jiné plukovní oddíly v počtu kolem 1000 lidí, musel tento kněz vést zvláštní vojenskou matriku. Pokud se v místě nacházel menší počet vojenských osob, zaznamenával místní farář záznamy do své matriky farní. Nicméně i pak musel, stejně jako jeho vojenský kolega, pro každý záznam zhotovit dvojmo úřední výpis. První zaslal příslušnému polnímu superiorovi příslušného pluku nebo ústavu a druhý pak místnímu vojenskému velitelství nebo velitelství vojenského ústavu⁸¹.

Mohlo by se zdát, že vojenští duchovní žili vcelku poklidný život, avšak byl by to mylný dojem. Pravdou je, že od vzniku Rakouska-Uherska do začátku první světové války přišlo o život v důsledku smrtelných zranění v bojích šest vojenských kněží. I když se nejedná o nějak vysoký počet, je třeba si uvědomit, že se jednalo o striktně nebojovou složku armády, jejíž početní stav nikdy nebyl velký a která velice zřídka „operovala“ přímo na bojišti⁸². Polní kaplan Georg Klein padl v bitvě u italského města Luzzara dne 15. srpna 1702, polní superior Ignaz Ceschi a polní kaplani Johann Gleibert, Gottfried Liend a Johann Piringer padli v bitvě u srbského města Grocka poblíž Bělehradu dne 20. června 1739 a poslední Matthias Simonovich padl v boji s francouzským vojskem u města Bassano dne 3. května 1809⁸³.

1.3.3 Reorganizace v roce 1913

Apoštolský polní vikář Koloman Belopotoczky svou vojenskou „diecézi“ spravoval do poloviny roku 1911, kdy ze své funkce ze zdravotních důvodů odstoupil. Za svého nástupce určil schopného vojenského duchovního, ředitele polní konzistoře Emericha Bielika⁸⁴. Ten velmi zdárně pokračoval ve stopách svého předchůdce

⁸¹ ZHÁNĚL, Rudolf. Z vojenské duchovní správy. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1905, č. 4, s. 427–431.

⁸² ČERVENKA, Juraj. História vojenského duchovenstva v habsburskej monarchii I. In: *Klub vojenskej histórie Beskydy.HE* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.kvhbeskydy.sk/historia-vojenskeho-duchovenstva-v%C2%A0habsburskej-monarchii-i/>

⁸³ BIELIK, Emerich. *Geschichte der K. u. K. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*. Vídeň: Apoštolský polní vikariát, 1901, s. 309.

⁸⁴ Emerich (také Imrich, Emmerich, Imre) Bielik (také Bjelik) se narodil 24. července 1927 v Ilavě na území dnešního Slovenska. Vystudoval gymnázium v Nitře, kde absolvoval i teologii. V roce 1883 byl vysvěcený na kněze. Působil jako kaplan v Konskej a ve Varině a jako polní kaplan ve vojenské duchovní správě c. a k. armády v bosenském Sarajevu (1888) a v Bratislavě (1891). V roce 1894 byl jmenován druhým a v roce 1898 prvním tajemníkem polní konzistoře u Apoštolského polního vikariátu ve Vídni. V roce 1908 byl jmenován ředitelem polní konzistoře a po odstoupení biskupa Kolomana Belopotoczského v roce 1911 se stal apoštolským polním vikářem. Byl rovněž jmenován kanovníkem ve Velkém Varadině (Oradea) a později i v Bratislavě. Biskupské svěcení přijal ve Vídni. Po ukončení první světové války a rozpadu monarchie rezignoval na svou funkci v armádě. Byl přeložen do Velkého Varadína a stal se členem zdejší kapituly. Na konci 1923 zemřel velkavaradínský biskup Miklós Széchenyi de Salvar-Felsovidék a Bielik se po něm ujal správy této rozsáhlé diecéze jako apoštolský administrátor. Zde také 9. května 1927 zemřel a je pochován na místním hřbitově. V průběhu svého života byl Svatým Stolcem za svou službu jmenován papežským komorníkem (1898), apoštolským hlavním notářem a papežským prelátem (1903). Byl vyznamenán Řádem Františka Josefa I. s rytířským křížem (1898), Řádem železné koruny (1905) a Řádem Františka Josefa s křížem a hvězdou (1908). Podle dochované fotografie a portrétní malby byl Emerich Bjelik rovněž odřel nejvyšší vyznamenání pro vojenské duchovní, zlatý Záslužný kříž pro vojenské duchovní Piis Meritis (Verdienstkreuz für Militär-Geistliche). V průběhu války velmi pomáhal slovenským vojákům. Na jeho intervenci se mnozí dostali

a neúnavnou prací dále působil na zkvalitňování podmínek pro duchovní službu v císařské a královské armádě. Díky jeho péči došlo i k nárůstu tabulkových míst pro vojenské kaplany. Vzhledem k tomu, že věstník, kterým byl nový počet duchovních upraven, vyšel v září 1913, jistě mu v prosazení personálního navýšení pomohla i v té době již zřejmá hrozba blížícího se válečného konfliktu. Tedy podle Věstníku pro císařské a královské vojsko, část 46, ze dne 20. září 1913 tvořili vojenské duchovenstvo v mírovém stavu:

římskokatolické

- apoštolský polní vikář,
- 1 ředitel polní konzistoře,
- 1 rada polní konzistoře,
- 8 polních superiorů 1. třídy,
- 1 akademický farář 1. třídy,
- 3 sekretáři polní konzistoře (v VII., VIII. a IX. hodnostní třídě),
- 8 polních superiorů 2. třídy,
- 1 akademický farář 2. třídy,
- 15 vrchních polních kurátů,
- 5 duchovních profesorů 1. třídy,
- 79 polních kurátů,
- 22 duchovních profesorů 2. třídy,

řeckokatolické

- 2 polní arcikněží
- 2 vrchní polní kuráti,
- 10 polních kurátů,

řecko-pravoslavné

- 2 polní arcikněží,
- 1 vrchní polní kurát,
- 1 duchovní profesor 1. třídy,
- 9 polních kurátů,
- 1 duchovní profesor 2. třídy,

evangelické

- 1 polní senior evangelického augsburského vyznání,
- 1 polní senior evangelického reformovaného helvétského vyznání,
- 1 vrchní polní kurát evangelického (augsburského nebo helvétského) vyznání,

domů k rodinám, u některých vymohl přeložení do zázemí. Vydal krom dalších několik vlastenecko – náboženských knih v maďarštině a němčině pro vojáky a četníky a pro slovenské vojáky vydal vlastním nákladem knížku *Od srdce k srdci* (1893). Jeho nejdůležitější prací je historická publikace *Geschichte der k. u. k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*. PAŠTEKA, Július. *Lexikón katolíckých kňazských osobností Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2000, s. 112–113. ISBN 80-7114-300-6. Rovněž: VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bjelik Emmerich.

- 1 duchovní profesor 1. třídy evangelického (augsburského nebo helvétského) vyznání,
- 7 polních kurátů evangelického (augsburského nebo helvétského) vyznání,
- 1 duchovní profesor evangelického (augsburského nebo helvétského) vyznání,

muslimské

- 1 vojenský muftí 1. třídy,
- 1 vojenský muftí 2. třídy,
- 4 vojeňší imámové.

Římskokatolických kněží bylo tedy v té době ve vojenské činné službě 159, kdežto před úpravou jich bylo 151⁸⁵.

Emerich Bielik při svém nástupu do funkce jistě netušil, že je posledním apoštolským polním vikářem rakousko-uherské monarchie a že povede duchovní službu v době jednoho z nejhorších válečných konfliktů lidských dějin. Před začátkem této války, která v době před rokem 1938 dostala název Velká válka či světová válka, tvořili nejvyšší velení duchovní služby spolu s Emerichem Bielikem ředitel polní konzistoře, papežský prelát z katedrální kapituly v Českých Budějovicích Leonard Rendl, a tři sekretáři polní konzistoře, Anton Bauschek z ostřihomské arcidiecéze, Ferdinand Pawlikowski⁸⁶ z arcidiecéze v Salzburgu a Nikolaus Nagörzański z řeckokatolické arcidiecéze ve Lvově⁸⁷.

1.4 Léta 1914 až 1918 – doba 1. světové války

Rakousko-uherské vyhlášení války Srbsku dne 28. července 1914 bylo podnětem k rozpoutání první světové války⁸⁸. Válka byla všeobecně duchovenstvem pokládána jako důsledek úpadku dosavadního způsobu života lidí. V mnoha promluvách a pastýřských listech byla představena jako trest lidstva za hříchy a jako příležitost návratu k víře v Boha, tedy jako jakási novodobá forma biblické potopy světa. Předvánoční kázání vojenského biskupa Bielika, pronesené ve Svatoštěpánském dómu ve Vídni 19. prosince

⁸⁵ ZHÁNĚL, Rudolf. Nový pořad a postup u vojenského duchovenstva. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1913, č. 9, s. 714–715.

⁸⁶ Červenka ve své práci uvádí, že Dr. Ferdinand Pawlikowski po válce působil v letech 1927–1938 jako první vojenský probošt a vojenský vikář spolkové armády První rakouské republiky. ČERVENKA, Juraj. *História vojenského duchovenstva v habsburskej monarchii I*. In: *Klub vojenskej histórie Beskydy.HE* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.kvhbeskydy.sk/historia-vojenskeho-duchovenstva-v%C2%A0habsburskej-monarchii-i/>

⁸⁷ LIPUSCH, Viktor. *Österreich-Ungarns katolische Militärseelsorge im Weltkriege*. Wien: Verlag für Militär und Fachliteratur, 1938, s. 37.

⁸⁸ Oficiální důvody vyhlášení války vypočetl císař František Josef I. ve svém manifestu „Mým národům!“, který byl vyhlášován ve všech zemích monarchie, i když situace, která vedla k zahájení bojových akcí, byla mnohem složitější a komplexnější. PERNES, Jirí a kol. *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526–1918*. Praha: Elka Pess, 2003, s. 335–336. ISBN 978-80-902745-5-2. Rovněž: BROFT, Miroslav a kol. *Vojenské dějiny Československa. II. díl (1526–1918)*. Praha: Naše vojsko, 1986, s. 475–476. 28-005-86.

1914 se v zásadě dotýkalo dvou základních myšlenek. Apoštolský polní vikář připomínal vlašnost ve víře a zapomínání na křesťanské povinnosti v předválečných letech a naopak volání k Bohu o pomoc v době válečného utrpení⁸⁹. Bielik hovořil o kázání skrze hromový hlas děl, kterým Bůh lidem ukázal, že je nade všemi pozemskými mocnostmi a všichni jsou v jeho rukách. To mělo připomenout vojáky vystavené každodenní námaze, trápení, nouzi a nebezpečí, jak se skrze pokání navraceli k Bohu⁹⁰.

Kněží rakousko-uherské monarchie měli motivovat obyvatele k nadšení a ochotě pomáhat státu. Kardinál János Csernoch se k citlivé otázce účasti církve ve válce vyjádřil v tom smyslu, že posláním církve by v žádném případě nemělo být zasahování do mezinárodních vztahů. Její kontakt s válkou by se měl omezit výhradně na řešení náboženských a lidských záležitostí. Avšak církev bytostně toužící po míru nemohla snášet triumf těch, kdo znevažovali spravedlnost a odebírali práva druhých. Tak se podle kardinála Csernocha měla chápat i intervence monarchie. V jejím případě se nejednalo o dobovačnou válku, ale o válku spravedlivou, vedenou na ochranu vlastních práv, a církev měla toho, kdo se bránil agresí, tedy Rakousko-Uhersko, podporovat⁹¹. Vatikán se však s myšlenkou takto pojaté „svaté války“ nikdy neztotožnil. Když vyslanec monarchie u Svatého stolce žádal papeže, aby požehnal vítězství Rakouska-Uherska, papež Pius X. mu odpověděl: „*Řekněte císaři, že nežehnám ani válce, ani tomu kdo ji chtěl. Žehnám míru!*“ Na adresu Františka Josefa I. papež vzápětí dodal: „*Mohu jen prosit Boha, aby mu odpustil*“⁹².

Činnost kurátů, působících u útvarů, byla silně ovlivňována situací, probíhající na bojišti. Byl zásadní rozdíl, jestli se jednalo o poziční válku, nebo zda probíhaly dynamické bojové akce. Pokud byly útvary v pohybu, často se měnily pozice a probíhaly dlouhé, většinou vícedenní pochody bez delších přestávek. V takovém případě bylo takřka nemožné sloužit pravidelné polní bohoslužby. Teprve pokud se vojsko zastavilo na delší dobu, sloužila se mše svatá. Místo se příliš nevybíralo, sloužit se mohlo pod širým nebem, v polním stanu, ale třeba i v příhodné sýpce, skladu, srubu atd⁹³. Pro tyto případy byli duchovní vybaveni přenosnými polními kaplemi, což byly velké dřevěné okované kufry,

⁸⁹ Jedním z velmi emotivních okamžiků, které symbolicky ukazovaly na zrůdnost války, bylo zabavování kostelních zvonů a jejich použití ve válečné výrobě. Slovenský kněz Mons. Eugen Filkorn tuto situaci vyjádřil těmito slovy: „*Berou nám zvony. Pod srdceryvnými údery vojenských kladiv v kusech padají z věží, aby už nebyly hlasateli víry a modlitby. Doted' oplakávaly mrtvé, svolávaly živé. Oded' budou živé vraždit*“. FILKORN, Eugen. *Verný svojmu svedomiu*. Martin: Matica slovenská, 2004, s. 202. ISBN 80-7090-734-7.

⁹⁰ ČERVENKA, Juraj. História vojenského duchovenstva v habsburskej monarchii II. – Stanoviská vojenského duchovenstva k prvej svetovej vojne. In: *Klub vojenskej histórie Beskydy.HE* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.kvhbeskydy.sk/historia-vojenskeho-duchovenstva-v-habsburskej-monarchii-ii-stanoviska-vojenskeho-duchovenstva-k-prvej-svetovej-vojne/>

⁹¹ PÁSZTOR, Lajos. I cattolici ungheresi e la prima guerra mondiale. In: ROSSINI, Giuseppe, ed. *Benedetto XV., i cattolici e la prima guerra mondiale*. Roma: Edizioni „Cinque Lune“, 1963, s. 819.

⁹² LETZ, Róbert. Úvaha nad vojnami. In: *Impulz. Revue pre modernú katolícku kultúru* [online]. Číslo 1/2005 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.impulzrevue.sk/article.php?11>

⁹³ Jozef Tiso vzpomínal, jak „*V žiari slnka stálo 5 tisíc ozbrojených vojakov, mlčky tesne vedľa seba, lebo vo vojne neznie hudba a bolo počuť iba štrnganie ružencami, s ktorými sa mnohí modlili k Panne Márii*“. TISO, Jozef et al. *Prejavy a články*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2002-2007, s. 24. ISBN 80-88880-45-9.

ve kterých bylo důmyslně uloženo vše, co bylo ke mši svaté třeba⁹⁴. S touto polní kaplí mohl kurát sloužit mši svatou přímo v zákopech, jak je to i z mnoha dobových vyobrazení patrné. Samozřejmě nejslavnější okamžiky mohli vojáci zažívat, pokud se mohla mše sloužit v kostele, který se nacházel v operačním prostoru⁹⁵. Často se stávalo, že vojenský kněz nesloužil pouze u jednoho, toho „svého“ pluku, ale jeho služeb bylo využíváno pro více vojenských útvarů, nezřídka značně od sebe vzdálených. Pokud bylo potřeba, sloužil i místnímu obyvatelstvu. Vojenští katoličtí duchovní mohli udělovat všechny svátosti krom biřmování a samozřejmě svěcení kněží.

Zajímavým vývojem prošlo i ošacení vojenských kněží v polních podmínkách. Do vypuknutí války a vlastně i v prvních jejích měsících neexistovala jednotná uniforma. Duchovní měli nosit běžný kněžský oděv, tedy kleriku, nebo oděv řádový. Až v roce 1904 jim bylo výnosem ministerstva války nařízeno nosit zvláštní odznaky k odlišení hodností. Poté nosili na rukávech kněžského, u krku uzavřeného kabátu (zvaného „abbé“) a rovněž i na klerice zlaté pásky různé šíře podle hodnosti. Na hlavě nosili plyšový kulatý kněžský klobouk, který byl rovněž podle hodnosti odlišen zlatou stuhou s krátkým třepením. Polní superioři měli právo nosit fialový kolár, fialové cingulum a fialový pláštík. Cingulum vojenských kněží končilo zlatým třepením a pláštík se zavěšoval na zlaté šňůrce kolem krku, která visela přes prsa⁹⁶. To samozřejmě nebyl pro frontové podmínky vhodný oděv. Tedy z praktických a zvláště pak bezpečnostních důvodů bylo zavedeno jednotné ošacení pro polní kněze v barvě „štičí“ šedě. V zázemí byly běžně používány černé uniformy. Ale i po zavedení daného předpisu bylo díky špatnému zásobování duchovenstvo často nuceno improvizovat⁹⁷.

V průběhu první světové války se počet vojenských duchovních mnohonásobně navýšil oproti mírovému stavu, protože do aktivní služby byli povoláni prakticky všichni odvedení rezervisté. V celé rakousko-uherské armádě bylo k 31. červenci 1914 k dispozici 441 římskokatolických a 56 řeckokatolických polních duchovních. K 30. září 1916 byl jejich počet již 1841 římskokatolických a 177 řeckokatolických kněží⁹⁸. Za běžného stavu byl pro divizi přidělen divizní farář, u detašovaného oddílu či pluku působil polní kurát. Pro každou divizi bylo určeno podle potřeby 12 až 22 duchovních⁹⁹, i když ideálního stavu nikdy nebylo dosaženo. Vojenští kněží působili jak u frontových oddílů, tak u nemocnic. Snášeli se „svými“ vojáky všechny strážně válečné doby a nevyhýbaly

⁹⁴ Více k tématu: SROVNAL, Filip. Polní kaple a brašny z kostela sv. Ignáce v Praze. In: *Zprávy památkové péče*, 2014, roč. 74, č. 4, s. 324–326. ISSN 1210-5538.

⁹⁵ ČERVENKA, Juraj. História vojenského duchovenstva v habsburskej monarchii III. – Každodenná činnosť vojenských duchovních. In: *Klub vojenskej histórie Beskydy HE* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.kvhbeskydy.sk/historia-vojenskeho-duhovenstva-v-habsburskej-monarchii-i-kazdodenna-cinnost-vojenskych-duhovnych/>

⁹⁶ ZHÁNĚL, Rudolf. Z vojenské duchovní správy. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1905, č. 2, s. 119–120.

⁹⁷ ČERVENKA, Juraj. História vojenského duchovenstva v habsburskej monarchii VI. – Výstroj polného kuráta. In: *Klub vojenskej histórie Beskydy HE* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.kvhbeskydy.sk/historia-vojenskeho-duhovenstva-v-habsburskej-monarchii-vi-vystroj-polneho-kurata/>

⁹⁸ LIPUSCH, Viktor. *Österreich-Ungarns katolische Militärseelsorge im Weltkrieg*. Wien: Verlag für Militär und Fachliteratur, 1938, s. 98.

⁹⁹ SCHWINGHAMMER, Uwe. *Die Militärseelsorge in Tirol im Ersten Weltkrieg*. Diplomarbeit. Innsbruck. Universität Innsbruck. 1994, s. 10.

se jim ani zranění, nehody, nemoci, epidemie, zajetí a ani smrt na bojišti. Na následek zranění při výkonu služby padlo v průběhu první světové války 11 polních kněží. Na následky onemocnění či vyčerpání zemřelo 45 polních duchovních. 69 polních kněží upadlo do srbského, ruského nebo italského zajetí, někteří zůstali nezvěstní¹⁰⁰.

Kruté podmínky světové války mnohé z vojenských duchovních, kteří působili v polních lazaretech či přímo v těsné blízkosti frontové linie, doživotně poznamenaly jak na tělesném zdraví, tak i v duševní a neméně i v duchovní oblasti. V souvislosti s válečnými útrapami mnoho z kněží odpadlo od církve. V letech 1918 až 1924 to bylo v našich zemích téměř 300 duchovních, ale někteří se v následujících letech opět navrátili¹⁰¹. Martin Weis ve svém článku uvádí, že mnoho z těchto „odpadlých“ prošlo peklem světové války a to jej přivádí k otázce, jak byli vojenští duchovní připravováni po duchovní a psychické stránce na hrůzy válečného běsnění a jestli je vůbec někdo profesionálně na tuto eventualitu připravoval¹⁰². Zde se skutečně otevírá prostor pro badatele z různých vědních oborů.

¹⁰⁰ LIPUSCH, Viktor. *Österreich-Ungarns katholische Militärseelsorge im Weltkriege*. Wien: Verlag für Militär und Fachliteratur, 1938, s. 80–85.

¹⁰¹ POLC, Jaroslav. *Stručný přehled dějin českých a moravských diecézí po třicetileté válce*. Praha: KTF UK, 1995, s. 21.

¹⁰² WEIS, Martin. Skizze der katholischen Armee – und Marineseelsorge in Österreich-Ungarn. In: *Notitiae historiae ecclesiasticae*. Scientific peer-reviewed journal, roč. 2, 2013, č.1., s. 7–15. ISSN 1338-9572.

2 VZNIK ARMÁDNÍ DUCHOVNÍ SLUŽBY A JEJÍ PROMĚNY DO ROKU 1935

Pro nově vzniklou československou armádu bylo charakteristickým rysem, že vznikla za války a z války. Její základy byly položeny v době první světové války, a to v zahraničním legionářském vojsku. Tato mladá armáda musela již v prvních poválečných letech několikrát zasáhnout na obranu republiky, což rozšířilo její bojové zkušenosti a přineslo sebou potřebu řešit úplně nová morální dilemata.

Legionářské vojsko bylo budováno na území cizího státu v několika vyšších bojových jednotkách a pro novou československou armádu bylo důležité svým poměrně vysokým početním stavem mužstva i důstojníků¹⁰³. Bylo vojskem dobrovolníků a dobrovolnictví mělo ve válkách vždy svůj nezastupitelný význam, poněvadž bylo dobrovolným, spontánním hrdinstvím menšího počtu mužů. Nesmírně důležitým byl především jeho mravní význam, protože bylo symbolem hrdinství a touhy po spravedlnosti. Československé dobrovolnictví však bylo také skutečnou vojenskou mocí a právě proto se stalo přirozeným základem československé branné moci. Demokratické pojetí organizace armády pak umožnilo integrovat všechny příslušníky československého státu, tedy i jiné národnosti, než pouze české či slovenské.

Počátky budování armády byly velmi svízelné, zvláště vzhledem k mezinárodní situaci. Střední Evropa a Německo procházely revolucemi a poválečnými zmatky a vojska jednotlivých států byla vesměs rozvrácena a demoralizována. V našich zemích byl po pádu monarchie velký nedostatek válečného materiálu, panovaly organizační zmatky a značné potíže se zásobováním. Na morální stav vojáků měl též negativní dopad úpadek morálky a rozklad vojenské služby v rozpadlé rakousko-uherské armádě. V těchto těžkých dobách se v organizování armády začalo nejprve rychle improvizovat, aby bylo možné v co nejkratším čase obsadit celé území republiky. Zde se uplatnily jednak narychlo reorganizované jednotky domácí, jednak první legionářské formace, které se vracely do republiky z Francie a Itálie.

Do armádní organizace začala také zasahovat nová vláda Československé republiky. Ministr zahraničních věcí Edvard Beneš uzavřel v prosinci roku 1918 dohodu s tehdejším vrchním velením spojeneckých vojsk, podle níž se stalo československé vojsko součástí spojeneckých vojsk, a po dva následující roky zůstal nejvyšším vojenským velitelem maršál Ferdinand Foch. Tím se budování doktríny, systému a tradice zaměřilo na Francii. 13. února 1919 dorazila do Prahy francouzská vojenská

¹⁰³ V legiích bojovalo po boku spojenců celkem 145 614 Čechoslováků. V nejpočetnějších ruských legiích se do vlasti vrátilo 71 310 vojáků, v italských 19 476 vojáků, ve francouzských pak 9 957 mužů. Nepominutelný přínos měli i dobrovolníci v armádě srbské, odkud se vrátilo 1 365 mužů. Na straně Spojených států amerických stálo 42 404 vojáků a v britské armádě bojovali 1 102 muži. KRATOCHVIL, Jan a kol. *Obnova naší státnosti v roce 1918*. Sborník k výstavě. Praha: Muzeum Českého a Slovenského exilu, 2008, s. 68.

mise. Její šéf generál Maurice Pellé¹⁰⁴ se stal později prvním náčelníkem hlavního štábu branné moci Československé republiky¹⁰⁵.

Soustavný a cílený vývoj organizační práce v armádě, který byl naplno započat v prvních měsících roku 1919, byl již krátce na to přerušen, a to dvěma významnými vojenskými událostmi, které vytvořili jakési mezníky v historii československé armády s velkým dopadem vojenským, diplomatickým i politickým. Prvním byl boj o Slovensko, zahájený vpádem Maďarů na Slovensko v roce 1919, druhým pak říjnová mobilizace roku 1921 při návratu císaře Karla I. do Maďarska.

Na konci roku 1921 již měla armáda pevný organizační rámec a po značných těžkostech byla vyřešena otázka dislokace jednotek na území státu. Podkladem pro organizaci armády se stal nový branný zákon z 19. března roku 1920¹⁰⁶, spolu s dalšími právními normami, které krom dalších důležitých věcí stanovily především roční kontingent a počty aktivního vojska. Nová organizace počítala s utvořením 12 pěších divizí, a to pěti v Čechách, tří na Moravě a ve Slezsku, tří na Slovensku a jedné na Podkarpatské Rusi. Divize měly mít po čtyřech pěších plucích členěných do dvou pěších brigád, dále po jednom dělostřeleckém pluku, jedné jezdecké eskadroně a dvou ženijních rotách. Rovněž bylo budováno vojenské školství, byly zřizovány odborné kurzy, vojenské předpisy a služební řády. Dnem 1. ledna roku 1926 ukončili v Československu svou činnost francouzští spolupracovníci a velení hlavního štábu branné tento nový štáb pokračoval v započaté cestě budování jednotlivých zbraní a služeb, v organizační práci a v přípravě mobilizačních a strategických plánů¹⁰⁷.

2.1 Legislativní rámec vzniku Československé branné moci

Jedním ze základních pilířů státu je právní řád. Proto Národní výbor, když dne 28. října 1918 vyhlásil Zákon o zřízení samostatného státu československého¹⁰⁸, zde nařídil, aby veškeré zemské i říšské zákony a nařízení zůstaly prozatím v platnosti. Důvodem bylo zachování souvislosti dosavadního právního řádu s nově vzniklým stavem pro zamezení vzniku chaosu a pro nerušený přechod k řádu novému.

Recepce rakousko-uherského právního systému byla prospěšným a prakticky jediným možným řešením ve všech oblastech života společnosti, kromě armády. V bývalé

¹⁰⁴ MASKALÍK, Alex, *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, s. r. o., 2012, s. 458. ISBN 978-80-970941-0-2.

¹⁰⁵ BENEŠ, Edvard. Dvacet let československé branné moci. Výsledky její práce a úkoly budoucnosti. In: BLÁHA, Silvestr, ed., MEDEK, Rudolf, ed., a FASSATI, Miloslav, ed. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938.

¹⁰⁶ *Branný zákon republiky Československé č. 193/1920 Sb.* [online]. [cit. 2014-10-14]. Dostupné z: <<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=1774&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>

¹⁰⁷ BENEŠ, Edvard. Dvacet let československé branné moci. Výsledky její práce a úkoly budoucnosti. In: BLÁHA, Silvestr, ed., MEDEK, Rudolf, ed., a FASSATI, Miloslav, ed. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938.

¹⁰⁸ *Zákon ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého*, jehož autorem byl JUDr. Alois Rašín, byl vydán Národním výborem československým a ve Sbírce zákonů byl vyhlášen až pod č. 11/1918 Sb. z. a n. V jeho textu zatím nebyla určena státní forma nového státu. Prozatímně jím byl recipován rakousko-uherský právní řád a Národní výbor začal vykonávat moc zákonodárnou a výkonnou.

monarchii totiž vedle vojska existovaly zvláštní útvary, a to rakousko-uherská domobrana a rakousko-uherská zeměbrana, a pro tyto jednotlivé armádní složky platila jiná právní ustanovení. Ta byla obsažená částečně v c. a k. zákonech a nařízeních a částečně ve vojenských služebních předpisech, vydaných panovníkem jako nejvyšším velitelem branné moci. Věc komplikoval i fakt, že čs. branná moc v podobě čs. zahraničního legionářského vojska vznikla a byla mezinárodně uznána již dlouhou dobu před říjnem 1918. Spravovala se vlastními řády, vydanými čs. zahraničními revolučními orgány. Bylo proto nezbytné vybavit vojenský právní řád co nejdříve vlastními čs. právními normami, které by vyhovovaly změněným poměrům.

Ústavní listina z roku 1920¹⁰⁹ věnovala vojenským otázkám několik důležitých ustanovení. Především zde byl základní předpis, že „každý způsobilý státní občan je povinen podrobit se vojenskému výcviku a uposlechnout výzvy na obranu stát“ (§ 127 úst. list.). Zásadním bodem bylo také to, že „*prezident republiky ... má vrchní velitelství branné moci ... prohlašuje válečný stav, vypovídá s předchozím souhlasem Národního shromáždění válku a předkládá mu sjednaný mír k vyslovení souhlasu*“ (§ 64 úst. list.). Důležitou normou pro armádu byl i tzv. Jazykový zákon¹¹⁰, který stanovil, že branná moc používá jako jazyka služebního a při velení čs. jazyk, avšak že ve styku s mužstvem služebního jazyka neznalým je možné používat jazyka mateřského.

Ustanovení ústavní listiny byla samozřejmě jen rámcová a ke svému provedení potřebovala podrobnější prováděcí normy. První byl již výše zmiňovaný branný zákon¹¹¹, jehož návrh byl vládou předložen Národnímu shromáždění k ústavnímu projednání dne 28. prosince 1919. Tento návrh vycházel z hlediska, že je potřeba jednotné a společné armády pro celý stát, že tato armáda má být armádou stálou, vybudovanou na tzv. rámcovém, tedy kádrovém systému a doplňovanou, vedle vojáků z povolání a dobrovolníků, na podkladě všeobecné branné povinnosti. Tato povinnost měla být stejná pro všechny a měli jí podléhat ve věku v zákoně stanoveném všichni k tomu způsobilí muži. Odpolitizování armády se věnoval až v roce 1927 vydaný zákon o volebním právu příslušníků branné moci a četnictva¹¹², podle něhož vojenští gážísté z povolání, osoby ve vojenské prezenční službě a ve vojenském výcviku, dále pak dělesloužící a jiné osoby v další činné službě nemohly volit ani být voleny do zákonodárných a jiných zastupitelských sborů. Dokonce ani vojenské osoby, které vykonávaly cvičení nebo činnou službu v době mobilizace či mimořádného povolání zálohy podle § 27 branného zákona nemohly volit, avšak mohly být voleny¹¹³.

V této atmosféře a v tomto prostředí se pomalu profilovala profesionální duchovní služba svobodné československé armády.

¹⁰⁹ Zákon č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky.

¹¹⁰ Zákon č. 122/1920 Sb. ze dne 29. února 1920 podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé.

¹¹¹ Branný zákon republiky Československé č. 193/1920 Sb.

¹¹² Zákon č. 56/1927 Sb. ze dne 8. dubna 1927 o volebním právu příslušníků branné moci a četnictva.

¹¹³ VOREL, Jaroslav. Co bylo vykonáno v prvních dvaceti letech republiky Československé v prospěch právních základů obrany státu vůbec a branné moci zvláště. In: BLÁHA, Silvestr, ed., MEDEK, Rudolf, ed., a FASSATI, Miloslav, ed. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938.

2.2 Recepce a počátky budování duchovní služby

Počáteční formování československé branné moci po rozpadu rakousko-uherské monarchie v roce 1918 bylo charakteristické velkou improvizací a komplikacemi. Duchovní služba se v této přechodné době, tedy od října do prosince roku 1918 vykonávala u jednotlivých vojenských útvarů a divizí pouze individuálně¹¹⁴. Nicméně i díky neúnavné aktivitě a osobnímu nasazení jednotlivých duchovních zde působících, tedy bývalých c. a k. polních kurátů, mohla vzniknout v rámci dočasného Ministerstva národní obrany¹¹⁵ duchovní správa, která se v průběhu necelého roku stabilizovala a mohla tak plnit své úkoly, jako bylo konání bohoslužeb a sloužení svátostí¹¹⁶, péče o náboženskou a mravní výchovu vojáků a příprava důstojníků duchovní služby. Nezastupitelnou úlohu měla duchovní služba ve vedení matrik a v péči o vojenské hroby a kostely. Právě tento okruh činností byl jedním z hlavních důvodů, které podpořily zachování a stabilizaci duchovní služby v čs. armádě.

Jak ve své studii píše Oldřich Pejs, československá vojenská správa po vzniku republiky neprojevovala příliš velký zájem na zavedení duchovní služby¹¹⁷. Především římskokatolická církev, která byla hlavní iniciátorkou obnovy duchovní služby¹¹⁸, byla v prvních porevolučních letech nové republiky vnímána negativně, zvláště pro její propojení s bývalou vládnoucí Habsburskou dynastií, což bylo jednoznačně vyjádřeno heslem „Pryč od Vídně, pryč od Říma“. Prezident Masaryk se snažil vybudovat armádu moderní, postavenou na demokratických a humanistických principech. Vzorem pro rozvoj kulturního prostředí se staly dohodové armády. Podle jejich příkladu byly zřizovány čítárny, vojákům se přednášelo, hrálo divadlo, pěstovala se hudba, sport atd. Značnou zásluhu a velmi dobrých výsledků dosáhla armáda na poli boje proti negramotnosti vojáků. Podle údaje štábního kapitána konceptní služby Vladimíra Černého se od vzniku čs. armády do roku 1938 v armádním prostředí naučilo číst a psát přes 60 000 vojáků¹¹⁹. Velkou měrou se této činnosti ujali tzv. osvětoví důstojníci, stranou však nezůstali ani vojenští kaplani, jak přesvědčivě dokazuje ve své monografii o posledním prvorepublikovém generálu přednostovi duchovní služby Msgre. Metoději Kubáňovi vojenský historik Eduard Stehlík¹²⁰.

K myšlence výchovy vojáků v duchu masarykovských idejí se připojili i vrcholní představitelé vojenského kléru. Například katolický generální superior Msgre. Antonín

¹¹⁴ DURAJ, František. Významné osobnosti vojenskej duchovnej služby na území Čiech, Moravy a Slovenska v rokoch 1918–1950. In: *Vojenská história*. Ročník 6, č. 3/4, 2002, s. 164. ISSN 1335–3314.

¹¹⁵ Dočasné Ministerstvo národnej obrany bolo zriadené 15. listopadu 1918.

¹¹⁶ Účast na všech náboženských úkonech byla dobrovolná. VÚA–VHA. *Služební předpis A–Ia: Služební řád branné moci čs. republiky*. Díl první, § 70, Náboženské obřady a slavnosti. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1922, s. 175.

¹¹⁷ PEJS, Oldřich. K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939. In: *Historie a Vojenství*, 1991, roč. 40, č. 3, s. 134.

¹¹⁸ BÍLEK, Jiří a kol. *Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918–1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 113. 28-044-87.02/36.

¹¹⁹ ČERNÝ, Vladimír. Armádní prostředky kulturní výchovy československého vojáka. In: BLÁHA, Silvestr, ed., MEDEK, Rudolf, ed., a FASSATI, Miloslav, ed. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 207.

¹²⁰ STEHLÍK, Eduard. *Páter Metod. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Metoděje Kubáňe*. Praha: AVIS, 2006, s. 62. ISBN 80-7278-370-X.

Voneš předložil myšlenku, že vojenský duchovní bude pozitivním přínosem pro nově se rodící armádu, protože nepůsobí jen v náboženské oblasti, ale ovlivňuje a vychovává vojáky i z hlediska výchovně mravního, kulturního, osvětového a humánního, čímž velice účinně pomáhá vytvářet ideál čs. vojáka¹²¹. Také evangelický superintendent Josef Lukášek¹²² deklaroval ochotu evangelických duchovních sloužit ve prospěch armády v duchu demokratickém, mravním a kulturním podle vzoru Mistra Jana Husa a českých bratří¹²³.

Očekávalo se, že novou Ústavní listinou bude provedena i odluka církve od státu, což by pravděpodobně mělo negativní vliv i na působení duchovních v armádním prostředí. To se však nestalo a v zákoně č. 121 ze dne 29. února 1920, kterým byla uvozena Ústavní listina Československé republiky, nebyla již o odluce ani zmínka. Tento fakt spolu se schválením nového branného zákona, který dal stabilní základ k vybudování pravidelné armády, umožnily zřízení duchovní služby, respektive čs. vojenské duchovní správy. Ta zpočátku recipovala rakousko-uherské předpisy i tradici. Duchovní dále působili u útvarů, ke kterým byli původně v c. a k. armádě zařazeni a které se postupně stávali pravidelnou součástí čs. armády. V průběhu bojů proti armádě Maďarské republiky¹²⁴ rad fungovaly dočasné orgány duchovní služby, jako byl duchovní referát při vrchním velitelství čs. vojsk na Slovensku pod vedením vrchního polního kuráta Karla Kolíska, nebo duchovní odbory při západní skupině vojsk na Slovensku generála Piccioneho¹²⁵ a generála Mittelhaussera¹²⁶ a při východní skupině vojsk na Slovensku generála Henocquea. Provizorní opatření skončila až v době budování kádrové armády, kdy byly unifikovány pravidelné jednotky legií a domácích náhradní tělesa, a vojenští duchovní se stali její pravidelnou součástí stejně jako ostatní služby.

2.3 Legislativní rámec vojenské duchovní služby

V armádním prostředí evropského vzoru existovaly a stále existují duchovní služby ve třech základních typech organizace. Prvním je exemptní (vyjmutá) vojenská duchovní správa. V této organizaci duchovní působí ve vojenském svazku a podléhají

¹²¹ VÚA–VHA Praha. Fond GI, 1920, sig. 13 5/1, Informace generálního superiora A. Voneše pro generálního inspektora čs. vojsk, červen 1920; rovněž: VÚA–VHA Praha. Fond MNO, 36. a) oddělení (duch. kat.), 1920, sig. 68, Stanovisko generálního superiora A. Voneše k návrhu zákona, kterým se zavádí v Československé republice odluka církve od státu ze dne 10. 7. 1920.

¹²² ThDr. Josef Lukášek, nar. 26. ledna 1874 v Humpolci, zemřel 3. února 1947. Od 1. února 1920 do 31. prosince 1934 byl vojenským superintendentem. TOUL, Jan. *Jubilejní kniha českobratrské evangelické rodiny*. České Budějovice: Jan Toul vlastním nákladem, 1931, s. 114.

¹²³ VÚA–VHA Praha. Fond MNO, č.j. 83 644/20 z 8. 7. 1920. MNO, 36/b oddělení (duch. evang.) 1920, sig. 83 1/130.

¹²⁴ BÍLEK, Jiří a kol. *Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918–1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 58–76. 28-044-87.02/36.

¹²⁵ Generál Luigi Giuseppe Piccione (*1866, † 1942) působil od vzniku Československa do června 1919 jako náčelník vojenské mise a vrchní velitel čs. armády na Slovensku. ŠRÁMEK, Pavel. Vaše dotazy. Dotaz č. 1456. In: *Československé vojenství* [online]. [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://vojenstvi.cz/vasedotazy_98.htm

¹²⁶ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci republiky Československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 413–414. ISBN 80-7277-256-2.

pouze svému nejvyššímu vojenskému duchovnímu představenému. Druhým typem je tzv. smíšená vojenská duchovní správa. Duchovní zde působí rovněž přímo ve vojenském svazku, avšak nepodléhají nejvyššímu vojenskému duchovnímu, nýbrž církevním představeným civilní duchovní správy. Třetím typem je vojenská duchovní správa, která se utváří pouze za válečného stavu, přičemž v mírové době pečují o duchovní potřeby vojáků civilní duchovní. Československá armáda po svém vzniku zavedla první model, tedy exemtní duchovní správu.

Stejně tak, jako pro ostatní armádní složky, byla v prvních letech existence československé armády i pro duchovní službu nezbytná recepce předpisů bývalé monarchie. Tyto normy byly samozřejmě v průběhu doby buď novelizovány výnosy ministerstva národní obrany, nebo nahrazeny předpisy novými. Organizaci, věcnou a místní příslušnost upravovaly tyto služební knihy:

- A-1h: Organická ustanovení o vojenské duchovní správě,
- A-16c: Služební předpis o vojenském duchovenstvu,
- A-16f: Ustanovení o vojenské duchovní správě a o vedení matrik za války,
- I-1: Vedení vojenských matrik,
- D-6: Předpis pro vojenské trestnice,
- N-13: Zdravotní služba (II. díl)¹²⁷,
- A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu¹²⁸.

Definitivní podobu duchovní služby československé armády dal dne 27. března 1920 v rámci sjednocení branné moci výnos MNO čj. 50.572-org.1920¹²⁹. Základy organizace duchovní služby vymezovaly služební knihy Org-10¹³⁰ a o rok později vydaná Org-1¹³¹. Zde bylo určeno, že duchovní služba je vykonávána zčásti vojenskými duchovními, zčásti pak civilními duchovními, smluvně zaměstnanými vojenskou správou. Organizační schéma duchovní služby mělo být rozpracováno ve služební knize Org-34, která však nikdy nebyla vydána¹³².

2.4 Spory o církevní jurisdikci

Působení vojenské duchovní služby logicky předpokládalo, že její nejvyšší představitel disponoval jak vojenskými, tak i církevními pravomocemi. Prvnímu přednostovi, generálnímu superiorovi Msgre. Antonínu Vonešovi byla z církevní strany

¹²⁷ Většina těchto předpisů byla zrušena rozkazem prezidenta republiky ze dne 6. 9. 1938. PEJS, Oldřich. K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939. In: *Historie a Vojenství*. 1991, roč. 40, č. 3, s. 136.

¹²⁸ Zrušené předpisy nahradila služební kniha branné moci *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*, vydaná ministerstvem národní obrany v roce 1938.

¹²⁹ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci republiky Československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 193–194. ISBN 80-7277-256-2.

¹³⁰ Služební kniha *Org-10: Povšechný přehled organizace čs. branné moci*, 1920, § 14.

¹³¹ Služební kniha *Org-1: Všeobecná organizace čs. branné moci*, 1921, § 21.

¹³² PEJS, Oldřich. K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939. In: *Historie a Vojenství*. 1991, roč. 40, č. 3, s. 137.

udělena jurisdikce pro katolické příslušníky čs. armády rozhodnutím Svatého stolce, respektive dekretem konzistorní kongregace z 3. července 1919. Tato pravomoc, odpovídající biskupské, jej opravňovala s účinností od 25. října 1919 odebrat vojenským katolickým duchovním pravomoci, udělené jim jejich „civilními“ biskupskými úřady, a tyto pravomoci jim následně udělit vlastním jménem a v dosavadním rozsahu¹³³. Tento akt byl ze strany státu potvrzený dekretem prezidenta republiky, který Antonína Voneše jmenoval ke dni 1. prosince 1919 do funkce generálního superiora¹³⁴. Tím Voneš dosáhl hodnosti, určené pro vojenského ordináře¹³⁵. Jeho odchod do výslužby dne 1. března 1922 přinesl dlouhotrvající problém v rozdělení kompetencí. Voneš odvoláním z funkce generálního superiora sice ztratil svou vojenskou pravomoc, zůstala mu ale jurisdikce církevní, a to až do doby rozhodnutí Svatého stolce. Příčinou tohoto stavu byla podle Vonešova nástupce ve funkci polního superiora Josefa Bombery neochota příslušných vládních míst jednat s představiteli církve o personálním obsazení místa generálního superiora¹³⁶.

Církevní jurisdikce byla Antonínu Vonešovi daná „in personam“, což znamenalo, že ji nebylo možné přenést na jinou osobu¹³⁷. Antonín Voneš tuto patovou situaci dočasně vyřešil tím, že požádal o prodloužení své dovolené před odchodem do výslužby. V této žádosti vojenské nadřízené informoval o tom, že jednal s církevními funkcionáři o možných řešeních citlivé otázky pravomocí vojenského přestaveného. On sám navrhoval oddělit osobu ordináře od osoby přednosty vojenské duchovní služby. Josef Bombera později toto jednání vysvětloval obavou Antonína Voneše a dalších kněží, poslanců a senátorů lidovecké strany, aby se do vedení vojenského kléru nedostal někdo nevhodný. Pravomoc vojenského ordináře měla být podle tohoto návrhu udělena pražskému arcibiskupovi, který byl s tímto usnesením seznámený a který s ním souhlasil¹³⁸.

Vatikán reagoval po několika měsících tím, že dekretem Konzistoriální kongregace pro zabezpečení stability vojenského ordinariátu z 20. listopadu 1922 jmenoval pražského arcibiskupa Dr. Františka Kordače biskupem Československých vojsk s řádnou pravomocí nad katolickými vojáky čs. armády s možností ustanovit si vikáře pro výkon této služby¹³⁹. František Kordač se této funkce ujal pastýřským listem

¹³³ VÚA–VHA Praha. MNO, čj. 4485/36 z 25. 10. 1919. Věstník MNO (výnosy věcné), 1919, část 60, bod 1125.

¹³⁴ VÚA–VHA Praha. Fond MNO, Věstník osobní 1919, č. 130.

¹³⁵ DURAJ, František. Významné osobnosti vojenskej duchovnej služby na území Čiech, Moravy a Slovenska v rokoch 1918–1950. In: *Vojenská história*. Ročník 6, č. 3/4, 2002, s. 166. ISSN 1335–3314.

¹³⁶ VÚA–VHA Praha. Fond Prezídia MNO 1918–24, „List Bombery k problému církevní jurisdikce z 28. března 1922“, sig. 13 1/3 56. Státní sekretář Svatého stolce Pietro kardinál Gasparri k této věci napsal: „Je známo Vaší Excelenci, že pražská vláda byla toho mínění – na začátku minulého roku – že může jmenovat polního vikáře bez toho, aby se zeptala Svatého stolce, který mu však měl udělit příslušné fakulty“. VÚA–VHA Praha. Fond Prezídia MNO 1918–24, „List státního sekretáře Vatikánského státu č. 14523 z 9. března 1923 k problému církevní jurisdikce vojenské duchovní služby“, sig. 13 1/3 56.

¹³⁷ DURAJ, František. Významné osobnosti vojenskej duchovnej služby na území Čiech, Moravy a Slovenska v rokoch 1918–1950. In: *Vojenská história*. Ročník 6, č. 3/4, 2002, s. 167. ISSN 1335–3314.

¹³⁸ VÚA–VHA Praha. Fond Prezídia MNO 1918–24, „List Bombery přednostovi všeobecně vojenského odboru MNO z 9. května 1922“, sig. 13 1/3 56.

¹³⁹ Acta ordinariorum – Ordinarius militium exercitus Čs. In: *Duchovní pastier. Časopis katolíckeho kňazstva*. Roč. 6, 1923, s. 46. Rovněž: DURAJ, František. Významné osobnosti vojenskej duchovnej

z 31. března 1923¹⁴⁰. Uvedené jmenování nebylo zcela v souladu se zájmy československého státu, který si vyhrazoval zásadní slovo při jmenování biskupů, což však ze strany Vatikánu nebylo vždy respektováno. Svůj postoj vyjádřila čs. vláda dne 16. června 1923 tím, že Kordačovo jmenování přijímá jako provizorní řešení a celou záležitost se v budoucnu chystala s Vatikánem projednat¹⁴¹. Věc byla řešena i v zásadním československo-vatikánském dokumentu *Modus vivendi*, uzavřeném 17. prosince 1927 a platném od 2. února 1928. V tomto dokumentu byl „armádní ordinář zařazen mezi nejvyšší katolické církevní hodnostáře v Československé republice, což je pochopitelné se zřetelem na skutečnost, komu je tato funkce svěřována“. Dále zde bylo stanoveno, že před jmenováním armádního ordináře, který musel být československým státním příslušníkem, bylo jméno kandidáta oznámené československé vládě, aby mohla vyjádřit případný nesouhlas s touto volbou z důvodu politického, anebo z důvodu vztahujícího se na postavení kandidáta v armádě¹⁴².

Krátce poté, co Svatý stolec jmenoval pražského arcibiskupa vojenským ordinářem, byl dne 29. prosince 1922 prezidentem republiky jmenován polní superior I. třídy Josef Bombera generálním superiorem¹⁴³. Nový vojenský ordinář, pražský arcibiskup Dr. František Kordač jej bulou z 13. června 1923 vyznamenal hodností papežského preláta a krátce nato jej jmenoval svým generálním vikářem s právem vykonávat řádnou biskupskou jurisdikci pro katolíky čs. armády a udělil mu všechny potřebné fakulty, které mu podle ustanovení Kodexu kanonického práva z roku 1917 náležely¹⁴⁴. Tímto postupem se generální vikář čs. branné moci stal z církevního hlediska podřízeným pražského arcibiskupa¹⁴⁵.

Z dosavadní praxe vycházel fakt, že armádní ordinář po svém jmenování přijímal i biskupské svěcení. V případě Antonína Voneše k tomu nedošlo, byť mu byly uděleny veškeré pravomoci. V konečném důsledku byl na vojenského biskupa prvorepublikové armády vysvěcen pouze Mons. Josef Bombera.

služby na území Čiech, Moravy a Slovenska v letech 1918–1950. In: *Vojenská história*. Ročník 6, č. 3/4, 2002, s. 167. ISSN 1335–3314.

¹⁴⁰ PEJS, Oldřich. K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939. In: *Historie a Vojenství*. 1991, roč. 40, č. 3, s. 148.

¹⁴¹ VÚA–VHA Praha. Fond MNO, Věstník MNO, Výnosy věcné 1923, část 40, čl. 370.

¹⁴² PEJS, Oldřich. K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939. In: *Historie a Vojenství*. 1991, roč. 40, č. 3, s. 149–150.

¹⁴³ VÚA–VHA Praha. Fond MNO. Věstník osobní 1923, č. 2. Rovněž: PEJS, Oldřich. K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939. In: *Historie a Vojenství*. 1991, roč. 40, č. 3, s. 148.

¹⁴⁴ VÚA–VHA Praha. Fond MNO. Věstník MNO, Výnosy věcné 1923, část 40, čl. 370.

¹⁴⁵ DURAJ, František. Významné osobnosti vojenské duchovnej služby na území Čiech, Moravy a Slovenska v letech 1918–1950. In: *Vojenská história*. Ročník 6, č. 3/4, 2002, s. 168. ISSN 1335–3314.

2.5 Struktura duchovní služby do roku 1935

Nejvyšší řídicí orgán duchovní služby byl nejprve dislokován v XII. odboru MNO pod názvem duchovní správa¹⁴⁶, a to od roku 1918 do podzimu roku 1919. Na základě výnosu Ministerstva národní obrany čj. 13.591-pol.práv.1919 ze dne 15. října 1919 vzniklo 36. oddělení (duchovní) Ministerstva národní obrany. Nacházelo se v Praze a podléhalo přímo ministrovi národní obrany. Dnem 7. srpna 1920 bylo oddělení na základě domácího rozkazu ministra národní obrany č. 54/1920 reorganizováno jako 4. a) oddělení (duchovní) v I. odboru politicko-právním, resp. v III. odboru všeobecně vojenském. V letech 1922 až 1926 fungovalo pod názvem 36. oddělení duchovní. Toto oddělení vzniklo 9. března 1922 přejmenováním ze 4. a) oddělení (duchovního a válečných hrobů) Ministerstva národní obrany na základě domácího rozkazu ministra národní obrany č. 58/1922. Nacházelo se v Praze a podléhalo Všeobecně vojenskému odboru Ministerstva národní obrany. Jeho součástí byla skupina římskokatolická, evangelická a skupina československé církve. Od roku 1927 až do ukončení své existence, tedy do roku 1938, působilo na základě výnosu Ministerstva národní obrany čj. 42.000-přes.šéf.1926 jako 6. oddělení (duchovní) I. všeobecně vojenského odboru MNO¹⁴⁷.

Pro každou zemi byla zřízena vyšší velitelství branné moci, Zemská vojenská velitelství, která podléhala Hlavnímu štábu branné moci. Zemská vojenská velitelství (dále jen ZVV) byla čtyři, a to ZVV pro Čechy (v roce 1925 přejmenováno na ZVV v Praze), ZVV pro Moravu a Slezsko (v roce 1925 přejmenováno na ZVV v Brně), ZVV pro Slovensko (v roce 1925 přejmenováno na ZVV v Bratislavě) a ZVV pro Podkarpatskou Rus, které mělo sídlo v Užhorodě. V roce 1925 bylo přemístěno do Košic a zde vzniklo ZVV v Košicích¹⁴⁸. U každého ZVV byla zřízena skupina duchovní správy, která byla dána do podřízenosti podnáčelníkovi štábu. Výkon služby pak zajišťovalo několik katolických a evangelických vojenských duchovních spolu s potřebným počtem duchovních civilních, zaměstnávaných na smlouvu vojenskou správou.

U divizních velitelství v Čechách, u velitelství horských brigád na Slovensku a Podkarpatské Rusi a u velitelství pěších pluků sloužili výkonní duchovní z katolické skupiny. MNO mohlo určit katolické duchovní z divizních velitelství pro výkonnou duchovní službu v posádkách mimo dislokaci těchto velitelství. Evangeličtí duchovní však byli službou přiděleni pouze k ZVV. Tato struktura fungovala až do rozsáhlé reorganizace branné moci v polovině třicátých let¹⁴⁹. Další vývoj duchovní služby v době po této reorganizaci je popsán v třetí kapitole této disertační práce.

¹⁴⁶ Duchovní oddělení se do roku 1922 dělilo na dvě skupiny, a to katolickou s referáty nadačním a kostelním, matričním a osobním, a skupinu evangelickou. Od roku 1922 k nim přibyla třetí skupina církve československé.

¹⁴⁷ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci republiky Československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 649. ISBN 80-7277-256-2.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 734–742.

¹⁴⁹ PEJS, Oldřich. K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939. In: *Historie a Vojenství*. 1991, roč. 40, č. 3, s. 137.

2.6 Personální stavy duchovní služby československé armády

Po převratu v roce 1918 se do řad československé armády přihlásilo celkem 114 duchovních, a to 38 do aktivní služby, zbytek byli kuráti v záloze. Ti byli v převážné většině případů pro nadbytečnost přeloženi na trvalou dovolenou. Výjimku tvořili ti z nich, kteří byli ustanoveni v nemocnicích či na nějaké důležité místo.

Po demobilizaci v roce 1919 byly početní stavy upraveny takto: katoličtí duchovní sloužili v počtu 42, a to v počtu tří v duchovním odboru na MNO, po třech při ZVV v Praze, Brně a v Žilině, v počtu dvanácti v posádkách a nemocnicích v Čechách, v pěti na Moravě a Slezsku, na Slovensku pak v sedmi. Současně s nimi sloužili dva řeckokatolíci ve slovenských posádkách. Čtyři katoličtí kuráti byli dislokováni ve Vídni k likvidaci válečných matrik. Evangelických duchovních bylo devět, z nich jeden sloužil v duchovním odboru MNO, dva v posádkách v Čechách, dva na Moravě a čtyři na Slovensku¹⁵⁰.

V roce 1922 sloužilo v katolické duchovní skupině 41 duchovních. Někteří z nich sloužili v duchovní službě po celou dobu trvání československé republiky, tedy až do roku 1938. Byla jich rovná desítka, a to Metoděj Kubáň, Theodor Věrný, Jan Tschöp, Josef Vymětal, Vilém Drábek, Felix Hoblík, František Finda, Jaroslav Janák, František Kovalčík a Josef Šeda. Katolickou duchovní skupinou prošlo podle údajů uvedených ve Schematismu branné moci celkem 61 duchovních¹⁵¹.

Vrcholným představitelem duchovní služby v přechodovém období po říjnu 1918 byl Msgre. Augustin Voneš¹⁵². Po něm v roce 1923 nastoupil ThDr. Msgre. Josef Bombera. Ten duchovní službu vedl až do roku 1925, kdy ji po něm převzal Msgre. Ignác Hynek Medek, který svou kariéru završil dosažením generálské hodnosti. V lednu roku 1935 byl penzionován a na jeho místo nastoupil Msgre. Metoděj Kubáň. Ten rovněž dosáhl generálské hodnosti. Jemu připadl smutný úkol ukončit činnost duchovní služby po okupaci Československa. Duchovní služba byla kompletně likvidována ke dni 31. července 1939.

¹⁵⁰ VÚA–VHA Praha. Fond MNO, čj. 4419, 1919, XII. odbor (duchovní správa).

¹⁵¹ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročníky 1922–1938.

¹⁵² FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci republiky Československé 1920–1938*. Praha: LIBRI, 2006, s. 707. ISBN 80-7277-256-2.

3 KONSOLIDOVANÁ DUCHOVNÍ SLUŽBA PO ROCE 1935

Rozsáhlá reorganizace čs. branné moci byla reakcí na zhoršující se mezinárodní situaci, zvláště v důsledku nástupu nacistů k moci v sousedním Německu. V rámci této reorganizace vznikly sborové oblasti, proběhly strukturální změny systému divizí a byly zrušeny horské brigády. To se samozřejmě dotknulo i organizace duchovní služby, pro kterou byly vydány nové organizační předpisy a v roce 1938 i základní předpis pro duchovní službu, kniha *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*.

Nejvyšším řídicím orgánem duchovní služby bylo 6. oddělení (duchovní) v I. všeobecně vojenském odboru MNO, v jehož rámci fungovaly tři skupiny, a to katolická, evangelická a československá. Podřízené duchovní správy byly u vyšších velitelství, u některých útvarů zbraní a výpomocné správy u některých místních velitelství¹⁵³.

Úkolem duchovní služby podle služebních ustanovení bylo zajišťovat plnění náboženských povinností vojenských osob v souladu se zvláštními potřebami armády a vytvářet podmínky, aby tyto povinnosti mohly být vykonávány, dále podle potřeb a přání sloužit vojenským osobám církevními úkony, starat se o nábožensko-mravní výchovu vojenských osob, vést vojenské matriky, spravovat vojenské kostely a v neposlední řadě pečovat o výchovu nových důstojníků, určených pro duchovní službu¹⁵⁴.

3.1 Obecná organizace v době míru

Organizace duchovní služby v době míru byla rozpracována po roce 1935 ve služební knize A-XI-1¹⁵⁵. Zde bylo stanoveno, že výkonem duchovní služby byli primárně pověřeni jednotliví důstojníci duchovní služby z povolání a dále pak občanští duchovní, kteří byli podle smluvního ujednání zařazeni do funkce posádkového výpomocného duchovního správce. Úřady pověřené výkonem duchovní služby byly I/6 oddělení ministerstva národní obrany, dále duchovní správy u vyšších velitelství a u některých útvarů zbraní či služeb a rovněž výpomocné duchovní správy u některých vojenských místních velitelství. Dále fungovala škola pro důstojníky duchovní služby v záloze. Vrcholným řídicím orgánem bylo ministerstvo národní obrany, řídicím a výkonným orgánem byla duchovní služba u velitelství sborů a výkonnými orgány byly jednotlivé duchovní správy¹⁵⁶.

¹⁵³ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci republiky Československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 191–192. ISBN 80-7277-256-2.

¹⁵⁴ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 9.

¹⁵⁵ Služební předpis *A-XI-1. Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938.

¹⁵⁶ Viz příloha č. 10 této práce.

3.1.1 Doplnování důstojníků duchovní služby

Vojenští kaplani z povolání byli doplňováni důstojníky duchovní služby, kteří byli zařazeni v záloze a splňovali všechny podmínky pro ustanovení na služební místa ve služební kategorii důstojníků vojenských duchovních. Podmínky upravoval služební předpis *A-V-2: Všeobecné a zvláštní podmínky pro přijetí za důstojníka*. Kromě toho se duchovní museli zavázat, že odslouží nejméně pět let jako důstojníci z povolání. Na uvolněné místo důstojníka duchovní služby vyhlašovalo ministerstvo národní obrany výběrové řízení¹⁵⁷.

Důstojníci duchovní služby byli povyšováni podle zvláštní směrnice¹⁵⁸. K tomu, aby mohl být major duchovní služby povýšen na podplukovníka, musel podle této směrnice vykonat zvláštní zkoušku. Zkouška byla oznámena kandidátům půl roku předem a konala se ústně u příslušné skupiny I/6 oddělení ministerstva národní obrany podle vyznání zkoušeného. Předsedou zkušební komise byl přednosta příslušné skupiny, členy pak jeden důstojník generálního štábu a dva důstojníci duchovní služby v hodnosti vyšší, než měl zkoušený. To nebyl problém u katolické skupiny, avšak u československé a evangelické, které neměly tak vysoké personální zastoupení, bylo nutné přijmout zvláštní opatření. Pokud u těchto skupin nebyli v době konání zkoušky k dispozici důstojníci vyšší hodnosti, než měl zkoušený, mohli být za členy zkušební komise ustanoveni důstojníci katolického vyznání. Kandidáti byli zkoušeni ze všeobecné věrouky, praktické mravouky, praktické pastorální teologie, manželského práva a služebních předpisů. Zde se jednalo hlavně o předpisy pro duchovní službu a dále o články z dalších vojenských nařízení, které měly k duchovní službě vazby, zejména vojenský služební řád¹⁵⁹ a předpisy o vojenské administrativě¹⁶⁰. Majoři duchovní služby, kteří byli schopni se vykázat vysvědčením o farářské nebo katechetské zkoušce a doktoři teologie byli zkoušeni jen z manželského práva a služebních předpisů¹⁶¹.

Velmi důležitou složkou byla kategorie důstojníků duchovní služby v záloze, do které bylo v době trvání první republiky zařazeno několik set duchovních skupiny katolické, evangelické, československé, starokatolické, israelitské¹⁶² a pravoslavné. Tato složka byla doplňována důstojníky duchovní služby z povolání, kteří byli přeloženi do zálohy a v té době ještě podléhali branné povinnosti, dále důstojníky v záloze zbraní a služeb, kteří byli vysvěceni na kněze nebo ustanoveni duchovními některé státem uznané či recipované církve či náboženské společnosti, jestliže o to požádali a nadřízený orgán pro toto zařazení uznal oprávněné služební důvody. V neposlední řadě byli do této kategorie zařazeni aspiranti školy pro důstojníky duchovní služby v záloze, vojíni v záloze nebo příslušníci náhradní zálohy se zkouškou na důstojníka duchovní služby

¹⁵⁷ VÚA–VHA. Fond MNO, Věcní věstník Ministerstva národní obrany. Ročník XVII – 1934, č. 52, čl. 371 – Důstojníci duchovní služby, rozepsání konkursu. Vydáno 17. listopadu 1934.

¹⁵⁸ Služební směrnice *Sm 52: Směrnice pro jmenování a povyšování důstojníků v míru*.

¹⁵⁹ Jednalo se o základní služební předpis *A-I-1: Vojenský služební řád*.

¹⁶⁰ Služební předpisy *A-II-1: Všeobecný jednací a kancelářský řád* a *A-II-8: Zvláštní jednací a kancelářský řád*.

¹⁶¹ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 10–11.

¹⁶² Od roku 1930 byla skupina přejmenována na izraelskou. Její příslušníci byli polní rabíni.

v záloze, kteří byli jmenováni důstojníky v záloze této služby. Důstojníci duchovní služby v záloze byli v době míru povoláváni na služební cvičení¹⁶³.

3.1.2 Působnost a podřízenost duchovní služby

Od roku 1927 bylo nejvyšším orgánem vojenské duchovní služby ministerstvo národní obrany, konkrétně 6. oddělení I. všeobecně vojenského odboru (I/6 oddělení). To mělo tři skupiny, a to katolickou, evangelickou a církve československé. Duchovní službu pro vojenské osoby ostatních států uznaných nebo recipovaných vyznání, pro které nebyli v míru předepsáni důstojníci duchovní služby z povolání, vykonávali případ od případu s povolením vojenské správy občanští duchovní příslušné církve nebo náboženské společnosti¹⁶⁴.

V posádce, kde nebyl podle schematismu předepsán důstojník duchovní služby z povolání a kde počet vojenských osob určitého vyznání byl roven přibližně počtu jednoho praporu, mohla být podle potřeby zřízena výpomocná duchovní správa¹⁶⁵. Tuto výpomocnou duchovní správu určitého vyznání vykonával občanský duchovní z příslušné církve ve funkci posádkového výpomocného duchovního správce, přičemž přednost byla dávána důstojníkům duchovní služby v záloze. Za službu správci příslušela odměna podle smlouvy uzavřené s ministerstvem národní obrany. Pokud duchovní správce vykonával svou službu bezplatně, byl tento fakt zaznamenán v prohlášení, kterým na sebe bral povinnosti duchovního správce posádky. Odměnu výpomocnému duchovnímu vyplácela hospodářská správa, ke které bylo přičleněno místní vojenské velitelství, u něhož byla výpomocná správa zřízena. Působnost posádkové výpomocné duchovní správy se vztahovala na okrsek posádky¹⁶⁶.

Důstojníci duchovní služby byli podřízeni ve věcech církevních a církevně jurisdikčních přímo svému vojenskému duchovnímu představenému, ve všech ostatních věcech svému veliteli, kterému byli rovněž poradci ve věcech duchovní služby. Obdobně občanští duchovní ve funkcích posádkových výpomocných duchovních správců, kteří byli ve smluvním poměru k vojenské správě, podléhali příslušnému posádkovému veliteli. Ve věcech církevních a církevně jurisdikčních občanští duchovní podléhali svému příslušnému vojenskému duchovnímu představenému pouze v případech, které se týkaly vojenských osob z okruhu jejich pravomoci podle uzavřené smlouvy¹⁶⁷.

¹⁶³ O tomto pojednávala služební směrnice *Sm 53: Směrnice pro povolání příslušníků zálohy a náhradní zálohy k cvičení ve zbraní (služebnímu)*.

¹⁶⁴ Duchovní službu u vyšších velitelství a některých útvarů zbraní vykonávali duchovní správy, které se blíže určovaly skupinou, ke které měly příslušnost, např.: „*Velitelství I. sboru, katolická (evangelická) duchovní správa*“, „*Velitelství I. divise, duchovní správa církve československé*“ aj. Působnost těchto duchovních správ se vztahovala vždy na určitou oblast nebo okrsek posádky.

¹⁶⁵ Ta měla úřední název např.: „*Vojenské místní velitelství Milovice, výpomocná katolická duchovní správa*“.

¹⁶⁶ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 11–12.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 13.

V trestní oblasti důstojníci duchovní služby ve věcech služebních podléhali vojenskému kázeňskému a kárnému právu¹⁶⁸. Právo udělovat církevní tresty náleželo příslušnému církevnímu představenému, nebo úřadu, který byl touto pravomocí vybaven¹⁶⁹.

3.1.3 Okruhy činnosti vojenských duchovních

Nejdůležitější činností, kterou vojenští duchovní vykonávali, byla pastorece. Důstojníci duchovní služby, zařazení u vyšší jednotky nebo u jednotek svého útvaru a posádkoví výpomocní duchovní správci v okrsku posádky měli za úkol pečovat o duchovní a mravní vzdělání vojenských osob svého vyznání. Svou činností přispívali k upevnění kázně, charakteru, družnosti, lásky a věrnosti k vlasti a k vážnému nazírání na život a jeho povinnosti. Vzhledem k tomu byly kladeny velké nároky na osobnost každého duchovního, museli být příkladem ušlechtilých mravů a vzorného života. Počítalo se s tím, že budou spolupracovat na každém díle, které směřovalo k mravnímu a duchovnímu prospěchu armády a branné připravenosti státu. Po dohodě s příslušnými veliteli konali vojenští duchovní každou neděli a svátek pro vojenské osoby svého vyznání bohoslužby, které byly vždy spojeny s promluvou nejen náboženského, ale i mravního a vlasteneckého obsahu. Bohoslužby byly vykonávány v místě působnosti duchovního a postupně i ve všech posádkách, které se nacházely v oblasti vyšší jednotky nebo v nichž byly části vlastního útvaru, a to v posádkách, kde byl útvar v síle praporu pěchoty a mužstvo nemělo příležitost k účasti na místních bohoslužbách ve svém mateřském jazyce. Bohoslužby měly být konány jednou za měsíc, v posádkách menších pak jednou za tři měsíce. Ve velikonočním období byli duchovní povinni konat náboženská velikonoční cvičení v těch posádkách, kde se na ně přihlásilo alespoň 20 vojáků. Jednalo se hlavně o posádky, kde nebyly výpomocné duchovní správy¹⁷⁰.

Duchovní správci měli povinnost navštěvovat nemocné, hospitalizované ve vojenských léčebných ústavech a poskytovat jim duchovní útěchu. Rovněž pečovali o duchovní potřeby a mravní výchovu vojáků, kteří se nacházeli ve výkonu trestu ve vojenských věznicích¹⁷¹. Velmi smutnou službou duchovního bylo poskytování poslední útěchy vězňům, odsouzeným k smrti, a jejich doprovod na místo popravy¹⁷². Do činnosti duchovních správců patřily také ostatní církevní služby, jako byly ohlášky, sňatky, křty,

¹⁶⁸ Zákon č. 89 Sb. z. a n. z 19. prosince 1918, jímž se prozatímně mění některá ustanovení vojenského trestního řádu.

¹⁶⁹ Ustanovení kánonů 2220, § 1 – 2221 CIC 1917. HANSEN, Fredrik. *The Unity and Threefold Expression of the Potestas Regiminis of the Diocesan Bishop – Cann. 381 § 1 and 391*. Roma: Pontifica Universitas Gregoriana, 2013, s. 96. ISBN 978-88-7839-276-2.

¹⁷⁰ Služební předpis A-XI-1: *Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 13.

¹⁷¹ Služební předpis J-III: *Vojenský vězeňský řád*. Brno: Ministerstvo národní obrany, 1931, s. 25–26.

¹⁷² Služební předpis Sm 42: *Výkon trestu smrti*. Brno: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 5.

pohřby atd¹⁷³. Při církevních obřadech nosili důstojníci duchovní služby liturgická roucha podle předpisů svých církví¹⁷⁴.

Vedle činnosti pastorační byl kladen velký důraz na vykonávanou činnost správní. Důstojníci duchovní služby a posádkoví výpomocní duchovní správce vedli jako velmi důležitou část agendy vojenské matriky a matriční pomůcky¹⁷⁵, přičemž byli povinni pečlivě sledovat a zapisovat výnosy a nařízení, týkající se jak vedení matrik, tak i celkově duchovní správy. Zápisy byly činěny do zvláštní knihy výnosů a nařízení, kterou byl každý duchovní povinen vést pro úřední potřebu duchovní správy. Dále spravovali vojenské kostely a kaple a starali se, aby byly bohoslužebné prostory v náležitém pořádku. Samozřejmě vedli hospodaření v místě své působnosti, zvláště evidenci movitého zařízení kostelů a kaplí, peněžní účty, a pokud byly uzavřeny, i nadační závazky. Součástí agendy byly i čtvrtletní zprávy o činnosti, které duchovní zasílali služebním postupem ministerstvu národní obrany. Podkladem pro tyto zprávy byl deník, který byl každým správcem či jeho zástupcem veden, a do něhož zapisoval všechny služební úkony, které ten den vykonal. O církevních věcech byl veden zvláštní jednací protokol¹⁷⁶.

Duchovní správci mohli být z rozhodnutí služebního nadřízeného rovněž pověřeni vedením osvětové činnosti či kroniky útvaru, nicméně pouze toho, ke kterému byli přiděleni. Tak se dalo v mnoha případech, zvláště na Slovensku, kde měli vojenští duchovní působit také v rolích orgánů osvětové výchovy pro povznesení kulturní a národnostní úrovně vojáků. O tom, jak se dokázali dokonale přizpůsobit specifickému vojenskému prostředí, svědčí například knižně vydaná sbírka osvětových a výchovných přednášek pplk. duch. Dr. Felixe Hoblíka¹⁷⁷, které jsou naplněny hlubokými duchovními myšlenkami, zohledňujícími veškerá specifika vojenského života. Ostatními službami a funkcemi, jako například k dozorčí službou, nesměli být duchovní správci pověřováni¹⁷⁸.

3.1.4 Vojensko-duchovní pravomoc

Každý důstojník duchovní služby musel být v oblasti nebo okruhu své působnosti k vykonávání duchovního úřadu oprávněn a zmocněn svým příslušným vrchním církevním představeným, od něhož obdržel písemný dekret s udělením duchovní

¹⁷³ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 14.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 16.

¹⁷⁵ Vojenské matriky narozených a pokřtěných, oddaných a zemřelých spravovali a vedli důstojníci duchovní služby z povolání a posádkoví výpomocní duchovní správce pro osoby svého vyznání v okruhu své jurisdikční působnosti. Zároveň s originály se vedly duplikáty, které byly vlastně druhými originály. Tyto duplikáty duchovní správce na konci roku zkontroloval porovnáním s originálem, doložkou je ukončil, sešil a předložil duchovní správě velitelství sboru. Odsud byly odeslány na I/6 oddělení MNO. Do matrik bylo možné nahlížet jen v kanceláři a za přítomnosti duchovního správce.

¹⁷⁶ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 14.

¹⁷⁷ HOBLÍK, Felix, *Důstojník gentleman. Sbírnka přednášek a myšlenek pro vojenské akademiky*. Valašské Meziříčí: Valašské knih a kamenotiskárny ve Valašském Meziříčí, 1937.

¹⁷⁸ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 14.

pravomoci konat vojenskou duchovní správu a všechny církevní úkony s ní spojené. Stejnou pravomoc obdržel i každý posádkový výpomocný duchovní správce pro okrsek posádky, do níž byl ustanoven. Vojenské duchovní pravomoci podléhaly:

- vojenské osoby v činné službě,
- žáci a frekventanti vojenských škol, kteří nebyli vojenskými osobami v činné službě (např. žáci státního vojenského reformního reálného gymnasia, vojenské hudební školy aj.) a dále občanští zaměstnanci, bydlící v budovách těchto škol,
- elévové hudební a vojenského zeměpisného ústavu,
- manželky a nezletilé děti vojenských osob z povolání v činné službě a délesloužící, pokud žili ve společné domácnosti s mužem anebo otcem,
- občanští zaměstnanci vojenské správy, bydlící ve vojenských budovách,
- občané, hospitalizovaní ve vojenských léčebných ústavech, stejně jako ošetrovatelský a služební personál, bydlící v těchto ústavech,
- invalidé, ubytovaní ve vojenských invalidovnách,
- všechny osoby, které byly v prozatímní nebo vyšetřovací vazbě pro trestní úkony vedené proti nim u vojska, nebo které si odpykávaly trest odnětí svobody ve vojenském trestním ústavu,
- osoby konající za branné pohotovosti státu zvláštní úkony podle branného zákona¹⁷⁹ a osoby konající úkony podle zákona o obraně státu¹⁸⁰, pokud byly přiděleny armádě v poli,
- polní četníci za branné pohotovosti státu,
- váleční zajatci a rukojmí pod vojenským dozorem.

Po dobu nemoci či dovolené duchovního správce přebíral vojensko-duchovní pravomoci jeho zástupce. Pověření uděloval nejvyšší církevní úřad vojenské duchovní služby u ministerstva vnitra, a to tak, aby byla zajištěna plynulost výkonu služby. Zástupce vojenského duchovního z řad občanského duchovenstva měl po dobu zastupování nárok na denní odměnu ve výši 5 Kč. Tuto odměnu mu vyplácela hospodářská správa útvaru, ke kterému byl dočasně přidělen¹⁸¹.

3.2 Duchovní služba katolická v době míru

Vrchním představeným katolické duchovní služby pro vyznání římskokatolické a řeckokatolické s právoplatnou jurisdikcí pro celou armádu byl Svatým stolcem, po předchozí dohodě s vládou Československé republiky, ustanoven armádní ordinář katolíků branné moci, který byl k tomu účelu vybaven zvláštními církevními oprávněními¹⁸². Pokud nebyl armádním ordinářem přímo přednosta I/6 oddělení

¹⁷⁹ Podle § 3 *Branného zákona republiky Československé č. 193 ze dne 19. března 1920.*

¹⁸⁰ Podle § 66 *Zákona č. 131 ze dne 13. května 1936 o obraně státu.*

¹⁸¹ *Služební předpis A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu.* Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 15.

¹⁸² Viz podkapitola 2.4 této práce.

ministerstva národní obrany, jmenoval armádní ordinář po dohodě s MNO přednostu této skupiny svým zástupcem, který se tím stal generálním vikářem katolíků branné moci.

Pokud došlo k úmrtí armádního ordináře, zanikla i práva generálního vikáře. Proto MNO muselo neprodleně po úmrtí ordináře zařídit, aby byl papežským Stolcem jmenován zástupce armádního ordináře s řádnou jurisdikcí nad vojenským duchovenstvem a nade všemi katolíky branné moci. Nejvyšší církevní úřad katolické vojenské duchovní služby nesl název Ordinariát branné moci.

Pravomoc přednosty katolické skupiny I/6 oddělení ministerstva národní obrany ve věcech vojenských byla vymezena zvláštními předpisy. Jeho církevní pravomoc se řídila podle jeho církevního postavení a byla určena církevními předpisy. Důstojníci duchovní služby, kteří byli přiděleni ke katolické skupině I/6 oddělení MNO, zastávali funkce konzistorních radů ordinariátu branné moci¹⁸³.

3.2.1 Katolická duchovní služba u velitelství sborů

U všech velitelství sborů byla zřízena katolická duchovní správa, která zároveň obstarávala úřední úkony, které příslušely velitelství sboru jako vojenskému duchovnímu úřadu. Správa byla složena z přednosty a podle potřeby z přiděleného kancelářského personálu. Přednosta ze své pravomoci řídil katolickou duchovní službu v celé oblasti příslušného sboru. Do jeho kompetence spadalo vedení několika evidencí, a to evidence katolických vojenských duchovních v záloze, evidence vojenských kostelů, kaplí, polních kaplí a bohoslužebných polních brašen v oblasti sboru a evidence válečných hrobů. Dále vedl a dozoroval vedení vojenských matrik podřízených duchovních správ. Také ze své pravomoci navrhoval zřízení posádkových výpomocných duchovních správ a spolupracoval na základě pokynu štábu velitelství sboru s občanskými duchovními správci při branné výchově.

V sídle velitelství sboru byl přednosta katolické duchovní správy zároveň katolickým duchovním správcem posádky s pravomocí faráře. Jestliže se u velitelství sboru nacházely duchovní správy dvě, tedy s katolickou ještě evangelická nebo církev československá, byly na sobě nezávislé. Pouze přidělený kancelářský personál mohl být společný¹⁸⁴.

3.2.2 Katolická duchovní služba u divizí a některých útvarů

Katolická duchovní správa byla zřízena u všech velitelství divizí a u některých útvarů zbraní a služeb¹⁸⁵. Katoličtí duchovní, kteří byli přiděleni těmto útvarům, prováděli výkonnou duchovní správu, tzn. křtili, oddávali, pohřbívali atd. s pravomocí faráře

¹⁸³ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 16–17.

¹⁸⁴ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 17–18.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 18.

v posádkách v okruhu své působnosti, s výjimkou posádky v sídle velitelství sboru (viz výše) a posádky, kde byl přidělen posádkový výpomocný duchovní správce. Do jejich působnosti patřila náboženská a mravní výchova, vedení vojenských matrik a správa válečných hrobů.

3.2.3 Katolická duchovní služba u vojenských léčebných ústavů

Důstojníci duchovní služby a posádkoví výpomocní duchovní správci, v jejichž přidělených posádkách byl některý z léčebných ústavů, jako např. sborová nebo posádková nemocnice či invalidovna, byli zároveň i duchovními správci těchto zařízení. Ve Sborové nemocnici 1¹⁸⁶ byla zřízena samostatná katolická duchovní správa, jejíž správce měl pravomoc faráře nad osobami, uvedenými v podkapitole 3.1.4 této práce, s výjimkou sňatků, které náležely do pravomoci katolického duchovního správce I. sboru.

Pokud se stalo, že vojenský léčebný ústav převzal k pohřbení mrtvolu osoby, která nepodléhala pravomoci duchovního správce, byl sice oprávněn vykonat pohřební obřad, avšak bylo jeho povinností okamžitě po zápisu do matriky zemřelých zaslat ex offio úmrtní list příslušnému občanskému faráři¹⁸⁷.

3.2.4 Povinnosti a práva katolických duchovních správců

Duchovní správci měli pravomoc konat celou duchovní správu a všechna farářská práva podle kánonu 462 CIC¹⁸⁸ nad osobami, které podléhaly jejich pravomoci. Konali pravidelně nedělní a sváteční bohoslužby, kázali, udělovali všechny svátosti, které byly vyhrazeny kněžím a pokud bylo potřeba, byli podle ustanovení kánonu 806 CIC delegováni sloužit dvě mše svaté (tzv. binace)¹⁸⁹. V případě účasti vojenských osob mohli

¹⁸⁶ Nemocnice vznikla 1. ledna 1937 přejmenováním z Divisní nemocnice 1. Nacházela se v Praze, původně se jednalo o objekty na Karlově náměstí, od srpna 1938 byla dislokována ve Střešovicích jako Masarykova vojenská nemocnice. FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 569. ISBN 978-80-7277-256-2. V současné době se jedná o Ústřední vojenskou nemocnici a dlužno dodat, že od vzniku novodobé Duchovní služby AČR v roce 1998 zde opět působí vojenský kaplan, speciálně nemocnici přidělený.

¹⁸⁷ Služební předpis A-XI-1: *Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 19.

¹⁸⁸ „*Functiones parochiae reservatae sunt, nisi aliud iure caveatur: Baptismum conferre sollemniter; Sanctissimam Eucharistiam publice ad infirmos in propria parochia deferre; Sanctissimam Eucharistiam publice aut privatim tanquam Viaticum ad infirmos deferre atque in periculo mortis constitutos extrema unctione roborare, salvo praescripto Can. 397, n. 3, 514, 848, § 2, 938, § 2; Sacras ordinationes et ineundas nuptias denunciare; matrimonii assistere; nuptialem benedictionem impertiri; Iusta funebria persolvere ad normam Can. 1216; Domibus ad normam librorum liturgicorum benedicere Sabbato Sancto vel alia die pro locorum consuetudine; Fontem baptismalem in Sabbato Sancto benedicere, publicam processionem extra ecclesiam ducere, benedictiones extra ecclesiam cum pompa ac sollemnitate impertiri, nisi agatur de ecclesia capitulari et Capitulum has functiones peragat*“. CIC17, kan. 462. In: *Pontificia Università Gregoriana, Facoltà di Diritto Canonico* [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <https://www.iuscangreg.it/cic1917.php?lang=EN>

¹⁸⁹ „*Excepto die Nativitatis Domini et die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, quibus facultas est ter offerendi Eucharisticum Sacrificium, non licet sacerdoti plures in die celebrare Missas, nisi ex apostolico indulto aut potestate facta a loci Ordinario. Hanc tamen facultatem impertiri nequit*

duchovní sloužit mše svaté i mimo kostel na každém vhodném místě, na oltáři zřízeném podle liturgických předpisů. Byli delegováni žehnat všechna bohoslužebná roucha, která byla určena pro vojenské bohoslužby, vojenské kostely a kaple¹⁹⁰.

Katolický duchovní správce měl právo asistovat při sňatcích osob, které podléhaly jeho pravomoci, společně s místními faráři, což v praxi znamenalo, že měli právo sepsat se snoubenci, z nichž jeden podléhal jeho pravomoci, zápis o zamýšleném sňatku v knize snubních záznamů a ohlásit jej v kostele, kde se konaly pravidelně nedělní vojenské bohoslužby. Rovněž měli pravomoc oddat osobu v jeho jurisdikci po předchozích ohláškách u faráře osoby, která nepodléhala jeho pravomoci, pokud tento farář vydal „ohlašni“ list. Pokud byl katolický duchovní správce „příslušným farářem“, tzn., že v jeho okruhu působnosti měl ženich nebo nevěsta řádné a trvalé bydliště, nepotřeboval k oddávkám osob v jeho jurisdikci delegaci, protože měl stejné právo oddávat, jako farář nevěsty¹⁹¹. Pokud chtěl být oddán ženich, který podléhal církevní pravomoci vojenského katolického správce, farářem nevěsty, potřeboval od svého vojenského duchovního jen „ohlašni“ list. Jestliže však měl být zavřen sňatek před farářem třetím nebo před vojenským duchovním, který nebyl „příslušným farářem“, mohl k tomuto sňatku vydat delegaci jen farář nevěsty jako farář příslušný. V tom případě měl farář nevěsty také nárok na poplatek za ohlášky a tzv. „štólový poplatek“¹⁹² za delegaci k sňatku, kdežto oddávali vojenský duchovní správce, měl farář nevěsty nárok jen na poplatek za ohlášky nevěsty.

Všichni katoličtí vojenští duchovní správci byli v okruhu své pravomoci zmocnění v odůvodněných případech dát dispensi od jedné manželské ohlášky. Od dvou ohlášek pro oblast své působnosti byl zmocněn dispensovat přednosta katolické duchovní správy sboru. Všechny ostatní dispense byly vyhrazeny armádnímu ordináři nebo jeho generálnímu vikáři a bylo třeba o ně žádat na ordinariátu branné moci¹⁹³.

Ordinarius, nisi cum, prudenti ipsius iudicio, propter penuriam sacerdotum die festo de praecepto notabilis fidelium pars Missae adstare non possit; non est autem in eius potestate plures quam duas Missas eidem sacerdoti permittere“. CIC17, kan. 806. In: *Pontificia Università Gregoriana, Facoltà di Diritto Canonico* [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <https://www.iuscangreg.it/cic1917.php?lang=EN>

¹⁹⁰ KADLEC, Karel. Válečné pravomoci kněží. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1940, č. 3, s. 214–215.

¹⁹¹ Zpravidla mělo být manželství uzavřeno před farářem nevěsty a pouze vážný důvod ospravedlňoval výjimku (can. 1097, § 2). Jako vážný důvod uznával Svátý stolec přání vojenské osoby, aby byla oddána před vojenským duchovním správcem. Dekret sv. Kongregace konsistoriální, č. j. 355 z 1. prosince roku 1934.

¹⁹² Příspěvek pro kněze za provedení liturgických úkonů, při kterých je předepsáno nosit štólu, jako křest. svatba, pohřeb aj. Jedná se o osobní příspěvek a náhradu výloh, které jsou s úkonem spojené. Štólové poplatky. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1940, č. 3, s. 222. Rovněž: Z různých důvodů lze požadovati vyšší poplatek štólový než jaký patentem ze 30. května 1750 vyměřen. Nález správního dvoru soudního. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1893, č. 7, s. 433–434. Štólový poplatek vyplývá z ustanovení kánonu 1496 CIC17: „*Ecclesiae ius quoque est, independens a civili potestate, exigendi a fidelibus quae ad cultum divinum, ad honestam clericorum aliorumque ministrorum sustentationem et ad reliquos fines sibi proprios sint necessaria*“. CIC17, kan. 1496. In: *Pontificia Università Gregoriana, Facoltà di Diritto Canonico* [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <https://www.iuscangreg.it/cic1917.php?lang=EN>. Rovněž: STARÝ, Marek a kol. *Dějiny daní a poplatků*. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 155–156. ISBN 978-80-8710-915-1.

¹⁹³ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 19–20.

3.2.5 Používání církevních hodností a titulů

Katolickým vojenským duchovním správcům, kteří získali zvláštní zásluhy v oblasti náboženské a mravní výchovy a při plnění svých církevních povinností, mohli být na návrh armádního ordináře katolíků branné moci po předchozím souhlasu ministerstva národní obrany uděleny různé církevní hodnosti a tituly. Například biskupský notář, konsistorní rada, papežský komoří (Monsignore), papežský prelát atd. Tyto tituly se užívaly jen pro obor církevní a odznaky těchto církevních hodností se nosily na církevních rouchách¹⁹⁴.

3.3 Duchovní služba evangelická v době míru

Vrchním představeným duchovní služby evangelické s pravoplatnou jurisdikcí pro celou armádu byl přednosta evangelické skupiny I/6 oddělení ministerstva národní obrany. Název jeho funkce zněl „Evangelický superintendent branné moci“ a nejvyšší církevní úřad duchovní služby evangelické se nazýval „Evangelická superintendentura branné moci“.

Pravomoc přednosta evangelické skupiny I/6 oddělení MNO byla ve věcech vojenských vymezena zvláštními předpisy. Svou církevní pravomoc vykonával přednosta této skupiny podle aprobační přijatých samostatně od nejvyšších úřadů evangelických církví v ČSR, a to na základě církevních zákonů schválených předepsaným způsobem¹⁹⁵.

3.3.1 Evangelická duchovní služba u velitelství sborů

U velitelství I., V. a VI. sboru¹⁹⁶ byly zřízeny evangelické duchovní správy. Jejich přednostové měli stejná práva a obdobné povinnosti jako přednostové katolických skupin u velitelství sborů. Přednostové evangelických duchovních správ u velitelství sborů byli duchovními správci s pravomocí faráře nejen v oblasti uvedených sborů, ale přednosta I. sboru byl zároveň duchovním správcem pro oblast velitelství II. (Hradec Králové, ZVV Praha) a IV. (Olomouc, ZVV Brno) sboru a přednosta duchovní správy evangelické u velitelství V. sboru byl současně duchovním správcem pro oblast velitelství III. (Brno, ZVV Brno) a VII. (Turčianský Svatý Martin, od září 1936 Bratislava, od září 1938 Banská Bystrica, ZVV Bratislava) sboru.

¹⁹⁴ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 20.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 21.

¹⁹⁶ Velitelství I. sboru se nacházelo v Praze a podléhalo Zemskému vojenskému velitelství v Praze, velitelství V. sboru sídlilo v Trenčíně a podléhalo Zemskému vojenskému velitelství v Bratislavě, velitelství VI. sboru mělo sídlo v Košicích a podléhalo Zemskému vojenskému velitelství v Košicích. FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 543, 480, 610. ISBN 978-80-7277-256-2.

3.3.2 Povinnosti a práva evangelických duchovních správců

Evangeličtí duchovní správcové měli stejná práva a stejné povinnosti jako duchovní správci katoličtí. Obzvláště byli povinni konat pravidelně nedělní a sváteční bohoslužby a vysluhovat svátosti. Pokud se v místě dislokace nenacházel evangelický kostel, byl místní vojenský velitel povinen dát k dispozici připravenou vhodnou místnost pro bohoslužby. Dále měli správcové konat veškeré funkce, které souvisely s jejich duchovním úřadem, samozřejmě mimo ty, které byly vyhrazeny jejich nejvyššímu duchovnímu představenému. Vedli vojenské matriky a stejně jako jejich katoličtí kolegové spolupracovali podle pokynů štábu velitelství sboru s občanskými duchovními při branné výchově.

V otázkách sňatků byl evangelický duchovní správce sboru v oblasti sboru a posádkový výpomocný duchovní správce ve své posádce příslušným farářem všech osob, podléhajících jeho pravomoci. Každý evangelický duchovní správce vykonával své funkce podle zásad platných pro výkon evangelické duchovní služby samostatně¹⁹⁷.

3.4 Duchovní služba církve československé v době míru

Vrchním církevním představeným¹⁹⁸ duchovní služby církve československé s pravoplatnou jurisdikcí pro celou armádu byl přednosta československé skupiny I/6 oddělení ministerstva národní obrany, který se v této církevní funkci nazýval Generální vikář církve československé pro brannou moc. Nejvyšší církevní úřad duchovní služby církve československé nesl název Ústřední duchovní správa církve československé pro brannou moc.

Pravomoc přednosta československé skupiny I/6 oddělení MNO byla ve věcech vojenských vymezena zvláštními předpisy. Jeho pravomoc církevní byla obdobná, jako pravomoc československých duchovních civilních¹⁹⁹.

3.4.1 Duchovní služba církve československé u velitelství sborů

Přednosta skupiny církve československé I/6 oddělení MNO byl zároveň duchovní správcem příslušníků církve československé u velitelství I. a II. sboru. Přednosta u velitelství II. sboru byl současně duchovním správcem pro oblast IV., V., VI. a VII. sboru.

Přednostové duchovní služby církve československé u velitelství sboru měli stejná práva a obdobné povinnosti jako přednostové katolické a evangelické skupiny²⁰⁰.

¹⁹⁷ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 21–22.

¹⁹⁸ Nejvyšším církevním představeným celé duchovní správy církve československé byl podle čl. 67, odst. 1. *Ústavy církve československé patriarchy církve československé*.

¹⁹⁹ *Ústava církve československé z 29. března 1931*, čl. 64, odst. 1.

²⁰⁰ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 22–23.

3.4.2 Členství v úřadech církve československé

Důstojníci duchovní služby církve československé se mohli stát volenými nebo kooptovanými členy rady starších církve československé té náboženské obce, v jejímž obvodu měli své bydliště, stejně jako mohli být volenými nebo kooptovanými členy diecézní rady církve československé v té diecézi, v jejímž obvodu bydleli. Stejně tak mohli být voleni do všech církevních úřadů, v nichž bylo členství určeno pro duchovní, a z moci svého úřadu byli pravidelnými členy sněmu církve československé²⁰¹.

3.5 Duchovní služba za branné pohotovosti státu

Za branné pohotovosti státu vykonávali vojenskou službu důstojníci duchovní služby z povolání, důstojníci duchovní služby v záloze a aspiranti po úspěšném ukončení školy pro důstojníky duchovní služby v záloze přímo k této službě určení. Důstojníci duchovní služby v záloze dostávali po nastoupení do služby potřebnou jurisdikci od příslušného vrchního církevního představeného. Těm, pro jejichž vyznání nebyli v míru předepsáni důstojníci duchovní služby z povolání, udělovalo jurisdikci příslušné občanské duchovní představenstvo, tedy synod, rada atd²⁰².

Vojenští duchovní správce měli povinnost konat podle možnosti každou neděli a svátek bohoslužby s promluvou. Dále měli vyhledávat raněné na obvazištích a v nemocnicích, pomáhat jim, povzbuzovat je a utěšovat, a těm, kteří umírali, poskytovali poslední útěchu svého náboženství. Starali se, aby mrtví byli důstojně pochováni a spolupůsobili při zřizování a udržování válečných hřbitovů. V poli v přímém kontaktu působili na vojáky a povzbuzovali je. Využívali každé vhodné příležitosti k povznesení morálky a k utužení kázně bojujícího vojska. Pro službu v poli byli označeni na levém rameni bílou páskou s červeným křížem²⁰³.

Duchovní vedli za branné pohotovosti státu vojenské matriky pro příslušníky svého vyznání a předkládali je obvyklým způsobem ministerstvu národní obrany. Vedli správu válečných hrobů podle zvláštních směrnic a pečovali, aby každému padlému nebo zemřelému byl příslušnými orgány odebrán legitimační lístek a podepsán lékařem nebo dvěma svědky. Další postup s úmrtními doklady byl stanoven služebním předpisem²⁰⁴. Po zápisu do matriky zemřelých měli povinnost oznámit úmrtí zasláním úředního lístku nejbližším příbuzným.

Pro výkon duchovní služby v polních podmínkách měl duchovní k dispozici polní kapli nebo alespoň koženou polní brašnu s nejnужnějšími potřebami. Seznamy předmětů polních kaplí jednotlivých vyznání a seznamy předmětů v polních brašnách jsou uvedeny

²⁰¹ Ústava církve československé z 29. března 1931, část III, čl. 56, odst. 3/III.

²⁰² Služební předpis A-XI-1: *Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 31–32.

²⁰³ JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly: (stručný přehled)*. 2., dopl. vyd. Praha: Český červený kříž, 2005, s. 13–15. ISBN 80-254-1792-1.

²⁰⁴ Služební předpis B-IX-1: *Vedení kmenového počtu*.

v přílohách²⁰⁵ této práce. Pro udržení kaplí v pohotovosti pro válečnou potřebu byla na jejich údržbu vyčleněna roční částka 60,- Kč z velitelského paušálu. Dopravu kaple na místo bohoslužeb obstarávalo velitelství, jemuž byl vojenský duchovní správce přidělen.

I v polních podmínkách byla nezbytná pečlivě vedená administrativa, které nebyli ušetřeni ani kuráti. Pro duchovní správy útvarů, které měly být zřízeny až za branné pohotovosti státu, byla zřízena kulatá razítka se státním znakem i razítka podlouhlá, a to podle ustanovení základního předpisu Mob-1. Na razítku bylo uvedeno jméno útvaru a označení duchovní správy příslušného vyznání, např. „*Velitelství I. armády, duchovní správa církve československé*“, nebo „*Polní nemocnice 12, katolická duchovní správa*“ aj. Kmenová tělesa měla již v míru připravit pro každou duchovní správu, která měla být zřízena za branné pohotovosti, kancelářské potřeby a pro duchovní správy u vyšších velitelství a všech léčebných ústavů dvacet tiskopisů matriky zemřelých a 50 úmrtních listů. Matriční tiskopisy těmto útvarům dodávalo I/6 oddělení MNO²⁰⁶.

3.5.1 Organizace duchovní služby za branné pohotovosti státu

Duchovní služba u jednotlivých velitelství, útvarů a léčebných ústavů byla po stránce osobní i věcně uspořádána podle příslušných mobilizačních předpisů.

Přednosta duchovní služby u **hlavního velitelství**²⁰⁷ pro příslušné vyznání řídil duchovní službu a nábožensko-mravní výchovu příslušníků svého vyznání pro celou armádu v poli. Byl církevním představeným všech důstojníků duchovní služby svého vyznání všech složek armády v poli²⁰⁸, vedl jejich evidenci a starají se, aby jejich počet odpovídal předepsaným počtům. Byl zároveň duchovním správcem pro příslušníky svého vyznání na stanovišti hlavního velitelství²⁰⁹.

Přednosta duchovní služby u **velitelství armády nebo sboru** byl řídicím orgánem duchovní služby příslušného vyznání u této armády či sboru. Byl duchovním správcem osob svého vyznání na stanovišti velitelství armády či sboru a u útvarů přímo podřízených těmto velitelstvím. Přednosta u velitelství armády byl jediným duchovním správcem v celé oblasti armády, který byl oprávněn projednávat sňatkové věci příslušníků svého vyznání. Jeho služební poměr a pravomoci byly stejné, jako v době míru. Jinak pro něj byla závazná ustanovení a předpisy platné pro vyšší velitelství v poli. Pokud nebyli ve svazku armády či sboru jiní duchovní téhož vyznání, vykonával tento přednosta duchovní správu misijním způsobem u všech útvarů armády či sboru²¹⁰.

Vojenští duchovní správce, přidělení ostatním vyšším velitelstvím, plukům pěchoty, divizním zdravotnickým rotám a zdravotnickým ambulancím, vykonávali za

²⁰⁵ Přílohy 11-26. Příloha 23 je originálním seznamem bohoslužebné brašny, podepsaným gen. Kubáněm.

²⁰⁶ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 33.

²⁰⁷ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 247–248. ISBN 978-80-7277-256-2.

²⁰⁸ Vojensko-duchovní pravomoc k vykonávání duchovní správy v poli dostali všichni důstojníci duchovní služby od vrchního církevního představeného příslušného vyznání u MNO.

²⁰⁹ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 34.

²¹⁰ Tamtéž, s. 34.

branné pohotovosti státu duchovní službu v oblasti vyšších jednotek nebo u útvarů, k nimž byli přiděleni. Duchovní správce u pluků pěchoty, divizních zdravotnických rot a zdravotnických ambulancí byli za bojové činnosti na obvazích a vyhledávali tam těžce raněné, aby jim poskytli poslední útěchu. Svým osobním příkladem motivovali i za nejtěžších bojů ostatní vojáky. V době odpočinku, pokud nebyli zaměstnáni pastorační jednotlivých oddílů, byli u svého velitelství a zabývali se vyřizováním administrativy a matričních záznamů²¹¹.

3.5.2 Duchovní služba v léčebných ústavech v poli

Duchovní správce v léčebných ústavech v poli vykonávali duchovní správu jen u těch útvarů, kterým byli přiděleni. Jejich povinností bylo věnovat veškerou péči těžce raněným a nemocným. Nejméně jednou denně měl duchovní správce projít celou nemocnici a popřípadě jejími odbočkami, aby sám pohovořil s raněnými a nemocnými a aby jim poskytl duchovní útěchu či jinou pomoc, například sepsal dopis atd. U důstojníků zdravotnické služby zjišťoval zdravotní stav nemocných, zda bylo potřeba nemocného upozornit na jeho poslední povinnosti, jako např. učinit a sepsat poslední vůli, vyřídít rodinné závazky, přijmout poslední útěchu aj.

Duchovní spolupracoval s orgány zdravotnické služby a zajišťoval důstojné pohřbení padlých a zemřelých. Jeho starostí bylo, aby zemřelé vojenské osoby byly pohřbívány pokud možno na hřbitovech těch míst, kde se právě léčebný ústav nacházel. Dále se staral o to, aby bylo na hřbitově vyčleněno zvláštní místo pro zemřelé vojáky. O pohřbených ať již na místním nebo na válečném hřbitově vedl přesnou evidenci a plánky podle řad a čísel. Dbal velmi pečlivě na to, aby byl každý zemřelý opatřen před pohřbením třetí částí legitimačního lístku. Spolupracoval spolu se zdravotnickým personálem na každém díle, kterým mělo být pomoheno mravně i fyzicky raněným a nemocným²¹².

3.5.3 Vedení vojenských matrik za branné pohotovosti státu

Správa a vedení vojenských matrik za branné pohotovosti státu byla svěřena všem duchovním správcům divizí, sborů, sborových oblastí, armád, hlavního velitelství a léčebných ústavů. Duchovní správci pluků pěchoty, divizních zdravotnických rot a zdravotnických ambulancí vojenské matriky nevedli. Jejich úkolem bylo každý den převzít od příslušných orgánů legitimační lístky a zápisy o úmrtí padlých a zemřelých svého útvaru²¹³, pořídit dvojmo průpisem jejich seznam a odeslat seznamu odpovídající

²¹¹ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 34–35.

²¹² Tamtéž, s. 35–36.

²¹³ K matričnímu zápisu v matrice zemřelých sloužil legitimační lístek opatřený podpisem buď lékaře, který smrt zjistil, nebo důstojníka či rotmistra, který byl svědkem smrti, nebo podpisy dvou očitých svědků z řad mužstva, kteří zemřelého dobře znali, a přesně označeným místem, dobou úmrtí, pohřbu a příčinou smrti. Legitimační lístek odebral důstojník nebo rotmistr nebo poddůstojník k tomu určený buď

počet legitimačních lístků a zápisů o úmrtí, svázaný do balíčku, co nejdříve duchovní správě příslušné divize k zápisu v matrice zemřelých. Zároveň přiložili k seznamu legitimačních lístků jednoduchý plánec místa pohřbení.

Katolický duchovní správce divize rozdělil došlé legitimační lístky a zápisy o úmrtí podle vyznání, a jestliže byli u divize duchovní jiných vyznání, odevzdal jim tyto úmrtní doklady příslušníků jejich vyznání k zápisu do matriky zemřelých. Jestliže ne, odeslal legitimační lístky i zápisy o úmrtí k nadřízeným velitelstvím, kde důstojníci duchovní služby příslušného vyznání byli. Vojenští katoličtí duchovní správci zapisovali do matrik zemřelých i osoby bez vyznání a ty, které neměly v poli duchovního svého vyznání. Rovněž v léčebných ústavech v poli zapisovali katoličtí vojenští duchovní do matriky zemřelých všechny případy bez rozdílu vyznání.

Vojenští duchovní správcové v poli zapisovali podle úmrtních dokladů padlé a zemřelé do matričního sešitu²¹⁴, každý měsíc jej ukončili a odeslali s úmrtními doklady služebním postupem ministerstvu národní obrany. Pokud nebyl v daném měsíci učiněn matriční záznam, odeslal duchovní jednoduché hlášení s označením útvaru, jehož se to týkalo. Před poslední stránku každého matričního sešitu nebo duplikátu matriky zemřelých vlepil duchovní správce jeden nebo podle potřeby více listů čistého papíru, na něž zakreslili hřbitov nebo místo, kde byli pohřbeni ti, kteří byli v sešitu nebo v duplikátu zapsáni. Pokud se jednalo o místní hřbitov některé obce, označili oddělení a číslo. Pokud byli zemřelí pochováni na bojišti, na válečném hřbitově nebo jednotlivě, označili podle speciální mapy polohu válečného hřbitova či místa vzhledem ke světovým stranám a k význačnému místu, aby mohl být i později nalezen. Jestli byl válečný hřbitov větší, zakreslili i řady a provedli číslování hrobů.

Duchovní správcové, kteří konali za branné pohotovosti službu v zápolí, spravovali vojenské matriky podle standardních podmínek²¹⁵.

3.5.4 Ustanovení pro ukončení branné pohotovosti

Při ukončení branné pohotovosti měl vojenský duchovní správce povinnost dopravit kancelářské pomůcky, razítka a polní kapli nebo brašnu k velitelství, u kterého byly v míru uloženy. Matriky demobilizovaných nebo rozpuštěných útvarů a nemocnic měly být ukončeny a zaslány služebním postupem I/6 oddělení MNO²¹⁶.

ihned po zjištění smrti, nebo podle okolností až před pohřbením. Podle legitimačních lístků, které nebyly potvrzeny podpisy svědků smrti, se do matriky nezapisovalo. Dále byl k matričnímu zápisu užíván tiskopis zápis o úmrtí podle předpisu B-IX-1. Podle tohoto zápisu, pokud byl řádně sepsán a svědecky potvrzen, byl proveden zápis do matriky i v případě, že mrtvola nebyla nalezena.

²¹⁴ V poli nebyly matriky svázaný do knihy, ale jednotlivé listy byly spojeny do sešitu.

²¹⁵ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 36–38.

²¹⁶ Tamtéž, s. 36.

4 ÚKOLY VOJENSKÝCH DUCHOVNÍCH VE SPECIFICKÝCH PODMÍNKÁCH

Hlavním služebním prostředím vojenských duchovních byl vojenský útvar, kam byli svým nadřízeným přiděleni, a jejich hlavní služební náplní byl výkon duchovní služby podle ustanovení služebního předpisu. Přitom se však nevyhnuli tomu, aby byli pověřováni mimořádnými službami a vysíláni do zvláštních prostředí. Tato kapitola pojednává o službě vojenských duchovních ve specifické funkci osvětových důstojníků a učitelů, dále o službě ve vojenských věznicích a trestnicích a nakonec o službě, kterou poskytovali vojenským osobám odsouzeným k trestu smrti.

4.1 Osvětová a mravní výchova vojska

V československé armádě byl již od počátku jejího vzniku kladen velký důraz na osvětovou a mravní výchovu. Její základ spočíval v pojetí státní a vojenské politiky podle konceptu T. G. Masaryka a jejím hlavním úkolem bylo podporovat u vojáků oddanost k republice a jejím ideálům²¹⁷. Rozhodnutím ministra národní obrany byl 16. března 1920 vydán služební předpis *Osvětová a mravní výchova vojska*. Hlavním prostředkem osvětové a mravní výchovy byla povinná výuka, při které se vojáci ve dvou půldnech v týdnu věnovali studiu předmětů o obecním a státním zřízení, o občanských právech a povinnostech, o národním hospodářství, o velkých dobách a zjevech našich dějin a o našem zeměpisu, o literatuře, o důležitých otázkách doby a o zdravotě²¹⁸. Současně probíhaly různé doplňkové kurzy, jako kurzy pravopisu, moderních jazyků, těsnopisné, účetnické, knihovnické, zemědělské aj. Na rozdíl od pravidelné výuky tyto kurzy probíhaly ve večerních hodinách a účast na nich byla dobrovolná. Dalšími doplňkovými prostředky osvětové výchovy byly čítárny, hudební a pěvecké kroužky, ochotnické divadlo atd²¹⁹. Velmi významným prvkem v oblasti vojenských výchovných institucí byla tzv. vojenská zátiší. V nich byly umístěny nejen knihovny a vojně přístupné časopisy, ale i prodejny potravin²²⁰. Zde se rovněž pořádaly přednášky na nejrůznější témata, promítaly se filmy, či se pořádaly exkurze na památná místa²²¹. Vzhledem k tomu, že osvětová a mravní výchova byla integrální součástí výcviku, byla účast na ní pro všechny

²¹⁷ BÍLEK, Jiří a kol. *Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918–1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 194. 28-044-87.02/36.

²¹⁸ Služební předpis *Vých-1: Osvětová a mravní výchova vojska*. Praha: Tisková skupina presidia MNO, 1920, s. 4–8.

²¹⁹ BÍLEK, Jiří a kol. *Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918–1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 194. 28-044-87.02/36.

²²⁰ ČERNÝ, Vladimír. Armádní prostředky kulturní výchovy československého vojáka. In: BLÁHA, Silvestr, ed., MEDEK, Rudolf, ed. a FASSATI, Miloslav, ed. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 206–208.

²²¹ TERINGL, Karel. Vojenská tradice. In: BLÁHA, Silvestr, ed., MEDEK, Rudolf, ed. a FASSATI, Miloslav, ed. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 53.

příslušníky armády povinná. Její hlavní těžiště spočívalo ve výchově vojáků prezenční služby, u vojáků z povolání pak byl kladen důraz na samostudium a zájmovou činnost²²².

K velké reorganizaci systému armádní výchovy a výcviku došlo v polovině dvacátých let. Na podzim roku 1926 ministerstvo národní obrany zrušilo dosavadní výchovný odbor hlavního štábu, který do té doby řídil i osvětovou a mravní výchovu v armádě. Následně byl v průběhu let 1926 až 1929 vytvořen nový systém výchovy a výcviku vojáků, který se svým pojetím značně lišil od toho předchozího. Zatímco v poválečném období byl kladem důraz na pěstování morálně politických vlastností vojáků a tím i na nutnost široce eticky podloženého ideologického působení, nová koncepce kladla důraz na podporu vlastností morálně bojových. Základní zásady pro výchovu a výcvik vojska byly zakotveny v kázeňském předpise A-I-1, vydaném již v roce 1926. Tento předpis se v platnosti udržel až do roku 1950²²³.

Zásadní změny, probíhající ve třicátých letech v rámci jak mezinárodní, tak i vnitrostátní situace bezprostředně ovlivnily i názory vojenských teoretiků na formování spolehlivého a disciplinovaného obránce státu. V této době bylo často zdůrazňováno, že vojenská hodnota armády nespočívá pouze v jejím materiálně technickém vybavení, ale hlavně v její mravní síle. Proto se pozornost soustředila na zvýšení účinnosti mravní výchovy vojáků v duchu státní ideje. Významnou a nezastupitelnou úlohu ve formování mravního profilu československého vojáka měly husitské a zvláště pak legionářské tradice, přičemž významnou měrou vystupoval do popředí princip vlastenectví. Morální výchova vojáků byla uskutečňována pomocí prostředků, které byly nově formulovány ve služebním předpise *Š-III-1: Mravní výchova vojska*, vydaném v roce 1930²²⁴.

S činností osvětových referátů neměla být podle ustanovení služebního předpisu slučována žádná jiná služba, a to ani duchovní správa²²⁵. Přesto již od prvních let fungování osvětové a mravní výchovy vojska v této oblasti účinně působili právě vojenští duchovní. Za tuto službu se jim často dostávalo pochvalných dekretů a vyznamenání.

4.1.1 Organizace osvětových odborů

Základním organizačním stupněm pro osvětovou a mravní výchovu byl prapor (oddíl, korouhev, peruč), kde jí řídil k tomu účelu zřízený osvětový odbor. Osvětové odbory divize podléhaly diviznímu osvětovému referentu a v čele výchovné práce v oblasti zemského vojenského velitelství stál zemský osvětový referent. Vrchní dozor a péče o výchovu v československé armádě náležel občanskému sekčnímu šéfovi při

²²² BÍLEK, Jiří a kol. *Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918–1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 194–195. 28-044-87.02/36.

²²³ Tamtéž, s. 195–196.

²²⁴ Tamtéž, s. 445.

²²⁵ Služební předpis *Vých-1: Osvětová a mravní výchova vojska*. Praha: Tisková skupina presidia MNO, 1920, s. 21.

náčelníkovi generálního štábu²²⁶. Do roku 1926 to byl II. odbor ministerstva národní obrany²²⁷.

Osvětový odbor u praporu byl vytvořen z nejschopnějších důstojníků a vojáků tak, aby v ideálním případě od každé roty nebo části rotě na roveň postavené byli v odboru dva zástupci. Členové osvětového odboru si mezi sebou dělili práci podle svých schopností, takže jeden z nich byl učitelem nauky o státu a o právu občanském, další učil národní hospodářství a politický zeměpis, další učil dějiny a literaturu atd. V čele osvětového odboru stál náčelník, který byl do této funkce jmenován na návrh velitelství praporu. Měl to být nejschopnější důstojník bez ohledu na vojenskou hodnost. Úkolem náčelníka bylo dbát na přesné dodržování stanoveného výukového programu, spravuje knihovnu a čítárnu, pořádá porady osvětového odboru, pečoval o pomocnou knihovnu naukových děl pro osvětový odbor a vyřizoval všechna podání týkající se osvětové práce. Náčelníkem osvětového odboru mohl být i velitel čety, ale v tom případě musel být zproštěn odpolední služby. Ostatní členové odboru měli mít alespoň jedno odpoledne v týdnu volné pro přípravu na vyučování²²⁸.

Osvětový odbor se scházel k pravidelným poradám jednou týdně, pokud to bylo možné tak v sobotu odpoledne. Na poradě se probíral program učiva na následující týden, přesné vymezení učební látky a rozdělení učitelů. S rozvrhem byl seznámen celý prapor v nedělním nebo pondělním denním rozkaze. Těmto poradám byl přítomen velitel praporu, aby případně mohl poskytnout podporu²²⁹.

V místě, kde byly dislokovány prapory pohromadě, scházeli se členové osvětových odborů občas ke společným setkáním, aby sjednotili výuku u celého pluku. Pro některé vyučovací obory byli přizýváni odborníci z civilu. Ve větších posádkách se měl utvořit posádkový osvětový odbor, do něhož byli vysíláni náčelníci jednotlivých praporečnických odborů. Předmětem porad těchto uskupení měly být vojenské slavnosti, akademie a veřejná cvičení, vycházky do muzeí a továren, případně také společný postup v některých oborech osvětové práce, např. posádkové knihovny a čítárny. Těmto posádkovým osvětovým odborům byla doporučena spolupráce s místními občanskými osvětovými sbory a knihovnickými radami²³⁰.

4.1.2 Osvětoví referenti

Osvětový referent byl členem organizačního oddělení divizního štábu. S vědomím velitele divize řídil výchovnou práci u celé divize, přičemž přihlížel ke všem zvláštním potřebám mužstva. Očekávalo se, že si bude stále udržovat široký rozhled ve výchovných otázkách jak speciálně armádních, tak i všeobecných. Jeho hlavním úkolem bylo dbát na dodržování stanoveného učebního plánu, ale také zakládat speciální večerní kurzy anebo

²²⁶ BÍLEK, Jiří a kol. *Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918–1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 194–195. 28-044-87.02/36.

²²⁷ Služební předpis *Vých-1: Osvětová a mravní výchova vojska*. Praha: Tisková skupina presidia MNO, 1920, s. 18.

²²⁸ Tamtéž, s. 18–19.

²²⁹ Tamtéž, s. 19.

²³⁰ Tamtéž, s. 19–20.

dávat k tomu podnět. Diviznímu osvětovému referentu byly podřízeny osvětové odbory všech součástí příslušné divize. Byl v pravidelném kontaktu s jejich náčelníky, bez ohlášení navštěvoval školy u rot, aby se osobně přesvědčil o stavu výuky a případných nedostacích. Ty odstraňoval buď sám, nebo o podporu žádal svého nadřízeného velitele divize. Kontroloval knihovní katalogy a byl odpovědný za to, že v knihovnách byly jen kvalitní tituly a že správa knihovny byla vzorná. Zvláštní péči pak věnoval knihovnám nemocnic, vojenských trestnic a výchovné činnosti v těchto zařízeních. Očekávalo se, že bude mít přehled o jednotlivých vojácích a jejich potřebách, zvláště pokud se jednalo o doplnění školního vzdělání. Rovněž mu náležela péče o zvýšení úrovně občanského vzdělání důstojnického sboru u divize. V důstojnických shromážděních, povinných pro všechny důstojníky příslušného oddílu, pravidelně referoval o nových možnostech lidového vzdělávání, upozorňoval na novou literaturu a pořádal řečnická cvičení a kurzy. Pro kancelářské práce mu byl přidělen jeden poddůstojník a jeden vojenský posel²³¹.

Osvětový referent u zemského vojenského velitelství byl spojovacím orgánem mezi divizními referenty a ministerstvem národní obrany. Příslušel mu dozor nad veškerou výchovou v zemi a na rozkaz ministerstva národní obrany konal inspekce výchovné práce. Rovněž pořádal zemské kurzy pro výchovu osvětových pracovníků, knihovnické, řečnické a jiné kurzy. Pečoval o výchovu ve vojenských ústavech a oddílech podřízených přímo zemskému vojenskému velitelství. Také navrhoval ministerstvu jmenování náčelníků osvětových odborů ve velkých posádkách²³².

4.1.3 Prostředky vojenské mravní výchovy

Služební předpis si nečinil ambice být úplným seznamem pravidel a instrukcí pro všechny případy. Stanovoval pouze základní myšlenky správného řízení mravní výchovy a dále spoléhal na tvůrčí aktivitu učitelů. Jako hlavní prostředky mravní výchovy zde byly uvedeny:

- **Osobní příklad** – vycházelo se z předpokladu, že se podřízený ochotně podroboval záměrům a rozhodnutím nadřízeného, pokud u něho viděl, že se k zadanému úkolu stavěl se stejnou vážností a oddaností, jako sám vyžadoval od svých podřízených²³³.
- **Zdravé vojenské prostředí** – zvláště velitelé měli dbát na to, aby duch útvarů byl duchem pořádku, ušlechtilého soutěžení, bratrství, kamarádství, přímosti a snášenlivost. Výzdoba kasáren měla být působivá, ale vojensky prostá a bez titěrnosti²³⁴.
- **Dokonalý technický výcvik** – předpokladem byla úvaha, že voják, který dobře dovede ovládat svou zbraň, dokonale zná pravidla boje a bezpečně se vyzná v každé situaci není ničím zaskočen a to mu dodává nutné sebevědomí a víru

²³¹ Služební předpis *Vých-I: Osvětová a mravní výchova vojska*. Praha: Tisková skupina presidia MNO, 1920, s. 20–21.

²³² Tamtéž, s. 21.

²³³ Služební předpis *Š-III-I: Mravní výchova vojska*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1930, s. 9.

²³⁴ Tamtéž, s. 10.

v dobrý výsledek vojenského snažení. Voják, který prošel školou dobrého technického výcviku se všemi jeho povinnostmi, osvědčil se v ní a poznal význam vojenské poslušnosti a družnosti v míru, měl se snadno vžít do svých povinností i ve válce²³⁵.

- **Příležitostná poučení** – byla vhodná jako výchovný prostředek při každé příležitosti, kdykoli bylo možné na konkrétním příkladu poukázat na zlo a jeho následky a na význam dobrých a špatných vlastností. K tomuto účelu se rozebíraly jednotlivé ctnosti nebo vady s upozorněním na vynikající nebo špatné skutky osob historických nebo soudobých. Na příkladech byly vysvětlovány abstraktní pojmy jako např. statečnost, iniciativa, obětavost atd. Při těchto poučeních, která neměla být neúměrně častá, učitelé připomínali svědomí jako strážce mravnosti²³⁶.
- **Odměny a tresty** – jednalo se hlavně o prostředek velitelský. Velitelé měli spravedlivě odměňovat i trestat. Měli využít každou příležitost pro zaslouženou pochvalu a uznání a stejně tak měli vždy přikročit k nápravě vždy, kdy to bylo třeba. Odměny neměly být skoupé, ale ani příliš časté či přepjaté. Předst měly mít ty odměny, které přinášely mravní prospěch, oproti odměnám, přinášejícím pouze hmotný prospěch. Zvláštní význam ve válce měla válečná vyznamenání. V oblasti trestů měli být velitelé obezřetní, měli pečlivě rozlišovat mezi proviněním z neznalosti, z nezkušenosti a ze špatné vůle. Měli mít na paměti, že vlastnosti vynucené jen trestem nemají valné ceny, protože v rozhodném okamžiku selhávají²³⁷.
- **Vojenská zátiší** – přirozená snaha vojáků po změně prostředí po celodenním zaměstnání dala vzniknout instituci vojenského zátiší. Jeho úkolem bylo především chránit vojáky, aby ve volných chvílích neupadali do takového prostředí a společnosti, které by měly neblahý vliv na jejich mravní a tělesné hodnoty. Rovněž mělo dát vojákům příležitost k sebevzdělání a ušlechtilé zábavě a naučit je trávit volný čas k svému prospěchu. Působení vojenských zátiší bylo velice rozmanité a bylo řízeno služebním předpisem *Š-III-3: Vojenská zátiší*. Každý velitel vojenského tělesa měl pečovat o to, aby jeho jednotka měla dobře vedené a vybavené zátiší. Jeho činnosti řídila správa zátiší, ustanovená velitelem útvaru. Této správě byli povinni pomáhat všichni velitelé²³⁸.
- **Občanská nauka** – jejím důvodem byla potřeba, aby vojáci měli naprosto jasnou představu o státu, který měli hájit, o jeho státním zřízení a o občanských povinnostech a právech. Rovněž měli být poučeni o slavných národních dějinách, přičemž vojáci neslovanských národností měli být upozorněni na okolnosti, které přispívaly klidnému a šťastnému soužití všech národností ve státě. Vojáci byli také poučováni o významu hygieny a o základních povinnostech slušného a mravného člověka. Na výklady témat občanské nauky navazovala vojenská

²³⁵ Služební předpis *Š-III-1: Mravní výchova vojska*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1930, s. 12.

²³⁶ Tamtéž, s. 12–13.

²³⁷ Tamtéž, s. 13–14.

²³⁸ Tamtéž, s. 14.

zátiší vhodnými filmovými představeními, přednáškami doplněnými promítáním diapozitivů, obrazy, doporučováním četby atd²³⁹.

- **Vojenské pocty, obřady a slavnosti** – jejich úkolem bylo budit hrdost a důvěru v sílu a moc čs. vojska. Aby byl morální dopad na vojáky zajištěn, měli se jich účastnit aktivně a oslavy jim měly být náležitě objasněny minimálně v poučení před slavností²⁴⁰.
- **Poučování o všech aktualitách majících význam pro výchovu vojáka** – vojákům se mělo dostávat poučení o všech významných událostech denního života, souvisejících se zájmy státu, armády i s vlastními zájmy většiny vojáků. Rovněž se nemělo opomínat poučení o krajích, ve kterých se vojáci pohybovali například při vojenských cvičeních²⁴¹.
- **Rozšiřování tiskovin určených pro vojsko** – vojenská správa vydávala různé tiskoviny, které byly určeny k výchově vojáků. Velitelé měli jejich distribuci věnovat velkou pozornost. Největší důraz byl kladen na čtrnáctideník Naše vojsko, který se věnoval vojenské tradici a objasňoval na nejrůznějších příkladech vojenské ctnosti. Byl rovněž živým pojítkem mezi vojáky v záloze a armádou. O rozšiřování dalších vhodných tiskovin se měla starat hlavně vojenská zátiší²⁴².
- **Pěstování zpěvu a hudby** – po výchovné stránce měl mít zpěv význam pro upevnění vojenského ducha svým silným citovým působením. Měly se zpívat hlavně národní a vlastenecké písně a samozřejmě písně pochodové. Velitelé neměli v žádném případě trpět zpěv písní s obsahem nevázaným či dvojsmyslným. Pro hudební působení mělo být co nejvíce využíváno systemizovaných hudebních čet a u útvarů, u kterých hudebníci nebyli, měla pečovat o hudební vyžití vojenská zátiší²⁴³.
- **Mimořádné prostředky** – těmi se rozuměly veškeré dobré vlivy, které působily na vojáky. Bylo to například působení náboženské, tedy pastorační vojenských duchovních, nebo vliv různých civilních osvětových institucí atd²⁴⁴.

Jak již bylo výše uvedeno, podle služebního předpisu pro čs. brannou moc *Š-III-1: Osvětová a mravní výchova vojska*, vydaném rozhodnutím ministra národní obrany č. j. 22.540 pres. voj. ze dne 16. března 1920, neměla být s osvětovými referáty slučována žádná jiná služba, ani duchovní správa. Přesto velkou část úkolů osvětové a mravní výchovy vojska nesli na svých bedrech právě vojenští duchovní. Jedním z nich byl katolický vojenský duchovní Rudolf Zháněl, který od února do října roku 1920 působil jako duchovní správce a pomocný osvětový referent pro prapor a posádku v Levoči²⁴⁵. Rovněž Metoděj Kubáň se stal v této funkci nepostradatelným, jak ve své publikaci přesvědčivě dokazuje Eduard Stehlík. U žilinského pěšího pluku 41 působil plných pět

²³⁹ Služební předpis *Š-III-1: Mravní výchova vojska*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1930, s. 14–16.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 16–17.

²⁴¹ Tamtéž, s. 17–18.

²⁴² Tamtéž, s. 18.

²⁴³ Tamtéž, s. 18.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 18–19.

²⁴⁵ PLACHÝ, Jiří, Karel Zháněl. Odboj a perzekuce křesťanů v době nacismu. In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit. 2014-10-14]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/rudolf-zhanel>

let nejen jako vojenský duchovní, ale zároveň jako osvětový náčelník, správce vojenského zátiší, posádkový osvětový náčelník a tiskový referent²⁴⁶. Stejně tak byli touto službou pověřováni i mnozí další duchovní, jako František Finda, který na všech svých služebních působištích konal osvětové přednášky, Karel Forst, který absolvoval kurz osvětový výchovy a byl jmenován osvětovým náčelníkem pěšího pluku 16 v Rožňavě, Hynek Ignác Husička, působící u pěšího pluku 24 v Lučenci jako duchovní správce a osvětový referent, stejně jako Josef Kristek u pěšího pluku 41 v Žilině, Václav Kudrna, který byl hodnocen jako skvělý kazatel a velmi dobrý osvětový důstojník, také Anton Lednický, kterého za výkon osvětového důstojníka pochválil generál Karel Kutlvašr, dále Petr Nálevka, Augustín Ondřej Solárik aj²⁴⁷.

4.2 Služba duchovních ve vojenských věznicích

Jednou z důležitých povinností duchovních správců byla péče o vojáky, kteří se nacházeli ve výkonu trestu, ke kterému byli odsouzeni vojenským soudem. Tato jejich služba vyplývala z ustanovení služebního předpisu, vydaného pro duchovní službu, kde bylo v 3. stati, která se věnovala činnosti nábožensko-mravní a vzdělávací, v článku 17 uvedeno, že vojenští duchovní pečují o duchovní potřeby a mravní výchovu vězňů²⁴⁸.

Vojenské soudy tvořily samostatnou soudní soustavu²⁴⁹, která sice rámcově navazovala na rakousko-uherskou vojenskou justici, ale byly pro ni budovány nové základy, jak to vyžadovala situace nově vzniklé demokratické republiky. Počátkem roku 1919 tak byl ustaven systém soudních orgánů, tvořený 10 brigádními a 8 divizními soudy²⁵⁰, který byl zastřešen nejvyšším vojenským soudem. Současně vznikly instituce generálního vojenského prokurátora, dále vojenských prokurátorů pro obvody divizních soudů a funkcionářů vojenského prokurátora pro obvody brigádních soudů. V okruhu jejich působnosti byli vojáci v činné službě, osoby povoláné ke zvláštním úkonům za mobilizace a za války, četníci v činné službě, vojenští a četniční gážisté mimo službu a také další osoby, které byly ve služebním nebo obdobném poměru k branné moci²⁵¹.

²⁴⁶ STEHLÍK, Eduard. *Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně*. Praha: AVIS, 2006, s. 61–62. ISBN 80-7278-370-X.

²⁴⁷ Uvedené údaje je možné nalézt v životopisných údajích vojenských duchovních v páté kapitole této disertační práce.

²⁴⁸ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 14.

²⁴⁹ *Zákon č. 131 ř. z. z 5. července 1912 o vojenském trestním soudním řádě* byl po vzniku ČSR nahrazen *Zákonem č. 89 Sb. z. a n. z 19. prosince 1918*, jímž se prozatímně mění některá ustanovení vojenského trestního řádu.

²⁵⁰ Původně bylo divizních soudů 10, a to v Praze, Plzni, Terezíně, Hradci Králové, Brně, Olomouci, Bratislavě, Banské Bystrici, Košicích a Užhorodě. Divizní soud v Terezíně byl zrušen v roce 1926 a v Užhorodě v roce 1933. Brigádních soudů bylo původně 14, a to v Praze, Českých Budějovicích, Plzni, Terezíně, Liberci, Hradci Králové, Josefově, Brně, Olomouci, Opavě, Moravské Ostravě, Bratislavě, Košicích a Banské Bystrici. VÚA–VHA Praha. SLUKA, Václav. *Fond Divizní soud Terezín 1918–1925*. Vojenský historický archiv, inventář, řada Č, 1981, s. 1–4.

²⁵¹ RUSNOK, Pavel. *Vývoj organizace soudnictví v první ČSR*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta. Katedra dějin státu a práva. Vedoucí práce Karel Schelle, s. 41–43.

Brigádní soudy rozhodovaly o přestupcích a přečinech s výměrou trestu do šesti měsíců odnětí svobody. Zde působil jeden justiční důstojník ve funkci samosoudce. Divizním soudům příslušelo v první instanci soudit přečiny a zločiny s výší trestu nad půl roku. Ve druhé instanci rozhodovaly o stížnostech a odvoláních proti rozsudkům brigádních soudů. Zde působili dva justiční důstojníci, z nichž hodnostně vyšší předsedal, a dva přísedící. Ti byli buď z řad gardistů nebo z mužstva, podle služebního postavení obžalovaného. Nejvyšší vojenský soud rozhodoval ve věci opravných prostředků proti rozsudkům divizních soudů a o zmatečných stížnostech. Senát nejvyššího soudu tvořili prezident či viceprezident ve funkci předsedy a čtyři justiční důstojníci jako radové nejvyššího vojenského soudu²⁵².

Vojenská justiční služba správní zahrnovala rovněž vojenskou správu vězeňskou. Vězeňská správa se starala o výkon trestní, vyšetřovací a prozatímní vazby ve vojenských trestních ústavech²⁵³, kterými byly vojenské trestnice a vojenské věznice. Vojenské trestnice byly původně dvě a byly určeny pro výkon trestu vězení delší než rok. Jedna se nacházela v Plzni, ta však byla v roce 1920 zrušena. Dále pak působila jen trestnice v Terezíně²⁵⁴. Vojenské věznice byly určeny pro tresty kratší a zároveň pro vyšetřovací a prozatímní vazby²⁵⁵. Nacházely se v sídlech divizních soudů a dále v Terezíně, Josefově a Užhorodě a byly podřízeny přednostovi příslušného divizního soudu²⁵⁶.

4.2.1 Denní pořádek ve věznici

Ve všední dny v době od 1. dubna do 30. září vstávali vězňové o páté hodině ranní, v ostatních měsících o hodinu později. Půl hodiny po budíčku se rozdávala snídaně. Do té doby byli vězňové povinni vyčistit si oděv a obuv, umýt se a učesat, obléci se a upravit lůžko. Určené osoby v tuto dobu vynesli nádoby s exkrementy a uklidili vazební místnost. Po hodině po budíčku začalo pravidelné denní zaměstnání, které trvalo bez přestávky do poledne hodin. Od dvanácti hodin se rozdával oběd a pak byli vězňové uzavřeni do svých vazebních místností na dobu polední přestávky, která trvala do jedné hodiny. V tuto dobu sice odpočívali, ale měli zakázáno uléhati na lůžka. V jednu hodinu začalo odpolední zaměstnání, které trvalo bez přestávky do šesti hodin večer. Tehdy práce končila tím, že vězňové odevzdali vykonané dílo, nářadí a pracovní materiál dozorcům a potom byli po osobní prohlídce odvedeni do cel. V tuto dobu jim byla rovněž vydána večeře. Po uzavření vazebních místností se mohli vězňové ve společné vazbě věnovat dovoleným

²⁵² RUSNOK, Pavel. *Vývoj organizace soudnictví v první ČSR*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta. Katedra dějin státu a práva. Vedoucí práce Karel Schelle, s. 41.

²⁵³ VÚA–VHA Praha. SLUKA, Václav. *Fond Divizní soud Terezín 1918–1925*. Vojenský historický archiv, inventář, řada Č, 1981, s. 1–4.

²⁵⁴ MINAŘÍK, Pavel. Vaše dotazy. Dotaz č. 515. In: *Československé vojenství* [online]. [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://vojenstvi.cz/vasedotazy_35.htm

²⁵⁵ RUSNOK, Pavel. *Vývoj organizace soudnictví v první ČSR*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta. Katedra dějin státu a práva. Vedoucí práce Karel Schelle, s. 41.

²⁵⁶ VÚA–VHA Praha. SLUKA, Václav. *Fond Divizní soud Terezín 1918–1925*. Vojenský historický archiv, inventář, řada Č, 1981, s. 1–4.

hrám, učení, četbě a slušnému hovoru, kterým však nesměli vyrušovat ostatní. V samovazbách se mohli vězňové zaměstnávat četbou a učením. O deváté hodině večerní začínal noční klid, kdy již museli být vězňové na lůžku a až do rána musel být zachován naprostý klid. Zajímavostí je, že vojenští a četniční gážisté, umístění do prozatímní nebo vyšetřovací vazby vstávali ve všední dny o hodinu později²⁵⁷.

V neděli a o svátcích vstávali vězňové ráno o půl osmé, přičemž vojenští a četniční gážisté mohli vstát o půl hodiny později. V tyto dny byli zproštěni všech prací, krom nutného úklidu na celách. Podle stanoveného denního rozvrhu se o nedělích a svátcích konaly bohoslužby a náboženská cvičení, kterých se mohli dobrovolně účastnit vězňové na vlastní žádost, a mimo to se konaly přednášky na nejrůznější vhodná témata. Procházka v tyto dny mohla být dvouhodinová. Večeře se vydávala ve tři hodiny odpoledne a zbývající volný čas trávili vězňové učením, psaním dopisů, četbou a dovolenou zábavou²⁵⁸.

Domácí řád a denní pořádek byl vyvěšen ve všech vazebních místnostech a dílnách. Jeho obsah oznámil dozorce všem osobám přijatým do vazby jejich mateřským jazykem a podle potřeby je dále poučil²⁵⁹.

4.2.2 Úkoly duchovních při péči o vojenské vězně

Hlavním úkolem duchovních při péči o trestance byla péče o jejich mravní nápravu, a to školní²⁶⁰ nebo náboženskou výchovou. Rovněž jim samozřejmě sloužili i náboženskými úkony²⁶¹.

Vyučování byli povinni účastnit se všichni trestanci, kromě těch, které od této povinnosti osvobodil správce věznice. Nejčastěji to bylo s ohledem na výši vzdělání trestance. Hlavní zaměření výuky bylo k potřebnému doplnění všeobecného vzdělání trestanců, ale i k probuzení jejich svědomí a snahy o nápravu a v neposlední řadě k hlubší výchově občansko-mravní. Trestanci, kteří dosud neměli žádné vzdělání, se účastnili elementárního vyučování, tedy čtení, psaní a počtů. K tomuto vyučování byly přibírány osoby mladší 36 let a trestanci, jejichž trest byl kratší než 14 dní. Starší trestanci si mohli o účast na vyučování individuálně požádat. Vojáci, kteří byli ještě povinni základní vojenskou službou, se povinně účastnili výuky vojenských služebních předpisů. V každé věznici byla k dispozici knihovna s knihami, vhodnými pro trestance²⁶².

V neděli a ve svátky duchovní pro vězně i osoby ve vyšetřovací vazbě sloužili mše či bohoslužby jejich vyznání a v tyto dny je vyučovali náboženství a dalšími pastoračními prostředky působili na posílení jejich mravnosti²⁶³.

²⁵⁷ Služební předpis *J-III: Vojenský vězeňský řád*. Brno: Ministerstvo národní obrany, 1931, s. 43–44.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 44.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 44.

²⁶⁰ V této oblasti v případě potřeby velice úspěšně nahrazovali chybějící učitelské kádry. Pro výuku byl standardně určen příslušný osvětový referent, určený velitelstvím divize. Pokud však nebyl k dispozici ani osvětový referent, ani duchovní, musel se výuky ujmout určený dozorce.

²⁶¹ Služební předpis *J-III: Vojenský vězeňský řád*. Brno: Ministerstvo národní obrany, 1931, s. 25–26.

²⁶² Tamtéž, s. 26.

²⁶³ Tamtéž, s. 26.

4.3 Služba vojenských duchovních při výkonu trestu smrti

Trest smrti je nejvyšším, absolutním trestem, při kterém je odsouzený člověk zákonem stanoveným způsobem usmrčen za spáchání trestného činu, za který je možné podle stávajících zákonů tento trest uložit. Tato forma potrestání byla samozřejmě běžná i ve všech právních systémech v dávné i nedávné historii našich zemí²⁶⁴. Až císař Josef II. v rámci reformy ve svém zákoníku²⁶⁵ hrdelní trest zrušil v řádném řízení a vymínil jej pouze pro dobu trvání stanného práva. Tento stav trval i za Josefova nástupce císaře Leopolda II., ale již roce 1795 za vlády císaře Františka II. byl trest smrti na území Habsburské monarchie znovu obnoven. Absolutní trest byl zakotven i v kodifikaci trestního práva v 19. století²⁶⁶. V zákonné úpravě bylo stanoveno provedení popravy oběšením. To však neplatilo pro válečnou dobu, kdy provedení trestu bylo ponecháno na vojenském soudu a byla zde často využívána možnost výkonu trestu zastřelením popravčí četou. V průběhu 1. světové války byl tento způsob běžně využíván. Jedním z případů, který byl později v době vzniku první republiky velmi zpopularizován, byla poprava vojína c. a k. pěšího pluku č. 102 Josefa Kudrny, provedená dne 7. května 1915 v Praze na motolském vojenském cvičišti²⁶⁷. Pro tuto disertační práci je Kudrnův případ významný tím, že v něm významnou měrou figuroval i pozdější první generální superior čs. vojenské branné moci Msgr. Antonín Voneš, tehdy ještě jako c. a k. polní superior. Podle Peterova záznamu pater Antonín Voneš ještě v noci ihned po vynesení rozsudku navštívil vojenského velitele podmaršálka Schwertnera a žádal jej o milost pro odsouzeného vojáka, a to dokonce na kolenou. Bohužel marně. Msgr. Antonín Voneš

²⁶⁴ Trest smrti v našich zemích byl definitivně zrušen až *Zákonem č. 175/1990 Sb.* Článek 6, odst. 3 *Listiny základních práv a svobod* poté zákaz trestu smrti na našem území potvrdil na ústavní úrovni. LIŠKA, Otakar a kol. *Vykonané tresty smrti. Československo 1918-1989.* In: *Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu* [online]. Odbor dokumentace, s. 20 [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: www.policie.cz/soubor/sesit-02-prvni-vydani-pdf.aspx

²⁶⁵ *Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně z roku 1787.*

²⁶⁶ *Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803*, a také: *Trestní zákon č. 117/1852 ř. z.*

²⁶⁷ Odsouzení a poprava vojína Josefa Kudrny byly důsledkem incidentu, ke kterému došlo 3. května 1915 v Benešově. Josef Kudrna v roce 1914 utrpěl na frontě zranění a spolu s několika dalšími doléčenými záložníky narukoval přímo z nemocnice k 4. pochodové setnině X. pochodového praporu c. a k. pěšího pluku č. 102. Měli odjet na zotavenou k rodinám, ale místo toho měli 3. května před půlnocí se svou setninou odjet na frontu. To vyhotilo již tak napjaté vztahy mezi vojáky a nadřízenými. Když se vojáci dozvěděli o odjezdu na frontu, vytáhli ukrytý alkohol a již v odpoledních hodinách začali na nádvoří benešovské Sokolovny, kde byli ubytováni, popíjet. Když se je snažili nadřízení umravnit, situace přerostla v otevřený konflikt, který byl kvalifikován jako vzpoura. Kudrna byl spolu s dalšími dvěma vojáky zatčen a náhlým (stanným) soudem odsouzen k exemplárnímu trestu smrti zastřelením. Kudrna byl pravděpodobně nevinnou obětí rakouské vojenské justice. To konstatoval soud Československé republiky, když byl případ krátce po ukončení války znovu otevřen. Byli tehdy vyslechnuti původní i noví svědci incidentu a byli přivoláni lékařští znalci, kteří po prostudování výpovědí dospěli k přesvědčení, že Kudrna jednal ve stavu „*střídavého pomnutí smyslu*“, způsobeném požitým alkoholem. Československý soud se dne 21. května roku 1920 usnesl na to tom, „*aby trestní řízení bylo zastaveno, poněvadž Kudrna tehdy nebyl přičetným a také trestním soudem stíhaný čin nebyl prokázán*“. MATĚJČEK, Petr. *Poprava Josefa Kudrny, oběti rakouské vojenské justice.* In: *Vojenský historický ústav Praha* [online]. [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/poprava-josefa-kudrny-obeti-rakouske-vojenske-justice/>. Rovněž: ZAVŘEL, František. *Poprava pěšáka Kudrny.* Praha: vl. n. F. Zavřel, 1935.

pak na druhý den poskytl vojínu Josefu Kudrnovi duchovní útěchu a byl přítomen jeho popravě²⁶⁸.

Trest smrti zůstal po převratu zachován i v právním systému první republiky, která recipovala zákony rakousko-uherské, a to přesto, že první prezident samostatné čs. republiky Tomáš Garrigue Masaryk byl jeho velkým odpůrcem²⁶⁹. Za dvacetileté období trvání první republiky bylo vyneseno celkem 443 hrdelních rozsudků, avšak vykonány byly pouze ve 21 případech. V ostatních případech podepsal prezident T. G. Masaryk i jeho nástupce Edvard Beneš milost²⁷⁰.

Ani vojenským osobám se tento hraniční druh trestu nevyhnul. V roce 1919, tedy v období bojů o mladou republiku, bylo popraveno nejméně devět vojáků. Tresty byly vyhlášeny tzv. „náhlými soudy“, tedy vojenskými autoritami²⁷¹. Tomu odpovídal i způsob výkonu trestu smrti. V polních podmínkách byli odsouzení zastřeleni popravčí četou, složenou z příslušníků polního četnictva, podle vojenských řádů.

V roce 1927 byl hrdelní trest vyhlášen dvěma vojákům, a to za kriminální trestné činy. Prvním byl František Sandner, voják pěšího pluku 14 v Prešově, který dne 10. dubna 1926 spáchal na statku Doyscherhof u Rockendorfu pětinasobnou brutální vraždu. Byl 29. ledna 1927 odsouzen Divizním soudem v Plzni k trestu smrti, který byl vykonán ráno 1. července téhož roku²⁷². Sandner byl podle všech dochovaných zpráv cynický člověk, který až do poslední chvíle před popravou neprojevil ani náznak lítosti či jakéhokoli lidského citu. Pouze na krátkou dobu jím otřásla až návštěva vojenského duchovního, který za ním večer před exekucí přišel, aby mu poskytl duchovní útěchu²⁷³. Druhým popraveným vojákem byl vojenský zběh od hraničářského praporu 3 ve Fryštátě Martin

²⁶⁸ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl VII., s. 82.

²⁶⁹ Problematice trestu smrti v době první republiky se ve své publikaci v obecné rovině obšírně věnují Jiří Plachý a Ivo Pejčoch, historici Vojenského historického ústavu. PLACHÝ, Jiří a PEJČOCH, Ivo. *Masarykovy oprátky. Problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918–1939*. Praha: Svět křidel, 2012. ISBN 978-80-87567-21-0.

²⁷⁰ Popraveni byli výhradně muži. Jak prezident Masaryk, tak i Beneš dali ve všech kauzách milost ženám, a to bez ohledu na charakter spáchaného činu. Tamtéž, s. 5.

²⁷¹ Těžké boje s Maďary u řeky Hronu, velké ztráty a houževnatý odpor nepřítele podlomily morálku čs. vojáků a v této situaci přibývaly případy sebepoškození a rabování majetku civilistů. Pro obnovení morálky se vojenské vedení rozhodlo sáhnout k drastickým opatřením. Dne 17. června 1919 byli za sebepoškození popraveni tři vojáci, vojín Alois Heis a Josef Foglatanc z 6. ženijního praporu a vojnů Alois Hanzák od 1. slovenského pluku. Tři dny nato zasedal náhlý soud znovu a řešil případ šesti vojnů trénu 3. baterie 7. pluku polního dělostřelectva, bývalých italských legionářů, kteří vyloupili vinný sklep poblíž města Vrable. Byli to vojín František Bareš, Karel Dostál, Jaroslav Laštovka, František Linc, František Pilát a Antonín Smitek. Všichni byli zastřeleni popravčí četou polního četnictva dne 20. června 1919 u obce Velký Lapáš. Zde byli také pohřbeni do společného hrobu. Zákonnost těchto rozsudků byla velmi problematická. Československá republika při recepci rakousko-uherských zákonů podstatně omezila výkon trestu smrti, a to hlavně v případě vojenských deliktů. Vojenský velitel plk. Louis Kieffer a důstojníci, ustanovení do „náhlého soudu“, při vyhlášení a hlavně při výkonu trestu smrti jednoznačně překročili své pravomoci. Nicméně vzhledem k mimořádné situaci v době válečných akcí byli prezidentem republiky omilostněni. PLACHÝ, Jiří a PEJČOCH, Ivo. *Masarykovy oprátky. Problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918–1939*. Praha: Svět křidel, 2012, s. 14–23. ISBN 978-80-87567-21-0.,

²⁷² VÚA–VHA Praha. Fond Vojenská kancelář prezidenta republiky, karton. 179, rok 1938. Seznam popravených vojenských osob v ČSR vojenskými soudy.

²⁷³ PLACHÝ, Jiří a PEJČOCH, Ivo. *Masarykovy oprátky. Problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918–1939*. Praha: Svět křidel, 2012, s. 56–64. ISBN 978-80-87567-21-0.

Lecián. V průběhu několika let spáchal 69 ozbrojených loupežných přepadení a krádeží, tři vraždy a několik pokusů o vraždu²⁷⁴. Dne 3. září 1927 byl Divizním soudem v Olomouci odsouzen k trestu smrti. Vzhledem k tomu, že byl vážně nemocen tuberkulózou a že se ke všem činům doznal, jednal soud o možnosti navržení milosti a zmírnění trestu na doživotní vězení²⁷⁵. Tuto šanci však Lecián promarnil pokusem o útěk, při kterém výstřelem z pušky zavraždil vojína strážce Ference Kisse. Nejvyšší soud dne 30. září 1927 žádost o milost, kterou podal Leciánův advokát, zamítl a stejně tak i prezident republiky. Noc před popravou Leciána v cele navštívil vojenský kněz škpt. duch. Josef Vymětal. Martin Lecián byl ráno dne 6. října 1927 na nádvoří olomouckého Divizního soudu popraven²⁷⁶.

V době trvání první republiky měli odsouzení velkou, až devadesátí pěti procentní šanci, že jim hlava státu udělí milost. Po roce 1934 se počet vynesených hrdelních trestů radikálně snížil (v roce 1933 to bylo 37 udělených milostí a 2 vykonané popravy, v roce 1934 to byly pouze 2 rozsudky, přičemž oba odsouzení byli omilostněni). Ovšem v následných letech se rovněž radikálně změnil poměr milostí a vykonaných poprav. Důvodem byla změněná zahraniční situace a ohrožení republiky agresí sousedních států²⁷⁷. Z devíti popravených v letech 1937 a 1938 byli tři, tedy plná třetina, oběšeni za špionáž. Všichni tři to byli vojáci československé armády, kteří prováděli špionáž ve prospěch nacistického Německa a Maďarska. V květnu roku 1937 byl na hlavním nádvoří Vojenské věznice v Praze na Hradčanech popraven štábní rotmistr pomocného zdravotnictva Dělostřeleckého oddílu 252 v Domažlicích Josef Krejza, v dubnu 1938 to pak byl přednosta 1. a 4. oddělení štábu 4. divize v Hradci Králové kapitán generálního štábu Edmund Kálmár. Posledním byl v září téhož roku přednosta ubytovací skupiny Stavebního ředitelství pod Zemským vojenským velitelstvím v Brně podplukovník intendant Alois Wünsch²⁷⁸. Ten požádal před popravou o návštěvu kněze, který jej potom doprovázel i na jeho poslední cestě. V záznamu o výkonu trestu se píše: „...*jakmile odbylo na Loretě 6 hodin, byl odsouzený v průvodu duchovního a jednoho vězeňského dozorce vyveden stráží z vojenské věznice na popraviště; po přečtení rozsudku byl o 6 hod. 2 min. odevzdán popravčímu mistru, který o 6 hod. 5 min. hlásil provedení exekuce. Smrt zjištěna lékaři v 6 hod. 6 min. ... Odsouzený řekl německy: ‚Bůh buď mé duši milostiv‘ a políbil kříž...*“²⁷⁹

Jednou ze služebních povinností vojenského duchovního bylo doprovázet odsouzené k smrti, a to vlastně po celou dobu od vyhlášení rozsudku až do posledních chvil na popravišti. Sloužili jim duchovní útěchou, rozhovorem, zpovědí nebo prostě jen

²⁷⁴ VÚA–VHA Praha. Fond Divizní soud v Olomouci, karton 143–145, Martin Lecián, Trestní oznámení.

²⁷⁵ VÚA–VHA Praha. Fond Divizní soud v Olomouci, karton 143–145, Martin Lecián, Rozsudek a poradní protokol.

²⁷⁶ PLACHÝ, Jiří a PEJČOCH, Ivo. *Masarykovy oprátky. Problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918–1939*. Praha: Svět křídel, 2012, s. 81–83. ISBN 978-80-87567-21-0.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 10.

²⁷⁸ PLACHÝ, Jiří. Hrdelní procesy u pražského Divizního soudu v letech 1937–1938. In: *Historica Pragensia 2/2005*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2008, s. 163–182. ISBN 978-80-85394-61-0.

²⁷⁹ VÚA–VHA Praha. Fond Divizní soud Praha, spis. zn. Dtr 476/36. Záznam o výkonu trestu z 30. září 1938.

svou přítomností. Tato služba konečně vyplývala i ze zákona²⁸⁰ a v návaznosti na to i ze služebního předpisu pro duchovní službu²⁸¹.

4.3.1 Výkon trestu smrti u československé armády

Výkon trestu smrti byl upraven služebním předpisem *Sm 42: Výkon trestu smrti* z roku 1938. Odsouzený se směl dozvědět, že mu nebyla udělena milost a že na něm bude trest vykonán, nejdříve v den před popravou. Proto se do té doby muselo rozhodnutí prezidenta republiky zachovat v naprosté tajnosti a mohly se o něm dozvědět pouze osoby, které konaly předběžné přípravy k výkonu trestu. Bylo také nezbytné zajistit, aby se poprava nestala divadlem a tedy se muselo dbát na to, aby se zpráva o ní zbytečně nešířila do té doby, dokud nebyl trest vykonán. I z tohoto důvodu byl přípustný počet osob, přítomných popravě, omezen na co možná nejmenší míru. Z tohoto počtu byly zcela vyloučeny ženy a osoby mladší 21 let, pokud se nejednalo o vojáky hotovosti. Popravě museli být obligatorně přítomni předseda, členové a zapisovatel toho soudu, který vynesl rozsudek v prvním stupni, vojenský prokurátor, duchovní vyznání odsouzeného, dva lékaři, vojáci hotovosti a pokud se jednalo o trest smrti provazem, pak i popravčí se svými pomocníky.

Popravě mohli být podle práva přítomni příbuzní odsouzeného až do druhého stupně příbuznosti a jeho obhájce. Rovněž také vojenští představení odsouzeného, místní velitel posádky, kde se poprava konala spolu se svými představenými, dále prezident krajského a vrchního soudu, v jehož obvodu se poprava konala, zástupce místního bezpečnostního úřadu a konečně justiční důstojníci v činné službě. Jiné osoby mohly být popravě přítomny pouze se svolením ministerstva národní obrany, pokud k vydání takového povolení nebyl zmocněn předseda divizního soudu. Ve válečných podmínkách uděloval svolení přednosta vyššího polního soudu. Tyto osoby měly povinnost oznámit svou účast přednostovi soudu, který jim vydal vstupenky.

Pokud bylo vyhlášeno stanné právo, informoval přednosta soudu pouze místního vojenského velitele. Trest byl vykonán po lhůtě poskytnuté odsouzenému k přípravě na smrt²⁸².

4.3.2 Přípravy před popravou

Jakmile obdržel přednosta soudu zprávu, že odsouzenému nebyla prezidentem republiky udělena milost, pak v případě, že se jednalo o trest smrti provazem, bezodkladně požádal prezidenta krajského soudu, v jehož obvodu měla být poprava vykonána, aby nařídil popravčímu mistrovi dostavit se k výkonu trestu. Po příchodu

²⁸⁰ Znění §§ 416, 440 a 446 *Zákona č. 131 ř. z. z 5. července 1912 o vojenském trestním řádě* v úpravě provedené pozdějšími zákony.

²⁸¹ Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 14.

²⁸² Služební předpis *Sm 42: Výkon trestu smrti*. Brno: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 5–6.

popravčího měl přednosta soudu vše zařídit tak, aby oprava mohla být nerušeně vykonána. Pokud se měl trest smrti vykonat zastřelením, oslovil přednosta soudu místního vojenského velitele, který pak určil místo vhodné k popravě. Přednosta soudu stanovil den výkonu trestu a to tak, aby byl vykonán co možná nejdříve. Zpravidla měl být vykonán nejpozději do 48 hodin od obdržení zprávy o neudělení prezidentské milosti. Poprava přitom nesměla být stanovena na neděli nebo na svátek, ani na takový den, který podle vyznání odsouzeného byl dnem svátečním. Pokud v tomto panovala pochybnost, měl přednosta soudu možnost se dotázat příslušného duchovního.

Přednosta soudu v den před popravou oznámil stanovenou dobu popravu vojenskému prokurátorovi a místnímu vojenskému veliteli, kterého zároveň požádal, aby k popravě vyslal hotovost a dva lékaře. Vyrozuměn byl i prezident krajského soudu, v jehož obvodu se poprava konala, a místní bezpečnostní úřad. Povolán byl rovněž duchovní vyznání odsouzeného, který měl duchovní správu v příslušné věznici, nebo nejbližší duchovní téhož vyznání. Nebyl-li v místě vojenský duchovní, požádal přednosta soudu o účast nejbližšího civilního duchovního téhož vyznání. Jestliže byl odsouzený bez vyznání, požádal soud o účast duchovního jeho dřívějšího vyznání. Příslušný duchovní prodléval ve věznici nebo v její blízkosti od chvíle, kdy se odsouzenému oznámilo, že mu nebyla udělena milost, až do výkonu trestu, a to i tehdy, pokud si odsouzený jeho přítomnost nepřál. Byl-li odsouzený bez vyznání, navštívil jej duchovní pouze na jeho výslovné přání. V pohotovosti musel být v tu dobu i šéflékař věznice nebo lékař, kterého určil místní vojenský velitel²⁸³.

Další, kdo byl vyrozuměn, byla manželka nebo nejbližší příbuzní odsouzeného. Ti byli informováni zpravidla cestou státního policejního úřadu nebo četnické stanice v místě jejich bydliště, a to telefonicky nebo telegrafem tak, aby se mohli v odpoledních hodinách den před popravou dostavit do místa vazby odsouzeného. Jestliže bylo místo jejich bydliště příliš daleko, byli sice zpraveni, ale v případě, že by se nestihli včas dostavit, se výkon trestu neodkládal. Pokud příbuzní pobývali v zahraničí, odpovědný orgán neměl povinnost je o výkonu trestu informovat.

V den před popravou po poledni informoval přednosta soudu v přítomnosti vojenského prokurátora a zapisovatele odsouzeného o tom, že mu nebyla udělena prezidentská milost a že příštího dne ráno na něm bude trest smrti vykonán. Při tom jej upozornil, že žádost o milost či žádost o obnovu trestního řízení, podaná kýmkoli, není důvodem pro odklad trestu. O tom byl sepsán stručný zápis, který byl přiložen k trestním spisům. Zároveň se přednosta soudu dotázal odsouzeného na jeho poslední přání, zvláště na to, zda si přeje duchovního, s kterými osobami by se chtěl rozloučit apod. Všem přáním měl přednosta pokud možno vyhovět. Jídlo a pití mohl odsouzený dostat až do částky 100,- Kč, která byla uhrazena z paušálu na svědečné. Alkoholické nápoje mu mohly být poskytnuty jen v malých dávkách, aby nebyl před popravou podnapilý.

Po zveřejnění zprávy, že bude oprava vykonána, dovolil přednosta soudu návštěvu u odsouzeného pouze jeho manželce, blízkým příbuzným, duchovnímu, obhájci a všem

²⁸³ Služební předpis *Sm 42: Výkon trestu smrti*. Brno: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 6–7.

osobám, které si odsouzený přál vidět. Po celou dobu až do popravě střežil odsouzeného vězeňský dozorce, který musel být u něho v cele, pokud tam nebyl přítomen duchovní²⁸⁴.

4.3.3 Vojenská hotovost

Místní vojenský velitel měl po obdržení hlášení přednosta soudu o chystané popravě zesílit stráž ve věznici a určit útvar, který vyšle hotovost, a to především útvar pěchoty, pokud byla v místě. Velitel útvaru určil bez meškání velitele hotovosti a oznámil mu úkol, který mu byl svěřen, aby mohl vše potřebné včas připravit a vyžádat si pokyny od přednosta soudu. Hotovost měla povinnost dostavit se na místo hodinu před popravou, avšak mužstvo nebylo do poslední chvíle o svěřeném úkolu informováno. Striktně bylo stanoveno i složení hotovosti. Měly jí tvořit čtyři plné pěší čety a velet jí měl vyšší důstojník. Pouze při nedostatku mužstva se mohl počet snížit na polovinu. Četám veleli důstojníci. Místní velitel mohl ze své pravomoci počty navýšit, a to zvláště v případech, kdy v místě hrozily nepokoje, nebo pokud se poprava konala mimo věznici. Každý voják hotovosti měl u sebe po 15 ostrých nábojích v kartonu, ale zbraně nebyly nabity, pokud tak nenařídil místní velitel. Vojáci byli ustrojeni v lehké cvičební uniformě.

Velitel hotovosti vyslal před odchodem z kasáren stráž, skládající se z rotmistra, četaře, dvou svobodníků a deseti vojáků ke vchodu do budovy věznice, kudy měl být odsouzený vyveden na popraviště. Tato stráž byla určena k transportu odsouzeného přímo na popraviště, a byla přiměřeně zesílena, pokud bylo místo mimo obvod věznice. V tomto případě mohla odsouzeného provázet i část hotovosti. Zbývající část hotovosti pochodovala přímo na popraviště, kolem kterého vytvořila čtverec, zpravidla s jednou četou v řadu nebo v dvojřadu na každé straně. Čtverec byl uzavřen a jen na straně, odkud měla přijít stráž s odsouzeným, zůstal průchod, který se uzavřel až poté, co do čtverce vešel odsouzený. Velitel hotovosti a velitelé čet byli uvnitř čtverce u svých jednotek²⁸⁵.

4.3.4 Doba a místo popravě

Poprava se konala v časných ranních hodinách zpravidla na nádvoří věznice, a to na místě, kam nebylo zvenčí vidět. Rovněž popravě nesměl přihlížet nikdo z budovy věznice. Pokud byla okna vězeňských cel obrácena k popravišti, měl se přednosta soudu postarat o to, aby byli vězňové na dobu popravě přemístěni do jiných cel. Pokud to nebylo možné, do každé cely byl postaven strážný, aby zabránil vězňům v přístupu k oknům. Mužstvo k tomu potřebné si přednosta vyžádal od místního vojenského velitele. Pokud nebylo možné vykonat popravu v obvodu věznice, určil místní velitel po dohodě s přednostou soudu jiné vhodné místo, kam nebylo z okolí vidět a kde bylo možné zabránit přístupu nepovolaných osob. Pokud bylo nezbytné, aby průvod s odsouzeným

²⁸⁴ Služební předpis *Sm 42: Výkon trestu smrti*. Brno: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 6–7.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 8.

prošel obydlenu částí osady, měl přednosta zařídit, aby bylo k dopravě užito uzavřeného automobilu²⁸⁶.

4.3.5 Cesta na popraviště

Příbuzní odsouzeného a jiné osoby, jejichž přítomnost si vyžádal, se s ním rozloučili v budově věznice. K východu jej doprovázel pouze duchovní, vězeňský dozorce a vězeňská stráž. Odsouzený šel nespoután, pokud se nepokusil o odpor. Při východu z věznice jej vězeňská stráž předala stráž, postavené z vojenské hotovosti a sama se ihned vrátila do budovy. V čele hotovostní stráže šel četař, po obou stranách v zástupu po jednom svobodníku a po pěti vojínech, vzadu šel velitel stráže rotmistr a vězeňský dozorce, který byl vybaven pro případ nezbytí pouty. Stráž nesla pušky v tzv. ponosu. Uprostřed šel odsouzený a jemu po boku duchovní. Pokud byla stráž posílena, nařídil velitel předem, v jakém tvaru půjde, aby doprovod odsouzeného byl bezpečný. Velitel stráže a vězeňský dozorce však vždy šli vzadu. Stráž šla s odsouzeným pomalu a nevzdávala nikomu pocty²⁸⁷.

Pokud bylo potřeba dopravit odsouzeného na popraviště automobilem, nastoupil s ním duchovní, velitel stráže, vězeňský dozorce a tolik vojínů stráže, kolik se jich dovnitř vešlo. Odsouzený byl na dobu jízdy spoután. Ostatní část stráže byla dopravena dalšími automobily, které si předseda soudu vyžádal u vojenského velitele, a to tak, aby nejméně jedno auto jelo před automobilem s odsouzeným, a jedno za ním. Bylo-li v doprovodných vozidlech místo, mohli být přibráni v omezeném počtu i nejbližší příbuzní odsouzeného, pokud měli právo být přítomni popravě.

Jakmile stráž s odsouzeným dorazila na popraviště, zastavila se a nechala odsouzeného s duchovním a vězeňským dozorcem projít do uzavřeného prostoru popraviště a uzavřela volný průchod. V uzavřeném prostoru očekávali odsouzeného kromě popravčího mistra a jeho pomocníků předseda soudu, členové a zapisovatel soudu, který vynesl rozsudek, vojenský prokurátor a dva lékaři. Jiné osoby v tomto uzavřeném prostoru být nesměly²⁸⁸.

4.3.6 Výkon trest smrti provazem

Hned po příchodu odsouzeného a po uzavření čtverce stráží zavelel velitel hotovosti: „Pozor!“, poté přednosta soudu přečetl rozsudek a odevzdal odsouzeného popravčímu, aby na něm vykonal trest smrti²⁸⁹. Jakmile byl trest vykonán, ohlásil to

²⁸⁶ Služební předpis *Sm 42: Výkon trestu smrti*. Brno: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 8–9.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 9–10.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 10.

²⁸⁹ Exekuce probíhala na tzv. popravčím prkně rakouského vzoru. Jednalo se o konstrukci ze silného, 3,5 metru dlouhého prkna, tzv. fošny, na jehož horním konci byla osazena kladka k vytažení odsouzeného a pod ní hák k zavěšení krátké oprátky. Šibenice byla zasazena do vykopaného otvoru a pod ní byly přistaveny schůdky. KÝR, Aleš. Pankrácká popraviště z let 1926–1989. In: *Historický kaleidoskop* [online]. [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <http://www.historickykaleidoskop.cz/1-2006/pankraacka->

popravčí mistr přednostovi soudu, který pak vyzval přítomné lékaře, aby zjistili smrt. Když se tak stalo, pronesl duchovní k přítomným několik vhodných slov. Po promluvě vyzval přednosta soudu všechny přítomné osoby, aby se z místa vzdálili. Velitel hotovosti určil stráž v počtu velitel stráže a tři vojáci ke střežení mrtvoly do té doby, než byla uložena v márnici nebo na jiném vhodném místě. Po postavení stráže odpochovala i hotovost.

Dokud se mrtvola odsouzeného nacházela na popravišti, nebylo nikomu, krom stanovených úředních osob, dovoleno na místo vstoupit. Popravený se pochoval v noci v tichosti a bez doprovodu na místním hřbitově nebo na jiném vhodném místě. Výdaje za pohřeb hradila vojenská správa. Pokud tomu nebránily nějaké okolnosti, mohla být mrtvola vydána příbuzným, pokud se zavázali, že ji pochovají v tichosti²⁹⁰.

4.3.7 Výkon trest smrti zastřelením

Většina organizačních předpisů byla stejná, jako v případě, uvedeném výše. K výkonu trestu smrti zastřelením určil velitel hotovosti družstvo o osmi vojínech, přičemž přednost byla dána těm, kdo se hlásili dobrovolně. Ještě před příchodem odsouzeného na popraviště nabilo toto družstvo pušky jedním nábojem, a to za osobního dozoru velitele hotovosti. Po přečtení rozsudku spoutal vězeňský dozorce odsouzenému ruce dozadu. Poté odsouzený poklekl a vězeňský dozorce mu zavázal oči neprůhlednou páskou. Po zavázání pásky nastoupilo družstvo se zajištěnými puškami velmi tiše a bez povelu na dva kroky před odsouzeného do dvojřadu. První řad měl zbraně připraveny „K palbě“. Zároveň s nástupem družstva se rozestoupila zadní strana čtverce tak, aby za odsouzeným a po jeho stranách nikdo nestál. Velitel hotovosti tasil šavli a postavil se tak, aby na něj viděli vojáci, připravení k palbě. Jakmile bylo vše připraveno, zvedl velitel šavli. Na toto znamení první řad potichu odjistil pojistky a zamířil na odsouzeného, a to oba vnitřní vojíni na hlavu a oba vnější vojíni na prsa. Potom dal velitel hotovosti povel „Pal!“ . Ihned po výstřelu ustoupil první řad za druhý, který byl určen k tomu, aby na nový rozkaz velitele hotovosti střelil do odsouzeného, pokud by na něm byly ještě zřejmé známky života²⁹¹.

popraviste-z-let-1926-1989.html. Průběh popravky na této šibenici je možné shlédnout na videu z exekuce Karla Hermanna Franka, bývalého SS Obergruppenführera a německého státního ministra pro Čechy a Moravu dne 22. května 1946 na nádvoří pankrácké věznice. *Poprava K. H. Franka – necenzurováno* [online]. [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <https://youtu.be/q46TJHXXkhs>. I tohoto válečného zločince navštívil před popravou kněz, a to pater Msgre. Alois Tylínek, který za 1. světové války sloužil jako polní kurát a za nacistické okupace byl vězněn v Dachau, aby mu poskytl v duchu křesťanského milosrdenství duchovní útěchu. PEJŠA, Jaroslav. Msgre. ThDr. Alois Tylínek. In: *Kolínské noviny*. Ročník 3, č. 46, 1993, s. 7.

²⁹⁰ Služební předpis *Sm 42: Výkon trestu smrti*. Brno: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 10.

²⁹¹ Tamtéž, s. 10–11.

4.3.8 Několik poprav

Měl-li být trest smrti vykonán na několika osobách, bylo třeba popravu zařídit tak, aby žádný z odsouzených nemohl přihlížet popravě jiného. Pokud se poprava konala na vězeňském dvoře, ponechali se další odsouzení zatím ve věznici. Jestliže se oprava konala jinde a nebylo možné ponechat další odsouzené po dobu předešlých poprav ve věznici, postaral se přednosta soudu jiným vhodným způsobem o to, aby tito odsouzení popravu neviděli a co možná ani neslyšeli. Mrtvola dříve popraveného se odklidila z popraviště hned, jakmile lékaři zjistili smrt. V případě výkonu trestu smrti zastřelením se zahladili také stopy krve²⁹².

4.3.9 Administrativa spojená s výkonem trestu smrti

O každé popravě bylo nutné sepsat stručný zápis, který obsahoval jména předsedy a zapisovatele soudu, vojenského prokurátora, lékařů, duchovního a odsouzeného, místo poprav, den, hodinu a minutu začátku a konce poprav a podle okolností i zvláštní události. Zápis byl přiložen k trestním spisům. Odměnu popravčímu mistru a jeho pomocníkům, náhradu jejich cestovného a hotových výdajů vyměřovalo a poukazovalo prezidium vrchního soudu v Praze, jemuž vojenská správa vydanou částku refundovala. Ihned po provedení poprav nahlásil přednosta soudu výkon trestu smrti telefonicky či telegrafem ministerstvu národní obrany. Zároveň zaslal ministerstvu tři opisy zápisu o popravě²⁹³.

²⁹² Služební předpis *Sm 42: Výkon trestu smrti*. Brno: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 11.

²⁹³ Tamtéž, 1938, s. 12.

5 ŽIVOTOPISY VOJENSKÝCH DUCHOVNÍCH

V této kapitole se věnujeme životním příběhům vojenských duchovních, kteří působili v československé armádě od doby jejího vzniku až po zánik v roce 1939. Primárně se soustředíme na duchovní, uvedené ve schematismu branné moci, který byl veden od roku 1922. Bohužel situace v prvních letech existence samostatné čs. republiky a její armády byla velmi nestabilní a do značné míry i chaotická a není podchycena v žádných pramenech. Z toho důvodu je seznam vojenských duchovních neúplný. Pro poznání všech oblastí fungování duchovní služby, které nabízí studium životních příběhů duchovních, je důležitá doba jejich vojenské kariéry, která je podrobně zachycena ve vojenských kvalifikačních a jiných úředních listinách, uložených ve Vojenském historickém archivu. Kapitola začíná životopisy přednostů duchovní služby, kteří se za dobu trvání samostatné čs. republiky vystřídali čtyři. Pátý a na dlouhých padesát let poslední přednosta, který duchovní službu znovu zahajoval po druhé světové válce a vlastně ji i ukončoval po převzetí státní moci komunisty²⁹⁴, byl generál duchovní Msgre. Jaroslav Janák. Jemu je v této práci věnována samostatná kapitola. Druhá podkapitola představuje vojenské životopisy vojenských duchovních. Kde to bylo možné, jsou údaje z kvalifikačních listin doplněné i dalšími zdroji, které zachycují životní osudy vojenských kněží po ukončení vojenské kariéry. V některých případech se nepovedlo dohledat ani vojenské, ani civilní materiály. Tito kaplani jsou představeni v poslední, třetí podkapitole, která uvádí jediné dosud dostupné velmi stručné údaje ze schematismu branné moci.

5.1 Přednostové duchovní služby 1918–1939

5.1.1 generální superior Msgre. Antonín VONEŠ

Přednosta v letech 1918 – 1922

Narodil se 24. června 1856 v Drahotěšicích v okrese Třeboň. Pocházel ze starého jihočeského selského rodu, který v Drahotěšicích doložen od roku 1696²⁹⁵. Jeho rodný dům nesl číslo popisné 1. Sem se jeho otec Matěj Voneš (*8. 3. 1811) přišel, když si vzal dne 27. 10. 1835 Marii (*13. 4. 1817 v Ševětíně), dceru Tomáše Petříka, sedláka v Drahotěšicích. Antonín byl nejmladším synem Matěje a Marie a pocházel z dvojčat.

²⁹⁴ Po Janákově odchodu do výslužby dne 1. srpna 1949 byl vedením katolického oddělení duchovní služby dočasně pověřen duchovní Církve československé pplk. duch. Václav Janota. Jemu připadl nelehký úkol řešit složitou situaci, která vlastně ale žádné řešení již neměla. Více k tomuto tématu: FLOSMAN, Martin. „Bojí se nás. Proč? Nevím...“ Situace vojenské duchovní služby po roce 1945 a osudy vybraných duchovních po únoru 1948. In: DOLEŽALOVÁ, Markéta, ed. *Církev za totality – lidé a místa: sborník k životnímu jubileu opata Heřmana Josefa Tyla*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2016, s. 184–204. ISBN 978-80-87912-54-6.

²⁹⁵ Rešerše archivních materiálů k postavě Msgre Antonína Voneše. Vypracoval ČEŘOVSKÝ, Radim, 25. listopadu 2015.

Bohužel jeho bratr Matěj již po roce zemřel. Oba je křtil den po narození místní římskokatolický kaplan František Pinter²⁹⁶. Jeho starších sourozenců bylo 9, Václav (*1836, †1837)), František Serafinský (*1838), Jan Křtitel (*1840), Václav (*1843, †1843), Václav (*1844), Tomáš (*1846, †1848), Marie (*1849), Josef (*1851) a Anna (*1854). Po Antonínovi se Vonešům narodila ještě dcera Kateřina (*1860).

Kněžskou dráhu před ním nastoupil jeho starší bratr Václav (*1844), který byl Antonínovi velkým vzorem. Václav působil jako kaplan v Rudolfově, byl ceremoniářem biskupa Jirsíka a ředitelem chlapeckého semináře. Od roku 1884 působil jako farář v Roseči, od roku 1893 do roku 1922 pak v Kardašově Řečici²⁹⁷.

Antonín vystudoval Biskupské gymnázium v Českých Budějovicích a teologii na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. Vysvěcen na kněze byl v roce 1880 a poté působil v diecézi jako kaplan²⁹⁸.

Do c. a k. armády byl odveden 7. března 1876 a v říjnu téhož roku nastoupil jako jednoroční dobrovolník a po ukončení tohoto závazku se vrátil zpět do diecéze. Profesionální vojenskou službu nastoupil dne 1. května 1884 jako vojenský kaplan 2. třídy (Militärkaplan 2. Classe) a stal se mladším duchovním správcem u Garnison-Kommando v Bratislavě (tehdy Preßburg), kde působil po dva roky. Dnem 1. února 1886 byl převelen na dva roky a tři měsíce ke Garnison-Kommando v Hradci Králové a odtud dne k 1. květnu 1888 do Kotoru v Dalmácii. Zde sloužil po tři a půl roku a poté byl rozkazem č. 41 z 27. října 1891 ke dni 1. listopadu 1891 převelen do Garnison-Kommando v polském Krakově. Zde byl v květnu 1894 jmenován vojenským kaplanem 1. třídy (Militärkaplan 1. Classe) a dva roky poté, v září 1896 se vrátil do rodné vlasti, kde nastoupil službu duchovního správce v Garnison-Kommando v Liberci (dříve Reichenberg)²⁹⁹. Zde vytrval téměř osm let, než byl povýšen na vojenského faráře (Militärpfarrer) a 1. května 1904 převelen do Přemyšlu v Polsku. Již po půl roce byl povýšen na polního superiora a k 1. listopadu 1904 převelen do Krakova, kde strávil dalších osm let³⁰⁰. Dne 1. října 1912 byl převelen k 8. Korpskompanii v Praze³⁰¹. Po vypuknutí první světové války působil jako přednosta duchovní správy VIII. Militär-Kommando v hodnosti polního superiora 1. třídy³⁰².

²⁹⁶ SOA Třeboň, oddělení Třeboň [online]. Fond Sbirka matrik Jihočeského kraje, 1587–1949. Digitální archiv. Matriční kniha, sídlo farního úřadu Ševětín, okr. České Budějovice. Datace 1849–1881, kniha 7, s. 30. Farní úřad Římskokatolické církve [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs&menu=3&id=7790&page=1&search=Drahotěšice&sst=1&date=s&searchtype=2&searcharch=&allwords=>

²⁹⁷ Rešerše archivních materiálů k postavě Msgre Antonína Voneše. Vypracoval ČEŘOVSKÝ, Radim, 25. listopadu 2015.

²⁹⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Voneš Antonín.

²⁹⁹ Zajímavostí je zmínka v pamětní knize fary v Rychnově u Jablonce nad Nisou, podle které zde P. Anton Voneš, vojenský kaplan, kázal v roce 1898 na růžencové slavnosti. *Třetí pamětní kniha rychnovské fary* [online]. 2. díl, s. 247 [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: <http://knihovna.rychnovjbc.cz/eknihy/>

³⁰⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Voneš Antonín.

³⁰¹ Jednalo se o Vojenské velitelství v Praze, v roce 1914 přejmenováno na VIII. Militär-Kommando. DURAJ, František. Významné osobnosti vojenské duchovnej služby na území Čech, Moravy a Slovenska v letech 1918–1950. In: *Vojenská história*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2002, s. 165. ISSN 1335-3314.

³⁰² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Voneš Antonín.

Na konci 1. světové války bylo Antonínu Vonešovi již 62 let, nicméně se jednalo o velmi zkušeného, vzdělaného³⁰³ a aktivního vojenského duchovního, který měl všechny předpoklady k vedení vojenské duchovní správy v nově vzniklé československé armádě. Tento fakt podporovalo i Vonešovo silné vlastenecké cítění, jehož důkaz se dochoval například v podobě memoranda pro ministra národní obrany ze dne 20. listopadu 1918³⁰⁴. O Vonešově vlasteneckém postoji píše i Petera ve svém rukopise, kde dokládá, že jeho zásluhou bylo ve válečných letech mnoho českých vojáků uchráněno od odvelení na frontu. Touto svou aktivitou si však zneprátelil mnoho rakouských vysokých důstojníků a dokonce upadl do podezření ze zrady³⁰⁵. O jeho otcovském, obětavém přístupu k vojákům zase svědčí například snaha o záchranu vojína Kudrny, který jsme zde popsali v kapitole 4.3.

Polní superior Antonín Voneš tedy v listopadu 1918 vstoupil do řad branné moci Československé republiky, stal se prvním přednostou nejvyššího řídicího orgánu duchovní správy, tedy XII. odboru ministerstva národní obrany, a začal intenzivně a iniciativně budovat vojenskou duchovní službu³⁰⁶. Jím vedený odbor byl v říjnu reorganizován na 36. oddělení (duchovní) Ministerstva národní obrany. Voneš byl v prosinci roku 1919 povýšen do generálské hodnosti a v lednu 1921 byl jmenován přednostou 4a) oddělení (duchovního a válečných hrobů) Ministerstva národní obrany³⁰⁷. Při snižování stavů vojenských duchovních v rámci reorganizace branné moci byl generál Voneš v listopadu roku 1921 nadřizovanými vyzván, aby jako nejstarší duchovní požádal o přeložení do výslužby, což učinil. Z rozkazu ministra národní obrany byl tedy k 1. březnu 1922 odeslán do výslužby jako nadbytečný³⁰⁸. Msgr. Voneš zemřel 14. ledna 1925 a je pochován v Praze na Vinohradském hřbitově (20. oddělení, hrob č. 85)³⁰⁹.

5.1.2 generální superior Msgr. ThDr. Josef BOMBERA

Přednosta v letech 1923 – 1925

Josef Bombera se narodil 4. prosince 1870 v Jesenci, okres Litovel. Českou obecnou školu navštěvoval v obci Dzbel, sousedící s jeho rodným Jesencem. V letech 1883 až 1890 studoval na českém gymnáziu s maturitou v Olomouci, které zakončil s vyznamenáním. Poté v letech 1890 až 1894 pokračoval ve studiích na olomoucké

³⁰³ K vysokoškolskému vzdělání je nutné přičíst i jeho znalost českého, německého, francouzského, chorvatského a italského jazyka. VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Voneš Antonín.

³⁰⁴ VÚA–VHA Praha. Fond MNO, 36. a) odděl. (duch. kat.), 1920, sg. 68, Stanovisko generálního superiora Voneše k návrhu zákona, kterým se zavádí v Československé republice odluha církve od státu ze dne 10. 7. 1920. Rovněž: VÚA–VHA Praha. Fond GI, 1920, sg. 13 5/1, Informace generálního superiora Antonína Voneše pro generálního inspektora čs. vojsk Machara z června 1920.

³⁰⁵ PETERA, Václav. Géniové církve a vlasti. Rukopis, díl VII., s. 82.

³⁰⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Voneš Antonín.

³⁰⁷ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 707. ISBN 978-80-7277-256-2.

³⁰⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Voneš Antonín. Rovněž: DURAJ, František. Významné osobnosti vojenskej duchovnej služby na území Čiech, Moravy a Slovenska v rokoch 1918–1950. In: *Vojenská história*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2002, s. 167. ISSN 1335-3314.

³⁰⁹ PETERA, Václav. Géniové církve a vlasti. Rukopis, díl VII., s. 82.

Teologické fakultě. V průběhu studia byl 27. května 1891 Doplnovacím okresním velitelstvím v Olomouci uznán schopným vojenské prezenční služby³¹⁰.

Kněžské svěcení přijal 5. července 1894 a byl ustanoven jako kaplan do farnosti Kyjov. Zde působil dva roky až do 1. září 1896, kdy se stal vojenským kaplanem a učitelem v hodnosti kapitána a nastoupil do kadetní školy v chorvatském Královci jako její duchovní správce a učitel náboženství, německého jazyka a dějepisu. Dne 1. září 1899 byl přeložen do kadetní školy v Brně – Králově Poli a zde již v hodnosti duchovní profesor II. třídy vyučoval náboženství, český jazyk a dějepis. Během této doby složil na olomoucké Teologické fakultě čtyři rigorosní zkoušky z teologie a 10. července 1902 dosáhl doktorátu. Dne 1. srpna 1916 byl povýšen do hodnosti duchovního profesora I. třídy v hodnosti major.

Ve válečných letech krom svého působení v kadetní škole vypomáhal v brněnských nemocnicích v péči o raněné vojáky. Jeho vlastenecké cítění se plně projevilo právě v prvních válečných letech, kdy v brněnské kadetní škole působil jako člen komise doplňkového studia a zkoušek pro studenty civilních středních škol. Tomuto studiu se podrobilo více jak pět tisíc mladých mužů a mnoho z nich Bombera uchránil před propadnutím a tím jim umožnil dosáhnout důstojnické hodnosti³¹¹.

Dalším důkazem jeho statečnosti a vlastenectví byla skutečnost, že v roce 1915 odmítl vyvěsit rakouskou zástavu na oslavu vítězství u Přemyslu a Lvova, za což byl c. a k. úřady vyšetřován. Nicméně tato událost neměla na jeho další kariéru velký vliv a dne 1. listopadu 1916 byl jmenován akademickým farářem II. třídy v hodnosti podplukovníka. K dalšímu konfliktu, s rakouskými úřady, který mohl mít pro Bomberu dalekosáhlé následky, došlo v roce 1918. Tehdy byl udán vídeňským úřadům, že „počešťuje“ celou brněnskou kadetní školu. Následovala dlouhá vyšetřování, která se velmi zkomplikoval i tím faktem, že jeho synovec Jindřich Bombera jako aktivní rakouský důstojník vstoupil do čs. legií v Rusku³¹². Josef Bombera byl obžalován přímo u ministra války Stöger-Steinera a generálního vikáře branné moci Emmericha Bielika ve Vídni, přičemž mu hrozilo zbavení hodnosti. Vysvobození z této překerní situace mu přinesl až konec války a státní převrat³¹³.

V době formování čs. branné moci nastoupil Bombera k Zemskému vojenskému velitelství pro Moravu a Slezsko v Brně, a to již 1. listopadu 1918 v hodnosti polního superiora II. třídy, což odpovídalo jeho dosavadní hodnosti podplukovníka. Toto velitelství se teprve formovalo, a proto byl již 8. listopadu 1918 pověřen zřízením a vedením duchovního odboru. Zde působil do 16. prosince 1919, kdy byl nucen předat veškerou agendu duchovního referátu superioru Kolískovi. Po dobu následujícího jednoho měsíce byl Bombera zařazen u ZZV bez určitého přidělení. V té době totiž

³¹⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bombera Josef.

³¹¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bombera Josef. Prvopis kvalifikační listiny Josefa Bombery.

³¹² Dotaz členů Národního shromáždění B. Bezděka, A. Čuřika, V. Sedláčka, dra Dolanského, Rýpara a soudruhů na ministra národní obrany, zda je mu znám postup při pensionování vojenských kněží. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Digitální repozitář* [online]. Národní shromáždění československé 1918–1920. [cit. 2016-01-23]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1938_00.htm>

³¹³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bombera Josef.

Ministerstvo národní obrany jednalo o redukci vojenského duchovenstva a v souvislosti s tím také o penzionování 15 služebně starších aktivních vojenských duchovních, mezi nimiž byl i Bombera. Když bylo dne 21. ledna 1920 zamýšlené penzionování odvoláno, byl Bombera brněnským Zemským vojenským velitelstvím s účinností od 1. února 1920 pověřen koordinováním přípravných prací pro jazykové zkoušky důstojníků německé národnosti, a poté i jejich vedením. Sám v těchto kurzech vyučoval českou konverzaci, gramatiku, literaturu a vlastivědu. Dne 13. dubna 1920 byl Josef Bombera jmenován přednostou Pozůstalostního referátu a Zemské inspekce válečných hrobů téhož ZVV. Po dobu trvání jazykových kurzů byl v těchto dvou referátech částečně zastupován vrchním kurátem Lukáškem³¹⁴.

Josef Bombera byl od 1. února 1922 přemístěn do Prahy k Ministerstvu národní obrany a pověřený řízením 36a oddělení Ministerstva národní obrany jako přednosta katolické skupiny. Poněkud složitěji se to mělo s jeho povýšením. Bombera měl být již v květnu 1919 jmenován do hodnosti polního superiora I. třídy s distinkcemi plukovníka. A právě vzhledem k řešení věci ohledně násilného penzionování pozdrželo MNO jeho povýšení a zařadilo ho do seznamu až v srpnu, a to s platností od září. Nicméně se povýšení nerealizovalo po dlouhých šestnácti měsících, přestože jej v prosinci 1920 vřele doporučil jeho tehdejší nadřízený Zemský vojenský velitel pro Moravu a Slezsko generál Alois Podhajský³¹⁵, a Bombera si tedy mohl nové výložky definitivně připnout až 16. prosince 1921³¹⁶.

V návaznosti na jmenování generálním superiorem byl Bombera bulou ze dne 13. června 1923 vyznamenán hodností papežského preláta a krátce nato byl arcibiskupem Kordačem jmenován generálním vikářem pražského arcibiskupa s právem vykonávat řádnou biskupskou jurisdikci pro katolíky v československé armádě³¹⁷.

Od okamžiku jmenování přednostou se Bombera stal terčem útoků socialistického tisku, který jej obvinil ze šikanování polního kuráta Zdrálka, jež měl z tohoto důvodu spáchat sebevraždu. Bomberova pozice se nicméně posílila jeho jmenováním titulárním biskupem Hieropolským, které bylo oznámeno Svatým stolcem prostřednictvím apoštolské nunciatury v Praze dne 23. července 1924. Krátce nato, 5. října 1924 Josef Bombera přijal biskupské svěcení v Emauzském klášteře v kostele Panny Marie, sv. Jeronýma a slovanských patronů³¹⁸. Jeho světitelem byl pražský arcibiskup František Kordač, spolusvětiteli pak biskupové Jan Nepomuk Sedlák a Anton Podlaha³¹⁹. Josef Bombera poslal oficiální pozvání na tuto událost i na Prezidium Ministerstva národní obrany, které pozvánku dokonce vydalo v oficiální části domácího rozkazu, podepsaného

³¹⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bombera Josef.

³¹⁵ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, s. r. o., 2012, s. 476. ISBN 978-80-970941-0-2.

³¹⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bombera Josef.

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ Tamtéž.

³¹⁹ Bishop Josef Bombera. In: *Catholic Hierarchy* [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bbombera.html>

jménem ministra obrany ministerským radou JUDr. Karlem Hellerem. Na svěcení bylo přítomno osmnáct generálů a dvě stovky důstojníků³²⁰.

Generální superior Bombera se v nové hodnosti uvedl pastýřským listem ze dne 9. října 1924, ve kterém zvláště směrem k vojenským kaplanům zdůraznil: „*Pod vojenským stejnokrojem bití musí kněžské srdce. Kněží jsme!*“³²¹

Ještě v listopadu téhož roku vydal vlastním nákladem malou publikaci s názvem *Pastorační direktivy pro vojenské katolické duchovní*. V ní zdůraznil zásadně změněné pastorační podmínky zvláště v armádním prostředí a poukázal na skutečnost, že doba, ve které se nacházeli vojenští duchovní nové československé armády, byla dobou otevřeného boje proti církvi a katolicismu. Zároveň však vyzval své podřízené k horlivému úsilí a pastoračnímu působení. Výsledkem Bomberovy aktivity byla užší spolupráce s katolickými spolky, například sportovní organizací Orel, ale i s diecézemi, které například pomáhaly čerstvě odvedeným brancům kontaktovat se s vojenskými duchovními³²².

Koncem jubilejního roku 1925 zorganizoval Bombera pout' do Říma, jako poděkování za své biskupské svěcení. V průběhu této poutě překládal a předčítal československým poutníkům list papeže Pia XI. V tomto listu papež odsoudil státní charakter oslav výročí upálení Mistra Jana Husa, který vyvolal napětí mezi československým státem a Vatikánem a vyvrcholil tzv. „Marmaggiho aférou“³²³. Českoslovenští poutníci reagovali na přečtení listu bouřlivým potleskem, což se střetlo s velkým nepochopením až odsouzením, zvláště pak ze strany poslance sociální demokracie Rudolfa Bechyně. Ten prohlásil, že se biskup jako voják nemá v době konfliktu účastnit oslav papežství³²⁴. Ostrý nesouhlas vyjádřili i poslanci Jaroslav Marek a Jan Slavíček ve své interpelaci ministerského předsedy a ministra obrany ze 17. září 1925, ve které Bomberovo počínání označili za úsilí o demoralizování vojenského duchovenstva.

Ministr obrany spolu s premiérem ve své odpovědi z 26. září 1925 uvedli, že gen. superior Bombera již byl po dohodě s Ministerstvem národní obrany výnosem MNO z 5. září 1925 odvolán a poslán na dlouhodobou dovolenou a že jeho přeložení na

³²⁰ DURAJ, František. Významné osobnosti vojenskej duchovnej služby na území Čiech, Moravy a Slovenska v rokoch 1918–1950. In: *Vojenská história*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2002, s. 171. ISSN 1335-3314.

³²¹ PEJS, Oldřich. K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939. In: *Historie a vojenství*. Praha: Historický ústav Čs. armády v Praze, 1991, roč. 40, č. 3, s. 149.

³²² DURAJ, František. Významné osobnosti vojenskej duchovnej služby na území Čiech, Moravy a Slovenska v rokoch 1918–1950. In: *Vojenská história*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2002, s. 171. ISSN 1335-3314.

³²³ Zástupce Svatého stolce, nuncius Francesco Marmaggi, v létě 1925 opustil Prahu na protest proti účasti prezidenta republiky a ministerského předsedy na oslavách nově ustaveného svátku Mistra Jana Husa a proti vyvěšení husitského praporu na Hradě. Tento konflikt pak paradoxně pomohl urovnat vztahy Československé republiky s Vatikánem. Diplomatické úsilí obou stran vyústilo dne 17. prosince 1927 v podepsání Modu vivendi, který se stal začátkem nového, v této oblasti úspěšného období bilaterálních vztahů. PEHR, Michal a ŠEBEK, Jaroslav. *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928). I. Úvodní studie*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2012, s. 136–156. ISBN 978-80-86495-73-6.

³²⁴ ANM Praha. Osobní fondy, č. fondu 193, Fond Jelen Eduard, kart. 2A.

odpočinek je předmětem úředního postupu³²⁵. Josef Bombera byl fakticky odeslán na dovolenou až 11. října 1925, a to za vydání údajně nevhodných pastoračních direktiv, za které byla považována právě ona jím vydaná publikace pro vojenské duchovní, ve které žádá své podřízené, aby byli řádnými a horlivými pastýři duší (za což byl rovněž potrestán i ústním napomenutím). Dalším uváděným důvodem jeho odvolání bylo to, že si vyžádal tajné zprávy o podřízených cestou soukromého listu, ve kterém požadoval zdokumentování účasti na bohoslužbách. Ve zdůvodnění odvolání byla zmíněna i ona pouť do Říma, při které se opominul nahlásit u československého vojenského zastupitelského úřadu v Římě, a to i přesto, že zástupci tohoto úřadu byli osobně přítomni příjezdu oficiálního československého vlaku s poutníky³²⁶.

Útokům, které souvisely s jeho překladem a zveřejněním promluvy papeže Pia XI., se Bombera bránil prohlášením, že ve slovech povzbuzení k nebojácnému vyznávání víry a ve výstraze před nepřátelskými útoky ve školách, knihách nebo časopisech, i kdyby byly řízené z nejvyšších míst, neviděl nic zlého. Stejně tak neviděl nic závadného ve zvolání nuncia Marmaggiho „*Sláva, ať žije republika československá!*“, jehož schvalování mu bylo rovněž vyčítáno³²⁷.

Generální superior Josef Bombera byl domácím rozkazem č. 203/4 z roku 1925 zproštěn služby a dán do výslužby³²⁸. Po jeho odchodu ho dočasně zastupoval superior Josef Vampola. Po odchodu z armády byl Josef Bombera jmenován proboštem Staroboleslavské kapituly. Psychické vypětí posledních let si však vybralo těžkou daň na jeho zdraví. Podstoupil léčbu, při které mu byl jakýsi lék podáván nitrožilně, přičemž mu jedna z injekcí způsobila sepsi, ke které se připojil těžký zápal plic. Na následky tohoto závažného onemocnění Msgre. Josef Bombera dne 2. ledna 1927 zemřel³²⁹.

Za své služby získal pochvalné uznání v roce 1920 od Zemského vojenského velitelství v Brně a v roce 1922 od výchovného odboru Ministerstva národní obrany, a to za „*blahodárnou činnost, neúpornou a cílevědomou práci, díky které se podílel na výchově celé řady důstojníků, kteří tak získali jazykové, kulturní a historické vědomosti a stali se platnými učiteli u svých vojenských těles*“³³⁰. Svými nadřízenými byl hodnocen velice kladně. Například zemský vojenský velitel generál Alois Podhajský ve svém hodnocení z října 1919 uvádí, že jako „*všeobecně vzdělaný kněz, pochopující novou dobu, využívá každou příležitost k vznášení vlasteneckého a morálního pouta u vojska*“, přednosta vojenského odboru MNO gen. Diviš jej ve své relaci ze září 1922 charakterizuje slovy: „*Jemný, klidný a pevný charakter zvláště uhlazeného chování. Zkušený učitel a pedagog, velmi nadaný, vysoce vzdělaný a obětavý kněz*“³³¹.

³²⁵ VÚA–VHA Praha. Fond Presidia MNO 1918–1924. „Interpelace poslance J. Marka“. Sign. 13 1/3 42; „Interpelace poslance J. Slavíčka“. Sign. 13 1/3 41.

³²⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bombera Josef.

³²⁷ DURAJ, František. Významné osobnosti vojenskej duchovnej služby na území Čiech, Moravy a Slovenska v rokoch 1918–1950. In: *Vojenská história*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2002, s. 172. ISSN 1335-3314.

³²⁸ VÚA–VHA Praha, Fond MNO, Věstník osobní 1926, č. 3.

³²⁹ PETERA Václav. Géniové církve a vlasti. Rukopis. Díl VII., s. 159 – 160.

³³⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bombera Josef. Kmenový list Bombera 1870.

³³¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bombera Josef.

V průběhu služby byl v roce 1898 vyznamenán Jubilejní pamětní medailí 1898 a v roce 1908 Jubilejním křížem 1908. Dále obdržel Záslužný kříž pro duchovní 2. třídy, záslužný Řád Františka Josefa V. třídy – rytíř a záslužný Řád Františka Josefa IV. třídy – důstojník³³².

5.1.3 generál duchovní Msgre. Ignác MEDEK

Přednosta v letech 1925 – 1935

Ignác Medek se narodil 21. ledna 1872 v Nitkovicích v okrese Kroměříž, pokřtěn byl ve farním kostele v nedalekých Litenčicích. V rodných Nitkovicích také vychodil českou obecnou školu³³³.

V letech 1883 až 1891 absolvoval gymnázium s vyučovací řečí českou v Kroměříži, Přerově a Rychnově nad Kněžnou. Poté pokračoval ve vysokoškolském studiu na bohoslovecké fakultě univerzity ve Štýrském Hradci. Absolutorium složil dne 17. července 1895 a necelý týden nato, 21. července, byl vysvěcen na kněze. V tomto období byl dne 20. května 1893 u Doplnovacího okresního velitelství ve Štýrském Hradci odveden do c. a k. armády, která se mu zanedlouho stala na dvacet let domovem i rodinou. Po vysvěcení působil od 8. srpna 1895 do 1. září 1898 v civilní duchovní správě jako kaplan v městě Weiz poblíž Štýrského Hradce³³⁴.

Začátkem září 1898 byl Medek přeložen ze zálohy do činné služby vojenského duchovenstva a v hodnosti vojenský kaplan II. třídy přidělen k vojenskému farnímu úřadu ve městě Zara (také Zader, dnes Zadar)³³⁵ na pobřeží Jaderského moře. Zde setrval necelé tři roky a počátkem července 1901 byl přemístěn k posádkové nemocnici č. 3 v Přemyšlu jako duchovní správce v hodnosti vojenský kurát II. třídy, kde setrval do konce ledna 1904. Poté se vrátil do Štýrského Hradce a sedm let zde sloužil v posádkové nemocnici č. 7. Dne 1. listopadu 1904 byl jmenován polním kurátem I. třídy. Začátkem března 1911 byl Medek přemístěn ke sborovému velitelství č. 14 se sídlem v Innsbrucku a přidělen ke zdejšímu polnímu superiorátu, a od 13. července t. r. k vojenské duchovní správě ve městě Riva, ležícímu u jezera Lago di Garda. Po necelých dvou letech, 16. dubna 1913 byl přemístěn k posádkové nemocnici č. 27 ve městě Baden. Začátkem srpna 1914 byl Medek povýšen do hodnosti vrchní polní kurát a již koncem tohoto měsíce byl vyslán do pole, a to nejprve na ruské bojiště. Od 26. srpna 1914 do 12. dubna 1915 byl u polní nemocnice č. 8/2, od 13. dubna 1915 do 5. června 1916 působil jako divizní farář u 8. pěší divize. Poté byl přemístěn na bojiště italské jako přednosta polního superiorátu u 10. armády. Zde byl k 1. listopadu 1916 povýšen do hodnosti polní superior II. třídy. U polního

³³² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bombera Josef.

³³³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Medek Ignác. Kmenový list Medek Ignác.

³³⁴ Tamtéž.

³³⁵ V Zadaru bylo dislokováno hlavní vojenské velitelství pro Dalmácii. OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Díl 27.* Praha: J. Otto v Praze, 1908, s 361.

superiorátu 10. armády působil až do konce války, pouze s krátkou přestávkou od dubna do srpna 1917, kdy byl na čas přemístěn k polnímu superiorátu ve Štýrském Hradci³³⁶.

Po konci války a převratu se Ignác Medek 20. prosince 1918 přihlásil do čs. armády na duchovním oddělení ministerstva národní obrany. Byl přidělen na vyslanectví Republiky československé ve Vídni jako přednosta matričního oddělení, jehož hlavním úkolem v této době byla spisová rozluka. Doba strávená v polních podmínkách si však vyžádala svou daň a Medek se musel od prosince 1918 do 5. dubna 1919 uchýlit na zdravotní dovolenou. Činnou službu začal tedy vykonávat až po tomto datu. Ve Vídni byl koncem prosince 1922 povýšen do hodnosti vrchní superior a k 1. říjnu následujícího roku přemístěn k Zemskému vojenskému velitelství v Bratislavě jako přednosta katolické duchovní správy. Za tuto službu obdržel od ZVV pochvalné uznání. V polovině prosince 1925 se přesunul do Prahy a byl jako služebně nejstarší ustanoven přednostou katolické skupiny 36. oddělení MNO. V této funkci nahradil Josefa Vampolu, který dočasně zastupoval odvolaného generálního superiora Msgre. Josefa Bomberu. Počátkem roku 1927 bylo 36. oddělení přejmenováno na I/6 oddělení (duchovní) MNO a hodnost vrchní superior na plukovník duchovní. Ignác Medek byl dne 1. května 1928 dekretem prezidenta republiky povýšen do hodnosti generál duchovní služby a v této hodnosti vedl duchovní oddělení až do konce ledna 1935, kdy byl přeložen do výslužby. Za svou výtečnou službu na tomto významném a odpovědném služebním místě obdržel pochvalné uznání ministerstva národní obrany³³⁷. Za zásluhy na poli církevním byl v roce 1933 jmenován biskupským notářem a čestným konsistorním radou diecéze Gurk-Klagenfurt³³⁸.

Ignác Medek byl nesmírně zkušený a schopný důstojník duchovní služby vzácného charakteru. Podle služebních hodnocení je možné říci, že měl pevnou, ryzí a iniciativní povahu. Byl svému okolí sympatický a jako nejvyšší představitel vojenského katolického kléru choval v úctě i ostatní náboženská vyznání. Ve službě byl pilný a přesný a tyto vlastnosti také vyžadoval od svých podřízených. Jeho všeobecné, teologické i vojenské vzdělání bylo na velmi vysoké úrovni a rovněž dokonale ovládal němčinu, chorvatštinu a slovinštinu, velmi dobře se dohovořil i italsky a francouzsky. Byl vojákem i knězem tělem i duší³³⁹.

5.1.4 generál duchovní Msgre. Methoděj Kubáň

Přednosta v letech 1935 – 1939

Methoděj Kubáň se narodil 18. září 1885 v Horní Bečvě, v okrese Valašské Meziříčí jako prvorozený ze šesti dětí ve zbožné rodině pasekáře Josefa Kubáně³⁴⁰ a jeho

³³⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Medek Ignác.

³³⁷ Tamtéž.

³³⁸ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948 – 2010*. Díl II. – almanach (K – Z), heslo Medek Ignác.

³³⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Medek Ignác. Kmenový list Medek Ignác.

³⁴⁰ GRAUBNER, Jan. *Kněžské osobnosti*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010, s. 69. ISBN 978-80-7266-335-4.

manželky Anny, rozené Kožušníkové. V září 1891 začal Kubáň navštěvovat obecnou školu v Horní Bečvě. Přestože finanční situace rodiny byla velmi špatná, po ukončení základní školní docházky nastoupil v roce 1895, tedy již ve svých deseti letech, gymnaziální studia na soukromém českém nižším gymnáziu v Místku³⁴¹, které úspěšně zakončil maturitou 23. července 1904. Poté pokračoval studiem bohosloví v latinském jazyce na teologické fakultě v Olomouci. V květnu 1906 byl u Doplnovacího okresního velitelství Olomouc odveden do rakousko-uherské armády jako kandidát duchovního stavu³⁴². Studium úspěšně zakončil a 5. července 1908, v den svátku slovanských věrozvěstů sv. Cyrila a Metoděje, přijal v olomouckém metropolitním chrámu sv. Václava z rukou arcibiskupa Františka kardinála Bauera kněžské svěcení³⁴³.

Kubánovým prvním působištěm byla civilní duchovní správa, kde od začátku srpna 1908 do konce října 1911 působil jako duchovní správce v Horním Městě (něm. Bergstadt) v bruntálském okrese. V tomto období byl k 1. květnu 1909 jmenován polním kurátem v záloze. Z Horního Města byl ke dni 1. listopadu 1911 přeložen jako kooperátor do Frankštátu u Moravského Šumperka (něm. Frankstadt, nyní Nový Malín). Ve dnech 5. až 6. října roku 1911 Methoděj Kubáň úspěšně složil konkursní farářskou zkoušku a ve dnech 11. až 12. července 1912 složil zkoušku katechetickou pro měšťanské školy³⁴⁴.

Po vypuknutí první světové války byl povolán do c. a k. armády a prezentován v záložní nemocnici č. 6 v Olomouci. Avšak ihned byl odeslán do pole a od počátku srpna 1914 do konce října 1915 sloužil na ruském bojišti jako duchovní správce polní nemocnice 2/1 s epidemiologickým oddělením. Poté byl převelen na srbské a černohorské bojiště a zde setrval ve stejném služebním zařazení do konce ledna 1916. Jeho dalším působištěm byla polní nemocnice na bojišti albánském. Zde se při službě nakazil černými neštovicemi a od poloviny března do konce května 1916 byl sám v nemocničním ošetřování. O dva měsíce později se pak nakazil tropickou malárií, se kterou byl měsíc hospitalizován. Po uzdravení se k 1. září 1916 opět vrátil do služby v nemocnici. V červnu následujícího roku se vrátil zpět na ruské bojiště a od 3. června do 4. července 1917 byl přidělen jako duchovní správce k polnímu superiorátu v Krakově. Následujícího dne byl přeložen do záložní nemocnice č. 1 v Těšíně jako její duchovní správce a zde setrval do konce října 1918, kdy jej zastihl konec války a převrat. V letech první světové války byl Methoděj Kubáň vyznamenán Řádem Františka Josefa 5. třídy, Záslužným křížem pro duchovní 2. třídy a Čestným odznakem za zásluhy o Červený kříž 2. třídy s válečnou dekorací³⁴⁵.

Jako vlastenec podal bez váhání přihlášku do nové čs. armády. Byl přidělen jako duchovní správce k vojenskému velitelství v Moravské Ostravě s určením služby u polské Rady Narodowej v Českém Těšíně, kde zastupoval zájmy vojenských příslušníků

³⁴¹ STEHLÍK, Eduard. *Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně*. Praha: AVIS, 2006, s. 11. ISBN 978-80-7278-370-X.

³⁴² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kubáň Methoděj Msgre.

³⁴³ STEHLÍK, Eduard. *Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně*. Praha: AVIS, 2006, s. 22. ISBN 978-80-7278-370-X.

³⁴⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kubáň Methoděj Msgre.

³⁴⁵ STEHLÍK, Eduard. *Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně*. Praha: AVIS, 2006, s. 48. ISBN 978-80-7278-370-X.

čs. armády. V této funkci vykonal velké dílo v době česko-polského konfliktu³⁴⁶ v této oblasti³⁴⁷. Přitom ještě nějakou dobu konal svou službu v těšínské záložní nemocnici³⁴⁸.

V Těšíně setrval Kubáň do 3. prosince 1918 a poté odjel do Prahy. Vzhledem k tomu, že mu v Praze bylo armádními nadřízenými dáno najevo, že jeho služeb jako vojenského kněze již není zapotřebí, zažádal o místo v civilní duchovní správě. Od poloviny prosince 1918 nastoupil službu jako kooperátor do Hranic na Moravě, kde setrval do konce května 1919. Již 25. února 1919 podal u posádkového velitelství v Hranicích žádost o aktivování jako vojáka z povolání. Tato jeho žádost byla vcelku brzy kladně vyřízena a Methoděj Kubáň byl přijat do řad čs. branné moci. Svě působení zahájil půlroční službou v brněnské posádkové nemocnici a poté byl k 1. prosinci 1919 přemístěn k posádkovému velitelství v Žilině jako duchovní správce. Zde byl začátkem roku 1920 převzat do stavu vojenských duchovních z povolání v hodnosti polní kurát. V Žilině setrval do konce listopadu 1922. Osvědčil se zde jako výborný zpravodajský a tiskový referent. Po celou dobu působil jako osvětový referent, přičemž všechny osvětové i mravoučné přednášky připravoval a vedl sám. Jeho velkým přínosem bylo i vybudování vojenského zátiší, které také vedl a spravoval. Za svou službu obdržel dvě pochvalná uznání z Ministerstva národní obrany³⁴⁹. První, z 8. května 1920, bylo od generálního superiora čs. armády Msgre. Antonína Voneše. Bylo zde psáno: „*Za Vaši vzornou službu, neúpornou práci a výtečnou snahu pozvednout morální kvalitu a upevniti disciplínu čs. vojska v posádce žilinské, vyslovuji Vám pochvalné uznání.*“ Druhé ocenění bylo přímo od ministra národní obrany, bývalého legionáře v Rusku a ve Francii, Otakara Husáka. Ten 8. prosince 1920 napsal: „*Z inspekčního referátu generálního superiora dovídám se o Vašem vynikajícím pastoračním působení jako duchovního správce v tamní posádce a Vaši neúnavné, horlivé a úspěšné činnosti vzdělávací a výchovné, jak konáním přednášek k mužstvu, tak osobním stykem s ním. Za tuto záslužnou činnost projevují Vám jménem MNO pochvalné uznání a svůj osobní dík*“³⁵⁰.

Kubáňovo nové působiště bylo opět v Žilině. Byl přemístěn k pěšímu pluku 41 jako plukovní duchovní, osvětový náčelník, správce vojenského zátiší a zpravodajský a tiskový referent. Krátce před příchodem na toto služební místo byl povýšen do hodnosti štábní kurát a 28. října 1924 do hodnosti vrchní kurát. Tato hodnost mu byla při reorganizaci v roce 1926 přejmenována na major duchovní. Počátkem října 1927 Methoděj Kubáň úspěšně složil zkoušku, předepsanou pro povýšení do hodnosti podplukovník duchovní³⁵¹.

V Žilině setrval do poloviny února 1928, kdy byl přemístěn k 9. pěší divizi v Trnavě jako duchovní správce a od začátku března téhož roku rovněž jako správce vojenského posádkového hřbitova. Dne 26. dubna 1928 byl Kubáň povýšen do hodnosti

³⁴⁶ BÍLEK, Jiří a kol. *Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918–1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987, s. 49–54. 28-044-87.02/36.

³⁴⁷ STEHLÍK, Eduard. *Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně*. Praha: AVIS, 2006, s. 50–56. ISBN 978-80-7278-370-X.

³⁴⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kubáň Methoděj Msgre.

³⁴⁹ Tamtéž.

³⁵⁰ STEHLÍK, Eduard. *Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně*. Praha: AVIS, 2006, s. 64. ISBN 978-80-7278-370-X.

³⁵¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kubáň Methoděj Msgre.

podplukovník duchovní služby a o rok později, k 15. dubnu 1929 byl přemístěn k velitelství 4. pěší divize jako divizní duchovní správce. Ta byla dislokována v Hradci Králové, ale Kubáňovým sídlem byl Josefov, bývalá barokní pevnost ležící u Jaroměře, v té době přeměněná na posádkové město. Za mimořádné zásluhy jej královéhradecký biskup Mořic Pícha jmenoval dne 20. srpna 1934 svým biskupským notářem³⁵². Krátce nato byl Kubáň přemístěn do Prahy. Dne 20. listopadu 1934 byl přidělen k Ministerstvu národní obrany v Praze a k 1. prosinci ustanoven přednostou katolické skupiny I./6. oddělení MNO. Kmenově byl k MNO přemístěn koncem ledna 1935 a k 1. červenci téhož roku byl dekretem prezidenta republiky povýšen do hodnosti plukovník duchovní. Následně na to byl k 1. prosinci jmenován dekretem armádního ordináře, arcibiskupa pražského a primase českého Dr. Karla Kašpara, generálním vikářem katolíků čs. branné moci³⁵³. Ten jej také půl roku před tím, v květnu, za jeho mimořádné zásluhy na poli církevním uvedl do hodnosti osobního papežského preláta s titulem Monsignor. Podle církevních záznamů pobýval v této době v Praze Bubenči, Jiráskova ulice 331/7³⁵⁴.

Methoděj Kubáň byl pro funkci přednosty a generálního vikáře velice dobře disponován jak zkušenostmi, tak i osobnostními kvalitami i vzděláním. Dokonale hovořil a psal slovensky, německy a polsky, dobře pak chorvatsky. Z doby svých olomouckých studií ovládal i latinu³⁵⁵. Byl činným v řadě vědeckých a společenských organizací, zejména ve Svazu čs. důstojnictva, Vědeckém ústavu vojenském a Čs. červeném kříži. Po nástupu do úřadu přednosty se pustil s elánem jemu vlastním do práce. Za pomoci nejbližších spolupracovníků, zejména majora duchovní služby Jaroslava Janáka, začal řešit problémy, které dosud stagnovaly. Byly vypracovány služební předpisy vojenské duchovní služby, byly upraveny záležitosti všech vyznání, působících v čs. armádě a byly položeny základy ke zřízení kurzů pro vojenské duchovní, které daly na podzim 1936 základ pro vznik škol na důstojníky duchovní služby v záloze. Dalším úspěchem bylo vybavení jednotlivých duchovních polními brašnami na zaopatřování a část útvarů polními kaplemi. Přes svou vysokou a zodpovědnou funkci konal Methoděj Kubáň i nadále pravidelné bohoslužby a uděloval svátosti. Často sloužil v pražském posádkovém kostele sv. Ignáce na Karlově náměstí³⁵⁶. Za svou skvělou službu byl církevními nadřízenými v roce 1936 jmenován čestným konsistorním radou arcidiecéze Olomouc a skutečným konsistorním radou extra statum arcibiskupství pražského³⁵⁷.

Dne 1. července 1938 byl Methoděj Kubáň prezidentem republiky dr. Edvardem Benešem povýšen do hodnosti generál duchovní služby³⁵⁸. Bylo to skutečně zasloužené ocenění jeho celoživotní práce a služby ve prospěch rodné země a armády. Další osobní postup gen. Kubáně i rozvoj duchovní služby byl zastaven ostudnou okupací. Ve středu

³⁵² STEHLÍK, Eduard. *Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně*. Praha: AVIS, 2006, s. 94. ISBN 978-80-7278-370-X.

³⁵³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kubáň Methoděj Msgre.

³⁵⁴ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – almanach (K – Z), heslo Kubáň Methoděj Mons.

³⁵⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kubáň Methoděj Msgre.

³⁵⁶ STEHLÍK, Eduard. *Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Methoděje Kubáně*. Praha: AVIS, 2006, s. 96, 98. ISBN 978-80-7278-370-X.

³⁵⁷ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – almanach (K – Z), heslo Kubáň Methoděj Mons.

³⁵⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kubáň Methoděj Msgre.

15. března 1939 vstoupily do Prahy nacistické jednotky a o den později byl zřízen Protektorát Čechy a Morava. Methoděj Kubáň opět, jako již mnohokrát v minulosti, prokázal své ryzí vlastenectví a odvalu. Přes nátlak okupačních úřadů se mu podařilo zabránit vzniku duchovní služby ve Vládním vojsku. Jednal tak z obavy, aby Němci nezneužili kněze a náboženství vůbec pro své nekalé cíle. Kubáň naopak jednal o možnosti působení vojenských duchovních ve vznikající zahraniční armádě³⁵⁹.

V důsledku likvidace čs. branné moci, která proběhla v několika málo měsících a která byla v případě duchovní služby ukončena k 31. červenci 1939, byl Methoděj Kubáň převeden v hodnosti ministerského rady do resortu ministerstva vnitra a zařazen k Vojenskému spisovému úřadu. Zde byl ustanoven vedoucím matričního 4. oddělení³⁶⁰. Ihned po okupaci se Methoděj Kubáň zapojil do odbojové činnosti v řadách vojenské odbojové organizace Obrana národa. Podílel se na pomoci rodinám vojáků, kteří byli zatčeni nebo kteří odešli bojovat do zahraničí a byl v úzkém kontaktu jak s prvním velitelem Obrany národa generálem Josefem Bílým³⁶¹, tak i s tehdejšími předsedou protektorátní vlády, divizním generálem Aloisem Eliášem³⁶², hrdinou domácího odboje.

V létě roku 1940 začal Kubáň uvažovat o odchodu do penze. Toto přání se mu však nesplnilo. Dne 27. srpna 1940 byl Methoděj Kubáň zatčen Gestapem a odvezen do Petschova paláce, kde byl vyslýchán ohledně zmizení fondu vojenského divizního kostela na Hradčanech, dále s jeho podílem na zmaření vzniku duchovní služby ve Vládním vojsku a nakonec v souvislosti s jeho posměšnými poznámkami na adresu německé armády. Kubáňovo zatčení bylo dílem udavače, kterým byl Kubáňův rodák z Frýdku a bohužel také katolický kněz, Josef Hassan. Methoděj Kubáň byl do 3. října 1940 vězněn na Pankráci a poté byl přemístěn do vojenské věznice v Kapucínské ulici na Hradčanech. Zde se mu díky špatnému zacházení, stresu a nedostatečné stravě opět přihlásila malárie, kterou se nakazil za první světové války na Balkáně. Koncem října byl souzen Vojenským soudem německé branné moci pro Čechy, kterému předsedal genmjr. Prondzynsky, který jej odsoudil za urážku německé branné moci a nedovolené držení zbraně k trestu odnětí svobody na třináct měsíců. Ty si měl Kubáň odpykat v trestnici v saském Budyšíně. U soudu proti němu vypovídali krom Josefa Hassana i kanovník Dr. Anton Gebert a prelát Dr. Josef Grüner z chrámu sv. Víta v Praze, dále finanční úředník německé posádkové správy Alfred Beck a zastupující kurát Wehrmachtu a převor řádu Maltézských rytířů v Praze Franz Werner Bobe³⁶³.

Methoděj Kubáň byl do Budyšina odeslán 11. listopadu 1940. I zde, a snad je možno říci, že právě zde, prokázal svou neuvěřitelnou vnitřní sílu, statečnost a dobrotu srdce. I v nelidských podmínkách německé válečné vojenské trestnice stále zpovídal a vedl s vězni, kteří o to požádali a bez rozdílu národnosti, duchovní rozhovory. Přestože

³⁵⁹ STEHLÍK, Eduard. *Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgr. Methoděje Kubáně*. Praha: AVIS, 2006, s. 120. ISBN 978-80-7278-370-X.

³⁶⁰ Tamtéž, s. 122.

³⁶¹ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, s. r. o., 2012, s. 104. ISBN 978-80-970941-0-2.

³⁶² Tamtéž, s. 171.

³⁶³ Příslušníci gestapa při prohlídce Kubáňova bytu našli krabičku se čtyřadvaceti pistolovými náboji, která však byla pravděpodobně podstrčena. VHÚ. Kubáň, I/8, Anklageverfügung, St. L. I. 43/40z 21. října 1940.

byl sám velmi zesláblý útrapami věznění a atakami nemoci, dělil se s nimi o již tak skromnou stravu³⁶⁴. Po odpykání dvouletého trestu měl být Kubáň propuštěn, avšak to se nestalo. Byl převezen do koncentračního tábora v Dachau, kde měl strávit další dva roky. Do tábora byl převezen již ve špatném zdravotním stavu a přesto zde musel těžce pracovat v nelidských podmínkách³⁶⁵. K těmto útrapám mu pak přibyla další. Někdo ze spoluvězňů mu ukradl lžici, jejíž ztrátu musel oznámit dozorcům. Ten jej za to krutě opakovaně zbil. V této situaci mu pomohl jeden spoluvězeň, český kněz, který mu dal svou lžici a sám si ji krátce nato opatřil tak, že v noci při cestě na záchod nepozorovaně jednu vzal ze skřínky dozorcůmu. Tím byl sice Kubáň zachráněn od dalšího bití, ale jeho zdravotní stav se zhoršil natolik, že dne 5. března 1942 zemřel, když byl předtím zaopatřen spoluvězněm paterem Koláčkem³⁶⁶.

Kubáňův spoluvězeň z Budyšína podal ve svém svědectví krásnou a výstižnou charakteristiku tohoto statečného kněze: „*Byl člověkem vzácným, knězem milujícím Boha bezprostředně celou svou duší, miloval i svoji vlast, měl rád i své vojenské povolání a byl hrdý na to, že je československým generálem*“³⁶⁷.

5.2 Vojenští kaplani

pplk. duch. Violand Pavol ANDREJKOVIČ

(také Violand Ondrejkoivič, původním příjmením Andor, změna v roce 1941)

Violand Pavel se narodil 1. října roku 1894 ve slovenských Sečovcích v rusínské rodině řeckokatolického vyznání, jako syn Pavla Andora Andrejkoviče a Apolonie, roz. Ardüzerové. Národnost mu byla na jeho žádost dne 28. června 1941 změněna na slovenskou. Po absolvování pěti tříd obecné školy studoval v letech 1906 až 1914 na prešovském gymnáziu s vyučovací řečí maďarskou, které zakončil zkouškou dospělosti dne 4. června 1914 s prospěchem dobrým. Na gymnázium navázal studiem na vyšší teologické škole s absolutoriem v Užhorodě, rovněž s vyučovací řečí maďarskou. Školu úspěšně zakončil 1. června 1918. V tomto roce, 22. prosince, přijal kněžské svěcení. Inkardinován byl zřejmě do Banskobystrické diecéze. V průběhu studia byl 11. září 1914 při zvláštním odvodu začleněn do c. a k. armády jako „*schopný, bez vady*“³⁶⁸.

Dne 19. listopadu 1918 se oženil s Elenou (Ilmou), roz. Ernői³⁶⁹, narozenou 10. listopadu 1897. Z tohoto svazku se narodily dvě děti, 26. září 1919 dcera Ilona Marie

³⁶⁴ STEHLÍK, Eduard. *Páter Method. Životní příběh generála duchovní služby Msgre. Metoděje Kubáně*. Praha: AVIS, 2006, s. 124–130. ISBN 978-80-7278-370-X.

³⁶⁵ BENEŠ, Josef. *Kaine, kde je tvůj bratr?* Praha: Česká katolická charita, 1973, s. 41–46.

³⁶⁶ SLÍVA, Miloslav. Vzpomínka na kněze a generála Metoděje Kubáně. In: *Katolický týdeník*. Ročník 19, 7. května 1995, s. 8.

³⁶⁷ JANSÁ, Karel. Vzpomínka na Bautzen. In: *Památce gen. duch. Msgra Metoděje Kubáně, pap. preláta a gen. vikáře čs. branné moci, umučeného dne 5. III. 1942 v Dachau*. Vydáno u příležitosti slavnosti odhalení pamětní desky na průčelí posádkového kostela v Josefově. Josefov: Místní a okresní organizace Čsl. strany lidové, 1946.

³⁶⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Andrejkovič Violand Pavol.

³⁶⁹ Možná příbuzná (dcera?) – Ján Ernői, ordinovaný v roce 1892, který působil v letech 1892–1915 ve městě Jovsa, okr. Michalovce, na Východním Slovensku, 32 km od Užhorodu. In: *Gréckokatolícke*

a 16. června 1928 dcera Leona. Od roku 1919 do roku 1923 působil jako řeckokatolický kaplan v Užhorodě a zároveň jako učitel kreslení v semináři.

Do československé armády vstoupil 1. srpna 1923 a jako nadporučík duchovní nastoupil službu u ZVV v Užhorodě s úkolem zapracovat se do agendy duchovního správce. Přesně měsíc poté nastoupil službu u pěšího pluku 45 se sídlem v Chustu již jako ustanovený duchovní správce pluku. Zde působil do konce ledna roku 1926 a poté byl přemístěn k pěšímu pluku 19 se sídlem v Mukačevu, opět jako duchovní správce pluku. Současně byl pověřen vykonávat duchovní službu u pěšího pluku 45. V říjnu 1930 byl povýšen do hodnosti kapitán duchovní a v dubnu 1936 do hodnosti štábní kapitán duchovní. V této hodnosti byl v červnu 1936 přemístěn k 6. divizi se sídlem v Brně a po ročním působení zde byl povýšen do hodnosti major duchovní³⁷⁰.

Po vyhlášení samostatného Slovenského státu 14. březnu 1939 odešel Andor na Slovensko a již 15. března byl přijat do svazku slovenské armády a byl ustanoven přednostou duchovní správy katolické u 3. divize v Prešově ve své dosavadní hodnosti major duchovní. V červnu 1940 byl přemístěn ke 2. divizi se sídlem ve Zvolenu a ustanoven zde přednostou duchovní správy katolické. V červenci tohoto roku byl pak povýšen do hodnosti podplukovník duchovní³⁷¹.

V této hodnosti byl o rok později, tedy v červnu 1941, přidělen k armádnímu velitelství v poli a ustanoven zde na tři měsíce přednostou katolické duchovní správy. Po svém návratu z pole byl ustanoven přednostou katolické duchovní správy u Velitelství pozemního vojska v Banské Bystrici. V tomto roce si také nechal změnit příjmení z Andor na Andrejkovič. V dubnu 1942 byl přidělen ke katolické duchovní správě Vojenské správy Ministerstva národní obrany v Bratislavě. Po ročním působení v této součásti se stal zástupcem přednosty a v této funkci setrval čtvrt roku. Poté se 21. prosince 1943 od MNO vrátil zpět k Velitelství pozemního vojska do Banské Bystrice, avšak již jako přednosta katolické duchovní správy³⁷².

V roce 1943 se Violand Pavel Andrejkovič aktivně zapojil do odboje proti Němcům a ve své kanceláři pořádal tajné schůze odbojářů. Sám se osobně zúčastnil vyhlášení obnovy ČSR, které dne 29. srpna 1944 vyhlásil pplk. gšt. Golian, a z pozice přednosty duchovní služby ihned povolal 13 vojenských duchovních ze zálohy do činné služby. Vydal pro ně pokyny pro pastorační činnost, přičemž velkou pozornost věnoval vedení vojenských matrik se zvláštním zaměřením na evidenci padlých a raněných vojáků. Prakticky současně se vznikem 1. československé armády na Slovensku v srpnu 1944 byl Andrejkovič přijat do jejích řad, ustanoven katolickým duchovním správcem armádního velitelství a dne 7. září tohoto roku složil přísahu československé branné moci³⁷³.

arcibiskupstvo Prešov [online]. Schematizmus [cit. 2017-03-06]. Dostupné z:

<http://www.grkatpo.sk/?schematizmus&show=knaz&id=3219&idx=438>

³⁷⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Andrejkovič Violand Pavol.

³⁷¹ Tamtéž.

³⁷² Tamtéž.

³⁷³ Tamtéž.

Dne 2. října 1944 byl z neznámých příčin zajištěn a převezen do internačního tábora v Lubietové³⁷⁴ u Banské Bystrice, odkud byl 25. října bez jakéhokoli výsledku propuštěn. Poté se znovu přihlásil do služeb Velitelství československé armády. Bylo to však v době, kdy německá vojska podnikla silnou ofenzívu na Banskou Bystrici a velitelství 1. čs. armády se muselo přesunout do Donoval a krátce nato do hor, aby zde pokračovalo v bojích jako součást partyzánské armády. Andrejkovič byl vystaven velkému riziku, že bude zajat německými vojáky a proto si vyžádal falešné osobní doklady u notáře v Podkonicích. S jejich pomocí se dostal do Banské Bystrice a poté i do Bratislavy, odkud se po krátké době opět vrátil zpět do Banské Bystrice. Zde se mu podařilo zachránit před zničením celý archiv duchovní správy, který obsahoval veškeré matriky ze slovenského povstání a z doby 1. světové války³⁷⁵.

Poté, co byla Bratislava osvobozena Rudou armádou, se 4. dubna 1945 přihlásil do řad československé branné moci u přijímací komise v Košicích, ale byl odmítnut. Přijat byl až poté, co se odvolal k odvolací komisi MNO. Ta svým rozhodnutím z 11. července rozhodla o přijetí, avšak s návrhem na přeložení do výslužby. Do činné služby byl povolán až 1. ledna 1947 a byl ustanoven duchovním správcem pro vyznání řecko a římskokatolické u velitelství 2. divize v Banské Bystrici³⁷⁶.

Ze záznamů je zřejmé, že se pplk. Andrejkovič do nových poměrů, ve kterých se stále silněji projevoval vliv komunistické strany, nemínil dobrovolně začlenit. V září roku 1947 proti němu bylo zavedeno kárné řízení pro vcelku absurdní obvinění, že si pro svůj vstup do československé armády vyžádal přímý souhlas biskupského úřadu a že ve funkci duchovního správce písemně i osobně zakázal jemu podřízeným vojenským duchovním vykonávat jakoukoli osvětovou a ideovou činnost. Dále ho žaloba vinila z nelояlnosti vůči čs. armádě. Přestože jej kárná komise zprostila všech obvinění, odrazila se tato kauza v jeho dalším hodnocení. Byl sice nadřízenými hodnocen jako tichý, klidný, svědomitý i dobrosrdečný, avšak bylo vždy zdůrazněno, že neprojevoval snahu politicky se vzdělávat, a protože jeho postoj nebyl dostatečně loajálně „pokrokový“ a nezaměřoval své úsilí k „budovatelské činnosti“, byl nadřízeným z velitelství 2. brigády „Slovenského národního povstania“ celkově hodnocen jako nevyhovující. To byly zřejmě hlavní důvody, proč byl pplk. duch. Andrejkovič dne 1. května 1948 odeslán na dovolenou s čekatelným a k 1. listopadu přeložen do trvalé výslužby³⁷⁷.

Violand Pavel Andrejkovič byl velmi vzdělaným knězem-vojákem. Kromě slovenštiny dokonale ovládal maďarský a rusínský jazyk, přičemž v maďarštině dokázal i stenografovat, a dostatečně pak vládl jazykem německým. Ve službě vojenského

³⁷⁴ Zajatecký tábor v Lubietové s krycím jménem „Hruška“ vznikl 15. září 1944. Prvními zajatci zde byli maďarští letci, sestřelení u Banské Bystrice 31. srpna 1944 a důstojníci slovenské armády, věrní režimu první slovenské republiky. V průběhu bojů se do tábora postupně dostalo asi 200 příslušníků Wehrmachtu a Waffen-SS. Mnoho z nich bylo na pokyn zpravodajských důstojníků revoluční armády zastřeleno, pochopitelně bez jakéhokoli soudu. Tábor fungoval do posledních dnů měsíce října 1944, kdy byli zbývající zajatci z rozhodnutí velitele tábora npor. pěchoty Pavla Šípka propuštěni. UHRIN, Marian. *Partizánske zápisnice s německými vojáky z archívu Múzea SNP*. In: HRUBOŇ, Anton, ed. *Moderné dejiny Slovenska I. Zborník odborných príspevkov k histórii Slovenska v rokoch 1918–1945*. Banská Bystrica: občianske združenie Historia nostra, 2008, s. 58–59, 84. ISBN 978-80-970080-0-0.

³⁷⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin, Složka Andrejkovič Violand Pavol.

³⁷⁶ Tamtéž.

³⁷⁷ Tamtéž.

duchovního se velmi dobře seznámil s kraji východního Slovenska a Podkarpatské Rusi. Za jeho službu se mu dostalo od nadřízených několika pochvalných uznání. Dne 2. října 1936 mu bylo velitelstvím 12. divize uděleno pochvalné uznání za více jak 10 ti letou velmi úspěšnou činnost u pěšího pluku 19 ve funkci důstojníka duchovní služby. V dubnu 1939 mu bylo velitelstvím 17. slovenské divize uděleno pochvalné uznání za přesné a svědomité konání služby, pohotovost a odhodlanost při obraně východních hranic Slovenského státu v březnových a dubnových bojích roku 1939 s Maďarskem a v březnu 1940 obdržel pochvalné uznání za úspěšnou činnost u velitelství 3. divize³⁷⁸.

V době ukončení činné vojenské služby bydlel s rodinou ve svém bytě v Banské Bystrici, Hronské předměstí č. 53/d. V letech 1950–1955 byl mimo pastoraci, v roce 1955 byl úředníkem Mototechny. V roce 1956 se stal správcem farnosti Trnín v okrese Zvolen a v roce 1963 odešel na odpočinek. Zemřel 11. června roku 1974 a je pochován v Banské Bystrici³⁷⁹.

mjr. duch. Robert BEDNAŘÍK

Robert Bednařík se narodil 16. března 1909 ve Starém Jičíně, v novojičínském okrese v římskokatolické rodině obchodníka koloniálním zbožím Roberta Bednaříka (*25. června 1881, †3. října 1938), který původně vlastnil konzum na starojičínském náměstí. Později dům prodal a nechal v roce 1925 pro rodinu postavit nový dům nedaleko náměstí. Matka Antonie (*30. prosince 1874, †6. ledna 1969, Bratislava) se narodila v rodině starojičínského vzdělaného a vlivného rodu Kittrichů³⁸⁰ a pocházela ze 17 dětí. Její nejstarší bratr Alois Kittrich se stal prvním starostou Starého Jičína a nejmladší bratr Vladimír se dal na kněžskou dráhu. Ona sama byla první starojičínskou industriální učitelkou, tedy učitelkou ručních prací. Rodiče Roberta Bednaříka byli oddáni 29. listopadu 1905 ve Starém Jičíně. Robert sám pocházel ze čtyřech dětí. Jeho starší bratr se jmenoval Bohumil a dal se rovněž na kněžskou dráhu. Dále měl dvě sestry. Starší Melanie se provdala na Slovensko do Bratislavy za vysokého ministerského úředníka Findu, s nímž měla syna Vlastimila, který se stal lékařem. Mladší Antonie (*11. listopadu 1910, †1974, Starý Jičín), provdaná Sládečková, zůstala ve Starém Jičíně, kde působila jako úřednice na poště, s manželem Leopoldem a dvěma dětmi, synem Milanem a dcerou Libuší, provdanou Šinlerovou³⁸¹.

Obecnou základní školu navštěvoval Robert Bednařík v letech 1915 až 1920 ve Starém Jičíně. V letech 1920 až 1928 studoval na státním reálném gymnáziu s vyučovacím jazykem českým v Kroměříži. Zkoušku z dospělosti úspěšně složil 12. června 1928. Poté pokračoval ve studiu na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě

³⁷⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin, Složka Andrejkovič Violand Pavol.

³⁷⁹ Katolíckí kňazi v SNP a v inej aktívnej opozícii voči režimu prvej Slovenskej republiky. In: *Prvý celoslovenský historický schematizmus o RKC a GKC* [online]. [cit. 2016-06-24]. Dostupné z: <http://www.schematizmus.estranky.sk/clanky/opozicia-k-1-sr.html>

³⁸⁰ SLOVÁKOVÁ, Eva. *Archiv obce Starý Jičín*. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, katedra historie, Olomouc 2012. Vedoucí práce Karel Chobot, s. 38, 41.

³⁸¹ Paměti Marty Sládečkové, manželky Milana Sládečka, synovce P. Roberta Bednaříka. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

s vyučovacím jazykem českým v Olomouci. V průběhu studia byl dne 15. května 1929 odveden Doplňovacím hlavním velitelstvím v Hranicích do čs. armády jako vojín, a to k náhradní rotě pěšího pluku 40 ve Valašském Meziříčí, přičemž mu byl z důvodu studia udělen odklad nástupu prezenční služby. Studium na fakultě úspěšně zakončil v roce 1933. Dne 1. dubna tohoto roku v olomouckém chrámu sv. Václava také přijal vzkládáním rukou olomouckého arcibiskupa Dr. Leopolda Prečana kněžské svěcení³⁸². Primiční mši, na které kázal olomoucký kanovník P. ThDr. Alois Vašica, sloužil 16. dubna 1933 v kostele sv. Václava ve Starém Jičíně³⁸³, a jako novokněz byl ustanoven kaplanem v Neplachovicích u Opavy, kde setrval od 1. května 1933 do 31. prosince 1936. Službu zde na krátkou dobu přerušil, aby splnil svou povinnost absolvováním 12 týdenního základního vojenského výcviku, ke kterému byl povolán 17. července 1933 v hodnosti vojína, a to u divizní nemocnice 8. v Opavě. Po jeho ukončení byl 8. října 1933 propuštěn a vrátil se zpět na neplachovickou faru. V srpnu příštího roku absolvoval své první čtyřtýdenní vojenské cvičení, ze kterého mu byl týden prominut, a to opět v opavské divizní nemocnici. V tomto čase již zřejmě uvažoval o kariéře vojáka z povolání a svou přípravu na službu v armádě rozhodně nebral na lehkou váhu, o čemž svědčí i jeho snaha o vzdělání v této oblasti. Dne 27. února 1936 úspěšně složil zkoušku na důstojníka duchovní služby v záloze s prospěchem velmi dobrým a k 1. březnu byl povýšen do hodnosti podporučík duchovní v záloze³⁸⁴.

Dne 1. ledna 1937 vstoupil do řad československé branné moci a stal se vojákem z povolání, byl povýšen do hodnosti nadporučík duchovní a přeložen do skupiny důstojníků duchovní služby církve katolické z povolání u 10. divize v Banské Bystrici. Zde byl ustanoven čekatelem na služební místo ve služební kategorii vojenských duchovních a již po měsíci byl přemístěn k 10. divizi, dislokované v Banské Bystrici, kde působil jako duchovní správce a též jako kronikář velitele divize. Zde setrval do konce srpna roku 1938, kdy byl přemístěn do Hranic na Moravě jako duchovní správce 8. divize. Zde pobýval na adrese Hranice, Kramářovo náměstí 3. Za mobilizace byl přidělen k polní službě k velitelství VII. sboru na Slovensku jako katolický duchovní správce sboru, a to od 25. září do 15. listopadu 1938³⁸⁵. Poté se vrátil z pole zpět do Hranic. Z tohoto místa byl 30. června následujícího roku přemístěn ke katolické duchovní správě III. sboru v Brně a 22. srpna 1939 převeden k vojenskému spisovému úřadu v Praze.³⁸⁶ Podle osobního spisu, uloženého na pražském arcibiskupství, bydlel kolem roku 1940 v Praze 10 Vršovických, třída Krále Jiřího (dnešní Vršovická ulice) č. 787³⁸⁷.

Za okupace působil od 23. ledna 1941 u Zemské školní rady v Praze jako ministerský koncipista. Protože odmítl navštěvovat německé kursy a hrozilo mu za to

³⁸² *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Bednařík Robert.

³⁸³ Paměti Marty Sládečkové, manželky Milana Sládečka, synovce P. Roberta Bednaříka. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

³⁸⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bednařík Robert. Archivní osobní spis č. 801 183, Robert Bednařík.

³⁸⁵ Paměti Leopolda Sládečka ze dne 4. února 1976. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

³⁸⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bednařík Robert.

³⁸⁷ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Bednařík Robert.

disciplinární řízení, odešel z tohoto úřadu a od 1. října nastoupil jako II. kaplan u farního úřadu u sv. Vojtěcha v Praze na Novém Městě. Zde v prosinci téhož roku přijal i funkci školního komisaře u České zemské školní rady. V roce 1942 působil nějakou dobu jako výpomocný kaplan v pražských Vršovicích a poté od 1. listopadu 1942 jako II. kaplan farního úřadu u sv. Antonína v Praze 7. V době svého působení ve Vršovicích se stal vzdělavatelem spolku Václava Beneše Třebízského, jehož členové organizovali pomoc českým vlastencům a jejich rodinám, postiženým německou perzekucí. V Praze setrval do července 1943, kdy byl Gestapem zvláště pro své vlastenecké promluvy zatčen a vyšetřován komisařem Oberhauserem v Petschkově paláci. Byl poté z Prahy vykázán a jako trest musel odevzdat kongruový plat za celou dobu jeho působení v Praze, což činilo 31.000,- korun³⁸⁸. a proto odešel jako kaplan na jeden měsíc do Kvílic v okrese Kladno a od 1. srpna 1943 do vsi Zeměchy na Mělnicku, kde bydlel v čísle 28, a to již jako administrátor³⁸⁹. I zde nebojácně kázal, takže se na jeho homilie scházeli lidé ze širokého okolí. Stal se spolupracovníkem podřipské odbojové skupiny generála Kraváka, poté rovněž skupiny Bartoš a Alex. V roce 1944, před odjezdem Vládního vojska do Itálie, byl vyzván generálním inspektorátem vládního vojska, aby přijal místo duchovního, přičemž mu byla nabízena hodnost majora, vysoký plat a četné další výhody. Přes to, že odmítnutí znamenalo značné riziko, Robert Bednařík nabídku nepřijal³⁹⁰.

V době květnového povstání se do něho Robert Bednařík aktivně zapojil. Byl iniciátorem a jedním ze zakladatelů národního výboru v Zeměchách, který se ilegálně scházel na faře a jehož členem zůstal až do svého opětovného vstupu do armády. V revolučních dnech Bednařík organizoval ozbrojené hlídky a zajišťoval německý majetek. Po revoluci se zde stal i členem vyšetřující komise. Prvořadě se ovšem věnoval svým kněžským povinnostem, velkou pozornost věnoval zvláště vlasteneckým kázáním, na která se scházelo velké množství lidí³⁹¹. V roce 1945 vysvětil v Mikovicích u Kralup nad Vltavou místní školu³⁹².

Do činné služby v poválečné československé armádě byl opět povolán dekretem ministerstva národní obrany ze dne 1. března 1946. V dubnu byl ve své poslední hodnosti nadporučík přidělen k duchovní správě velitelství Vojenské oblasti 3 a dne 1. září 1946 přemístěn k velitelství 6. divize v Brně. Současně byl tento den povýšen do hodnosti kapitán duchovní. Ještě v prosinci téhož roku byl přemístěn do Tábora k 4. oddělení štábu Vojenské oblasti 2 jako přednosta katolické duchovní služby a byl povýšen do hodnosti štábní kapitán duchovní a krátce nato do hodnosti major duchovní. Zde krom své služby vojenského kaplana také sloužil mše v tábořské věznici, v děkanském kostele Proměnění Páně na hoře Tábor a často také na poutním mariánském místě v Klokotech³⁹³. V roce

³⁸⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bednařík Robert. Osobní spis Roberta Bednaříka, Doplněk k dotazníku Roberta Bednaříka k přijetí do čs. armády ze dne 3. září 1945.

³⁸⁹ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Bednařík Robert.

³⁹⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bednařík Robert. Osobní spis Roberta Bednaříka. Doplněk k dotazníku Roberta Bednaříka k přijetí do čs. armády ze dne 3. září 1945.

³⁹¹ Tamtéž.

³⁹² Paměti Leopolda Sládečka ze dne 4. února 1976. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

³⁹³ Osobní vzpomínka pana Josefa Slámy, tehdejšího ministranta P. Bednaříka. E-mailová korespondence Josefa Slámy s P. Petrem Dokládalem, farářem farnosti Starý Jičín, ze dne 22. 02. 2010. Přepis v majetku autora.

1946 mu byl udělen čestný titul arcibiskupský notář pražské arcidiecéze³⁹⁴ a arcibiskupem Dr. Beranem byl jmenován přednostou zemské vojenské duchovní správy. Současně se stal ředitelem Mariánské družiny mužů v Klokotech³⁹⁵. Tato poslední funkce, zdá se, sehrála svou smutnou roli v budoucích časech, které na Roberta Bednařika těžce dolehly. Dne 15. srpna 1947 se konal velký sjezd jihočeských katolíků právě v Klokotech, kde probíhala národní mariánská pouť. Robert Bednařík byl jejím hlavním organizátorem i kazatelem. Hlavním tématem jeho burcujícího proslovu byla výzva k navrácení strženého mariánského sloupu na pražské Staroměstské náměstí a k návratu československého státu pod ochranu Panny Marie³⁹⁶. Slavnost navštívilo neuvěřitelných 40.000 lidí, přítomen byl i arcibiskup Dr. Josef Beran, se kterým se Robert Bednařík osobně znal a častěji jej v Praze navštěvoval, což mu později bylo v průběhu vyšetřování k tíži. Rovněž díky masovosti akce a nadšenému prokatolicky orientovanému a vlasteneckému projevu se dostal do pozornosti pracovníků státní bezpečnosti a Obranného zpravodajství³⁹⁷.

Únor 1948 byl pro vojenské duchovní zlomovým okamžikem v jejich službě a těžce se podepsal i na osudu mjr. duch. Roberta Bednařika. Krátce po převratu se zúčastnil akce, při které se snažil pomoci vojenskému duchovnímu kpt. duch. Josefu Pojarovi ilegálně překročit státní hranice. Jeho pokus o odchod do zahraničí byl však vyprovokován tajnou službou, která již byla plně ovládaná komunisty, a Josef Pojar byl 4. dubna 1948 zatčen na brněnském hlavním nádraží. V této souvislosti proběhla v Brně, Táboře a Praze vlna zatýkání Pojarových přátel, mezi nimiž byl i Robert Bednařík. Ihned po zatčení byl vzat do vazby a obviněn ze zločinu přípravy úkladů proti republice, neoznámení trestných podniků a ze zločinu vojenské zrahy. Dnem 13. dubna 1948 jej jeho nadřízený, velitel 2. oblasti div. gen. Jan Satorie, na pokyn z I. odboru 2. oddělení Ministerstva národní obrany zprostil služby a krátce nato k 1. červnu téhož roku byl Bednařík dán na dovolenou s čekatelným³⁹⁸. Dne 1. září 1948 byl jako major duchovní v záloze přeložen do zálohy a zároveň přemístěn k vojenské nemocnici 6 v Olomouci. Jednalo se však pouze o administrativní opatření, protože fakticky byl Robert Bednařík po celou tuto dobu ve vazbě³⁹⁹. Od svého zatčení byl držen ve věznici v Táboře, odkud byl později převezen do Prahy do vojenské věznice na Hradčanech⁴⁰⁰. Vyšetřování jeho údajných zločinů pokračovalo a 17. listopadu 1948 postoupil vrchní vojenský prokurátor plk. just. Vladimír Burýšek tuto kauzu státnímu prokurátorovi v Praze a tím případ přešel do pravomoci nově ustaveného Státního soudu. Dne 8. prosince 1948 byl Bednařík převezen z Hradčan na Pankrác⁴⁰¹.

³⁹⁴ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Bednařík Robert.

³⁹⁵ Paměti Leopolda Sládečka ze dne 4. února 1976. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

³⁹⁶ RYTÍŘ, František. Z kroniky klokotské. In: *FIAT, měsíčník farnosti Panny Marie v Klokotech*. Roč. 14, duben 2009.

³⁹⁷ Paměti Leopolda Sládečka ze dne 4. února 1976. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

³⁹⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bednařík Robert. Archivní osobní spis č. 801 183, Bednařík Robert.

³⁹⁹ Tamtéž.

⁴⁰⁰ Paměti Leopolda Sládečka ze dne 4. února 1976. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

⁴⁰¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bednařík Robert. Archivní osobní spis č. 801 183, Bednařík Robert.

Dne 12. ledna 1949 byl Bednařík rozsudkem státního soudu v Praze⁴⁰² odsouzen na 29 let těžkého žaláře, zpřísněného čtvrtletními posty o hladu a tvrdém lůžku, ke ztrátě vojenské hodnosti, čestných odznaků a vyznamenání a k náhradě trestního řízení a vazby. Současně soud vyslovil ztrátu čestných občanských práv na dobu 10 let⁴⁰³.

Robert Bednařík byl vězněn od 25. ledna 1949 do 25. května 1953 ve věznici Plzeň-Bory pod vězeňským číslem 9052. Poté byl přesunut na Mírov, kde byl do 11. srpna 1954. Zde však dlouho nepobyl a po krátké době byl převezen přes vězení v Ilavě do slovenského Leopoldova a odsud přes věznice v Olomouci a v Hradci Králové znovu do Prahy na Pankrác, kde pobýval od 9. dubna do 12. října roku 1955⁴⁰⁴.

Ve svých dopisech, adresovaných z věznic rodině, popsal svůj převoz do věznice na Pankrác a svůj následný soud. A tak byli jeho blízcí, i když pouze velmi útržkovitě, informováni o průběhu procesu. Mimo jiné se od něho dozvěděli, že na něho byl v době před zatčením nasazen agent provokatér⁴⁰⁵ a že jej vyslyšchal nechvalně známý státní prokurátor pplk. just. JUDr. Karel Vaš. Podle vzpomínek Roberta Bednaříka bylo jeho jednání „strašné, trhlo nervy a vedlo ke strašným otřesům“⁴⁰⁶.

Vyšší vojenský soud Praha svým usnesením z 21. dubna 1955 povolil obnovu trestního řízení. Důvodem by nejasnost v účinkování Klementa Hlásenského, alias Jiřího Sovy, v celém případě. Pokud by se totiž prokázalo, že byl Hlásenský agentem provokatérem Obranného zpravodajství, byla by Bednaříkova činnost právně nepostižitelná, protože § 25 tehdejšího trestního řádu používání cílené provokace zakazoval. Vyšší vojenský soud již v červenci 1953 doporučil snížení trestu cestou milosti, o kterou tehdy požádala Bednaříkova matka, a to vzhledem k tomu, že bývalý Státní soud dostatečně neprověřil, zda se Bednařík nestal obětí nezákonné provokace,

⁴⁰² Podle znění rozsudku byl Robert Bednařík uznán vinným zločinem přípravy úkladů proti republice, protože se začátkem března 1948 v Táboře spojil s kpt. Josefem Pojarem s cílem pomoci mu zběhnout z armády a opustit republiku. Za tím účelem mu dal doporučující dopis pro konsistoř, aby se mohl legálně zdržovat v blízkosti hranic a poskytl mu finanční pomoc. Dále mu bylo kladeno za vinu, že se ve dnech 7. a 8. dubna 1948 měl sejít s neznámým mužem, který před ním vystupoval jako agent cizí moci a který jej měl vyzvat, aby pro něho získal a předal mu určité zprávy vojenského charakteru. Bednařík s ním měl jednat, i když věděl, že jde o agenta, a měl ho informovat o možnostech využití voj. Hovoroky, se kterým se měl rovněž spolčit a od něho získat určitou zprávu. Konkrétněji tento spis nemluví. VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bednařík Robert. Archivní osobní spis č. 801 183, Robert Bednařík. Rozsudek Vyššího vojenského soudu v Praze.

⁴⁰³ Tímto rozsudkem byl administrativně přeložen do počtu mužstva jako voják v záloze a přemístěn od vojenské nemocnice 6 k pomocnému technickému praporu 53 ve Městě Libavá. VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bednařík Robert. Archivní osobní spis č. 801 183, Bednařík Robert. Rozsudek Vyššího vojenského soudu v Praze.

⁴⁰⁴ NA Praha. Fond Správy sboru nápravné výchovy, č. 1041, osobní vězeňský spis Roberta Bednaříka.

⁴⁰⁵ Podle záznamu ze soudního přelíčení se jednalo o Klementa Hlásenského (*11. 10. 1916, †05. 12. 1966) z Brna, agenta provokatéra Obranného zpravodajství. Právě ten měl na Bednaříkovi, byť marně, požadovat vyzrazení vojenských údajů, přičemž se odvolával na kpt. Josefa Pojara. Když Bednařík odmítal spolupracovat, protože tušil, že se jedná o léčku, vyhrožoval mu Hlásenský fyzickou likvidací. Hlásenský, který v kontaktu s Bednaříkem používal krycí jméno Jiří Sova, vyinkasoval za jeho udání odměnu 3000 korun, což Bednaříkovi později sdělil jeden z jeho obhájců. VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bednařík Robert. Archivní osobní spis č. 801 183, Robert Bednařík. Rozsudek Vyššího vojenského soudu v Praze. Dále rukopis Leopolda Sládečka. K osobě Klementa Hlásenského: Klement Hlásenský. Osobnosti. In: *Encyklopedie města Brna* [online]. [cit. 2014-10-27].

Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=23451

⁴⁰⁶ Paměti Marty Sládečkové, manželky Milana Sládečka, synovce P. Roberta Bednaříka. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

příčemž vojenští soudci dokonce konstatovali, že pokud by tomu tak skutečně bylo, pak by byl odsouzen nezákonně. Dne 30. července 1953 Vojenské kolegium Nejvyššího soudu v Praze doporučilo snížení trestu, což však Hlavní správa vojenských soudů ministerstva spravedlnosti bez odůvodnění zamítla. Teprve až v březnu 1955 byl Hlásenský poprvé vyslechnut Inspekcí ministerstva vnitra a na základě této výpovědi byla povolena obnova trestního řízení⁴⁰⁷. Vyšší vojenský soud sice konstatoval, že byl Bednařík k trestné činnosti sveden provokatérem, nicméně jej uznal vinným z vojenské zrady a přípravu úkladů proti republice a svým rozsudkem z června 1955 vyslovil nový trest v délce trvání 15 let odnětí svobody. Výrok o ztrátě vojenské hodnosti, čestných odznaků a vyznamenání zůstal v platnosti a dále mu byla vyslovena ztráta čestných občanských práv na dobu 7 let⁴⁰⁸. K výkonu trestu byl převezen do Valdického vězení u Jičina. V červenci 1956 zažil Robert Bednařík, jak sám vzpomínal, nepředvídané a překvapivé setkání. Přijel za ním jakýsi úředník se sekretářkou, aby s ním sepsali protokol. Byly mu pokládány otázky, na které odpovídal, nicméně si všiml, že úředník diktuje sekretářce něco jiného. Robert Bednařík si však s překvapením uvědomil, že ony diktované odpovědi mluví v jeho prospěch, a tak tedy mlčel a souhlasil. Nato byl dne 26. července 1956 propuštěn na svobodu a mohl se vrátit domů do Starého Jičina č. 107 ke své tehdy dvaosmdesátileté matce, která tam žila společně s rodinou své dcery Antonie, provdané Sládečkové. Robert se tedy vrátil domů po osmi letech a třech měsících těžkého věznění, rehabilitován však tehdy nebyl. Věznění se také katastrofálně projevilo na jeho zdravotním stavu⁴⁰⁹. Rodina a přátelé za něho po celou dobu uvěznění intervenovali, i když bezvýsledně, nicméně jejich časté návštěvy mu byly alespoň částečnou úlevou, která poněkud zmirňovala trýznění, kterému byl vystaven jak bezútěšností situace a prostředí, tak i přímou agresí dozorců. Po celou dobu však ani v temném vězeňském prostředí nezapomněl na své duchovní poslání a svou kněžskou službou pomáhal spoluvězňům, jak jen mohl. Na povinných vězeňských procházkách i zpovídal a podával svaté přijímání⁴¹⁰.

Propuštěním z vězení však jeho útrapy neskončily. Vyšší vojenský soud Praha v novém řízení o obnově usnesením ze dne 6. května 1957 povolil obnovu stíhání Roberta Bednaříka a zrušil tak výrok původního rozsudku o vině trestným činem vojenské zrady a všechny výroky o trestech. Z původního rozsudku zůstal nedotčen pouze výrok o vině trestným činem přípravy úkladů proti republice. Dne 19. září 1958 byl tedy Robert Bednařík znovu souzen vojenským soudem v Praze, který jej opět uznal vinným z trestného činu vyzvědačství a přípravu úkladů proti republice. Byl mu vyměřen trest osmi let a tří měsíců odnětí svobody s tím, že si jej již odpykal. Současně byl však odsouzen ke ztrátě čestných občanských práv na dobu pěti let od vyhlášení rozsudku a byla mu znovu vyslovena ztráta vojenské hodnosti⁴¹¹.

⁴⁰⁷ PLACHÝ, Jiří. Případ P. Josefa Pojara. In: *Securitas Imperii*. Praha: ÚDV, 2006, č. 14, s. 90–138. ISBN 978-80-86621-26-X.

⁴⁰⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bednařík Robert. Archivní osobní spis č. 801 183, Bednařík Robert. Rozsudek Vyššího vojenského soudu v Praze.

⁴⁰⁹ Paměti Marty Sládečkové, manželky Milana Sládečka, synovce P. Roberta Bednaříka. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

⁴¹⁰ Paměti Leopolda Sládečka ze dne 4. února 1976. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

⁴¹¹ Tamtéž.

Protože nemohl vykonávat kněžské povolání, pracoval u různých podniků v Novém Jičíně jako kancelářský pomocník v pekárnách, jako skladník obalů v Jednotě a jako skladník kamen a sporáků v Suchdole nad Odrou. Zde onemocněl kýlou, protože vykonávaná práce byla vzhledem k jeho podlomenému zdraví velmi těžká, a v listopadu 1961 se podrobil operaci. Poté pracoval jako obchodní zástupce u novojičínského podniku Drogerie, pro který jezdil po celém okresu a sepisoval objednávky⁴¹².

V prosinci 1958 mu byl Odborem školství a kultury rady ONV v Novém Jičíně udělen jakýsi částečný státní souhlas k vykonávání bohoslužeb, avšak pouze v kostele ve Starém Jičíně, kde mohl vypomáhat při zpovědích a svatém přijímání. Pro ostatní případy byl povinen vyžádat si pokaždé souhlas duchovního správce ve Starém Jičíně⁴¹³. Později mu bylo dovoleno sloužit nedělní mše svaté i s kázáním v sousední Starojické Lhotě. Plného státního souhlasu se mu dostalo až v listopadu roku 1962, kdy byl ustanoven administrátorem farnosti ve Štramberku. Ke štramberské farnosti patřila i obec Závěšice, kde Robert Bednařík rovněž vyučoval náboženství, avšak vzhledem k jeho velmi podlomenému zdraví všechny tyto své povinnosti vykonával již jen s velkými obtížemi. V únoru 1963 byl postižen mozkovou mrtvicí, přesto však obětavě sloužil až do října roku 1964. V prosinci se vrátil domů do Starého Jičína, kde žil u své matky a s rodinou své sestry Antonie, která však v lednu roku 1966 onemocněla rovněž mozkovou mrtvicí. Proto jeho druhá sestra Melanie odvezla matku k sobě do Bratislavy. Bednařík sám byl v březnu 1966 na svou žádost přijat do charitního kněžského domova v Moravci. Jeho těžká nemoc se stále zhoršovala, až nakonec přestal úplně chodit. Zemřel 17. března 1968 v nemocnici v Novém Městě na Moravě ve věku pouhých 59 let⁴¹⁴. O čtyři dny později byl pohřben do rodinného hrobu ve Starém Jičíně a na jeho pohřbu kázal jeho blízký přítel, olomoucký kanovník, arcibiskupský rada a dominikánský terciář P. ThDr. Alois Vašica, který vzpomínal, jak ve starojičínském kostele sv. Václava kázal na Robertově primici a jak na něho padl smutný úkol rozloučit se s ním na jeho pohřbu⁴¹⁵. V tomto roce také rodina požádala o Bednaříkovu rehabilitaci, avšak jejich žádost byla zamítnuta. Mjr. duch. P. Robert Bednařík byl plně rehabilitován až po roce 1989⁴¹⁶.

Za doby jeho činné vojenské služby se hodnocení jeho vojenských nadřízených, jak se dá i očekávat, radikálně liší v době před okupací a v době poválečné. V listopadu 1938 jej náčelník štábu plk. gšt. Josef Nováček hodnotí jako bystrého a čilého, s náležitým porozuměním pro potřeby armády. Píše, že Bednařík zasahoval iniciativně všude tam, kde bylo potřeba pozvednout ducha a mravní úroveň vojáka a že se svého úkolu zhostil bezvadně. Také je třeba uvést hodnocení velitele hranické 8. divize z října 1938, který píše, že se Robert Bednařík ve své funkci osvědčil výtečně a že kromě bohoslužeb a přednášek úspěšně pečoval o válečné hroby. Oproti tomu hodnocení pplk. Bohumila Pilaře z velení Velitelství 2. oblasti v Táboře ze srpna roku 1948 je sice také v mnoha

⁴¹² Paměti Leopolda Sládečka ze dne 4. února 1976. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

⁴¹³ Odbor školství a kultury Okresního národního výboru v Novém Jičíně. *Sdělení okresního církevního tajemníka Hájka Robertu Bednaříkovi o udělení státního souhlasu ze dne 17. prosince 1958*, č. j. Cír.k.10/58-Há. Přepis v majetku autora.

⁴¹⁴ Paměti Leopolda Sládečka ze dne 4. února 1976. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

⁴¹⁵ Tamtéž.

⁴¹⁶ Paměti Marty Sládečkové, manželky Milana Sládečka, synovce P. Roberta Bednaříka. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

směrech pozitivní, nicméně uvádí, že Robert Bednařík neosvědčil svůj smysl pro odpovědnost a že je k vedení duchovní služby nezpůsobilý a neupotřebitelný, protože „projevil záporný poměr k lidově demokratickému řádu republiky“. Dlužno dodat, že v té době byl Bednařík již několik měsíců ve vazbě.

Robert Bednařík se často věnoval sportovním aktivitám, zvláště své oblíbené cyklistice. Kromě češtiny dobře ovládal slovem i písmem německý jazyk. V průběhu své služby velmi dobře poznal kraje Itálie a Rakouska⁴¹⁷.

Robertu Bednaříkovi byla v květnu 1945 revolučním výborem v Táboře udělena medaile „Silou Žižkovou“ za vynikající účast v jihočeském odboji a za zásluhy o obnovu československé samostatnosti a v březnu 1948 mu byla z Bratislavy udělena „Pamětná medaile za vernost a brannost Slovenska v letech 1918–1938“⁴¹⁸. Také se dočkal ocenění z církevní strany. V roce 1946 obdržel od arcibiskupství pražského titul arcibiskupského notáře. V době jeho nemoci mu byl udělen titul „konzistorní rada“ diecéze olomoucké za zásluhy při kněžské službě⁴¹⁹.

kpt. Alfons BISKUP, OSB

Alfons Biskup se narodil ve městě Cedar Rapids ve státě Iowa ve Spojených státech Amerických. Vstoupil do řádu Benediktinů v Lisle ve státě Illinois, USA. Kněžské svěcení přijal v roce 1914. Nejprve působil v USA v osadě sv. Víta v Chicagu, pak v osadě Panny Marie Cellenské v Oak Park ve státě Illinois a poté přesídlil zpět do Chicaga, do osady sv. Prokopa. Když vláda Spojených států Amerických v roce 1917 vyhlásila válku Německu, přihlásil se Alfons Biskup ke službě v československých legiích ve Francii jako vojenský kaplan. Ve službě tomuto bojovému útvaru setrval do konce války. V roce 1918 se legie transformovaly do československé brigády ve Francii, s kterou se Biskup na jaře roku 1919 přesunul do Československa, kde zůstal v armádních službách po několik let⁴²⁰.

Po svém návratu do Spojených států byl Biskup ustanoven ředitelem a šéfredaktorem Tiskárny českých Benediktinů v Chicagu. Poté se stal farářem osady Nejsvětější Trojice v Haugen ve státě Wisconsin. V roce 1927 se vrátil zpět do Chicaga do farnosti sv. Prokopa, kde působil jako farář do roku 1929⁴²¹, kdy musel rezignovat pro velmi špatný zdravotní stav, zapříčiněný strádáním ve válečných letech. Jeho dalším doloženým působištěm byla farnost Nejsvětějšího srdce v Cedar Hill v Nebrasce, kde sloužil jako farář od roku 1932 do roku 1934⁴²².

⁴¹⁷ VÚA-VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Bednařík Robert.

⁴¹⁸ Rukopis Leopolda Sládečka ze dne 4. února 1976. Neustránkováno. Přepis v majetku autora.

⁴¹⁹ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Bednařík Robert.

⁴²⁰ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl XIII., s. 2.

⁴²¹ *St. Procopius Catholic Parish in Pilsen* [online]. Parish History [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://stprocopiuschurch.org/about-us/parish-history/>

⁴²² *Centennial Commemoration of Sacred Heart* [online]. The Lovely Church on Cedar Hill. 1879–1979, Cedar Hill (Morse Bluff) Nebraska. Centennial Book, s. 31–32. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://www.unl.edu/czechheritage/Cedar%20Hill.pdf>

Alfons Biskup zemřel 22. února 1958 a je pochován na klášterním hřbitově v Lisle. Promluvu nad jeho rakví pronesl opat Ondrák, který vřelými slovy zásluhy zemřelého člena řádu i jeho příkladné působení jako statečného vojenského kaplana československých legií.

Za své vojenské působení byl kpt. Alfons Biskup vyznamenán československým válečným křížem⁴²³.

plk. duch. Vilém Ambrož DRÁBEK, OSA

Vilém Drábek se narodil 29. března 1883 v Nelešovicích v okrese Olomouc v rodině Ferdinanda Drábka. Jeho matka se jmenovala Anna, rozená Mádrová. Vystudoval v letech 1895 až 1903 české gymnázium v Přerově. Odmaturoval 1. července 1903 s prospěchem dobrým a poté vstoupil do noviciátu do augustiniánského kláštera v Brně. V tomto období byl dne 29. dubna 1904 odveden u doplňovacího okresního velitelství v Brně jako schopný služby v armádě. V roce 1904 zahájil studium na teologickém semináři v Brně. Závěrečné zkoušky složil 19. července 1908, a to s prospěchem chvalitebným. V civilní duchovní správě působil od 19. července 1908 až do listopadu 1914 u farního úřadu na Starém Brně⁴²⁴.

Po vyhlášení mobilizace nastoupil Vilém Drábek dne 25. listopadu 1914 službu v rakousko-uherské armádě v hodnosti polního kuráta. Byl zařazen jako duchovní správce vojenské trestnice v dolnorakouském Mölkersdorfu, kde působil až do konce války⁴²⁵.

Do čs. armády vstoupil dne 21. prosince 1918, a to na základě rozkazu posádkového velitelství v Brně č. 58, jako kurát u duchovní správy při Zemském vojenském velitelství v Brně. Zde působil do 21. listopadu 1921, kdy byl přemístěn k divizní nemocnici č. 9 v Bratislavě jako duchovní správce nemocnice a posádkové věznice. Rovněž vedl oddací a rodné matriky u Zemského vojenského velitelství pro Slovensko. Dne 1. listopadu 1922 byl Drábek jmenován štábním kurátem a o měsíc později byl přemístěn k pěšímu pluku 39 „Výzvědnému“ jako plukovní duchovní, i když funkce duchovního divizní nemocnice 9 a posádkového vězení v Bratislavě mu zůstala. Dnem 1. července 1925 byl přemístěn k pěšímu pluku 7 do Nitry. V prosinci 1926 došlo ke změnám v hodnostech a Drábek byl ze štábního kuráta přejmenován na štábního kapitána duchovního. V říjnu 1927 byl pak dočasně přidělen k pěšímu pluku 23 do Trnavy, kde působil do 27. února 1928⁴²⁶.

Poté byl již jako major duchovní přemístěn do Ružomberoku k 1. horské pěší brigádě, která byla podřízena Zemskému vojenskému velitelství v Bratislavě, a to jako přednosta duchovní služby. Současně vykonával pastorační činnost ve prospěch pěšího pluku 41. Za svou službu zde byl odměněn pochvalným uznáním velitele 1. horské pěší brigády, a to „za velmi svědomitou službu“. Koncem února 1930 byl přemístěn

⁴²³ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl XIII., s. 2.

⁴²⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Drábek Vilém Ambrož.

⁴²⁵ Tamtéž.

⁴²⁶ Tamtéž.

k velitelství 2. pěší divize v Plzni jako její duchovní správce. Dnem 15. dubna 1930 byl přemístěn k 1. pěší divizi, avšak zůstal v dosavadním přidělení v Plzni⁴²⁷.

V roce 1931 Vilém Drábek úspěšně vykonal zkoušku předepsanou pro povýšení na podplukovníka duchovní služby a byl dne 16. března 1931 uznán způsobilým k povýšení do této hodnosti. Došlo k němu však až 1. července 1935. Drábekovi se dostalo ocenění jeho služby i z církevní strany. Dne 29. ledna 1935 mu pražský arcibiskup Karel Kašpar vyslovil veřejnou pochvalu „za věrné plnění svatých povinností“. V listopadu roku 1936 byl Drábek přemístěn do Olomouce ke IV. sboru. K 1. červenci 1938 byl povýšen do hodnosti plukovník duchovní⁴²⁸.

V době všeobecné mobilizace Československé republiky v roce 1938 vykonával Drábek od 23. září do 12. října funkci přednosta duchovní služby u velitelství IV. sborové oblasti, dislokovaného v Olomouci⁴²⁹. Jeho působení zde bylo oceněno velitelem oblasti gen. v. v. Karlem Heřmanem⁴³⁰, který ve svém hodnocení uvedl, že Vilém Drábek svou službu vykonával „velmi svědomitě“. I dalšími svými nadřízenými byl Vilém Drábek hodnocen velmi příznivě. Velitel IV. sboru v Olomouci, div. gen. Emil Fiala⁴³¹, ve svém hodnocení z října 1938 napsal, že Drábek je velmi pilný, starostlivý a neobyčejně svědomitý, samostatný a iniciativní. Zdůraznil, že se nevyhýbá odpovědnosti a že je přímý a velmi ukázněný a že neobyčejně starostlivě pečuje o své podřízené⁴³².

Plk. duch. Vilém Drábek byl dnem 1. srpna 1939 propuštěn z činné služby a přeložen do výslužby. Tím mu byla zastavena výplata dosavadních služebních příjmů a bylo mu přiznáno výslužné ve výši 42.600 korun ročně. V době ukončení služebního poměru pobýval v prozatímním bydlíšti na Rendrově ulici č. 2 v Olomouci, odkud se po odchodu do výslužby vrátil domů do augustiniánského kláštera v Brně na Mendlově náměstí č. 1, kde působil jako administrátor farnosti⁴³³. Jako plukovníka duch. ve výslužbě jej armáda evidovala v aktech velitelství III. sboru v Brně⁴³⁴.

Vilém Ambrož Drábek zemřel ve Starém Brně dne 9. září roku 1945⁴³⁵.

pplk. duch. František FINDA

František Finda se narodil 25. května roku 1888 v Třebelovicích, v okrese Moravské Budějovice. V letech 1900 až 1908 studoval na vyšším gymnáziu s vyučovací řečí českou v Roudnici. V průběhu studia, v roce 1906, vstoupil do Řádu menších bratří

⁴²⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Drábek Vilém Ambrož..

⁴²⁸ Tamtéž.

⁴²⁹ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 102–103. ISBN 978-80-7277-256-2.

⁴³⁰ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, s. r. o., 2012, s. 222. ISBN 978-80-970941-0-2.

⁴³¹ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 213–214. ISBN 978-80-7277-256-2.

⁴³² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Drábek Vilém Ambrož.

⁴³³ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Drábek Ambrož Vilém OSA.

⁴³⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Drábek Vilém Ambrož.

⁴³⁵ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Drábek Ambrož Vilém OSA.

kapucínů. Zkoušku z dospělosti úspěšně složil 9. července 1908 a poté ve studiu pokračoval na české teologické fakultě v Olomouci. V jeho průběhu byl 21. června 1909 odveden u okresního doplňovacího velitelství v Litoměřicích jako náhradní záložník. Kněžské svěcení přijal 21. července 1912 a poté působil do konce srpna 1913 jako řádový kněz v Litoměřicích. Od 1. září 1913 do 31. března 1915 byl ustanoven katechetou ve Falknově nad Ohří⁴³⁶.

Polním kurátem v záloze byl jmenován 7. května 1913 a ustanoven k zeměbranceckému pluku č. 10. Aktivní službu v c. a k. armádě nastoupil 20. dubna 1915, kdy byl vyslán do pole na ruské bojiště a byl přidělen na své první působiště jako duchovní správce záložní nemocnice 2/8. Zde působil do 4. října 1916, kdy byl přemístěn k polní nemocnici 4/6 jako duchovní správce a vedoucí duchovní správce u XV. tureckého armádního sboru, a poté 19. června 1917 k polní nemocnici č. 111, kde byl zároveň vedoucím duchovním správcem u XXV. sborového velitelství. V posledním roce války, dne 4. dubna 1918 byl zařazen do tábora vracejících se zajatců v Grodku-Jagelonském a odtud 11. srpna přidělen do tábora vracejících se zajatců v Dorohusku, kde své působení ukončil ke dni 31. října 1918⁴³⁷.

Návrat z pole hlásil Finda dne 11. listopadu 1918 posádkovému velitelství v Brně. O týden později se již hlásil u Zemského vojenského velitelství v Brně a tam také nastoupil činnou službu v čs. armádě. Byl ihned přidělen do k posádkové nemocnici v Brně jako její duchovní správce. Zde setrval do konce března následujícího roku, kdy byl k 1. dubnu 1914 přeložen k posádkovému velitelství v Banské Bystrici jako duchovní správce. Dnem 1. ledna 1922 se z polního kuráta v záloze stal polním kurátem aktivním a k 1. prosinci roku téhož roku byl přemístěn z posádkového velitelství k pěšímu pluku 26, dislokovanému rovněž v Banské Bystrici, jako plukovní duchovní. Dne 21. července 1923 byl povýšen do hodnosti vrchní polní kurát s odznaky štábního kapitána a byl ustanoven vojenským duchovním u posádky Banská Bystrice⁴³⁸.

Do hodnosti štábní kapitán duchovní byl František Finda povýšen 25. listopadu 1926 a koncem února roku 1928 byl přemístěn k 10. pěší divizi v Banské Bystrici jako přednosta duchovní služby. Zde působil do konce února roku 1930, kdy byl přemístěn k 1. horské pěší brigádě v Ružomberoku jako přednosta duchovní služby. V lednu následujícího roku byl povýšen do hodnosti major duchovní. U 1. horské brigády setrval Finda až do listopadu roku 1934, kdy byl přemístěn ke 4. divizi do Josefova, kde vystřídal Mons. Methoděje Kubáně⁴³⁹. V Josefově se zapsal opravou kostela, pro který se mu podařilo pořídit umělecké Jesličky. Rovněž zde byl aktivním i v katolických spolcích⁴⁴⁰. Koncem ledna 1935 se stal přednostou římskokatolické duchovní služby velitelství 4. divize, které se nacházelo v Hradci Králové. V lednu 1936 byl František Finda povýšen do hodnosti podplukovník duchovní a v listopadu téhož roku byl přemístěn k II. sboru se sídlem v Hradci Králové a ustanoven jeho katolickým duchovním správcem. V době

⁴³⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Finda František.

⁴³⁷ Tamtéž.

⁴³⁸ Tamtéž.

⁴³⁹ Tamtéž.

⁴⁴⁰ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl XI., s. 333–334.

mobilizace čs. ozbrojených sil byl jmenován katolickým duchovním správcem u velitelství II. sboru v Hradci Králové⁴⁴¹.

Hodnocení nadřízených Františka Findy bylo velmi kladné. V září roku 1938 jej velitel II. sboru div. gen. Josef Váňa hodnotil jako „dobře upotřebitelného a způsobilého“. Popsal jej jako spolehlivého, svědomitého a pilného důstojníka dobrosrdečné, veselé a živé povahy. Akcentoval Findův dobrý vliv na podřízené a jeho bodrou povahu, pro kterou byl oblíben. Finda velmi dobře ovládal německý a slovenský jazyk a za dobu své služby se podrobně seznámil s prostředím Severních Čech, Moravy, Slovenska, Východní Haliče a Ruského Polska. Na všech svých působištích konal osvětové přednášky a vyučoval německý jazyk a českou literaturu. Tělesně byl zdrav krom toho, že trpěl tuberkulózou kosti dolní končetiny⁴⁴².

Po okupaci začal působit v civilní správě jako administrátor opuštěné farnosti v Jasenné v náhodském okrese. V roce 1940 se stal kanovníkem Katedrální kapituly při chrámu Svatého Ducha v Hradci Králové. V Hradci působil nesmírně obětavě i ve veřejném životě, v lidovém hnutí a sociálních a hospodářských institucích⁴⁴³.

Pater František Finda zemřel 8. srpna roku 1948 a byl pohřben ve Velkém Újezdě u Moravských Budějovic. Jeho pohřbu se zúčastnila i čestná vojenská jednotka, která vzdala hold bývalému vojenskému duchovnímu⁴⁴⁴.

pplk. duch. ThDr. Karel FORST

Karel Forst se narodil 22. dubna roku 1885 v Domažlicích⁴⁴⁵. Roku 1896 začal studovat na domažlickém vyšším reálném gymnáziu s vyučovací řečí českou. Zkoušku dospělosti složil 16. června 1904. V téže roce zahájil studium na teologické fakultě papežské Urbanovy koleje v Římě. Zde byl též odveden do c. a k. armády, a to dne 27. října 1906 na rakouském velvyslanectví v Římě jako náhradní záložník pěšího pluku č. 35 v Plzni a zařazen k 1. náhradní rotě jako pěšák. V průběhu studií Forst rovněž přijal kněžské svěcení, a to 19. prosince 1908. Po svěcení byl jako voják přeložen do evidence náhradní zálohy u okresního doplňovacího velitelství v Plzni. Studium ukončil s prospěchem velmi dobrým v červnu roku 1909, kdy byl promován na doktora teologie. Jeho doktorát byl v červnu 1915 nostrifikován na České univerzitě Karlově v Praze⁴⁴⁶.

V září 1909 nastoupil službu kaplana v římskokatolické farnosti Habartov (něm. Habesbirk/Habespirk). Po měsíci byl přeložen do Plané u Mariánských Lázní (něm. Plan), kde působil necelý rok, a poté dnem 1. září 1910 přesídlil do Trstěnic

⁴⁴¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Finda František.

⁴⁴² Tamtéž.

⁴⁴³ DRAŠNER, František. *Čihošťský zázrak. Zpráva o Josefu Toufarovi*. Praha: Libri, 2002, s. 27. ISBN 978-80-7277-143-4. Rovněž: KOPECKÝ, Petr. *Olomoucký arcibiskup Leopold Prečan v letech 1939–1947*. Olomouc, 2016. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Katedra historie. Vedoucí práce J. Burešová, s. 35.

⁴⁴⁴ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl XI., s. 333–334.

⁴⁴⁵ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Forst Karel ThDr.

⁴⁴⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Forst Karel.

u Mariánských Lázní (něm. Neudorf bei Plan), kde setrval do konce srpna roku 1911. Dne 1. září 1911 byl ustanoven osobním kaplanem v kostele sv. Apolináře na Novém Městě. Zde sloužil do konce října roku 1913 a 1. listopadu byl poté přeložen do Michle. Začátkem srpna následujícího roku se stal II. kaplanem u sv. Haštala na pražském Starém Městě, a to až do června roku 1916⁴⁴⁷.

Dne 1. července 1916 byl Forst povolán do pole na ruské bojiště jako polní kurát zeměbranceckého pěšího pluku č. 5, kde působil na pozici plukovního duchovního, a to až do 8. listopadu téhož roku. Tento den byl raněn v boji u městečka Jasiňa na Podkarpatské Rusi, kde utrpěl průstřel pravé ruky a zranění na hlavě. Necelé dva měsíce pobyl v nemocničním ošetřování a poté 15. prosince nastoupil jako polní kurát do služby u polní nemocnice č. 303 a dne 1. května 1918 do infekční nemocnice č. 107 v Oděse, kde se dočkal konce války. V prosinci 1918 se vrátil do Prahy a přihlásil se u doplňovacího velitelství Velké Prahy a superiorátu československé armády v Praze. Zde byl dnem 24. prosince 1918 propuštěn z činné služby do zálohy a zařazen jako polní kurát v záloze do kmenového stavu divizní nemocnice č. 1 v Praze na Karlově náměstí. Koncem srpna došlo ke změně v jeho hodnosti, která byla přejmenována na hodnost kapitán duchovní v záloze⁴⁴⁸.

Po propuštění z armády se Karel Forst vrátil do pražské civilní duchovní správy. Dne 1. ledna 1919 byl ustanoven I. kaplanem u sv. Haštala a od září téhož roku II. kaplanem u sv. Vojtěcha ve Vojtěžské ulici na Novém Městě, kde působil do konce srpna roku 1923⁴⁴⁹.

Do aktivní služby v československé armádě Forst vstoupil dne 9. září 1923, kdy byl ze zálohy přeložen do kategorie vojenských duchovních z povolání a přemístěn k pěšímu pluku 16, dislokovanému v Rožňavě na východním Slovensku, jako plukovní duchovní v hodnosti kapitán duchovní. Od 15. ledna do 15. února roku 1924 byl Karel Forst odvelen do kurzu osvětové výchovy při Zemském vojenském velitelství v Bratislavě. Kurz ukončil s velmi dobrým prospěchem a poté se vrátil k Rožňavskému pluku a byl zde krom svého dosavadního zařazení jako plukovní duchovní jmenován rovněž osvětovým náčelníkem. V dubnu roku 1925 byl Forst přemístěn k 2. pěší divizi do Plzně jako její duchovní správce a zde setrval do konce února roku 1930. Za své působení zde obdržel Forst pochvalné uznání velitele divize. Poté byl přemístěn k pěšímu pluku 12 do Komárna jako duchovní správce pluku a posádky. Ke dni 1. října 1934 byl povýšen do hodnosti štábní kapitán duchovní a v únoru následujícího roku přemístěn do Prahy k 1. divizi jako katolický duchovní správce. K 1. červenci 1936 byl Forst povýšen do hodnosti major duchovní a přesně o dva roky později byl ustanoven zatímním přednostou katolické duchovní správy I. sboru. Současně dále působil jako katolický duchovní správce 1. divize. V tomto služebním zařazení jej hodnotil jeho nadřízený, přednosta katolické duchovní správy sboru plk. duch. Msgre. Josef Vymětal, který ho charakterizoval jako pohotového řečníka, dobře se uplatňujícího ve vojenské pastoraci

⁴⁴⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Forst Karel.

⁴⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁴⁹ Tamtéž.

i jako vzdělavatel ve spolkovém životě. Vymětal ve svém hodnocení zvláště akcentoval Forstovo důkladné vzdělání, které si stále doplňoval⁴⁵⁰.

K 1. lednu 1940 byl major duchovní Karel Forst přeložen do výslužby. V té době pobýval na adrese Praha 6 - Břevnov, Říčanova ulice č. 47. Dne 5. května 1945 byl Karel Forst znovu povolán do činné služby u Ministerstva národní obrany – duchovní skupiny jako důstojník československé branné moci z povolání, avšak již krátce na to byl přeložen do výslužby. Byl veden u Doplnovacího okresního velitelství v Plzni. V té době bydlel ve Stříbře, Masarykovo náměstí č. 20. Dne 26. října 1946 byl Karel Forst naposledy povýšen, a to do hodnosti podplukovník duchovní⁴⁵¹.

Po ukončení vojenské služby dále působil v civilní duchovní správě a 1. září 1945 byl ustanoven děkanem a administrátorem farnosti ve Stříbře. Od 1. srpna 1946 působil rovněž jako administrátor excurrendo v Holostřevěch a Jezné. V roce 1948 byl jmenován arcibiskupským komisařem na reálném gymnáziu v Plané u Mariánských Lázní a zastupujícím profesorem náboženství na reálném gymnáziu ve Stříbře. Od 1. června 1952 byl pověřen vedením farností v Erpužicích a Černošíně jako administrátor excurrendo. Pater Karel Forst odešel do výslužby 28. února 1953⁴⁵².

Za svou službu v duchovní správě byl církevními nadřízenými několikrát oceněn. V roce 1946 byl jmenován čestným konsistorním radou, v roce 1948 arcibiskupským notářem a v prosinci téhož roku skutečným konsistorním radou extra statum⁴⁵³.

Pplk. v. v. ThDr. Karel Forst zemřel ve Stříbře dne 28. března roku 1966 ve věku 81 let. Byl pohřben 1. dubna na hřbitově v Domažlicích⁴⁵⁴.

kpt. duch. Ondřej (Andreas) FRITZ

Ondřej Fritz se narodil 28. listopadu 1891 v Týnu nad Vltavou. Vychodil pět tříd obecné školy a tři třídy školy měšťanské. Dále pokračoval studiem na osmiletém českém gymnáziu s maturitou a po jeho úspěšném ukončení v roce 1913 navázal studiem na české teologické fakultě Karlo-Ferdinandově univerzity v Praze, které v roce 1917 zakončil absolutoriem. V průběhu studia byl odveden do c. a k. armády, a to dne 19. května 1914 při řádném odvodu v Praze. Po odvodu byl jako bohoslovec přidělen k vojenské nemocnici v Klatovech, přičemž byl veden v kmenové knize pěšího pluku č. 91⁴⁵⁵. Kněžské svěcení přijal dne 8. července 1917 a od 1. září nastoupil jako kaplan do Poříčí nad Sázavou, kde setrval do 20. září téhož roku. Dne 1. října byl ustanoven kaplanem kooperátorem ve farnosti Líbeznice v okrese Praha-východ. Zde působil do konce července 1921⁴⁵⁶.

⁴⁵⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Forst Karel.

⁴⁵¹ Tamtéž.

⁴⁵² Tamtéž.

⁴⁵³ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Forst Karel ThDr.

⁴⁵⁴ Tamtéž.

⁴⁵⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Fritz Ondřej.

⁴⁵⁶ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Fritz Andreas.

Příhlášku do čs. armády podal v srpnu 1920, kdy také u Zemského vojenského velitelství v Praze složil přísahu čs. republice. Do svazu čs. armády byl vzat 26. února 1921 jako polní kurát v záloze a do aktivní služby vstoupil 1. srpna 1921 k posádkovému velitelství v Levicích na Slovensku jako správce katolické vojenské duchovní správy. Zde prožil i částečnou mobilizaci čs. armády proti Maďarsku. V Levicích setrval do konce února 1922, kdy byl přeložen k pěšímu pluku 17, dislokovanému v Trenčíně, rovněž jako správce katolické duchovní vojenské správy. Odtud byl již začátkem prosince téhož roku přeložen k pěšímu pluku 20 do Michalovce. Zde setrval pět let, a to až do 25. ledna 1927. V této době došlo ke změnám v hodnostech a Fritz se tak v září 1925 stal kurátem I. třídy a v prosinci 1926 kapitánem duchovním. Tolik předpisový postup, avšak fakticky byla Fritzova situace složitější⁴⁵⁷.

Ondřej Fritz zřejmě nebyl typickým příkladem rozvážného duchovního pastýře, jako mnozí z jeho kolegů. Posádkový velitel v Levicích mjr. Josef Došek jej charakterizoval jako ochotného a pracovitého důstojníka, který svou službu vykonával svědomitě, avšak upozorňoval na to, že mu schází vojenské vystupování. V hodnocení trenčínského velitele 17. pěšího pluku plk. Františka Macha z roku 1922 bylo uvedeno, že je mladistvé, doposud neustálené a čilé povahy, i když dobrého smýšlení. Jeho neklidná povaha však měla na jeho vojenskou kariéru fatální vliv. Dne 20. září 1922 bylo proti němu vedeno disciplinární řízení u disciplinárního výboru v Trenčíně pro neslušné a nedůstojné chování, čímž se stal na rok nezpůsobilým k dalšímu povýšení do vyšší hodnosti. Podle úředního záznamu jeho chování ve společnosti kompromitovalo důstojnost kněžského povolání, protože se „*neslušně choval ve společnosti vůči dámám*“. Zřejmě i proto byl již v prosinci, tedy tři měsíce po řešené události, přeložen do Michalovce k pěšímu pluku 20. Trest měl vypršet 1. října 1923, kdy se měl Fritz opět dostat do pořádku na povýšení. Disciplinární řízení se však táhlo až do roku 1925⁴⁵⁸.

Konečně dne 20. března 1925 byl polní kurát Fritz z rozhodnutí velitele pěšího pluku 20 plk. Evžena Sýkory potrestán písemnou výstrahou za kázeňský přestupek. Zdůvodnění trestu opakovalo původní obvinění, že Fritz měl poškodit dobrou pověst čs. důstojníků tím, že se neslušně choval ve společnosti vůči dámám. Jeho další vojenská kariéra tím prakticky skončila. Fritz byl nadřizenými nadále hodnocen negativně a dále veden jako „*ku povýšení nezpůsobilý*“. Například v hodnocení velitele 24. pěší brigády plk. Františka Webera⁴⁵⁹, do jehož kompetence pěší pluk 20 spadal, z 1. května roku 1926, je možné číst, že Fritz měl vrtkavou, neucelenou, neustálenou a zbrklou povahu a proto byl pro vykonávání svého úřadu málo schopný a ku povýšení nezpůsobilý⁴⁶⁰.

Od dubna do září roku 1925 strávil Ondřej Fritz tři měsíce v nemocničním ošetřování a následně dva měsíce na zdravotní dovolené, a to z důvodu závažného plicního onemocnění. Lze jen spekulovat o souvislosti onemocnění a hospitalizace s předchozím kázeňským trestem. Faktem však je, že okamžitě po jeho návratu ze zdravotní dovolené mu bylo kmenovým rozkazem zrušeno veškeré předchozí zařazení do

⁴⁵⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Fritz Ondřej.

⁴⁵⁸ Tamtéž.

⁴⁵⁹ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, s. r. o., 2012, s. 664. ISBN 978-80-970941-0-2.

⁴⁶⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Fritz Ondřej.

platů a přiznání požitků a od 1. ledna 1926 byl poslán na dovolenou s čekáním na dobu 12 měsíců, tedy prakticky na rok postaven mimo službu. Dne 26. ledna 1927 byl jako kapitán duchovní přeložen do zálohy a kmenově přemístěn k Zemskému vojenskému velitelství v Košicích, následně pak 30. listopadu 1936 k I. sboru⁴⁶¹.

Pater Ondřej Fritz po propuštění z armády začal působit v civilní duchovní správě. V roce 1928 byl ustanoven kaplanem v Cerhovicích, v roce 1930 administrátorem v brdské Skočici a v roce 1933 byl jmenován farářem v Buštěhradě. Zemřel 7. prosince 1940 ve věku pouhých 49 let⁴⁶².

pplk. duch. JUDr. Emanuel Hanuš

Emanuel Hanuš se narodil 24. prosince 1883 v Týnci v okrese Klatovy, v české vlastenecké rodině. Jeho otec byl sládkem⁴⁶³. V roce 1895 zahájil studium na českobudějovickém vyšším gymnáziu s vyučovací řečí českou, které 19. června 1903 zakončil zkouškou dospělosti s vyznamenáním. Pokračoval ve studiu teologie na teologickém ústavu, tedy diecézním semináři v Českých Budějovicích. V průběhu vysokoškolského studia byl 6. června 1904 odveden do c. a k. armády u doplňovacího okresního velitelství v Českých Budějovicích. V podzimních měsících roku 1904 absolvoval zkrácený vojenský základní výcvik, po jehož ukončení byl propuštěn a mohl se dále věnovat studiu, které 8. července 1907 zakončil zkouškou pro samostatnou duchovní správu a zkouškou katechetickou pro střední školy české i německé, a to s prospěchem výborným. Po ukončení studia byl dne 28. července 1907 vysvěcen na kněze⁴⁶⁴.

Po vysvěcení nastoupil do civilní duchovní správy a byl ustanoven kaplanem v Kašperských Horách. V té době byl dne 1. května 1908 povýšen do hodnosti polního kuráta II. třídy v záloze a krátce nato v listopadu 1908 do hodnosti polního kuráta v záloze⁴⁶⁵.

V říjnu 1908 byl z Kašperských Hor přeložen do Nýrska, opět jako kaplan. V Nýrsku působil i jako výpomocný katecheta na měšťanských školách. Od 1. dubna 1909 zde byl ustanoven administrátorem, a to až do konce ledna roku 1911⁴⁶⁶. Poté je v Nýrsku opět veden jako kaplan⁴⁶⁷, a to až do konce května roku 1912, kdy nastoupil aktivní služby v c. a k. armádě⁴⁶⁸.

⁴⁶¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Fritz Ondřej.

⁴⁶² *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Fritz Andreas.

⁴⁶³ PLACHÝ, Jiří. Emanuel Hanuš (1883-1942). In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/emanuel-hanus>

⁴⁶⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Hanuš Emanuel.

⁴⁶⁵ Této hodnosti odpovídala armádní hodnost nadporučíka.

⁴⁶⁶ Od 1. dubna 1909 do 24. srpna 1910 administrator in spiritualibus, od 25. srpna 1910 do 31. ledna 1911 administrator in realibus.

⁴⁶⁷ PLACHÝ, Jiří. Emanuel Hanuš (1883-1942). In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/emanuel-hanus>

⁴⁶⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Hanuš Emanuel.

Dne 1. června 1912 byl v hodnosti polní kurát jmenován duchovním správcem a učitelem náboženství v muniční továrně na v rakouském městě Blumau nedaleko Vídeňského Nového Města. V roce 1913 složil katechetickou zkoušku pro české a německé střední školy. V Blumau působil do 30. září 1914, a poté byl již jako duchovní profesor II. třídy jmenován duchovním správcem, učitelem náboženství, počtů a zeměpisu a zároveň knihovníkem na vojenské reálce v rakouském Fischau u Vídeňského Nového Města (K. u. K. Militär Unterrealschule in Fischau), kde setrval do vyhlášení samostatné Československé republiky⁴⁶⁹. V době své služby ve Fischau zahájil studium na Právnické fakultě české Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze, kterou 12. října 1918 zakončil absolutoriem. V letech 1920 až 1921 ještě složil tři předepsané rigorosní zkoušky a 21. května 1921 byl promován doktorem práv⁴⁷⁰.

Dne 1. listopadu 1918, tedy již v prvních dnech po převratu, se přihlásil do činné služby v čs. armádě u duchovního oddělení MNO v Praze⁴⁷¹, avšak podle osobního pokynu zástupce čs. republiky ve Vídni Vlastimila Tusara zůstal ve Fischau po dobu likvidace školy, která byla ukončena dne 22. prosince 1918, a to již jako polní kurát čs. branné moci. Dne 24. prosince 1918 nastoupil do služby duchovního správce vojenské posádky a záložní vojenské nemocnice v Liberci. Zde také složil dne 24. února 1919 přísahu čs. republice. V Liberci setrval do prosince následujícího roku. Byl poté přemístěn na dva měsíce do Plzně⁴⁷², jako duchovní správce posádky a plzeňské vojenské nemocnice a poté se vrátil na necelý měsíc do Liberce. Z Liberce byl převelen opět na necelý měsíc do Moravské Ostravy a poté se v březnu 1920 vrátil nakrátko zpět do Liberce. Dne 3. května 1920 byl výnosem MNO přemístěn k matriční skupině katolického duchovního oddělení Ministerstva národní obrany v Praze. V prosinci roku 1921 byl povýšen do hodnosti vrchního polního kuráta s odznaky štábního kapitána⁴⁷³. V hodnocení Hanušova nadřízeného, generálního superiora Dr. Josefa Bombery, z roku 1922 můžeme číst, že Emanuel Hanuš byl „*vážné, ustálené povahy, velmi nadaný a pilný, k představeným uctivý, k podřízeným spravedlivý*“⁴⁷⁴.

V březnu 1923 zahájil Hanuš své působení v katolické duchovní správě Zemského vojenského velitelství v Praze, kde setrval do konce listopadu téhož roku. V té době byla jeho hodnost přejmenována na „štábní kurát“. Dne 1. prosince 1923 byl přemístěn k velitelství 5. pěší divize v Českých Budějovicích jako její duchovní správce⁴⁷⁵, kde setrval již do konce své vojenské kariéry. V roce 1926 došlo k novému pojmenování hodností a Hanuš se tím stal štábním kapitánem duchovním a ještě téhož roku v prosinci

⁴⁶⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Hanuš Emanuel.

⁴⁷⁰ PLACHÝ, Jiří. Emanuel Hanuš (1883-1942). In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit 2016-03-26]. Dostupné z: < <http://www.ustrcr.cz/cs/emanuel-hanus> >

⁴⁷¹ Ve své písemné přihlášce ze 7. listopadu 1918, adresované pražskému vojenskému oddělení Národního výboru, mimo jiné uvedl: „*Bude jen pýchou mého vlastenectví, pro které, byv udán v letech 1916, byl jsem vyšetřován ministerstvem války: budu-li moci v státu českoslováckém, ne v cizích službách, nýbrž u vlastních působití posavadní činností, bera účast na výchovně dorostu českoslováckého důstojnictva*“. VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Hanuš Emanuel.

⁴⁷² *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Hanuš Emmanuel.

⁴⁷³ Tato hodnost byla v roce 1923 změněna na „štábní kurát“ a v roce 1926 na „štábní kapitán duchovní“.

⁴⁷⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Hanuš Emanuel.

⁴⁷⁵ Tato funkce byla v roce 1933 přejmenována na „přednosta katolické duchovní správy“.

byl povýšen do hodnosti major duchovní. V dubnu roku 1930 úspěšně složil předepsanou zkoušku a k 1. lednu 1931 byl povýšen do hodnosti podplukovník duchovní⁴⁷⁶.

Dne 20. listopadu 1934 byl přidělen k Zemskému vojenskému velitelství Praha jako přednosta katolické duchovní správy. V té době však onemocněl vážnou nemocí, neurastenii vyššího stupně, a proto do Prahy již nenastoupil. Zůstal a léčil se v Českých Budějovicích. Jeho nadřízení vyčkávali celý rok, zda se jeho zdravotní stav nezlepší do té míry, že by mohl nastoupit na své služební místo, což zcela jistě svědčí o jeho výjimečných kvalitách⁴⁷⁷. Nemoc bohužel neustoupila a Emanuel Hanuš byl následujícího roku, přesně k 1. prosinci 1935 uznán neschopným jakékoli služby a přeložen do výslužby⁴⁷⁸. Jako penzista poté žil v Klatovech, společně se svými dvěma sestrami⁴⁷⁹.

V době okupace, zřejmě koncem roku 1941 nebo začátkem roku 1942 byl pater Emanuel Hanuš pravděpodobně za podporu rodin českých politických vězňů zatčen klatovským Gestapem. Přesné datum ani přesné obvinění se nepodařilo dohledat. Přestože agenti Gestapa nějaký čas Hanuše sledovali, nepodařilo se jim shromáždit dostatek důkazů, aby mohl být řádně postaven před německý soud, a proto byl 13. února 1942 dodán do „ochranné vazby“ (Schutzhaft) koncentračního tábora Dachau u Mnichova. Měl statut českého politického vězně a vězeňské číslo 29212. V koncentračním táboře strávil necelé tři měsíce do 6. května 1942, kdy byl z tábora vypraven tzv. „transport invalidů“, tedy starých, nemocných a práce neschopných vězňů. Cílem transportu byl zámek Hartheim, ležící poblíž Lince v Horním Rakousku, kde byl nacisty prováděn program tzv. euthanasie. Transport na místo dorazil pravděpodobně ještě též den a bezprostředně po příjezdu byli vězni odvedeni do plynových komor, ve kterých byl k vraždění používán oxid uhličitý. Mrtvá těla byla spálena a popel byl zakopán v bývalé zámecké zahradě. Údaje o posledních dnech patera Hanuše a ostatních obětí jsou jen pravděpodobným odhadem, protože veškeré dokumenty týkající se obětí těsně před koncem války byly zničeny. V roce 2002 byly pozůstatky zavražděných exhumovány a uloženy na společný hřbitov vedle zámku⁴⁸⁰.

pplk. duch. Msgre. PhDr. Felix HOBLÍK

Felix Hoblík se narodil 13. ledna 1888 v Mikolajicích u Opavy jako syn Gabriela Hoblíka. Měl více sourozenců, z nichž se zatím podařilo dohledat jen bratra Teodora. Ten

⁴⁷⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Hanuš Emanuel.

⁴⁷⁷ Emanuel Hanuš byl výjimečně kvalitním a vzdělaným důstojníkem. Ke svému teologickému a právnímu vysokoškolskému vzdělání dokonale hovořil a psal německy, dobře pak francouzsky, anglicky a italsky a krom toho i částečně ovládal i ruštinu. Jeho služební hodnocení byla po celou dobu jeho vojenské kariéry vynikající. V charakteristice jeho osoby se stále objevují slova jako vážná povaha, dobrosrdečný, taktický, velké inteligence, velmi pilný, horlivý, atd. K dalšímu povýšení byl podle nadřízených po celou dobu „velmi způsobilý“, a to až k „mimořádnému povýšení“.

⁴⁷⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Hanuš Emanuel.

⁴⁷⁹ PLACHÝ, Jiří. Emanuel Hanuš (1883-1942). In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit 2016-03-26]. Dostupné z: < <http://www.ustrcr.cz/cs/emanuel-hanus> >

⁴⁸⁰ Tamtéž.

byl na sklonku třicátých let vrchním inspektorem drah a bydlel v Olomouci II, Smetanova ulice č. 24. Teodorova dcera se provdala za Jindřicha Grubera⁴⁸¹.

V letech 1899 až 1905 Felix Hoblík vystudoval vyšší gymnázium v Opavě s vyučovací řečí českou. Poté pokračoval studiem v německém jazyce na vyšším gymnáziu v Lublani, kde dne 28. června úspěšně složil maturitní zkoušku. Po maturitě se zapsal ke studiu na bohoslovecké fakultě v Olomouci, v jehož průběhu byl dne 1. října 1909 odveden do c. a k. armády. Studium úspěšně zakončil v roce 1911 a dne 5. července 1911 byl v Olomouci vysvěcen na kněze⁴⁸².

Po kněžském svěcení byl ustanoven kaplanem nejprve ve Vnorovech, pak ve Vlčnově, v okrese Uherské Hradiště. Dne 7. března 1912 ve Vlčnově nabyli i domovskou příslušnost⁴⁸³. Hoblík si Vlčnov nesmírně oblíbil a rád sem zajížděl i v době svého působení v armádě. I on zde byl velmi oblíben, takže mu vlčnovští později udělili i čestné občanství, jak vyplývá z farní kroniky obce Vlčnov⁴⁸⁴.

Po vypuknutí první světové války byl Hoblík jako polní kurát v záloze dne 1. září 1914 vyslán na ruské bojiště a zařazen k polnímu superiorátu v Krakově, kde působil do června následujícího roku. Dne 9. června 1915 byl přeložen k polní nemocnici č. 8/1 u sboru Pflanzler-Balkin, dislokovanému v Horodence v Haliči (dnes Ukrajina, Ivanofrankivská oblast), kde setrval necelý měsíc. Místem jeho nového působiště bylo jižní bojiště, a to město Pulje (Pule) v dnešním Chorvatsku. Zde byl 26. června 1915 zařazen k velitelství válečného přístavu a pověřen pastoračí vojáků české a polské národnosti. Vedle pastorače nezahálel ani ve studiu a ve dnech 3. až 4. května 1917 v Olomouci úspěšně složil farářskou zkoušku. Na velitelství setrval Felix Hoblík téměř tři roky do 1. května 1918, kdy byl povýšen do hodnosti námořní kurát aktivní a byl převelen k námořnímu superiorátu a ustanoven ke službě na lodi SMS Mars⁴⁸⁵. Po převratu zůstal Hoblík krátce v Pulje a v době od 28. října do 7. prosince 1918 byl ve službách Jugoslávie, stále na lodi Mars a v námořní nemocnici⁴⁸⁶.

Dne 14. ledna 1919 se Felix Hoblík přihlásil do činné služby v čs. armádě u generálního superiorátu v Praze. Byl přijat a jako polní kurát dne 1. února nastoupil do vojenské nemocnice v pražském Karlíně. Zde působil necelý půlrok do 19. června téhož roku, kdy byl přemístěn k 9. divizi do Trnavy jako duchovní referent. Za jeho službu se mu od vojenských nadřízených dostalo pochvalného uznání, které mu bylo uděleno 8. prosince 1920 Ministerstvem národní obrany. U 9. divize prožil válečné tažení proti Maďarům v roce 1919 i mobilizaci v roce 1921. Dne 15. listopadu 1922 byl přemístěn k pěšímu pluku 23 a byl mu určen okruh působnosti pro posádky v Trnavě, Hlohovci a Leopoldově. Přitom stále zůstával vedoucím duchovní agendy 9. divize. Na tomto místě setrval až do června roku 1925⁴⁸⁷.

⁴⁸¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Hoblík Felix.

⁴⁸² Tamtéž.

⁴⁸³ Tamtéž.

⁴⁸⁴ MOŠTKOVÁ, Marta. *Re: Msgre Dr Felix Hoblík* [elektronická pošta]. Message to: lanka.jiri@gmail.com. 6. dubna 2016, 13:50 [cit. 2016-04-12]. Přepis záznamu elektronické pošty. V majetku autora.

⁴⁸⁵ SMS – Seiner Majestät Schiff, loď Jeho Veličenstva.

⁴⁸⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Hoblík Felix.

⁴⁸⁷ Tamtéž.

Dne 1. července 1925 byl Felix Hoblík přemístěn k 36. oddělení Ministerstva národní obrany v Praze, kde byl dne 25. září 1926 byl povýšen do hodnosti štábní kapitán duchovní. V Praze zůstal do 14. března roku 1927 a poté se vrátil na více jak čtyři roky zpět na Slovensko, a to do Trenčína k pěšímu pluku 17 jako plukovní duchovní. K 1. lednu 1931 byl povýšen do hodnosti major duchovní a v polovině května téhož roku přemístěn do Terezína ke 3. divizi jako duchovní správce divize. V této době byl církevními nadřízenými za své pastorační působení „Limbo ornatus“, tj. vyznamenán děkanským límcem na klerice. V Terezíně setrval až do konce ledna roku 1935, kdy byl opět přemístěn, tentokrát do Hranic na Moravě k 8. divizi, ve funkci přednosta duchovní služby divize. Dne 14. května 1935 Felix Hoblík úspěšně složil předepsanou zkoušku na podplukovníka duchovní služby a k 1. červenci 1936 byl do této hodnosti povýšen⁴⁸⁸.

V Hranicích, kde pravděpodobně i vyučoval na vojenské akademii, setrval necelé dva roky. Když zde Felix Hoblík končil své působení, vydal mu tehdejší hranický velitel brig. gen. Otakar Zahálka vynikající osvědčení, v němž mimo jiné napsal: „*Obnovil jste tradici starých českých vlasteneckých kněží, kteří v našem lidu vychovávali nejlepší vlastnosti člověka, učili jej poctivosti, uvědomělému konání povinností, lásce k vlasti a kteří mu byli příkladem trpělivosti a snášenlivost*“. Hoblík byl poté dne 30. listopadu 1936 přemístěn opět do Trenčína, nyní však na velitelství V. sboru jako katolický duchovní správce sboru. O působení Felixe Hoblíka v Trenčíně vydal svědectví jeho tehdejší představený, divizní gen. Ing. Alois Eliáš. Když se jednalo o Hoblíkově přeložení do Prahy, napsal Eliáš dne 19. března 1938 plk. duch. Metodějovi Kubáňovi: „*Neocenitelná je činnost Dr. Hoblíka, který skromně, bez hluku a bez nároků koná velké dílo pro stát a jeho jednotu. Považoval bych proto za nenahraditelnou škodu, kdybychom z této činnosti Dr. Hoblíka vytrhli*“. Proto Felix Hoblík zůstal na tomto služebním místě a v této funkci až do okupace, kdy byl k 1. září 1939 přeložen do výslužby jako „*jakékoli vojenské služby neschopen*“. V této době pobýval v Přerově na adrese Velká Dlážka č. 55. V Přerově zůstal pravděpodobně po celou dobu okupace. Jako další přechodná adresa je uvedena Bezručova ulice č. 31⁴⁸⁹.

V době své vojenské kariéry v prvorepublikové armádě se usilovně věnoval i svému sebezdokonalování studiem. Na Filosofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě složil 18. března 1924 předběžnou zkoušku z filosofie a pedagogiky, 5. prosince 1928 rigorosní zkoušku z románské a slovanské filosofie, 28. května 1929 rigorosní zkoušku z filosofie a úspěšně promoval 28. května 1929 na doktora filosofie. Své vzdělání doplňoval i po jazykové stránce. Dokonale ovládal slovem i písmem němčinu, dobře hovořil i psal francouzsky, italsky, polsky a slovinsky⁴⁹⁰.

Prakticky okamžitě po osvobození se 22. května 1945 hlásil u prezentační komise Ministerstva národní obrany v Přerově. K 1. únoru 1946 byl povolán do činné služby a přidělen k Vojenskému historickému ústavu v Praze. V této době působil rovněž jako správce vojenských matrik ve Vojenském ústředním archivu. Dne 1. září 1946 byl naposledy přemístěn, a to k Vojenské oblasti 3 jako přednosta katolické duchovní služby. Dne 26. října 1946 byl povýšen do hodnosti plukovník duchovní, a to s účinností od

⁴⁸⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Hoblík Felix.

⁴⁸⁹ Tamtéž.

⁴⁹⁰ Tamtéž.

28. října 1942. Zde setrval do konce prosince 1946. Jeho tehdejší nadřízený jej charakterizoval jako člověka pevného, přímého a ušlechtilého charakteru, který je velmi taktní, snášenlivý a vojensky ukázněný. V hodnocení vyzdvihl jeho výbornou odbornou i všeobecnou erudici a bohaté zkušenosti v oboru vojenské duchovní správy. Hoblík byl v té době již znám jako odborný spisovatel. Jeho nejznámější spis *Důstojník gentleman*⁴⁹¹, který poprvé vyšel v roce 1937 se dočkal v roce 1938 i druhého vydání. Válečná léta se však negativně projevila na jeho zdravotním stavu. Dne 1. ledna 1947 byl plk. duch. Felix Hoblík přeložen do trvalé výslužby. Byl dán k dispozici Vojenské oblasti 3 a veden v evidenci DOV Kroměříž. Jeho bydliště bylo v té době v Přerově, ulice Sadová č. 2. Po svém penzionování nějakou dobu vyučoval v olomouckém arcibiskupském semináři společenskou výchovu. Pater Felix Hoblík byl za své celoživotní pastorační působení jak ve vojenské, tak i v civilní duchovní správě svými církevními nadřízenými jmenován čestným konsistorním radou a biskupským notářem litoměřickým⁴⁹².

V posledních letech svého života žil v Přerově na odpočinku, i když stále vypomáhal v duchovní správě, například zastupoval nemocného kněze v „Cyrilometodějském ústavu pro výchovu úchylných dětí“ ve Skaličce u Hranic. Zde také dne 5. června 1951 ve věku 63 let zemřel. Pohřební obřady proběhly v pátek 8. června v dopoledních hodinách ve Skaličce. Pochován byl ještě ten den odpoledne podle svého přání v hrobě svých rodičů na ústředním hřbitově v Opavě⁴⁹³.

gen. duch. Msgre. ThDr. Adolf HONIG

Adolf Honig se narodil 1. června 1857 v Šumvaldu u Uničova v okrese Olomouc. Podařilo se dohledat jediného sourozence, a to sestru Anežku, provdanou Haškovou. Pamětní kniha obce Šumvald hovoří i o knězi na odpočinku Janu Honigovi, šumvaldském rodákovi, který zemřel 22. října 1922, což mohl být příbuzný Adolfa Honiga, pravděpodobně bratr⁴⁹⁴. V letech 1867 zahájil Adolf Honig studium na státním gymnáziu v Olomouci, které úspěšně ukončil v roce 1875. Pokračoval studiem na císařsko-královské teologické fakultě v Olomouci, kterou úspěšně zakončil v roce 1881, kdy získal titul ThDr. V tomto roce také přijal kněžské svěcení a nastoupil do civilní duchovní správy jako kaplan⁴⁹⁵.

V květnu roku 1892 vstoupil do c. a k. armády jako aktivní důstojník v hodnosti polního kuráta II. třídy, a to do funkce duchovního správce nemocnice č. 12 v Josefově. V době svého působení zde vydal vlastním nákladem pro vojáky c. a k. armády velmi zdařilou, česky psanou modlitební knížku⁴⁹⁶. Z Josefova byl dne 1. září 1901 přeložen do

⁴⁹¹ HOBLÍK, Felix, *Důstojník gentleman. Sbirka přednášek a myšlenek pro vojenské akademiky*. Valašské Meziříčí: Valašská knih – a kamenotiskárna ve Valašském Meziříčí, 1937.

⁴⁹² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Hoblík Felix.

⁴⁹³ Tamtéž.

⁴⁹⁴ Pamětní kniha farnosti Šumbaldské od roku 1897, s. 63. In: *Farnost Šumvald, Dlouhá Loučka a Paseka* [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z: <http://www.farnost.sumvald.cz/kronika>

⁴⁹⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Honig Adolf.

⁴⁹⁶ HONIG, Adolf. *Vojínův přítel čili voják ve svém životě a modlitbě*. Hradec Králové: Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové, 1896.

vojenské nemocnice č. 5 v Brně. Dne 1. května 1902 byl povýšen do hodnosti vrchní polní kurát. V Brně setrval do května roku 1912, kdy byl přemístěn k rakouskému 10. armádnímu sboru do Přemyšlu jako jeho duchovní správce, a to již v hodnosti polního superiora II. třídy. Zde zůstal do října téhož roku, kdy byl přeložen k c. a k. 1. armádnímu sboru v Krakově ve stejné funkci. Působnost 1. sboru zahrnovala západní Halič, Slezsko a severní Moravu. Honig zde sloužil až do vypuknutí první světové války⁴⁹⁷.

V srpnu 1914 byl odeslán na ruský front jako duchovní správce c. a k. IV. armády a v tomto vojenském uskupení sloužil až do posledních válečných dní. Zde byl také dne 1. listopadu 1917 povýšen do hodnosti polní kurát I. třídy. V květnu 1918 byl přeložen k vojenskému velitelství v Krakově, kde se dočkal převratu a jako duchovní správce byl k dispozici československým vojákům, kteří se nacházeli v internaci v zajateckých táborech. S nimi se po vyřešení všech problémů, spojených s odsunem, vrátil zpět do vlasti a od dubna 1919 zahájil tehdy dvašedesátiletý Adolf Honig své působení duchovního správce Zeměbranecké nemocnice v Olomouci. Zde setrval do konce prosince téhož roku a poté byl přeložen k ZVV v Brně jako jeho duchovní správce. Dne 12. ledna 1920 byl povýšen do hodnosti generálního superiora V. hodnostní třídy a o dva měsíce později odešel do zasloužené výslužby⁴⁹⁸. V průběhu vojenské kariéry byl dekorován několika vyznamenáními⁴⁹⁹, mezi jinými dne 19. září 1906 dánským královským rytířským křížem Řádu Dannebrog, jak je uvedeno v aktech dánského královského dvora⁵⁰⁰.

Po ukončení vojenské kariéry působil Honig v civilní duchovní správě v Olomouci. Vypomáhal na mnoha místech diecéze, zpovídal i kázal. Byl nesmírně obětavým knězem a velkým mecenášem své rodné farnosti v Šumvaldu. O tom, jak byl P. Adolf Honig ctěn, svědčí i událost z 10. června 1928, kdy byl za jeho asistence instalován nový šumvaldský duchovní správce P. Bohumil Strommer. Adolf Honig při této příležitosti promluvil ke svým rodákům a nabádal je k důvěře a podpoře nového správce⁵⁰¹. V neděli 6. října 1929 asistoval Honig spolu s děkanem Ferdinandem Alexou arcibiskupovi Leopoldu Prečanovi při svěcení nově postaveného kostela sv. Václava v Suchonicích⁵⁰². V roce 1930 věnoval Honig šumvaldskému kostelu sv. Mikuláše nová paramenta, konkrétně bílé a černé dalmatiky a červený ornát. Tento rok na svátek sv. Mikuláše zde také sloužil slavnou mši svatou. V roce 1932 věnoval Honig na obnovu kostela větší finanční částku a na památku své zemřelé sestry Anežky nechal u zvonařské firmy Manoušek v Brně vyrobit nový zvon o váze 224 kg. Ten spolu s novým

⁴⁹⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Honig Adolf.

⁴⁹⁸ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, s. r. o., 2012, s. 231. ISBN 978-80-970941-0-2.

⁴⁹⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Hoblík Felix.

⁵⁰⁰ JESPERSEN, K. J. V. *Adolf Honig* [elektronická pošta]. Message to: lanka.jiri@gmail.com. 11. dubna 2016, 11:33 [cit. 2016-05-10]. Přepis záznamu elektronické pošty. V majetku autora.

⁵⁰¹ Pamětní kniha farnosti Šumbaldské od roku 1897, s. 63. In: *Farnost Šumvald, Dlouhá Loučka a Paseka* [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z: <http://www.farnost.sumvald.cz/kronika>

⁵⁰² MOLLINOVÁ, Zdeňka. Kostel sv. Václava v Suchonicích. In: *Děkanát Přerov. Římskokatolická farnost Přerov* [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z: <http://www.dekanatprerov.cz/node/2484>

sanktusníkem také dne 16. října 1932 slavnostně požehnal za asistence místního faráře a dalších významných kleriků z Olomoucka⁵⁰³.

Za své pastorační působení byl církevními nadřízenými jmenován komořím papeže Pia XII, konsistorním radou v Olomouci a biskupským notářem Královéhradeckým⁵⁰⁴. Rovněž byl čestným členem Řádu menších bratří kapucínů⁵⁰⁵. Mons. Adolf Honig zemřel dne 7. září 1943 v Olomouci ve věku 86 let⁵⁰⁶.

pplk. duch. Hynek Ignác HUSIČKA

Hynek Husička se narodil 25. července 1880 v Těšetvicích na Moravě, v olomouckém okrese⁵⁰⁷. Po absolvování základního vzdělání na obecné české škole začal studovat na českém gymnáziu v Olomouci, které úspěšně zakončil zkouškou dospělosti 17. července 1900. Poté pokračoval v letech 1900 až 1904 ve studiu na teologické fakultě v Litoměřicích, kde také přijal dne 16. července 1905 kněžské svěcení. Poté ještě studoval několik semestrů na filosofické fakultě české univerzity v Praze, zakončeným absolutoriem. V době svých bohosloveckých studií se stal členem hnutí Katolická moderna a působil v jejím časopiseckém orgánu *Nový život*. Pro ten i překládal zvláště z italštiny, často pod pseudonymem Ignác Zapletal. S vydavatelem a redaktorem katolickým knězem Karlem Dostálem-Lutinovem vedl v letech 1901 až 1906 čilou korespondenci⁵⁰⁸. Po svěcení nastoupil ke službě u civilní duchovní správy a po šest let působil jako výpomocný katecheta na obecných školách, gymnáziu a reálce v Mladé Boleslavi. Dekretem biskupské konsistoře v Litoměřicích ze dne 23. srpna 1905 byl kaplan Husička ustanoven zpovědníkem při chrámu svatého Bonaventury v Mladé Boleslavi. Tuto funkci zastával až do prosince 1911, kdy nastoupil službu aktivního vojenského duchovního⁵⁰⁹.

Do c. a k. armády byl odveden 20. dubna 1901 u okresního doplňovacího velitelství v Olomouci. Jako studentu teologie mu byl povolen odklad nástupu vojenské služby. Ke dni 16. dubna 1906 byl Husička jmenován polním kurátem II. třídy v záloze a zařazen k pěšímu pluku č. 54 v Olomouci jako záložní kaplan mimo činnou službu.

Do aktivní služby nastoupil dne 9. prosince 1911, kdy byl jmenován námořním kurátem IX. hodnostní třídy a zařazen k c. a k. válečnému námořnictvu. Jeho první působiště bylo ve válečném přístavu Pulje⁵¹⁰, kde působil jako katecheta na obecných

⁵⁰³ Pamětní kniha farnosti Šumbaldské od roku 1897, s. 65–78. In: *Farnost Šumvald, Dlouhá Loučka a Paseka* [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z: <http://www.farnost.sumvald.cz/kronika>

⁵⁰⁴ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl XI., s. 68.

⁵⁰⁵ MATĚJKA, Pacifik. *Nekrologium*. In: *Provincie Kapucínů v České republice* [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z: <http://www.kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/provincie/historieprov/613-nekrologium>

⁵⁰⁶ *Zemský archiv v Opavě. Databáze matrik ZA v Opavě. Digitální archiv* [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z: http://repo.archives.cz/zoomify_viewer/index.jsp?actualPage=19&actualImg=188

⁵⁰⁷ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Husička Ignác.

⁵⁰⁸ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl IX., s. 174–175.

⁵⁰⁹ VÚA–VHA Praha. *Fond kvalifikačních listin*. Složka Husička Hynek Ignác.

⁵¹⁰ Dnes přístav Pula v Chorvatsku. *Pula – historie* [online]. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.chorvatsko.cz/istrie/pula.html>

a měšťanských školách válečného námořnictva a současně vypomáhal u námořního superiorátu. Za svého působení v Pulji absolvoval jazykový kurz chorvatštiny a italštiny s dobrým prospěchem⁵¹¹. Kromě těchto dvou jazyků hovořil plynule německy. Dne 11. července 1912 byl odvelen na rok do Šibeniku jako duchovní správce, katecheta a učitel zeměpisu a dějepisu na škole pro námořní poddůstojníky na lodi Schwarzenberg a poté se opět vrátil do Pulje. Dne 20. listopadu 1913 se dostal na moře jako duchovní správce zimní eskadry, a to na bitevní lodi Zrinyi. Zde zůstal i po vypuknutí války a do 4. června 1916 působil jako duchovní správce II. divize bitevních lodí. Jako duchovnímu správci mu byla svěřena zvláštní pocta. Byl dán k dispozici arcivévodovi Ferdinandovi pro jeho cestu po moři do Sarajeva a zpět na vlajkové bitevní lodi c. a k. válečného námořnictva SMS Viribus Unitis⁵¹². Byl rovněž přítomen, když po atentátu Viribus Unitis převážela rakve se zavražděným arcivévodou a jeho chotí Žofií z Metkoviče do Terstu. Husičkova aktivní služba na moři skončila dne 5. června 1916, kdy se vrátil zpět do přístavu Pulje a byl zde zařazen u duchovní správy. Současně vedl kancelářské práce u námořního superiorátu⁵¹³.

Ihned po převratu se přihlásil k činné službě v československé armádě u Československého vojenského zastupitelství v Pulje. Byl přijat a rozkazem Ministerstva národní obrany byl pověřen likvidací bývalého c. a k. námořního superiorátu, jehož archiv ani matriky nedovolila italská vláda převést do Vídně. Zde setrval do konce roku 1919 a poté byl přemístěn k Zemskému vojenskému velitelství pro Slovensko v Bratislavě a ustanoven posádkovým duchovním správcem v Nových Zámčích. Tehdejší posádkový velitel jeho osobnost a službu hodnotil velice příznivě. Napsal, že Ignác Husička má „*usedlý, velmi vážný charakter, velmi skromný a vlídný, velmi úslušný, horlivý ve svých povinnostech s uznání hodnou snahou po uplatnění se pro blaho jiných*“. Toto hodnocení potvrdil i jeho nadřízený po linii vojenských duchovních, vrchní polní superior a referent ZVV pro Slovensko Václav Kudrna. V listopadu 1922 byl Husička přemístěn jako duchovní správce a osvětový referent k pěšímu pluku 25 do Lučence a o měsíc později byl povýšen do hodnosti vrchní polní kurát s odznaky štábního kapitána. Tato hodnost byla v září 1923 přejmenována na štábní kurát. Dalšího povýšení se Ignác Husička dočkal v roce 1925, kdy se stal vrchním kurátem. Téhož roku v červenci byl přemístěn do Trnavy k pěšímu pluku 23, opět jako duchovní správce. Na konci roku 1925 mu byla jeho hodnost vrchní kurát přejmenována na major duchovní. V Trnavě setrval do 14. února roku 1928, kdy byl přemístěn ke katolické skupině I./6. oddělení Ministerstva národní obrany v Praze jako referent a dne 26. dubna byl povýšen do hodnosti podplukovník duchovní služby. Z Prahy byl 16. dubna 1929 přidělen k 7. pěší divizi v Olomouci jako její duchovní správce. K jeho trvalému přemístění na toto místo došlo o dva měsíce později. Od listopadu roku 1930 do března následujícího roku se jeho působnost rozšířila i na 6. pěší divizi. Službu u bojových útvarů ukončil 30. listopadu 1934, kdy byl trvale přidělen

⁵¹¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Husička Hynek Ignác.

⁵¹² PERNES, Jiří a kol. *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526–1918*. Praha: Elka Press, 2003, s. 377–379. ISBN 978-80-902745-5-2.

⁵¹³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Husička Hynek Ignác.

k Zemskému vojenskému velitelství v Praze⁵¹⁴ a k 1. červnu 1935 přeložen do výslužby jako „neschopen polní služby, schopen jen kancelářských nebo dozorčích služeb v zápolí“. Důvodem byl již několik let trvající špatný zdravotní stav. Podle lékařské zprávy Husička onemocněl kornatěním tepen se zvláštním postižením srdečnice a věnčitých tepen s angínovými stavy. Rovněž trpěl vysokým krevním tlakem⁵¹⁵. Ignác Husička v době svého penzionování pobýval ve svém domku se zahradou na Svatém Kopečku u Olomouce⁵¹⁶ a jako záložní kaplan byl dán k dispozici ZVV v Brně. V té době ze své gáže podporoval svou matku a tři nedospělé děti své ovdovělé sestry⁵¹⁷.

Podplukovník ve výslužbě Hynek Ignác Husička zemřel na Svatém Kopečku dne 24. června 1937⁵¹⁸.

kpt. duch. ThDr. Vojtěch JESTŘÍBEK

Vojtěch Jestříbek se narodil 8. července 1903 v Lesních Albrechticích v opavském okrese v rodině Emila Jestříbka. Později se z Lesních Albrechtic přestěhovali do nedalekého Hrabství, kde Emil Jestříbek působil jako vrchní hajný⁵¹⁹.

Základní vzdělání získal v obecné škole v obci Kajlovec, ležící asi 6 km od Lesních Albrechtic. V roce 1915 začal studovat osmileté gymnázium. Sedm tříd absolvoval na českém státním gymnáziu v Opavě, poslední ročník dokončil na gymnáziu v Prostějově. Maturitu úspěšně složil 12. června 1923 a poté se zapsal ke studiu na teologické fakultě v Olomouci. V této době byl 19. března 1925 odveden do čs. armády, ale z důvodu studia mu byl povolen odklad nástupu základní vojenské služby. Bohoslovecká studia zakončil v červnu 1927 s prospěchem dobrým a 5. července téhož roku byl vysvěcen na kněze⁵²⁰.

Dne 1. září 1927 nastoupil v civilní duchovní správě jako kooperátor do Valašské Bystřice a zde setrval do 31. srpna 1927. Odsud byl přeložen do Rožnova pod Radhoštěm, kde sloužil do 1. září 1927 do 31. srpna 1931, opět jako kooperátor. Poslední rok rovněž vyučoval náboženství na rožnovské měšťanské škole. V tomto období byl od 1. října do 24. prosince roku 1928 armádou povolán k vykonání 12 týdenního základního vojenského výcviku u divizní nemocnice 8 v Opavě, v hodnosti vojín v záloze. Na první služební cvičení byl povolán 30. července 1930, opět do opavské vojenské nemocnice, kde strávil čtyři týdny.

Vojtěch Jestříbek nezapomínal ani na své sebevzdělávání. V letech 1928 až 1929 a 1932 až 1933 pokračoval ve svém studiu absolutoriem přírodních věd na přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně⁵²¹.

⁵¹⁴ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Husička Ignác.

⁵¹⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Husička Hynek Ignác.

⁵¹⁶ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl IX., s. 174–175.

⁵¹⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Husička Hynek Ignác.

⁵¹⁸ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl IX., s. 174 – 175.

⁵¹⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Jestříbek Vojtěch.

⁵²⁰ Tamtéž.

⁵²¹ Tamtéž.

Dne 1. září 1931 byl přeložen jako katecheta do Kostelce na Hané. V říjnu téhož roku úspěšně složil profesorskou zkoušku pro vyučování římskokatolického náboženství na českých středních školách. Dne 15. dubna 1932 byl promován na doktora teologie na české Karlově univerzitě v Praze a 22. března následujícího roku vykonal předběžnou zkoušku filosoficko-pedagogickou s dobrým prospěchem. V tomto období vykonal i druhé vojenské služební cvičení, při kterém strávil čtyři červencové týdny roku 1932 u Zemského vojenského velitelství v Brně⁵²².

V této době se již připravoval na dráhu vojenského duchovního a dne 29. července 1932 úspěšně složil zkoušky pro důstojníky duchovní služby v záloze jako velmi dobře způsobilý. Předsedou jeho zkušební komise byl gen. duch. Ignác Medek a jedním ze členů byl škpt. duch. Jaroslav Janák. Jestříbek byl 1. lednu roku 1933 jmenován podporučíkem duch. v záloze a ustanoven k divizní nemocnici 4 v Josefově, kam by měl v případě mobilizace nastoupit, a v prosinci mu bylo prominuto třetí služební cvičení. Jeho působení v kostelecké farnosti skončilo 31. ledna 1935 a následujícího dne nastoupil již jako nadporučík duchovní z povolání ke katolické duchovní správě Zemského vojenského velitelství v Brně. Na tomto služebním místě strávil necelé dva roky a k 30. listopadu 1936 byl přemístěn ke katolické duchovní správě velitelství 12. divize, dislokované v Užhorodě, jako její duchovní správce. Zde byl ke dni 1. dubna 1938 povýšen do hodnosti kapitán duchovní. Jeho nadřízený, pplk. duch. Gustav Šuman, jej v posudku ke kvalifikační listině válečné ze 4. února 1939 hodnotil, že „*ve službě byl přesný, v pastorační činnosti horlivý, uctivý k představeným, k sobě rovným upřímný kamarád*“. Také v odborném posudku pro Katolickou duchovní správu velitelství VI. sboru, datovaném stejný den, napsal, že „*kpt. duch. Dr. Vojtěch Jestříbek je hodným knězem, skromný muž, který své povinnosti koná rád a snaží se četnými přednáškami mezi vojíny co možno nejvíce rozdati ze hřivny svých vědomostí ku prospěchu armády a vlasti*“⁵²³.

Po okupaci republiky a zániku čs. armády přešel Jestříbek do civilní duchovní správy a od 1. září 1939 do 30. června 1951 působil jako profesor náboženství v Havlíčkově Brodě. K 1. březnu 1947 byl jako kapitán duch. v záloze vzat do kmenového stavu VO 2 a dne 15. prosince 1948 byl přemístěn k VO 3. Dobu od 1. července 1951 do 30. listopadu následujícího roku strávil na zdravotní dovolené a následujícího dne nastoupil jako administrátor do Háje u Opavy, kde zůstal do 14. února 1953. Od 15. února 1953 do 14. listopadu 1957 byl mimo službu. Vojtěch Jestříbek byl jedním z mnoha diecézních kněží, internovaných komunistickým režimem v želivském klášteře. Jeho jméno se nachází na pamětní desce v klášterním ambitu⁵²⁴.

Dne 15. listopadu 1957 se opět vrátil do duchovní správy a byl ustanoven administrátorem ve farnosti Linhartovy a administrátorem excurrento ve farnosti Nová Ves (dnes součást Ostravy). Dne 1. června 1965 byl přeložen jako administrátor do Kopřivnice a jeho posledním působištěm byla od 1. července 1969 farnost Větrkovice

⁵²² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Jestříbek Vojtěch.

⁵²³ Tamtéž.

⁵²⁴ Pamětní deska internovaným duchovním. In: *Spolek pro vojenská pietní místa* [online]. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.vets.cz/vpm/6112-pametni-deska-internovany-duchovnim/>

v opavském okrese, kterou spravoval rovněž jako administrátor. Pobýval zde na faře v čísle popisném 73⁵²⁵.

mjr. duch. František Václav JUNEK, O.Cr.

František Václav Junek se narodil 29. května 1887 v Cehnicích č. 90, ve strakonickém okrese. Jeho otec František byl třídním učitelem ve Volenicích a matka Marie, rozená Hrubá, byla v domácnosti. Malého Františka pokřtil den po narození farář Antonín Heiser, pravděpodobně ve farním kostele sv. Petra a Pavla v Paračově. Kmotrou se mu stala sestra jeho matky Josefa Hrubá⁵²⁶.

V roce 1898 nastoupil František Junek ke studiu na vyšší gymnázium v Českých Budějovicích s vyučovací řečí českou, které úspěšně zakončil 3. července 1906 zkouškou dospělosti. Následujícího roku se zapsal na teologickou fakultu pražské české univerzity. Jako bohoslovec byl 22. května 1908 u doplňovacího okresního velitelství v Berouně odveden do c. a k. armády. Dne 16. července 1911 byl Junek vysvěcen na kněze a o deset dní později zakončil své vysokoškolské studium absolutoriem. Po vysvěcení působil do roku 1912 jako katecheta na obecních školách na pražském Žižkově a poté do roku 1914 na městské dívčí škole v Rakovníku. V tomto období byl k 1. lednu 1912 Junek jmenován polním kurátem v záloze a v letech 1913 až 1914 absolvoval vojenský vzdělávací kurs v Berouně⁵²⁷.

Po vypuknutí války byl ke dni 3. srpna 1914 zařazen k posádkové nemocnici č. 4 se sídlem v Linci a již 27. srpna byl vyslán na ruské bojiště k polní nemocnici č. 4/14 jako její duchovní správce. Rovněž byl přechodně přidělen k pěší divizi č. 8. V poli zůstal až do 19. září 1917, kdy se vrátil zpět do vlasti a byl přidělen na necelý rok jako kurát k polnímu superiorátu v Praze. Od 1. června 1918 pak působil jako duchovní správce vojenské nemocnice v Praze VII. Po třech měsících byl přeložen do Uherska k náhradnímu praporu pěšího pluku č. 75, dislokovanému v Debrecíně, jako jeho duchovní správce, a zde se také dočkal převratu. V dramatické válečné době Junek procestoval a podrobně poznal Halič, Černou Horu a Albánii⁵²⁸.

Dne 8. listopadu 1918 složil polní kurát v záloze František Junek na Staroměstském náměstí v Praze přísahu Československé republice a dne 10. listopadu 1918 se přihlásil do činné služby v čs. armádě u vojenské duchovní správy Zemského vojenského velitelství v Praze, které se zároveň stalo jeho prvním působištěm. Stále byl polním kurátem v záloze a teprve dne 1. srpna 1919 byl přeložen do stavu vojenských duchovních z povolání. U Zemského vojenského velitelství setrval do 15. března 1921, kdy byl přemístěn k posádkové nemocnici v Košicích jako její duchovní správce. Konec roku mu však přinesl velkou změnu. Z prostředí vojenské nemocnice byl přemístěn k vyslanectví Republiky Československé ve Vídni do oddělení pro spisovou rozluhu jako

⁵²⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Jestřibek Vojtěch.

⁵²⁶ SOA Třeboň [online]. Digitální archiv. Sběrka matrik jihočeského kraje. Sídlo FÚ: Paračov, kniha 8 (N 1860-1891), snímek 121 [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/6278/121>.

⁵²⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Junek František.

⁵²⁸ Tamtéž.

matriční referent. Ve Vídni byl také 1. listopadu 1922 povýšen do hodnosti vrchní polní kurát s odznaky štábního kapitána. Do Prahy se vrátil až 7. března 1923, kdy byl přidělen k 36a oddělení Ministerstva národní obrany. Jeho hodnost byl ke dni 8. září téhož roku přejmenována na hodnost štábní kurát. Na ministerstvu zůstal do konce června roku 1925 a k 1. červenci byl přemístěn ke katolické duchovní správě Zemského vojenského velitelství v Praze. Hodnost štábní kurát mu byla k 24. prosinci 1926 přejmenována na štábní kapitán duchovní a Junek byl již v této hodnosti dne 15. března následujícího roku přemístěn ke katolické skupině I/6. oddělení duchovního Ministerstva národní obrany v Praze. Byl zde ustanoven jako matriční referent. Na tomto místě byl také 26. listopadu 1928 povýšen do hodnosti major duchovní služby⁵²⁹.

Nadřízenými byl Junek hodnocen velmi pozitivně, jako „výborný vojenský duchovní“ a to po celou dobu jeho aktivní služby. Zvláště byla oceňována jeho „ryzí povaha“, pracovitost a spolehlivost. Junek byl oceněn i církevním nadřízeným. Dekretem arcibiskupského ordinariátu pražského ze dne 14. srpna 1930 mu byl udělen čestný titul arcibiskupský notář⁵³⁰.

Dne 4. června 1932 František Junek úspěšně absolvoval konsistorní farářskou zkoušku. Podle diecézních záznamů bydlel Junek roce 1933 v Praze na Starém Městě, čp. 191⁵³¹. Do výslužby byl Junek přeložen k 1. únoru 1934⁵³² a poté byl podle diecézního katalogu ustanoven administrátorem materialibus v Řevnicích. František Václav Junek zemřel 14. prosince 1934 v Praze 1⁵³³. Pohřben je na řádovém hřbitově v Hloubětíně⁵³⁴.

plk. duch. Msgre. Josef KEPKA

Josef Kepka se narodil 27. února 1872 v Božkově, který je dnes součástí města Plzeň. Základní vzdělání získal Josef Kepka na české obecné škole. V letech 1883 až 1891 absolvoval studium na vyšším gymnáziu s vyučovací řečí českou v Plzni, kde odmaturoval 24. července. Po studiích působil od 28. října 1891 do 31. července 1892 jako pomocný učitel na české obecné škole v Přivětících a po celý následující školní rok 1892/3 v české obecné škole v Doubravce. Dne 14. března 1893 byl odveden do rakouské armády u okresního doplňovacího velitelství v Plzni jako jednoroční dobrovolník. V témže roce pak odjel do Říma, aby zde nastoupil ke studiu na papežské univerzitě. Bohoslovecké studium úspěšně zakončil v roce 1898 a v témže roce byl v Římě dne 5. března vysvěcen na kněze. Po vysvěcení byl jmenován kaplanem v Hněvčevsi u Hradce Králové, kde působil od 25. srpna 1898 do 3. února následujícího roku. Dne 4. února 1899 byl přeložen do Vysokého Mýta jako kaplan a současně jako vojenský výpomocný

⁵²⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Junek František.

⁵³⁰ Tamtéž.

⁵³¹ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L). Heslo Junek František O.Cr., s. 360.

⁵³² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Junek František.

⁵³³ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L). Heslo Junek František O.Cr., s. 360.

⁵³⁴ Rešerše archivních materiálů k postavě Františka Junka O.Cr. Vypracoval KUČERKA, David, 16. listopadu 2016.

duchovní správce. V civilní duchovní správě setrval do konce července 1902 a poté vstoupil do řad vojenských duchovních c. a k. armády⁵³⁵.

Dne 1. srpna 1902 byl jmenován polním kurátem II. třídy a zařazen v duchovním okrsku v Innsbrucku. Po pětileté službě byl ke dni 1. září 1907 přemístěn ke zdejší posádkové nemocnici č. 10. Přesně rok nato byl přeložen již jako duchovní profesor II. třídy do zákopnické kadetní školy se sídlem v dolnorakouském Hainburgu jako učitel a duchovní správce. Zde setrval do konce října 1911 a k 1. listopadu byl přemístěn ke kadetní škole pěšího vojska v Praze, rovněž jako učitel a duchovní správce. Zde byl rovněž dne 1. května 1916 jmenován duchovním profesorem I. třídy. V pražské kadetní škole setrval Kepka do konce války⁵³⁶.

Činnou službu v čs. armádě Kepka nastoupil okamžitě po převratu. Dne 28. října 1918 se přihlásil u Zemského vojenského velitelství v Praze a ke katolické duchovní správě tohoto úřadu také nastoupil. Dne 10. ledna 1919 byl pak přidělen do Košic k Zemskému vojenskému velitelství pro Slovensko jako duchovní referent a přednosta Zemské inspekce válečných hrobů. Již k 1. dubnu téhož roku byl přemístěn ke košické posádkové nemocnici jako její duchovní správce a při tom stále vedl inspektorát válečných hrobů. Bohužel v tomto roce mu lékaři diagnostikovali onemocnění diabetem, což mu však nebránilo v další službě. Dne 2. prosince 1921 byl Kepka povýšen do hodnosti polní superior II. třídy. Tato hodnost byla později přejmenována na podplukovník duchovní. Podle záznamu z roku 1922 byl služebními nadřízenými hodnocen velice kladně a byl uznán způsobilým pro funkci duchovního referenta vyššího velitelství. Velitel divizní nemocnice Antonín Vlach napsal, že Kepka má ustálenou, vážnou povahu s vynikajícími vlohami a schopnostmi. Na toto pozitivní hodnocení měla jistě velký vliv i jeho nadstandardní jazyková vybavenost. Velmi dobře slovem i písmem ovládal němčinu, italštinu, francouzštinu a ruštinu⁵³⁷.

V Košicích pplk. duch. Josef Kepka setrval do konce října roku 1922. Byl poté přemístěn do Českých Budějovic a nastoupil zde jako duchovní správce velitelství 5. divize. Po roce stráveném v jižních Čechách se k 1. prosinci 1923 se vrátil zpět do Prahy ke katolické duchovní správě Zemského vojenského velitelství a 24. června 1925 se stal jejím přednostou. V roce 1926 bylo v Kepkových záznamech uvedeno jako místo pobytu Vysoké Mýto v Pardubickém kraji, nicméně jeho služební místem bylo až do doby jeho penzionování v roce 1935 pražské zemské vojenské velitelství. Zde byl také k 1. květnu 1928 tehdy šestapadesátiletý Kepka povýšen do hodnosti plukovník duchovní⁵³⁸.

Msgre. Josef Kepka byl přítomen slavné mši svaté konané u příležitosti svatováclavských slavností v ranních hodinách 4. července 1929 v chrámu sv. Víta na Pražském hradě. Této slavnosti se zúčastnily více jak tři stovky katolických legionářů z celého světa, kterým po mši požehnal legionářský prapor arcibiskup pražský

⁵³⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kepka Josef.

⁵³⁶ Tamtéž.

⁵³⁷ Tamtéž.

⁵³⁸ Tamtéž.

Dr. František Kordač. Mons. Kepka jako vojenský duchovní byl jednou z významných osobností, které slavnostně přibíjely hřeby do žerdi praporu⁵³⁹.

V době Kepkova působení na Zemském vojenské velitelství v Praze se s ním zřejmě počítalo na místo přednosta duchovního oddělení Ministerstva národní obrany. V tomto postupu ale zabránil tehdejší přednosta gen. duch. Ignác Medek s poukazem na událost, která se stala ještě za Kepkova působení v c. a k. armádě. Podle usnesení meziministerského poradního sboru čj. 2371 z roku 1921 napsal v roce 1915 bývalý ředitel polní konsistoře ve Vídni Leonard Rendl memorandum, které mělo čistě protičeskou tendenci a bylo namířeno proti české inteligenci. Ředitel Rendl byl uznán vinným v souladu s ustanovením § 4 zákona č. 194 Sb. z. a n.⁵⁴⁰. Ve spise bylo prokázáno, že Josef Kepka vědomě dodával k uvedenému memorandu materiály. Generál Medek tedy plně souhlasil s pozitivním hodnocením plk. duch. Kepky, nicméně trval na ponechání v dosavadním služebním místě bez dalšího postupu⁵⁴¹. K 1. lednu roku 1935 byl Josef Kepka přeložen do výslužby a kmenově veden k dispozici ZVV Praha⁵⁴². Od roku 1928 Pobýval podle diecézních záznamů v Praze-Nuslích, Jaromírova 660/16⁵⁴³.

Za jeho věrnou a obětavou službu církvi, armádě a vlasti službu mu byl církevními nadřízenými v roce 1918 udělen titul tajný komoří Jeho Svatosti a stal se čestným konsistorním radou diecéze Trident. Rovněž mu byl v tomto roce udělen papežský kříž „Pro Ecclesia et Pontifice“⁵⁴⁴. I z Ministerstva národní obrany se Kepka dočkal dne 27. června 1923 pochvalného uznání. Zemský vojenský velitel armádní generál Josef Bílý⁵⁴⁵ Kepkovi též udělil pochvalné uznání, a to u příležitosti jeho odchodu z činné vojenské služby za velmi úspěšnou činnost přednosta katolické duchovní služby u ZVV⁵⁴⁶.

V roce 1934 se Kepka stal biskupským notářem královéhradecké diecéze a v roce 1935 byl zvolen čestným kanovníkem Královské kolegiální kapituly vyšehradské. V následujícím roce byl jmenován čestným konsistorním radou královéhradecké diecéze⁵⁴⁷.

⁵³⁹ VEJVAR, Stanislav. Ústřední jednota československých legionářů – katolíků (1924–1937), díl II. In: *Distance. Revue pro kritické myšlení* [online]. Ročník 2003, č. 4, s. 3-4 [cit. 2016-04-30]. Dostupné z: <http://www.distance.cz/rocnik-2003/4-cislo-3/ustredni-jednota-ceskoslovenskych-legionarua---katolikua-1924---1937---dil-ii>

⁵⁴⁰ *Zákon č. 194 ze dne 19. března 1920*, jímž se upravovalo přejímání vojenských gážístů bývalé rakousko-uherské, rakouské a uherské branné moci do branné moci republiky Československé a jímž se upravovaly zaopatřovací nároky bývalých vojenských gážístů, kteří se na československém národě provinili.

⁵⁴¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kepka Josef.

⁵⁴² Tamtéž.

⁵⁴³ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Kepka Josef Mons.

⁵⁴⁴ Tamtéž.

⁵⁴⁵ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, s. r. o., 2012, s. 104. ISBN 978-80-970941-0-2.

⁵⁴⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kepka Josef.

⁵⁴⁷ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Kepka Josef Mons.

Plk. v. v. Msgre. Josef Kepka zemřel na Vyšehradě dne 18. dubna 1938 ve věku 66 let a byl pochován na vyšehradském hřbitově⁵⁴⁸.

genmjr. Dezider KIŠŠ-KALINA

Dezider Kišš se narodil 7. února 1908 v Chynoranech⁵⁴⁹ v trenčínském kraji na Slovensku v rodině továrního strojíka Aladára Vladimíra Kišše (nar. 8. října 1881 v Budapešti) a Kateriny, rozené Sladké (nar. 31. října 1880 v okrese Topoľčany). Dezider měl mladšího bratra Štefana, narozeného 21. října 1911 v Behynciach v okrese Nitra⁵⁵⁰.

Základní vzdělání získal v letech 1914 až 1918 v lidové škole v obci Mýtina Nová Ves a v Nitře. Poté nastoupil na reálné gymnázium v Nitře, odkud později přestoupil do Trnavy. Středoškolské vzdělání ukončil 7. června 1926 maturitou. V té době těžce onemocněl jeho otec, byl upoután po 18 měsících na lůžko a v důsledku toho ztratil zaměstnání. Aby mohl Kišš dále studovat i ve svízelných finančních poměrech, ve kterých se rodina nyní nacházela, a také, jak se sám vyjádřil, na nátlak rodičů se přihlásil ke studiu teologie. Čtyři roky strávil studiem bohosloví v Malém semináři v Nitře a na Katolické teologické fakultě v Praze. Studium úspěšně zakončil absolutoriem dne 23. června 1930 s výtečným prospěchem. Během pražských studií se seznámil s marxleninským učením, které jej hluboce oslovilo. V průběhu bohosloveckých studií byl dne 2. března 1928 odveden do čs. armády u doplňovacího okresního velitelství v Nitře a dne 1. října 1930 byl povolán k vykonání 12 týdenního vojenského výcviku u divizní nemocnice 1 v Praze na Karlově náměstí⁵⁵¹.

Po kněžském svěcení dne 29. června 1930⁵⁵² a ukončení studií byl inkardinován do Nitranské diecéze a nastoupil do civilní duchovní správy, kde sloužil jako výpomocný duchovní v trenčínském a žilinském kraji v obcích Horný Hričov, Dolná Súča, Raková, Rosina, Čadca, Varín a Dolná Tižina. V té době se naplno projevilo jeho silně levicově zaměřené smýšlení, které mu přinášelo konflikty s církevními nadřízenými. Například v obci Rosina v roce 1933 podle vlastních slov doslova „rozbil protikomunistickou schůzi“, což mu přineslo okamžité přeložení do Čadce. Dne 18. prosince 1934 se podrobil zkoušce pro důstojníky duchovní služby v záloze, kterou absolvoval s výtečným prospěchem a k 1. lednu 1935 byl jmenován podporučíkem duchovním v záloze. Vzhledem k narůstajícím konfliktům s diecézními představenými se přihlásil k vojenské duchovní správě čs. armády u Ministerstva národní obrany v Praze. Tuto jeho žádost mu biskupský úřad jako nepohodlnému duchovnímu promptně potvrdil a doporučil⁵⁵³.

⁵⁴⁸ Z historického kalendáře na duben 2008. In: *Tiskové středisko české biskupské konference* [online]. [cit. 2016-04-30]. Dostupné z: <http://old.tisk.cirkev.cz/historicky-kalendar/z-historickeho-kalendare-na-duben-2008.html>

⁵⁴⁹ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Kišš Dezider.

⁵⁵⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kišš Dezider.

⁵⁵¹ Tamtéž.

⁵⁵² *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Kišš Dezider.

⁵⁵³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kišš Dezider.

Do aktivní služby v československé armádě nastoupil 1. února 1935 v hodnosti nadporučík duchovní, a to k Zemskému vojenskému velitelství v Praze jako referent duchovní služby. Dne 30. listopadu 1936 byl přemístěn ke sborové nemocnici 1, sídlící tehdy ještě v objektech na Karlově náměstí, a po necelých dvou letech v dubnu 1938 byl povýšený do hodnosti kapitán duchovní služby. Podle církevních záznamů v této době pobýval na adrese Praha X, Palackého 463/103⁵⁵⁴.

Po okupaci a rozbití Československé republiky byl Kišš ke dni 17. března 1939 propuštěn z činné vojenské služby a vrátil se zpět na Slovensko. Zde k 31. březnu nastoupil k velitelství V. sboru v Trenčíně. Měsíc nato byl přeložen k posádkovému velitelství v Nitře a 30. května téhož roku mu byla přiznána hodnost setník duchovní služby. V této hodnosti byl Kišš v polovině května 1940 přemístěn k ministerstvu národní obrany v Bratislavě a k 1. červenci povýšen do hodnosti major duchovní služby. Poté, co nacistické Německo zahájilo operaci Barbarossa a napadlo bez vyhlášení války Sovětský svaz, byl Kišš 12. srpna 1941 byl vyslán na čtvrt roku do bojových pozic na východní frontu k velitelství Armádní skupiny „Ladislav“. Po návratu do Bratislavy byl opět zařazen k ministerstvu národní obrany a k 1. lednu 1942 byl povýšen do hodnosti podplukovník duchovní služby. V této hodnosti byl Kišš od 20. března téhož roku ustanovený k údržbě válečných hrobů Slovenské armády. Po měsíci byl znovu vyslán na východní frontu k velitelství Rychlé divize, kde mimo jiné také odpovídal za péči o válečné hroby, a to ve Lvově, Lipovci a Mariupoli. Zpět k MNO do Bratislavy se vrátil koncem listopadu 1942 a od 11. března následujícího roku se zde stal zástupcem přednosty personálního odboru. V této funkci setrval rok a k 20. dubnu 1944 se stal přednostou informační kanceláře MNO⁵⁵⁵.

Dezider Kišš se již v roce 1942 aktivně zapojil do protifašistického odboje a úspěšně pro něj získával spolupracovníky, zvláště z řad armády, policie a četnictva. Byl v úzkém kontaktu s ilegálními skupinami „Flora“ a „Justícia“ a s pplk. gšt. Jánem Golianem, Gustávem Husákem a Antonem Rašlou. V květnu roku 1944 byl Vojenským ústředím Slovenské národní rady pověřen přípravou ozbrojeného povstání v Bratislavě a později i řízením aktivit slovenské armády na celém území jihozápadního Slovenska. Po vypuknutí Slovenského národního povstání v srpnu 1944 opustil Kišš Bratislavu a přesunul se do Banské Bystrice. Cestou se snažil získat vojenské posádky pro povstání, avšak úspěch zaznamenal pouze v Trnavě a Topoľčanech. Počátkem září byl pověřen velením pěšímu pluku 1, s nímž se zúčastnil bojů u Žarnovice a Zlatých Moravců. V této době v povstalecké Banské Bystrici vstoupil Dezider Kišš do Komunistické strany Slovenska. Několik dní poté, když byla povstalecká armáda reorganizována, převzal Kišš velení praporu „Dunaj“ u 3. taktické skupiny a krátce nato, již koncem září, byl ustanoven přednostou osobního oddělení 1. československé armády na Slovensku a k 1. říjnu povýšen do hodnosti plukovník pěchoty⁵⁵⁶. Po ústupu povstalců do hor působil od 31. října 1944 do 12. února 1945 u 2. československé samostatné paradesantní brigády

⁵⁵⁴ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Kišš Dezider.

⁵⁵⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kišš Dezider.

⁵⁵⁶ MINAŘÍK, Pavel. Vaše dotazy. Dotaz č. 1376. In: *Československé vojenství* [online]. [cit. 2016-04-30]. Dostupné z: http://vojenstvi.cz/vasedotazy_92.htm

a jako zpravodajský důstojník a zástupce velitele se zúčastnil bojů v prostoru Nízkých Tater a rovněž pověstného „pochodu smrti“ přes Chabenec⁵⁵⁷. V této době byl Vojenským soudem v Bratislavě v nepřítomnosti odsouzen k trestu smrti provazem za zločiny úkladů o republiku a zběhnutí a na jeho hlavu byla vypsána odměna. Poté přešel k Nitranské partizánské brigádě a s tímto uskupením přešel sovětsko-německou frontu u obcí Orovnica a Tekovská Breznica. V polovině března se vrátil na osvobozené slovenské území, stal se velitelem posádky v Košicích a v květnu přešel do Prahy, kde byl ustanoven přednostou osobního oddělení MNO⁵⁵⁸.

Dezider Kišš se 21. července 1945 oženil s Jozefinou Kalinovou⁵⁵⁹ a přijal její příjmení⁵⁶⁰. Jozefína měla z předešlých manželství syna Alfonze a dvě dcery, Máriu a Katarínu, které si Dezider, již jako Kalina, osvojil. V roce 1947 se Deziderovi a Jozefině narodil syn Ivan⁵⁶¹.

Dezider Kalina byl v září 1945 vyslán do Kurzu pro velitele vojskových těles a po jeho absolvování působil od března 1946 na velitelství 4. oblasti v Bratislavě. Zde setrval do února následujícího roku, kdy byl přemístěn do Žiliny k pěšímu praporu 41 jako jeho velitel. V září roku 1948 byl vyslán do Kurzu vyšších velitelů a v květnu následujícího roku byl ustanoven velitelem 9. pěší divize, dislokované v Trenčíně⁵⁶².

K 1. říjnu 1950 byl Kalina povýšen do hodnosti brigádní generál, avšak již necelý rok poté, dne 1. srpna 1951 byl náhle a neočekávaně propuštěn z armády bez jakýchkoli nároků. A to přesto, že jeho celkové hodnocení vojenské služby bylo vždy vynikající. Do poválečné československé armády byl přijat s výtečnou kvalifikací a ve službě vojenského duchovního byl charakterizován jako svědomitý, spolehlivý, velmi iniciativní a nadmíru zodpovědný. Rovněž po roce 1945 již jako armádní důstojník byl hodnocen velmi dobře. V roce 1949 byl posuzován jako velmi spolehlivý, vyspělý, s velmi dobrými osobními vlastnostmi. Všechna písemná hodnocení byla v každém směru velmi dobrá. Je otázkou, co změnilo náhled nadřízených na jeho osobu, protože jeho propuštění z armády bylo zdůvodněno, mírně řečeno, účelově. Obsah hodnocení se prudce změnil po jeho povýšení do generálské hodnosti. Kalina měl být po dobu bohosloveckého studia miláčkem Jozefa Tisa. V důvodové zprávě mu bylo vyčteno, že byl před vstupem do armády kaplanem a že měl i nadále mnoho známých mezi klérem, z nichž mnozí jej prý považovali za intrikána a člověka schopného zradit. Dále bylo uvedeno, že v roce 1938 působil jako vojenský duchovní v Nitře, kde měl vystupovat jako vyznavač Tisova režimu

⁵⁵⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kišš Dezider.

⁵⁵⁸ MINAŘÍK, Pavel. Vaše dotazy. Dotaz č. 1376. In: *Československé vojenství* [online]. [cit. 2016-04-30]. Dostupné z: http://vojenstvi.cz/vasedotazy_92.htm

⁵⁵⁹ Jozefína Klára Kalinová, roz. Levkovičová (Lefkovičová), nar. 1. listopadu 1908 v Betlanovcích v okrese Spišská Nová Ves, vdova po Jánovi Solčányim, po druhém ovdovění musela brát různá těžká zaměstnání. Před sňatkem s Deziderem Kiššem pracovala jako vedoucí obchodu u firmy Křenek v Nitře. Zemřela roku 1975 v Trnavě. VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kišš Dezider.

⁵⁶⁰ Změna příjmení mu byla povolena v září 1945. VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kišš Dezider.

⁵⁶¹ Ing. Alfonz Kalina, roz. Solčányi, nar. 1934, zemřel v roce 1990 na Slovensku. Mária Kalinová, provdaná Truncová, nar. 1942, pobyt na Slovensku. MUDr. Katarína Kalinová, provdaná Jansová, nar. 1944, pobyt v Olomouci, Česká republika. MUDr. Ivan Kalina, nar. 1947, pobyt Německo. VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kišš Dezider.

⁵⁶² MINAŘÍK, Pavel. Vaše dotazy. Dotaz č. 1376. In: *Československé vojenství* [online]. [cit. 2016-04-30]. Dostupné z: http://vojenstvi.cz/vasedotazy_92.htm

a Hlinkových gard. Tato a další, mnohem závažnější obvinění, která byla použita jako důvod ke Kalinovu propuštění, však nebyla důkazně nikterak podložena a z velké části spočívala prokazatelně na křivých obviněních. Navíc velká část argumentů, týkající se jeho kněžské minulosti, byly okolnosti jeho nadřazeným po celou dobu jeho služby dobře známy, jak ve své závěrečné zprávě uvedla rehabilitační komise ministerstva národní obrany v šedesátých letech. Její členové jednomyslně konstatovali, že se jednalo o rehabilitační případ a zjevnou diskriminaci odbojáře. Jedna věc je ale z dokumentů zřejmá – Dezider Kišš-Kalina se nikdy „*nevypořádal s náboženskou otázkou*“ podle vzoru a požadavku komunistické strany. Například v posudku velitele Nejvyššího vojenské akademie z roku 1949 je psáno, že „*má však ještě náboženské předsudky a není politicky dosti nekompromisní*“⁵⁶³.

Válečná činnost Dezidera Kaliny byla ohodnocena 24 slovenskými, československými i spojeneckými řády a medailemi. V době služby Slovenskému štátu obdržel tato vyznamenání: Památná medaila, Medaila za hrdinství 3. stupně, Řád sv. Sávu V. třídy královstva Juhoslávie, Kříž odboja 4. stupně, Památný odznak 1. stupně a Vojenský vítězný kříž 4. třídy. Poválečná československá armáda jej vyznamenala Řádem SNP II. třídy, československou medailí Za chrabrost, československou medailí Za zásluhy I. stupně a Řádem 25. února II. třídy. Sovětská armáda jej odměnila řádem „Za poběhu nad Germanijej“ atd⁵⁶⁴.

V době svého propuštění z armády byl Kišš-Kalina již delší dobu vážně nemocen, trpěl srdečním onemocněním a vysokým tlakem⁵⁶⁵. Začal pracovat v Trnavě nejprve jako dělník u Stavokombinátu, poté na okresním sekretariátu Československé červeného kříže a jako úředník v cukrovaru. V té době pobýval na adrese Trnava, Tolstého ulice č. 21. V prosinci roku 1953 odešel do předčasného důchodu⁵⁶⁶. Dne 29. července 1954⁵⁶⁷ Dezider Kišš-Kalina ve věku pouhých 46 let zemřel⁵⁶⁸. Podle sdělení Tiskové a informační služby Ministerstva obrany České republiky zemřel Kalina na následky zranění při výslechu příslušníky StB⁵⁶⁹.

Kalinova dcera Katarína vzpomíná, že v roce 1951, v době stalinistických represí, byl její otec bez nároků propuštěn z armády, rodina se musela okamžitě vystěhovat z bytu a nikdo se s nimi nechtěl kompromitovat. Dezider Kalina mohl vykonávat pouze manuální zaměstnání, a i ta musel často střídat. Všichni členové rodiny byli sledováni a již poslední rok s nimi ve služební vile bydlel sovětský důstojník se svými lidmi, podle dalších zpráv lidé od NKVD a KGB. Ti rodinu stále sledovali a někteří z nich dokonce doprovázeli i děti do školy. Kalina byl opakovaně předváděn k výslechům, po kterých

⁵⁶³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kišš Dezider.

⁵⁶⁴ Tamtéž.

⁵⁶⁵ Tamtéž.

⁵⁶⁶ MINAŘÍK, Pavel. Vaše dotazy. Dotaz č. 1376. In: *Československé vojenství* [online]. [cit. 2016-04-30]. Dostupné z: http://vojenstvi.cz/vasedotazy_92.htm

⁵⁶⁷ Výpis z knihy úmrtí Místního národního výboru v Trnavě ze dne 6. srpna 1954, zn. 310/1954.

⁵⁶⁸ Na desce hrobu Dezidera Kaliny je uvedeno datum úmrtí 31. července 1954. BARABÁS, Ladislav. Hrob Dezider Kalina. In: *Spolek pro vojenská pietní místa* [online]. Přidáno 20.10.2013 [cit. 2016-05-04]. Dostupné z: <http://www.vets.cz/vpm/15055-hrob-dezider-kalina/>

⁵⁶⁹ Sdělení Tiskové a informační služby Ministerstva obrany České republiky ze dne 27. října 2009 pro udělení resortních vyznamenání. In: *Tisková a informační služba Ministerstva obrany* [online]. Vydáno 27. 10. 2009 [cit. 2016-05-04]. Dostupné z: www.army.cz/images/id_13001_14000/13339/0211.doc

upadal do bezvědomí. Po jednom takovém výslechu byl v bezvědomí vyhozen z Tatraplánu u domu, kde jej našly jeho děti a ty jej křísily. Vše vyvrcholilo v červenci roku 1954 výslechem, který měl fatální následky, a který byl podle informací, získaných Kalinovou manželkou Jozefou, veden v ruštině. Kalina při něm utrpěl krvácení do mozku a následně zemřel v trnavské nemocnici 29. července. Již do dvou dnů byl pohřben, sice s vojenskými poctami, ale úmrtní list rodina nikdy nedostala⁵⁷⁰.

polní superior František KNAP

František Knap se narodil 17. dubna 1870 v obci Valdov, která je dnes součástí Nové Paky v jičínském okrese. Obecnou školu navštěvoval v Bělé u Pecky, v Jičínském okrese. Poté absolvoval osmileté české gymnázium s maturitou. Poté se zapsal na vyšší bohoslovecké učiliště v Hradci Králové, které úspěšně zakončil v roce 1893. V době svých bohosloveckých studií byl v březnu 1892 odveden do c. a k. armády a zařazen do náhradní zálohy. Kněžské svěcení přijal 25. července 1893 a byl inkardinován do královéhradecké diecéze⁵⁷¹. Následných osm let strávil v civilní duchovní správě⁵⁷².

Do c. a k. armády vstoupil 21. září 1901. Do 1. prosince 1903 sloužil u vojenského farního úřadu v Praze a poté byl přemístěn do vojenské nemocnice v rakouském Linci jako vojenský kurát. Do jeho péče byly zahrnuty i české pluky ve Welsu, ležícím asi 35 km od Lince. Zde setrval do konce dubna 1906 a od 1. května tohoto roku do 7. prosince 1908 sloužil v přístavním městě Kotoru v Dalmácii. Poté byl přemístěn do města Nevesinje v Hercegovině a zde setrval do 1. března 1910. Poté se vrátil zpět do Dalmácie. Po devítiměsíční službě se z Balkánu přesunul do Čech a od 15. prosince 1910 do 1. srpna 1914 sloužil jako vojenský kurát u polního superiorátu a posádkové nemocnice č. 13 v Terezíně⁵⁷³.

Po vypuknutí války byl Knap ustanoven polním kurátem při polní nemocnici č. 1/9. Dne 21. května 1915 byl přemístěn do Haliče na východoevropské bojiště k 10. pěší divizi jako divizní farář a zde byl v listopadu téhož roku povýšen do hodnosti vrchní polní kurát. Od 22. listopadu 1916 do 27. ledna 1917 byl duchovním správcem nemocnice Červeného kříže a vojenské posádky v Terstu a odsud byl dne 21. února 1917 přemístěn do Cetinje v Černé Hoře jako správce polního superiorátu vojenského generálního guvernora. Zde setrval do 16. října 1918, kdy Černou Horu opustil a po několikadenní cestě se 28. října se vrátil do Čech⁵⁷⁴.

Do činné služby v československé armádě se přihlásil 4. listopadu 1918 u Zemského vojenského velitelství v Praze a byl zařazen ke generálnímu superiorátu v Praze jako zástupce generálního superiora Msgre. Antonína Voneše. O čtyři dny později na Staroměstském náměstí v Praze vykonal slavnostní vojenskou přísahu československé

⁵⁷⁰ JANSOVÁ, Katarína. *Osobní dopis na Ústav pro studium totalitních režimů*, ze dne 31. března 2008. Opis v archivu autora.

⁵⁷¹ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Knap František.

⁵⁷² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Knap František.

⁵⁷³ Tamtéž.

⁵⁷⁴ Tamtéž.

republice. V té době pobýval na Smíchově, Královská třída č. 54. Jeho služební hodnocení byla velmi příznivá. Například za období 24. listopadu 1918 do září 1919 o něm jeho přímý nadřízený Msgre. Voneš napsal, že má „čestný, přímý, otevřený pevný charakter, rozhodné energické vůle, veselé povahy, v chování vždy správný, velice inteligentní, vzdělaný a pokrokový kněz. Ve službě velmi přesný, horlivý, spolehlivý. Ve všech oborech jak duchovní správy, tak vedení kancelářské služby vynikající pracovník. Spravedlivý a energicky, dovede sobě zjednat úcty a vážnosti a vlivu na podřízené. Jest způsobilý ku vedení nejvyššího úřadu voj. duchovenstva“⁵⁷⁵.

Dne 1. května 1919 byl František Knap povýšen do hodnosti polní superior (podplukovník)⁵⁷⁶. Ve schematismu branné moci je polní superior II. třídy František Knap uveden ještě v roce 1922 jako zástupce přednosta katolické skupiny Odboru všeobecně vojenského MNO, polního superiora I. třídy Dr. Josefa Bomberý⁵⁷⁷.

V záznamech diecézního katalogu z roku 1919 je uvedeno, že František Knap byl ustanoven čestným konsistorním radou v diecézi Mostar-Duvno-Trebinje v Bosně a Hercegovině a dále čestným kanovníkem metropolitního kostela v černohorském Baru. Dále se zde můžeme dočíst, že podle záznamů z roku 1928–1937 bydlel Knap v Praze na Smíchově, na adrese Zborovská 1118/54. František Knap zemřel 15. prosince 1936⁵⁷⁸.

polní superior Karel KOLÍSEK

Karel Kolísek se narodil 16. listopadu 1872 v Protivanově, čp. 40, okr. Boskovice, v rodině tkalce a podomního holiče Františka a Marianny, rozené Kejíkové. Pocházel ze dvanácti dětí⁵⁷⁹. V Protivanově také vychodil českou obecnou školu. V letech 1885 až 1893 studoval na vyšším gymnáziu s maturitou s vyučovací řečí českou v Brně a poté od roku 1893 do 1897 teologii na diecézním teologickém učilišti v Brně. Kněžské svěcení přijal dne 26. července 1897. Po svěcení byl inkardinován do brněnské diecéze, kde působil od 15. září 1897 do 31. října 1901 jako kaplan v civilní správě. V průběhu bohosloveckých studií byl odveden do rakousko-uherské armády u doplňovacího okresního velitelství v Brně a k 1. březnu 1898 byl jmenován vojenským kurátem v záloze⁵⁸⁰.

⁵⁷⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Knap František.

⁵⁷⁶ Tamtéž.

⁵⁷⁷ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročník 1922.

⁵⁷⁸ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I. – Almanach (A–L), heslo Knap František.

⁵⁷⁹ Otec František Kolísek se narodil 14. srpna 1819 v Protivanově jako syn domkaře. Byl to výtečný kúrový trumpetista, kostelní zpěvák a lidový písmák. Onemocněl tuberkulózou, na kterou 6. září 1883 zemřel. Dočkal se však ještě primice svého nejstaršího syna Františka, který také otce 8. září pohřbíval. Matka Marianna, rozená Kejíková, se narodila 24. března 1834 v Protivanově jako dcera domkaře. Rodiče se vzali 14. října 1851 v Protivanově. Narodilo se jim dvanáct dětí, z nichž šest synů se stalo kněžími. Při příležitosti vysvěcení šestého syna Jana v roce 1898 se matce dostalo pochvalného uznání od císaře Františka Josefa a na Velikonoce roku 1905 jí papež Pisu X. poslal stříbrnou medaili. Marianna zemřela 22. března 1905 v Brně, pohřbena je v Protivanově se svým manželem. I jí pohřbil syn František. MENŠÍKOVÁ, Miroslava. P. Karel Kolísek. In: *Encyklopedie dějin města Brna* [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=19825

⁵⁸⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kolísek Karel.

Dne 1. listopadu 1901 nastoupil do c. a k. armády jako aktivní vojenský kurát a byl zařazen k 8. sborovému velitelství v Praze. Zde setrval do konce června roku 1903 a k 1. červenci byl jmenován duchovním profesorem na pěší kadetní škole ve Štýrském Hradci. Nezapomínal ani na své sebevzdělávání a v letech 1901 až 1903 absolvoval čtyři semestry filosofické fakulty české univerzity v Praze, následně pak v letech 1903 až 1905 čtyři semestry filosofické fakulty německé univerzity ve Štýrském Hradci jako řádný posluchač s absolutoriem⁵⁸¹.

Po vypuknutí 1. světové války byl vyslán do pole na ruské bojiště. Jako polní kurát působil od 4. srpna 1914 do 13. června 1918 u vrchního etapního armádního velitelství jako duchovní správce. Zde byl začátkem listopadu 1915 povýšen do hodnosti vrchní polní kurát. Od března do dubna roku 1916 působil rovněž u pěšího pluku č. 84 jako misijní duchovní pro české vojáky. Od 8. do 30. září 1917 byl odvelen na italské bojiště jako duchovní správce pro české a slovenské vojáky. V době od začátku března do konce dubna 1918 působil jako misijní vojenský duchovní v táborech navrátilců ve Volyňsku, Haliči, Bukovině, Uhrách, Sedmihradech a Rumunsku. Dne 14. června 1918 byl z pole přemístěn ke 4. generálnímu velitelství, dislokovanému ve Lvově, jako správce polního superiorátu. Zde setrval do konce války a dočkal se zde převratu. Rozkaz k návratu dostala jednotka hned 28. října⁵⁸².

Návrat do vlasti se ale kvůli ukrajinsko-polským bojům protáhl na skoro měsíční cestu. Vojáci se dostali domů až 21. listopadu 1918 a Kolísek se následujícího dne přihlásil do činné služby v čs. armádě u vrchní vojenské duchovní správy pro Moravu v Brně. Na následky válečných útrap a náročné cesty však onemocněl a jeho stav si vyžádal krátkou rekonvalescenci. Tedy až v polovině ledna 1919 nastoupil jako duchovní referent pro čs. brannou moc na Slovensku a správce čs. vojenské duchovní správy na Slovensku u vrchního velitelství čs. vojsk. Jeho přímými nadřízenými tehdy byli generál Piccione a major František Materna, přednosta etapního oddělení. Zde také v březnu složil přísahu čs. republice⁵⁸³.

Dne 1. dubna 1919 byl přidělen jako duchovní referent k Zemskému vojenskému velitelství pro Slovensko se sídlem v Košicích, později pak v Žilině. Zde byl k 1. květnu povýšen do hodnosti polní superior II. třídy, což odpovídalo armádní hodnosti podplukovník. Jeho nadřízeným na této součásti byl generál Schöbl⁵⁸⁴. U ZVV setrval do 16. července 1919. Následujícího dne byl přidělen jako duchovní referent pro sbor západní skupiny slovenské armády v Trenčíně a Piešťanech, kde působil pod velením generála Mittelhausera a plukovníka Maxmiliána Krajczy⁵⁸⁵, velitele etapního oddělení západní slovenské skupiny, se kterým se Kolísek zúčastnil bojových operací v rámci maďarsko-československé války na západním a středním Slovensku. Zde setrval do 15. listopadu 1919⁵⁸⁶.

⁵⁸¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kolísek Karel.

⁵⁸² Tamtéž.

⁵⁸³ Tamtéž.

⁵⁸⁴ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 579–580. ISBN 978-80-7277-256-2.

⁵⁸⁵ Tamtéž, s. 346.

⁵⁸⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kolísek Karel.

Dne 16. listopadu téhož roku byl přemístěn do Brna jako katolický duchovní správce a referent Zemského vojenského velitelství pro Moravu a Slezsko pod velením generála Podhajského. Dne 14. ledna 1920 se ale vrátil zpět na Slovensko a byl zařazen jako katolický duchovní správce a referent Zemského vojenského velitelství pro Slovensko v Bratislavě, kterému velel generál Mittelhauser. Zde setrval do 30. září 1921. Po necelých dvou letech se tedy Kolísek vrátil do Čech a nastoupil jako duchovní správce a referent k Zemskému vojenskému velitelství v Praze. Zde působil do konce října 1923 a k 1. listopadu, ve svých 51 letech a po dvaadvacetileté úspěšné službě vojenského duchovního, byl přeložen do výslužby⁵⁸⁷.

Všichni jeho vojenští představitelé mu vydávali skvělé reference. Karel Kolísek byl rovněž velmi dobře jazykově vybaven. Ovládal němčinu, francouzštinu, italštinu a částečně angličtinu. Dlouhá léta byl rovněž redaktorem mariánského měsíčníku *Růže lurdská*⁵⁸⁸.

Pplk. duch. v. v. Karel Kolísek zemřel 25. února 1947 v Brně⁵⁸⁹.

plk. duch. František KOVALČÍK

František Kovalčík se narodil 2. února 1890 ve Spišské Nové Vsi, v rodině továrního dělníka Michala Kovalčíka a Žofie, rozené Bartošové. Jeho otec byl zaměstnán v Ružomberku. Zde také navštěvoval František v letech 1896 až 1901 pět tříd obecné školy s vyučovacím jazykem maďarským a poté zde rovněž nastoupil ke studiu na maďarské gymnázium. V roce 1906 pokračoval v gymnaziálním studiu v Miláně, zde již v řeči italské a v latině. Zůstal v Itálii a roku 1909 zde navázal vysokoškolským studiem filosofie a teologie. V roce 1916 se vrátil na Slovensko do biskupského semináře v Košicích, kde studium a kněžskou přípravu následujícího roku ukončil. V prosinci 1917 také absolvoval dodatečnou maturitu na maďarském gymnáziu v Košicích. Vzhledem k tomuto pestrému průběhu studijního života Kovalčík velmi dobře hovořil, samozřejmě krom rodné slovenštiny, maďarsky, italsky, latinsky a německy. Na kněze byl vysvěcen 20. ledna 1918. V průběhu svých vysokoškolských studií v Itálii byl Kovalčík 5. února 1913 na rakouském konsulátu v Miláně odveden do náhradní zálohy c. a k. armády. Od 21. ledna do 15. března téhož roku působil v civilní duchovní správě v Nižném Šebeši⁵⁹⁰.

Dne 16. března 1918 byl povolán do armády a nastoupil činnou službu v hodnosti polní kurát v záloze k pěšímu pluku č. 67 do města Nyíregyháza v severovýchodním Maďarsku jako duchovní správce vojenské nemocnice. Již po jednom měsíci byl ale přemístěn do posádkové nemocnice v Košicích, opět jako její duchovní správce, kde setrval do 4. listopadu 1918. Po převratu se vrátil do civilní duchovní správy a od

⁵⁸⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kolísek Karel.

⁵⁸⁸ Tamtéž.

⁵⁸⁹ P. Karel Kolísek. Osobnosti. In: *Encyklopedie dějin města Brna* [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=19825

⁵⁹⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kovalčík František.

5. listopadu 1918 do 13. března 1919 působil v Humenném jako kaplan a učitel náboženství na veřejných školách⁵⁹¹.

Do čs. armády se Kovalčík přihlásil již 20. ledna 1919 u referenta vojenské duchovní správy pro Slovensko vrchního polního kuráta Karla Kolíska v Žilině. Činnou službu nastoupil ve své dosavadní vojenské hodnosti polní kurát v záloze 14. března téhož roku, a to k pěšímu pluku č. 14 v Prešově. Byl přidělen k oddílové nemocnici skupiny „Hennoque“ a k prešovské posádce jako její duchovní správce. Za jeho působení u Východní skupiny na Slovensku obdržel 21. listopadu 1919 „Pochvalné uznání za výborně konanou vojenskou službu na Slovensku“ od etapního oddělení Východní skupiny⁵⁹².

Do kategorie vojenských duchovních z povolání byl Kovalčík přeložen k 1. lednu 1920 a do svazku čs. armády byl přijat koncem října téhož roku. Dnem 1. dubna 1923 byl přemístěn k 1. divizi se sídlem v Praze jako duchovní správce, kde setrval do konce dubna následujícího roku. Zde byl také v srpnu 1923 povýšen do hodnosti kurát I. třídy. V této hodnosti byl 1. května 1924 přemístěn do Bratislavy k Zemskému vojenskému velitelství jako přidělený důstojník ke katolické vojenské správě ZVV⁵⁹³.

V polovině dubna 1935 byl Kovalčík v hodnosti štábní kapitán duchovní kmenově přemístěn k 10. divizi se sídlem v Banské Bystrici, nicméně byl ponechán v dosavadním přidělení u ZVV Bratislava jako přidělený důstojník ke katolické duchovní správě ZVV. Zde byl k 1. červenci 1935 povýšen do hodnosti major duchovní. V této pozici setrval do konce listopadu 1936, kdy byl přemístěn k 9. divizi, jejíž velitelství se dva měsíce předtím přesunulo z Turčianského Svätého Martina do Bratislavy, a služebně přidělen k nadřízenému stupni, k VII. sboru, dislokovanému rovněž v Bratislavě, jako jeho duchovní správce. V lednu roku 1938 Kovalčík úspěšně složil zkoušku na podplukovníka duchovní služby jako „způsobilý“ a k 1. červenci 1938 byl také do této hodnosti povýšen⁵⁹⁴.

U VII. sboru, jehož velitelství se od 2. září přesunulo z Bratislavy do Banské Bystrice, Kovalčík setrval až do mobilizace, od konce srpna 1938 již jako přednosta jeho katolické duchovní služby. Dne 25. září 1938 byl Kovalčík v důsledku mobilizačních přesunů přidělen k III. armádě na Slovensku⁵⁹⁵. Toto armádní velitelství bylo dislokováno od září do poloviny října v Kremniče, poté do listopadu v Banské Bystrici a do prosince v Bratislavě⁵⁹⁶. V této době onemocněl, nicméně se v této nelehké době ze všech sil snažil udržet kázeň mezi mužstvem slovenské národnosti⁵⁹⁷.

Nadřízenými byl po celou dobu své vojenské služby za 1. republiky i po válce hodnocen velice kladně jako spolehlivý, ve svém oboru svědomitý, odpovědný a iniciativní. K představeným byl ochotný a taktní, k sobě rovným družný a přátelský

⁵⁹¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kovalčík František.

⁵⁹² Tamtéž.

⁵⁹³ Tamtéž.

⁵⁹⁴ Tamtéž.

⁵⁹⁵ Tamtéž.

⁵⁹⁶ FIDLER, Jiří. III. armáda. In: *Forum.valka* [online]. [cit. 2016-06-04]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/topic/view/57690>

⁵⁹⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kovalčík František.

a k podřízeným milý a otcovský. Mimo službu vystupoval dobře, celkově byl živé a veselé povahy, temperamentní až někdy vznětlivý⁵⁹⁸.

Po vzniku samostatného Slovenského státu zůstal František Kovalčík na Slovensku. Zde byl dnem 15. května 1939 přemístěn k Ministerstvu národní obrany a ustanoven přednostou římskokatolické duchovní služby MNO a o dva dny poté byl povýšen do hodnosti plukovník duchovní. V této pozici však zůstal pouze do konce roku. K 1. lednu 1940 byl přeložen do výslužby⁵⁹⁹.

V době 2. světové války byl Kovalčík činný v odboji, avšak Slovenského národního povstání se nezúčastnil, protože spolupracoval s d. p. Augustinem Pozdechem, bratislavským farářem, na jehož pokyn zůstal v Bratislavě. Po částečném potlačení povstání pomáhal účastníkům odboje a jejich rodinným příslušníkům⁶⁰⁰.

Po válce byl Kovalčík k 1. listopadu 1946 povolán do činné služby k Vojenské oblasti 4 a ustanoven zde přednostou římskokatolické duchovní služby. V říjnu 1947 byl vyznamenán Čs. vojenskou medailí za zásluhy I. stupně. U VO 4 setrval Kovalčík necelé dva roky⁶⁰¹.

Krátce po „vítězném“ únoru 1948, již 13. března byl plk. duch. František Kovalčík odeslán na zdravotní dovolenou a dnem 1. srpna 1948 byl podle ustanovení § 5, odst. 2/1 zák. č. 76/1922 Sb. přeložen do výslužby. Byl jako záložní důstojník dán k dispozici Vojenské oblasti 4 se sídlem v Bratislavě a veden v evidenci Doplňovacího okresního velitelství Bratislava. V té době pobýval v Bratislavě na adrese Inovecká 42⁶⁰².

František Kovalčík v roce 1953, tedy ve svých 63 letech, pobíral důchod ve výši 5.011 Kčs měsíčně. To se zřejmě zdálo příliš některému ze soudruhů, působících v komisi Obvodního vojenského velitelství v Bratislavě. Na svém jednání 10. května 1953 se usnesli, že se má Kovalčíkovi snížit jeho důchod na 700 Kčs, s odůvodněním, že *„Menovaný je r. kat. duchovný vo výslužbe od 1. 8. 1948, dosiahol za tzv. Slovenského štátu jako prednosta duchovnej služby na MNO hodnosti plukovníka. Od doby čo je vo výslužbe nezapojil sa do pracovného procesu. Žije z odpočívneho dôchodu, robí návštevy po svojich známych, ktorí sa regrutujú z ‚vyššej‘ spoločnosti, kde uplatňuje svoje vlivy. Bol význačnou osobnosťou vo vojenskom živote tisoovského režimu, ktorému verne a s plnou silou slúžil až do konca. U menovaného niet záruky, že by mal úprimný vzťah k ľudovodemokratickému zriadeniu a k robotníckej triede, tým menej k našej strane“*. Návrh došel na Ministerstvo národní obrany a odtud přišel Kovalčíkovi dopis z 22. května 1953 s novým výměrem důchodu, ve kterém mu bylo oznámeno, že: *„Prověrkou případů důchodového zaopatření bylo prokázáno, že jste byl horlivým služebníkem dřívějšího kapitalistického řádu a že dosud svým jednáním projevujete nepřátelský postoj k lidově demokratickému zřízení, stavíte se záporně k budovatelskému úsilí pracujícího lidu a k socialistické výstavbě naší vlasti“*. Důchod mu sice nebyl snížen tak drasticky, jak požadovali v Bratislavě, nicméně to bylo o více jak polovinu, na 2.180 Kčs⁶⁰³.

⁵⁹⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kovalčík František.

⁵⁹⁹ Tamtéž.

⁶⁰⁰ Tamtéž.

⁶⁰¹ Tamtéž.

⁶⁰² Tamtéž.

⁶⁰³ Tamtéž.

František Kovalčík ve svém dopise z 29. května 1953 požádal MNO o přezkoumání výměru s třístránkovým odůvodněním, kterým vyvrátil lži z bratislavského velitelství a ve kterém jako hlavní důkaz uvedl, že Slovenskému státu moc dlouho nesloužil, protože již koncem roku 1939 byl poslán rozhodnutím bývalého prezidenta do výslužby jako nespolehlivý, což mu osobně dosvědčil i bývalý generál a ministr národní obrany Slovenského státu Ferdinand Čatloš. Tyto informace si ověřili i členové odvolací komise důchodové u MNO ve složení pplk. Dr. Stryhal, mjr. Gregor, pplk. Příhoda a mjr. Mičko v odvolacím řízení a rozhodli o zrušení původního rozhodnutí s tím, že neshledali nic, co by k takovému postupu vůči Kovalčíkovi opravňovalo a rozhodli o ponechání původní částky důchodu⁶⁰⁴.

pplk. duch. Josef KOZÁK

Josef Kozák se narodil 11. dubna 1891 ve Svrčevsi u Klatov. Jeho matka se jmenovala Marie Kozáková. Obecnou školu absolvoval Josef Kozák v Dolanech a v roce 1902 zahájil studium na českém vyšším gymnáziu v Klatovech. Maturitu složil 8. července 1910 s vyznamenáním. Poté nastoupil k dalšímu studiu na právnickou fakultu Karlovy univerzity v Praze. Zde setrval po dva semestry a dále pokračoval studiem teologie na pražské teologické fakultě, kterou úspěšně zakončil absolutoriem 1. srpna 1915⁶⁰⁵.

Na kněze byl vysvěcen 9. dubna 1916 a inkardinován v Hradci Králové⁶⁰⁶. Od 1. května téhož roku do konce července 1921 byl ustanoven jako dómský vikář v Hradci Králové. V té době byl 15. prosince 1920 odveden do armády a jako zdravotní voják v záloze vtělen do kmenového počtu divizní nemocnice 4 se sídlem v Josefově. Od 1. srpna 1921 do 31. srpna 1923 působil jako katecheta občanské školy v Opočně a od 1. září 1923 do 31. srpna 1924 opět jako katecheta občanské školy v Holicích u Pardubic. Poté již nastoupil dráhu profesionálního vojenského duchovního⁶⁰⁷.

K 1. září 1924 nastoupil do činné vojenské služby u čs. armády a v hodnosti nadporučík duchovní byl přidělen do Užhorodu k pěšímu pluku 36 jako jeho duchovní správce. Zde setrval do konce února 1928, kdy byl přemístěn k velitelství užhorodské 12. divize jako její duchovní správce. Po necelém půlroce byl přemístěn do Žiliny, k pěšímu pluku 41, opět jako jeho duchovní správce. Dne 30. června 1929 opustil Žilinu a na sedm let se přemístil do Košic, aby zde nastoupil službu u Zemského vojenského velitelství jako přidělený důstojník katolické duchovní služby Dne 1. dubna 1931 byl na tomto služebním místě povýšen do hodnosti kapitán duchovní⁶⁰⁸.

⁶⁰⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kovalčík František. Spis č. 815540, Kovalčík František.

⁶⁰⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kozák Josef.

⁶⁰⁶ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948-2010*. Díl I., (A-L). Heslo Kozák Josef.

⁶⁰⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kozák Josef.

⁶⁰⁸ Tamtéž.

Začátkem prosince 1936 byl Kozák ustanoven katolickým duchovním správcem 11. divize a současně prozatímním duchovním správcem VI. sboru⁶⁰⁹. Dnem 1. července následujícího roku byl povýšen do hodnosti major duchovní. V listopadu 1938 se pak 11. divize přesunula do Spišské Nové Vsi. Kozák se zde však dlouho nezdržel a již koncem tohoto měsíce byl přemístěn k velitelství 5. divize do Českých Budějovic jako správce katolické duchovní správy divize a zde se dočkal neslavného okamžiku likvidace čs. branné moci. V Českých Budějovicích setrval do 21. srpna roku 1939⁶¹⁰.

Poté byl Kozák přeložen k Vojenskému spisovému úřadu, kde sloužil do konce prosince roku 1940. Jeho dalším působištěm byl Zemský úřad Praha, kde byl dne 28. října 1941 povýšen do hodnosti podplukovník duchovní. Zde setrval až do konce dubna roku 1943, kdy byl přeložen do výslužby⁶¹¹.

V době Pražského povstání od 5. do 9. května 1945 se aktivně účastnil bojů v pražských ulicích. Dne 5. května odpoledne se zúčastnil bojů u Rozhlasu a poté u Sokolovny v Riegrových sadech. Ve večerních hodinách se pokusil proniknout na vojenském velitelství, kam se ale v důsledku intenzivních bojů nedostal. Druhého dne v brzkých ranních hodinách zaopatřoval raněné důstojníky a mužstvo ve všeobecné nemocnici. Odpoledne dostal rozkaz od velitelství protiletecké obrany, aby se ujal velení domu čp. 1616 v Praze XII. a celého přilehlého bloku. Rozděloval zde domovní hlídky, ale také sloužil přímo na barikádě, kde organizoval činnost⁶¹².

Dne 15. září 1945 nastoupil službu u Vojenského spisového úřadu ve funkci přednosta 6. oddělení, které vedlo a projednávalo spisy o superarbitraci mužstva⁶¹³ a záznamy vojenských nemocnic⁶¹⁴. V té době pobýval na adrese Praha XII, Mánesova 66⁶¹⁵. Počátkem června následujícího roku byl Kozák přemístěn k Posádkovému velitelství Velké Prahy jako přednosta duchovní skupiny 4. oddělení štábu PVVP⁶¹⁶. V tomto roce se také přestěhoval na adresu Praha XI, Vratislavova 1874/2⁶¹⁷. U posádkového velitelství sloužil Kozák dva a půl roku. Poté k 1. prosinci 1948 nastoupil dovolenou a 1. února 1949 byl přeložen do výslužby⁶¹⁸.

Nadřízenými byl Josef Kozák hodnocen velice příznivě. Byl charakterizován jako spolehlivý, iniciativní a odpovědný. Byl veselý a družný povahy, s velmi dobrým společenským chováním, bystrý s velmi dobrou pamětí a logickým uvažováním a byl velmi dobrým kazatelem a znalcem církevního práva. Měl široký okruh známých i mimo vojenské kruhy a jeho přátelé velmi rádi využívali jeho duchovní pomoci. Mezi jeho koníčky patřila turistika, i když ke konci své služební kariéry trpěl chronickým zánětem

⁶⁰⁹ Oba útvary byly dislokovány v Košicích.

⁶¹⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kozák Josef.

⁶¹¹ Tamtéž.

⁶¹² Tamtéž.

⁶¹³ Přezkumné řízení o schopnosti či neschopnosti vykonávat vojenskou službu ze zdravotních či psychických důvodů.

⁶¹⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kozák Josef.

⁶¹⁵ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948-2010*. Díl I., (A-L). Heslo Kozák Josef.

⁶¹⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kozák Josef.

⁶¹⁷ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948-2010*. Díl I., (A-L). Heslo Kozák Josef.

⁶¹⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kozák Josef.

kolenního kloubu, takže se jí nemohl plně věnovat⁶¹⁹. Plk. duch. v. v. Josef Kozák zemřel 16. prosince roku 1965⁶²⁰.

plk. duch. Albín KRÁSNA

Albín Krásna se narodil 6. června v Dunaharaszti, v městě ležícím v Maďarsku v tehdejší politickém okrese Ráckeve, nedaleko Budapešti. V letech 1904 až 1912 studoval maďarské vyšší gymnázium se zkouškou dospělosti ve městě Vác. Zde rovněž v roce 1912 zahájil studium na teologické fakultě s vyučovací řečí maďarskou. V době bohosloveckého studia byl 5. října 1914 odveden do c. a k. armády jako náhradní záložní kaplan. V roce 1916 studium úspěšně ukončil a byl vysvěcen na kněze. Poté do konce roku 1917 působil jako kaplan a katecheta v civilní duchovní správě ve městech Kecskemét a Soroksár ve středním Maďarsku u Budapešti⁶²¹.

C. a k. ministerstvo války na něho však nezapomnělo a Krásna byl dnem 8. prosince 1917, poté co byl povýšen do hodnosti kurát v záloze, prezentován k činné vojenské službě u polního superiorátu v Budapešti. Zde působil do začátku ledna 1918 a poté byl přidělen jako vojenský duchovní pro maďarské útvary dislokované v Plzni, kde se dočkal konce války a převratu⁶²².

Začátkem listopadu 1918 se Albín Krásna přihlásil do činné vojenské služby v československé armádě, a to u plzeňského posádkového velitelství, kam také nastoupil jako vojenský duchovní správce v hodnosti kurát v záloze. Po dvouměsíčním působení zde byl ke dni 11. ledna 1919 přemístěn k Zemskému vojenskému velitelství do Košic, kde přebíral funkce od maďarských kurátů, a krátce nato začátkem března téhož roku k místnímu velitelství do Bratislavy. Ani zde nepobyl dlouho a již koncem dubna 1919 opustil Slovensko a nastoupil službu ve vojenské nemocnici v Praze VII. Po jejím zrušení byl začátkem září 1919 přemístěn hlavnímu štábu Ministerstva národní obrany, a to k organizačnímu oddělení, kde byl pověřen propagačními přednáškami mezi slovenským mužstvem, a od ledna 1920 k oddělení zpravodajskému. Zde působil jako překladatel a tlumočnick pro maďarský jazyk a referent maďarsky psaných novinových zpráv. V této době dne 30. října 1919 obdržel Krásna pochvalné uznání od generálního štábu, podepsané osobně generálem Maurice Pellé, a koncem ledna následujícího roku i pochvalné uznání od Ministerstva národní obrany. Dlouhodobě též redigoval rubriku „Slovenská hliadka“ jako člen redakčního sboru časopisu Bratrství. Po demobilizaci začátkem září 1921 byl Krásna ponechán ve zpravodajském oddělení hlavního štábu MNO jako civilní zaměstnanec⁶²³.

Albín Krásna nezapomínal ani na své vzdělání a v letech 1919 až 1922 studoval v Praze právnickou fakultu s vyučovací řečí českou, kterou zakončil státní zkouškou

⁶¹⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kozák Josef.

⁶²⁰ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948-2010*. Díl I., (A-L). Heslo Kozák Josef.

⁶²¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Krásna Albín.

⁶²² Tamtéž.

⁶²³ Tamtéž.

a absolutoriem. Následujícího roku také složil na české filosofické fakultě univerzitní zkoušku z maďarského jazyka a literatury⁶²⁴.

Do kategorie vojenských duchovních z povolání byl přeložen k 1. září 1923 a byl povýšen do hodnosti kurát I. třídy. Tato hodnost byla v prosinci 1926 změněna na kapitán duchovní. Jako vojenský duchovní z povolání se vrátil na Slovensko a byl prezentován koncem září 1923 k pěšímu pluku 14 do Prešova jako vojenský duchovní. Začátkem ledna 1925 byl pak přemístěn k pěšímu pluku 37 do Levoče a začátkem července téhož roku k pěšímu pluku 25 do Lučence. Dne 1. října 1934 byl Krásna povýšen do hodnosti štábní kapitán duchovní a přidělen ke 3. divizi⁶²⁵ se sídlem v Litoměřicích⁶²⁶, jako její duchovní správce. Zde byl také začátkem července 1936 povýšen do hodnosti major duchovní. V době mobilizace byl od 24. září do 4. října 1938 prezentován u velitelství II. sborové oblasti v Hradci Králové jako duchovní⁶²⁷.

Hodnocení nadřízených bylo velice příznivé. Velitel 3. divize div. gen. František Melichar jej hodnotil jako naprosto spolehlivého, svědomitého a pilného, se smyslem pro odpovědnost a povinnost. Vůči představeným byl ukázněný a loajální, k sobě rovným upřímný a ochotný a k podřízeným vždy pečlivý a starostlivý. Mimo službu bylo jeho společenské chování bezvadné⁶²⁸.

Po rozpadu republiky se vrátil na Slovensko a byl přidělen k 10. divizi v Bánské Bystrici. Ještě v květnu téhož roku se dočkal povýšení do hodnosti podplukovník duchovní správy a v této hodnosti byl 17. října 1939 ustanoven přednostou římskokatolické duchovní správy slovenského Ministerstva národní obrany v Bratislavě. Do hodnosti plukovník duchovní byl Albín Krásna povýšen dne 1. července 1940 a v následujícím roce byl vyznamenán Křížem světové války 6. stupně⁶²⁹.

Plk. duch. Albín Krásna zemřel 21. června roku 1943 ve věku pouhých 49 let⁶³⁰.

pplk. duch. Josef KRISTEK

Josef Kristek se narodil 23. září 1904 v Kostelci na Hané, v prostějovském okrese. V roce 1916 zahájil studium v Prostějově na českém gymnáziu se zkouškou dospělosti, kterou úspěšně složil 11. června 1924. Poté v letech 1924 až 1928 studoval na české teologické fakultě v Olomouci, kde byl dne 6. července 1928 vysvěcen na kněze. V průběhu bohosloveckých studií byl 19. března 1925 u Doplnovacího okresního velitelství odveden do čs. armády s odkladem kvůli studiu. Po svěcení působil v civilní

⁶²⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Krásna Albín.

⁶²⁵ Tamtéž.

⁶²⁶ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*.

Praha: Libri, 2006, s. 641. ISBN 978-80-7277-256-2.

⁶²⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Krásna Albín.

⁶²⁸ Tamtéž.

⁶²⁹ Tamtéž.

⁶³⁰ Tamtéž.

duchovní správě jako katecheta na občanské škole v Opavě⁶³¹ a současně vypomáhal v duchovní správě na Hlučínsku⁶³², v Kateřinkách u Opavy a v Brušperku u Místku⁶³³.

Po ukončení vysokoškolského studia byl jako voják presentován v pěším pluku 37 k vykonání dvanáctitýdenního výcviku, a to od 1. října do 22. prosince 1928 ve Spišské Nové Vsi. Poté byl jako voják v záloze propuštěn do zálohy. Povinná vojenská cvičení poté vykonával u divizní nemocnice 7 v Olomouci, a to od 22. července do 17. srpna 1930 a od 4. dubna do 30. července 1932. V té době se již Josef Kristek rozhodl o vstupu do služeb čs. armády a absolvoval v Praze přípravnou školu pro vojenské duchovní z povolání, kterou dne 18. prosince 1934 ukončil s výborným prospěchem. Dne 1. ledna 1935 byl povýšen do hodnosti podporučík duchovní v záloze a o měsíc později již jako nadporučík duchovní přeložen do skupiny důstojníků duchovní služby z povolání. Byl přemístěn k pěšímu pluku 41 se sídlem v Žilině jako duchovní a osvětový důstojník. Koncem listopadu 1936 byl Kristek přemístěn k velitelství 4. divize do Josefova a ustanoven zde přednostou duchovní služby⁶³⁴.

Začátkem dubna 1938 byl Kristek povýšen do hodnosti kapitán duchovní a o dva měsíce později byl přemístěn k velitelství 13. divize, které mělo své sídlo rovněž v Josefově, jako přednosta duchovní služby. Zde ho zastihl rozpad republiky a potupná okupace. Kristek byl koncem června 1939 propuštěn ze svazku čs. branné moci a k 1. září téhož roku byl přidělen podle výnosu ministerstva školství a národní osvěty jako profesor na reálné gymnázium v Jaroměři, kde setrval do konce války⁶³⁵.

Ve dnech květnového povstání roku 1945 nastoupil do činné vojenské služby k posádkovému velitelství v Josefově jako duchovní správce 14. divize. Zde byl povýšen do hodnosti štábní kapitán duchovní a krátce nato do hodnosti major duchovní. V polovině prosince 1946 byl Kristek již jako podplukovník duchovní přemístěn do Brna k velitelství 3. vojenské oblasti a ustanoven přednostou její duchovní služby. Zde setrval necelé 4 roky a k 1. srpnu 1950 byl přeložen do zálohy a kmenově převeden z působnosti Ministerstva národní obrany do působnosti státního úřadu pro věci církevní. V době svého působení v Brně byl ustanoven duchovním správcem jezuitského kostela Nanebevzetí Panny Marie. Vzhledem k tomu, že kostel byl v havarijním stavu po náletu z roku 1944, zahájil Kristek jeho renovaci, která trvala do roku 1952⁶³⁶.

Vojenskými nadřízenými byl posuzován velmi dobře. Přednosta duchovní služby MNO gen. Janák jej v listopadu 1948 hodnotil a uvedl, že je jako vojenský duchovní inteligentní, iniciativní, se smyslem pro koordinování duchovní služby s potřebami vojenské výchovy, a že je vyrovnaného, uvážlivého charakteru. Podobně jej o měsíc později hodnotil i přednosta 4. oddělení štábu Vojenské oblasti 3⁶³⁷.

Po ukončení své vojenské kariéry působil Kristek v civilní duchovní správě jako duchovní správce státní psychiatrické léčebny v Brně, sekretář biskupské konzistoře a dne

⁶³¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kristek Josef.

⁶³² PETERA Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis. Díl XII., s. 270.

⁶³³ HANUŠ, Jiří. Z temna doby komunistické III. In: *Getsemany* [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <http://www.getsemany.cz/node/177>

⁶³⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kristek Josef.

⁶³⁵ Tamtéž.

⁶³⁶ PETERA Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis. Díl XII., s. 270.

⁶³⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kristek Josef.

1. února 1951 byl jmenován generálním vikářem brněnské diecéze⁶³⁸. Byl ustanoven kanovníkem Královské stoliční kapituly sv. Petra a Pavla v Brně⁶³⁹. Věnoval se práci v mírovém hnutí jako předseda Diecézního mírového výboru⁶⁴⁰.

Josef Kristek zemřel 19. května 1956⁶⁴¹.

vrchní superior Msgr. Václav KUDRNA

Václav Kudrna se narodil 3. ledna 1868 v Jičíně. Po absolvování 5 tříd obecné školy nastoupil na středoškolská studia na české vyšší gymnázium s maturitou v Jičíně, po jehož úspěšném zakončení pokračoval studiem bohosloví v Hradci Králové. V tomto období byl roku 1890 odveden do c. a k. armády⁶⁴². Po ukončení studií byl dne 13. července 1890 vysvěcen na kněze⁶⁴³. V roce 1892 vykonal zkoušku pro měšťanské a v roce 1894 pro střední školy. Jako kaplan v civilní duchovní správě působil Kudrna od srpna 1890 do roku 1892 a poté jako katecheta v Novém Bydžově do konce prosince 1897⁶⁴⁴.

Vojenským kaplanem byl Kudrna jmenován dne 1. ledna 1898 a odvelen do Sarajeva. Zde byl do 7. října t. r. zařazen jako vojenský kaplan k posádkovému velitelství ve městě Bileća, poté do 9. října 1899 v Nevesinje a odsud byl následujícího dne přemístěn na rok do černohorské Pljevlje. V polovině října roku 1900 byl přemístěn již jako polní kurát II. třídy do vojenské trestnice v rakouském Möllersdorfu ve funkci duchovního správce. Zde setrval do konce října 1903 a k 1. listopadu nastoupil na necelý rok jako duchovní profesor do kadetní školy ve štyrském Strassu. K 1. září 1904 se přesunul z Rakouska na Moravu a byl přidělen opět jako duchovní profesor k vyšší vojenské reálce se sídlem v Hranicích (něm. Mährisch Weißkirchen), kde učil náboženství a češtinu a po následujících 14 let. Současně byl přidělen jako duchovní správce místním vojenským nemocnicím. Zde byl také 1. listopadu 1917 povýšen do hodnosti akademický farář II. třídy a o rok později, v říjnu 1918, se dočkal konce války a vzniku československé republiky⁶⁴⁵.

Václav Kudrna se okamžitě po převratu 28. října 1918 přihlásil do činné služby v nově vzniklé čs. armádě. Krátce po přijetí, již 2. prosince, byl přemístěn k posádkovému velitelství v Plzni jako duchovní správce posádky a plzeňské záložní posádkové nemocnice č. 1. V srpnu 1919 byla jeho hodnost akademického faráře přejmenována na polní superior II. třídy. Od poloviny listopadu do poloviny prosince tohoto roku Kudrna

⁶³⁸ HANUŠ, Jiří. Z temna doby komunistické III. In: *Getsemany* [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <http://www.getsemany.cz/node/177>

⁶³⁹ PETERA Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis. Díl XII., s. 270.

⁶⁴⁰ HANUŠ, Jiří. Z temna doby komunistické III. In: *Getsemany* [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <http://www.getsemany.cz/node/177>

⁶⁴¹ PETERA Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis. Díl XII., s. 270.

⁶⁴² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kudrna Václav.

⁶⁴³ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Kudrna Václav Mons.

⁶⁴⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kudrna Václav.

⁶⁴⁵ Tamtéž.

také absolvoval kurz pro osvětové referenty při II. odboru Ministerstva národní obrany. Za mobilizace v roce 1921 byl přidělen 2. pěší divizi v Plzni⁶⁴⁶.

V Plzni Kudrna setrval do února 1922, kdy byl převelen na Slovensko a na necelého půldruhého roku přidělen k Zemskému vojenskému velitelství pro Slovensko se sídlem v Bratislavě jako duchovní referent. Dne 8. srpna 1923 došlo k přejmenování jeho hodnosti na vrchní superior a o týden později byl Kudrna přemístěn do Prahy na své poslední služební místo k Zemskému vojenskému velitelství pro Čechy, a to do funkce přednosta katolické duchovní správy. Svou vojenskou kariéru zakončil v této vysoké a prestižní funkci dne 8. června 1925, kdy byl ve svých 57 letech, po 27 letech služby vojenského duchovního, propuštěn do výslužby⁶⁴⁷.

Po ukončení vojenské služby působil po další tři roky v civilní duchovní správě. V roce 1928, kdy byl za své zásluhy jmenován nadpočetným tajným komořím Jeho Svatosti, odešel na odpočinek. V této době pobýval v Praze na Vinohradech, ulice Čermákova č. 8. Jeho poslední známá adresa z roku 1935 byla Praha XII, Máchova 571/5a⁶⁴⁸.

Václav Kudrna vynikal jako svědomitý duchovní pokrokového ducha, který byl u vojáků oblíbený jako duchovní rádce a přítel. Byl skvělým kazatelem a rovněž velmi dobrým osvětovým důstojníkem. Generál Syrový ve svém hodnocení z roku 1925 Václava Kudrna charakterizoval jako přímého, vážného, pilného a spolehlivého, s pevným charakterem. Kudrna měl i umělecké nadání a velmi dobře hrál na housle⁶⁴⁹.

Václav Kudrna zemřel dne 28. června 1935 pravděpodobně v Praze⁶⁵⁰.

npor. duch. Heřman (Hermann) KWAPIL

Heřman Kwopil se narodil 16. března 1907 v Moravanech, okres Brno, v německé rodině Karla a Marie, rozené Heinischové⁶⁵¹. V letech 1918 až 1926 studoval na osmiletém reálném gymnáziu s vyučovací řečí německou v Mikulově, které úspěšně zakončil maturitou dne 22. června 1926. V roce 1926 se zapsal ke studiu na bohoslovecké fakultě v Brně. Dne 19. března následujícího roku byl jako bravec odveden do čs. armády u Doplnovacího okresního velitelství pro Brno-venkov⁶⁵².

V roce 1929 po ukončení třetího ročníku pravděpodobně přerušil vysokoškolská studia a nastoupil presenční vojenskou službu. V základní hodnosti vojín byl začátkem října presentován v divizní nemocnici 6 v Brně. Dne 20 prosince t. r. absolvoval školu pro záložní důstojníky pomocného zdravotnictva a vozatajstva v Bratislavě a byl povýšen do hodnosti svobodník. Do hodnosti desátník byl povýšen 16. května 1930 a o měsíc

⁶⁴⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kudrna Václav.

⁶⁴⁷ Tamtéž.

⁶⁴⁸ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Kudrna Václav Mons.

⁶⁴⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kudrna Václav.

⁶⁵⁰ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Kudrna Václav Mons.

⁶⁵¹ ABS. Fond I. Správy SNB. Sig. r. č. 40679, MTH č. 21404, Heřman, Herman KWAPIL – KWAPIL.

⁶⁵² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kwopil Heřman.

později byl přemístěn z Brna do Plzně k divizní nemocnici 2. Zde byl v polovině července t. r. povýšen do hodnosti četař. V Plzni setrval do konce tohoto měsíce a poté byl přemístěn zpět do brněnské divizní nemocnice 6. Již jako podporučík pomocného zdravotnictva presenční služby byl 23. března 1931 propuštěn z činné služby a k 1. dubnu přeložen do zálohy⁶⁵³.

Po ukončení základní vojenské služby Kwapil nastoupil zpět do školy a dne 24. června 1932 úspěšně zakončil bohoslovecká studia absolutoriem. O týden později přijal kněžské svěcení a poté po následující čtyři roky působil v civilní duchovní správě⁶⁵⁴. Začátkem července byl ustanoven kaplanem ve Vavřinci u Blanska, odkud již po dvou měsících přešel do obce Čeronuček u Roudnice nad Labem. Zde sloužil jako kaplan necelé dva roky a poté byl k 1. červenci 1934 přemístěn jako II. kaplan do Horního Slavkova u Karlových Varů. O měsíc později byl zde pak jmenován 1. kaplanem a začátkem listopadu t. r. tuto farnost opustil a přešel o 50 kilometrů severněji do obce Loučná jako kooperátor. Současně působil jako exposita i v nedaleké obci Vejprty – Nové Zvolání. V dubnu roku 1935 byl jmenován v Loučné administrátorem⁶⁵⁵.

V tomto období Kwapil vykonal tři povinná vojenská cvičení. V srpnu 1932 třínedělní u roty pomocného zdravotnictva a o rok později rovněž třínedělní u divizní nemocnice 6. Začátkem ledna 1934 byl povýšen do hodnosti poručík v záloze a v červenci t. r. absolvoval své poslední měsíční cvičení jako „záložák“ pomocného zdravotnictva. V polovině listopadu 1935 byl přeložen jako poručík duchovní v záloze do katolické skupiny duchovní služby čs. armády⁶⁵⁶.

Koncem listopadu roku 1936 ukončil Kwapil své působení diecézního kněze a stal se vojákem z povolání. Byl povýšen do hodnosti nadporučík duchovní a 1. prosince se vydal na dlouhou cestu z Lučence až na Slovensko do Žiliny, aby zde nastoupil službu duchovního správce pěšího pluku 41 „Dr. Edwarda Beneše“. V této jednotce setrval přesně rok a poté byl přemístěn poblíž maďarsko-slovenské hranice do Lučence k pěšímu pluku 25, kde ve funkci duchovního správce sloužil do 6. října 1938⁶⁵⁷.

Heřman Kwapil byl německé národnosti, s níž se silně identifikoval, a proto se nelze divit, že ihned po okupaci se přihlásil do řad Wehrmachtu. Velení čs. armády jej z toho důvodu ke dni 7. října 1938 odeslalo k náhradnímu praporu pěšího pluku 25, odkud byl propuštěn do území, odstoupeného Německu v rámci mnichovského diktátu. Jeho poslední hodnocení nebylo právě vynikající. Byl sice charakterizován jako ukázněný, družný, chytrý, ale také jako lehkomyšlný, se slabým smyslem pro povinnost, bez iniciativy a píle. V hodnocení bylo zvláště zdůrazněno, že je Kwapil „*státně nespolehlivý*“⁶⁵⁸. Toto hodnocení bylo zcela jistě motivováno jeho nezakrývanou inklinací ke všemu německému a vyhledáváním výhradně německé či maďarské společnosti.

⁶⁵³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kwapil Heřman.

⁶⁵⁴ Tamtéž.

⁶⁵⁵ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Kwapil Hermann.

⁶⁵⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kwapil Heřman.

⁶⁵⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kwapil Heřman.

⁶⁵⁸ Tamtéž.

Heřman Kwapil podal dne 18. října 1938 na vojenském oddělení německého vyslanectví v Praze žádost o přijetí do říšské armády. Tuto žádost již podepsal jako Hermann Kwapil⁶⁵⁹. Její vyřízení se však značně protáhlo a proto se Kwapil vrátil na čas do civilní duchovní správy. Po odchodu z armády se usadil v Sudetech, v Karlovarském kraji a byl ustanoven III. kaplanem v Kraslicích, od listopadu 1938 administrátorem v Chotíkově a od srpna 1939 kaplanem v Přebuzi⁶⁶⁰.

O Kwapilově dalším osudu v průběhu válečných let nebyly dosud nalezeny žádné záznamy. Ani německá strana podle zprávy Německého úřadu pro oznamování rodinám padlých vojáků bývalého Wehrmachtu nemá k dispozici žádné informace o účasti Kwapila v ozbrojených silách nacistické armády. Nicméně úřad také sdělil, že si Kwapil v roce 1955 podal žádost o odškodnění jako válečný zajatec, ve které uvedl svou vojenskou příslušnost. V této žádosti Kwapil sám uvedl, že poslední jednotkou, kde v rámci německých nacistických ozbrojených sil sloužil, byl obranný svazek Majorfeld, kde působil jako velitel pevnosti Hochstadt na Isaru (Hochstadt an der Iser – Vysoké nad Jizerou). Také zde uvedl, že byl po válce vydán na vládní žádost do Československa, a to z toho důvodu, že v květnových dnech 1945 s oddílem domobrany pod záštitou vojska a policie hlídal tábor uprchlíků se 100 ženami a 80 malými dětmi. Protože na příkaz generála Schörnera muselo vojsko opustit ulice, byla mu prý jeho odpovědnost připsána k tíži a proto byl po válce v Československu uvězněn a tím se podle jeho mínění stal válečným zajatcem⁶⁶¹. Celá situace však byla podle výpovědí svědků z Vysokého nad Jizerou, kde Kwapil působil, mnohem dramatičtější.

V době okupace Kwapil opustil kněžskou službu a oženil se s Marií, rozenou Lenkovou, narozenou 29. ledna 1912, se kterou měli jedno dítě, dceru Heidemarii. Ke konci války pobýval ve Vysokém nad Jizerou, kde byl členem místní organizace NSDAP a vedoucím funkcionářem školy NSV⁶⁶², která byla dislokována v bývalé Kramářově vile. Zde podle svědectví po celou dobu svého působení aktivně propagoval a podporoval nacistické hnutí a vůbec vše německé, přičemž povinnou náklonnost a úctu k Němcům neváhal vymáhat i násilím a hrozbami⁶⁶³.

Dne 3. května 1945 bylo ve Vysokém nad Jizerou vyhlášeno Revolučním národním výborem povstání, které však pro nedostatek zbraní a zřejmě i nedostatečnou koordinaci nemělo žádného účinku. Nebyla provedena žádná ozbrojená akce, pouze nenásilný pokus o zajištění školy NSV a tam se nacházejících zbraní. Ani k tomu však nedošlo. Situace ale vyprovokovala zuřivou odvetu. Hermann Kwapil s ozbrojenou skupinou německé policie, vojska a Volkssturmu zajišťoval evakuaci německých žen a dětí ze školy NSV ve Vysokém nad Jizerou. Po jejich bezproblémovém převozu do Jablonce nad Jizerou Kwapil aktivizoval i několik skupin Hitlerjugend z okolí. Jednotky

⁶⁵⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kwapil Heřman.

⁶⁶⁰ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Kwapil Hermann.

⁶⁶¹ uvedenou zprávu si vyžádal hlavní kaplan AČR plk. Jan Kozler. Deutsche Dienststelle für die Benachrichtigung der Angehörigen von Gefallenen der ehemaligen deutschen Wehrmacht. Osobní sdělení Janu Kozlerovi ze dne 22. 03. 2010. V majetku autora.

⁶⁶² NSV - Nationalsozialistische Volkswohlfahrt, tedy Národně socialistické organizace pro péči a blaho lidu. Organizace založená v roce 1933, v roce 1935 byla přidružena k NSDAP.

⁶⁶³ ABS. Fond I. Správy SNB. Sig. r. č. 40679, MTH č. 21404, Heřman, Herman KWAPIL – KWAPIL.

policie, armády, Volkssturmu a Hitlerjugend měly pod jeho velením v následujícího dne v ranních hodinách provést přepad města Vysoké nad Jizerou a tím podle rozkazu generála Schörnera zajistit ústupovou trasu pro německou armádu. Rozhodujícím motivem však byla pomsta na českém obyvatelstvu. Přepadu se zúčastnilo přibližně 300 ozbrojených mužů a výrostků z HJ. Útok byl zahájen patnáct minut po čtvrté hodině ranní palbou ručních zbraní a tzv. „pancéřových pěstí“, tedy reaktivních protitankových granátů. Poté zvláště členové Hitlerjugend prováděli přepady jednotlivých bytů, stříleli do oken a dveří a vyváděli všechny muže na náměstí. Při tom rovněž vykrádali byty a obchody a uloupené věci odnášeli do školy v Kramářově vile. V průběhu přepadení bylo zavražděno 11 mužů a žen, mezi nimi i dvanáctiletý školák František Nesvadba. Ozbrojené skupiny setrvaly ve městě až do 7. května a poté se stáhly⁶⁶⁴.

Po osvobození unikl Kwapil do Německa a s rodinou se usadil ve městě Zizishausen u Nürtingen, na adrese Haldenstrasse 171. Dne 17. července 1946 byl Kwapil jako válečný zločinec vyžádán čs. ministerstvem vnitra a na rozkaz americké policie CIC byl dne 26. září 1946 zatčen německou zemskou policií a umístěn do vězeňského zařízení americké zóny, což byl bývalý koncentrační tábor v Dachau. Spolu se skupinou dalších válečných zločinců, vyžádaných čs. vládou z americké zóny, byl Kwapil přivezen pátrací skupinou generála Ečera, konkrétně štábním just. služby Lukašíkem, dne 1. dubna 1947 do Eskortní a vězeňské stanice v Plzni. Odsud byl 25. dubna eskortován do Jičína k Oblastní úřadovně státní bezpečnosti⁶⁶⁵.

Mimořádný lidový soud odsoudil Kwapila na 12 let vězení. Od června 1948 do července 1950 byl umístěn v pracovním táboře Mírov⁶⁶⁶ a poté do června 1955 v pracovním táboře Jáchymov pod kmenovým číslem 03540⁶⁶⁷. Z Jáchymova byl Kwapil přemístěn do uhelných dolů ve Rtyni v Podkrkonoší, kde se dočkal konce zřejmě zkráceného trestu. Poté se přes sběrné tábory ve Valdicích, pražské Pankráci a Karlových Varech dostal dne 13. prosince 1955 do Chebu. Na území Německa se Kwapil vrátil 16. prosince 1955, o čemž vydalo potvrzení vládní prezidium pro Jižní Würtenbersko-Hohenzollernsko⁶⁶⁸. V té době pobýval s rodinou ve městě Reutlingen na adrese Lederstrasse 40⁶⁶⁹. Hermann Kwapil byl ke dni 4. srpna 1969 laicizován reskriptem Kongregace pro nauku víry č. 1932-69⁶⁷⁰.

⁶⁶⁴ ABS. Fond I. Správy SNB. Sig. r. č. 40679, MTH č. 21404, Heřman, Herman KVAPIL – KWAPIL.

⁶⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶⁶ Prvních devět měsíců však Kwapil strávil v bývalém kartuziánském klášteře valdické věznice v oddělení pro nemocné tuberkulózou.

⁶⁶⁷ Zde byl ve spolupráci s východoněmeckou rozvědkou verbován ke spolupráci s StB a v této souvislosti podle zprávy odboru StB Jáchymov ze 4. července 1953 navržen k propuštění v rámci amnestie tehdejšího prezidenta republiky, k čemuž však nedošlo. ÚSTR. Spis S-2547, Heřman Kwapil. Ve svazku StB byl veden jako agent pod krycím jménem Kurt od 13. ledna 1954, ovšem již v květnu následujícího roku byl lustrován s výsledkem, že se nenachází v evidenci činných ani archivovaných spolupracovníků. ABS. Fond I. Správy SNB. Sig. r. č. 40679, MTH č. 21404, Heřman, Herman KVAPIL – KWAPIL.

⁶⁶⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Kwapil Heřman.

⁶⁶⁹ Deutsche Dienststelle für die Benachrichtigung der Angehörigen von Gefallenen der ehemaligen deutschen Wehrmacht. Osobní sdělení Janu Kozlerovi ze dne 22. 03. 2010. V majetku autora.

⁶⁷⁰ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Kwapil Hermann.

pplk. duch. Anton LEDNICKÝ

Anton Lednický se narodil 28. května 1902 v Rajci v okrese Žilina, v rodině Ferdinanda Lednického a jeho ženy Márie, rozené Šimko. V letech 1921 až 1929 studoval Lednický v Římě bohosloví na Salesiánském ústavu s řečí italskou. Dne 30. března 1929 byl vysvěcen na kněze a poté nastoupil do civilní duchovní správy jako kaplan a katecheta v Šaštíňě, v okrese Senica. Po ročním působení zde byl přeložen jako kaplan do Vrútek, kde setrval do roku 1932. Poté byl ustanoven jako správce fary v Beňuši, nedaleko Banské Bystrice, kde v roce 1935 ukončil svou službu diecézního kněze a stal se důstojníkem duchovní služby z povolání⁶⁷¹.

V tomto svém „civilním“ období byl Lednický dne 24. května 1922 odveden do čs. armády na československém velvyslanectví v Římě a dne 1. října 1927 povolán k vykonání prezenční služby u pěšího pluku 23 v Bratislavě. Již 5. října byl z důvodu studia propuštěn na trvalou dovolenou do superarbitrace jako vojín na trvalé dovolené. Po ukončení studií byl dne 19. srpna 1929 povolán k pokračování v prezenční službě u pěšího pluku 23 a po měsíci byl přeložen do náhradní zálohy. Koncem září t. r. byl přemístěn k rotě pomocného zdravotnictva u divizní nemocnice 9 v Bratislavě, odkud byl po vykonání 12 týdenního základního výcviku propuštěn. Povinná vojenská služební cvičení vykonal u duchovní správy Zemského vojenského velitelství Bratislava, a to ve dnech 27. října až 23. listopadu 1931 a 11. až 28. srpna 1933. V prosinci 1934 absolvoval Lednický zkoušku na důstojníka duchovní služby v záloze s výborným prospěchem a byl jmenován podporučíkem duchovním v záloze⁶⁷².

K 1. únoru 1935 vstoupil Anton Lednický do služeb čs. armády. V hodnosti nadporučík duchovní byl přeložen do stavovské skupiny důstojníků duchovní služby z povolání pro vyznání římsko-katolické a ustanoven čekatelem na služební místo ve služební kategorii vojenských duchovních. Zároveň byl vyslán do Prahy k absolvování dvoutýdenní přípravy pro důstojníky duchovní služby z povolání. Po jejím ukončení byl přemístěn k pěšímu pluku 12 do Komárna, jako duchovní pro posádky Komárno, Nové Zámky a Parkán. Zde působil do konce listopadu 1936, kdy byl přemístěn k pěšímu pluku 23, dislokovanému v Trnavě, jako duchovní pluku a posádky Trnavy a Hlohovce. Zde byl k 1. dubnu 1938 povýšen do hodnosti kapitán duchovní a koncem června přemístěn ke 4. divizi do Hradce Králové jako přednosta duchovní služby divize. Za všeobecné mobilizace státu byl Lednický od 24. do 30. září 1938 přidělen pro útvary 10. divize v Banské Bystrici, avšak činnost zde nezačal. V prosinci 1938 Lednického hodnotil velitel 4. divize brig. gen. Karel Kutlvašr, a to velice dobře. Generál vyzdvihl Lednického smysl pro povinnost a iniciativu. Lednický byl k představeným uctivý a loajální, k sobě rovným přátelský, kamarádský a snášenlivý, velmi dobrého a přívětivého společenského chování, velmi taktní a přitom korektní a zdrženlivý. Jeho povaha byla vážná a ustálená, zvláště výrazná byla jeho obětavost a vlastenecký cit s dokonalým smyslem pro lidskost. Velmi dobře hovořil i psal maďarsky a z dob studií bravurně ovládal italštinu. Působil jako samostatný duchovní správce, byl skvělý řečník a osvětový důstojník⁶⁷³.

⁶⁷¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Lednický Anton.

⁶⁷² Tamtéž.

⁶⁷³ Tamtéž.

V polovině února 1939 se Lednický vrátil zpět na Slovensko. Byl přemístěn k velitelství 17. divize jako přednosta duchovní služby pro posádky v Prešově a Spišské Nové Vsi. Po vzniku samostatného Slovenského státu vstoupil do řad slovenské armády. V první polovině května 1939 byl přemístěn do Trenčína jako přednosta katolické duchovní služby vyššího velitelství 1. a byla mu přejmenována hodnost na stotník duchovní. V polovině října t. r. byl změněn i název vyššího velitelství 1. na velitelství 1. divize⁶⁷⁴.

Anton Lednický byl k 1. červenci 1940 povýšen do hodnosti major duchovní. Koncem června následujícího roku byl vyslán do pole a od 27. června do 5. srpna 1941 se zúčastnil válečného tažení proti SSSR jako přednosta duchovní správy u velitelství „Štefan“. Poté, co onemocněl zánětem okostice, se na čtyři měsíce vrátil zpět do Trenčína. Po vyléčení byl dne 9. prosince t. r. byl znovu vyslán na frontu, a to jako přednosta duchovní služby k velitelství „August“, kde setrval do konce března 1942. Vrátil se zpět do Trenčína a působil dál jako přednosta římskokatolické duchovní správy velitelství 1. divizní oblasti, a to až do konce války. K 1. červenci 1943 byl zde povýšen do hodnosti podplukovník duchovní⁶⁷⁵.

Po osvobození a vzniku Československé republiky byl ke dni 17. května 1945 přijat do čs. armády v hodnosti pplk. duch. z povolání a na měsíc přidělen velitelství západní oblasti v Nitře. Dne 15. června byl přemístěn k velitelství 4. oblasti se sídlem v Bratislavě. V polovině listopadu 1946 byl Lednický přidělen k čs. přesídlovací komisi v Budapešti a v polovině května 1947 byl přemístěn k velitelství 4. divize v Žilině jako katolický duchovní správce⁶⁷⁶.

Po válce a postupném pronikání komunistů k moci se Anton Lednický rozhodl odejít za hranice. Jeho negativní postoj k nastupujícímu režimu byl zřejmý i jeho vojenským nadřízeným. V hodnocení z roku 1946 mu bylo vytkáno, že se nezúčastnil Slovenského národního povstání, ačkoli tak mohl učinit a že po 29. srpnu 1944 konal službu v Haššíkově armádě a tak se projevil jako „osoba protidemokratická a politicky nespolehlivá“. Lednický se dostal do spojení s ilegální organizací v Žilině, vedenou učitelem Antonem Meltzerem. Ten měl být v kontaktu s Ukrajinskou povstaleckou armádou UPA a měl provádět nábor do Tisových pohotovostních oddílů TPO. Skupina měla i spojení s příslušníky leteckého střeleckého učiliště v Malackách, kteří připravovali ilegální odlet do zahraničí. Skupina učitele Meltzera byla infiltrována pracovníky Obranného zpravodajství a většina z členů byla pozatýkána⁶⁷⁷.

Ze spisu není zřejmé, jestli se Lednický aktivně zapojil do přímé odbojové činnosti. Byl obviněn pouze z toho, že požádal Meltzera o vystavení falešného pasu s hlavičkou Československého vyslanectví v Londýně a při této příležitosti jej Meltzer měl seznámit s činností své skupiny. Lednický v noci ze 14. na 15. září 1947 opustil svoji jednotku a uprchl za hranice. V září 1947 byl oficiálně prohlášen za zběha a o rok později mu byla podle vojenského kárného zákona odňata vojenská hodnost⁶⁷⁸.

⁶⁷⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Lednický Anton.

⁶⁷⁵ Tamtéž.

⁶⁷⁶ Tamtéž.

⁶⁷⁷ Tamtéž.

⁶⁷⁸ Tamtéž.

Anton Lednický byl za dobu své vojenské služby vyznamenán Památnou medailou za obranu Slovenska v marci 1939, slovenským vyznamenáním „Za zásluhy“ z roku 1940 a „Vojenným vítězným křížem“ IV. třídy z roku 1944⁶⁷⁹.

mjr. duch. ThLic. Jozef MITOŠINKA

Jozef Mitošinka se narodil 17. října 1909 v obci Pobeďím, nacházející se v okrese Nové Mesto nad Váhom⁶⁸⁰. V roce 1920 zahájil studium na reálném gymnáziu s vyučovacím jazykem slovenským, které úspěšně zakončil maturitou dne 19. června 1928. Poté pokračoval ve studiu teologie na teologické fakultě s vyučovacím jazykem francouzským ve Štrasburku. Bakalářskou zkoušku obhájil 5. července 1930, státní zkoušku z francouzského jazyka složil 28. února 1931 a studium završil 6. července 1933 licenciátem. V průběhu teologického studia byl 9. dubna 1929 odveden do čs. armády jako schopný vojenský služák a k 1. říjnu t. r. zařazen do branné moci a vtělen jako voják k pěšímu pluku 1 „Mistra Jana Husi“ se sídlem v Českých Budějovicích, přičemž mu byl vzhledem k jeho studiu mu byl povolen odklad prezenční služby⁶⁸¹.

V polovině července 1934 byl přemístěn k divizní nemocnici 5 v Českých Budějovicích a povolán k absolvování 12 týdenního základního vojenského výcviku. V srpnu 1936 zde vykonal i první pravidelné služební cvičení. Dne 10. března 1937 se podrobil zkoušce na důstojníka duchovní služby v záloze, kterou absolvoval s výtečným prospěchem, a o týden později byl jmenován podporučíkem duchovním v záloze. To již byl rozhodnut stát se profesionálním vojenským duchovním. K 1. květnu 1937 byl přeložen do skupiny důstojníků duchovní služby z povolání pro vyznání katolické a téhož dne byl povýšen do hodnosti nadporučík duchovní. V této hodnosti byl ustanoven jako duchovní správce pěšího pluku 16 v Prešově. Jako nováček se jej ujal zkušený duchovní správce nadřízené složky, tedy velitelství VI. sboru, mjr. duch. Josef Kozák, který mu uděloval cenné rady a pokyny. Kozák také napsal Mitošinkovi při jeho odchodu na nové služební místo odborný posudek. V něm napsal, že se Mitošinka ve funkci samostatného katolického duchovního správce pluku prokázal jako svědomitý, vážný, klidný a dobrosrdečný kněz, který své nadprůměrné všeobecné i odborné vzdělání zdárně uplatňoval ve všech oblastech vojenského i společenského života. Jozef Mitošinka setrval v Prešově do konce srpna 1938, kdy byl přemístěn do Kroměříže jako duchovní správce 14. divize, kde sloužil až do okupace a zániku čs. armády⁶⁸².

Po vzniku samostatného Slovenského státu přešel Mitošinka na Slovensko, kde byl 14. března 1939 vzat do kmenového počtu Vyššího velitelství 2, které bylo krátce nato přejmenováno na Velitelství divizní oblasti 2, se sídlem v Banské Bystrici a ustanoven přednostou duchovní správy. Dne 30. října 1939 byl odsud přemístěn do Bratislavy k římskokatolické duchovní správě Ministerstva národní obrany. K 1. květnu

⁶⁷⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Lednický Anton.

⁶⁸⁰ Mitošinkovi rodiče podle záznamů v kvalifikační listině žili v době druhé světové války na adrese Pobeďím č. 178.

⁶⁸¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Mitošinka Jozef.

⁶⁸² Tamtéž.

1940 byl Mitošinka povýšen do hodnosti stotník duchovný, což odpovídá hodnosti kapitán⁶⁸³.

V době od 14. února do 24. dubna 1942 se ve službě u „Rýchlej divízie“ zúčastnil polního tažení proti SSSR. Za svou službu v této době, kdy s velkou odvahou a nasazením doprovázel vojáky i v nejpřednějších bojových liniích, byl velitelem RD dvakrát vyznamenán, a to medailí „Za hrdinstvo“ III. a II. stupně. Poté se vrátil zpět do Bratislavy. Zde byl dne 1. ledna 1943 povýšen do hodnosti major duchovní správy⁶⁸⁴.

Jeho služební nadřízení jej hodnotili velice pozitivně. Podle posudku byl Mitošinka nesmírně zodpovědný, iniciativní, svědomitý a v práci neúnavný a snaživý. Pro své bezvadné společenské chování a upřímnost byl u mužstva i důstojníků velice oblíbený. Byl velice nadaný, jednalo se o jednoho z nejvzdělanějších důstojníků duchovenstva, sečtělého zejména v cizojazyčné literatuře. Mitošinka se však věnoval nejen rozvoji svého ducha, ale nezapomínal ani na tělesnou zdatnost a intenzivně se věnoval jízdě na koni⁶⁸⁵. V době působení v Bratislavě sestavil a sepsal Jozef Mitošinka modlitební knížku pro vojáky pod názvem „Verný priateľ“, která se dočkala minimálně trojího vydání. Na knihu přispěla prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí i vláda Slovenského štátu a vydána byla péčí vojenského vikáře, biskupa Mons. Michala Buzalky⁶⁸⁶. Mitošinka sloužil v armádě Slovenského štátu až do jeho zániku v roce 1945. V době Slovenského národního povstání se do něho osobně sice nezapojil a zůstal na svém místě, nicméně aktivně podporoval povstalce a vůbec prospěch československých zájmů⁶⁸⁷.

Po válce byl Mitošinka přijat do Československé armády rozhodnutím přijímací komise Slovenské národní rady z 12. září 1945. Službu nastoupil o týden později k velitelství Vojenské oblasti 4 a protože duchovní služba ještě nebyla v ten čas ustavena, jeho působištěm bylo oddělení vojenských ztrát. I zde byl hodnocen velice příznivě a zvláštní pozornost byla věnována jeho překladům z francouzštiny⁶⁸⁸.

Jozef Mitošinka byl dekretem ministra národní obrany ze dne 4. října 1947 přeložen do zálohy z důvodu státní nespolehlivosti. Bylo mu vytýkáno, že se nezúčastnil Slovenského národního povstání, ačkoli k tomu měl možnost, a že místo toho zůstal sloužit v armádě Slovenského štátu. Mitošinka se proti rozhodnutí odvolal a odvolací komise mu přiznala jisté zásluhy. V rozhodnutí bylo uvedeno, že se mu povedlo prokázat, že na MNO pracoval nedobrovolně a že podporoval československé zájmy. Proto komise konstatovala, že ze stanoviska státní a národní spolehlivosti proti němu nejsou námitky a Mitošinka byl sice přeložen do zálohy, ale s plným důchodem⁶⁸⁹.

Jozef Mitošinka v době svého propuštění z armády pobýval v Bratislavě na adrese Kapitulská ulice č. 10. Po odchodu z armády se vrátil do civilní duchovní správy a působil

⁶⁸³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Mitošinka Jozef.

⁶⁸⁴ Tamtéž.

⁶⁸⁵ Tamtéž.

⁶⁸⁶ ULJACKÝ, Tibor. Před 50 rokmi zomrel biskup a vojenský vikár Mons. Michal Buzalka. In:

Ministerstvo obrany Slovenskej republiky [online]. [cit. 2016-07-06]. Dostupné z:

<http://www.ordinariat.sk/pred-50-rokmi-zomrel-biskup-a-vojensky-vikar-mons-michal-buzalka/?pg=7>

⁶⁸⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Mitošinka Jozef.

⁶⁸⁸ Tamtéž.

⁶⁸⁹ Tamtéž.

v letech 1950 až 1958 v Topolčiankách u Zlatých Moravců a do roku 1969 ve Slažanech. Poté byl ustanoven farářem a okresním děkanem v Pezinku, odkud byl po dvou letech přeložen do Hradiště pod Vrátnom⁶⁹⁰. Krátce po jeho nástupu do Pezinku se mu podařilo ve spolupráci s evangelickým sborovým farářem prof. ThDr. Karlem Gábrišem a skupinou katolických laiků vedených aktivistou Vladimírem Milkem uspořádat vůbec první ekumenické setkání, které mělo velký význam pro rozvoj další bratrské spolupráce křesťanských církví v pezinském regionu⁶⁹¹.

štábní kurát Petr NÁLEVKA, OFM

Petr Nálevka se narodil 29. června 1888 v Praze. Absolvoval českou obecnou školu v Praze a v letech 1899 až 1905 studoval vyšší gymnázium s vyučovací řečí českou v Praze III, v letech 1905 až 1907 filosofické řádové studium a poté do roku 1911 bohosloveckou fakultu německé univerzity v Praze. Kněžské svěcení přijal 16. července 1911. V době vysokoškolských studií byl dne 6. května 1909 u Doplnovacího okresního velitelství v Praze odveden do c. a k. armády jako zeměbranec pěšího pluku 8, avšak jako bohoslovec byl od činné služby osvobozen a přeložen do náhradní zálohy⁶⁹².

Po vysvěcení byl od 17. července 1911 do 11. března 1917 ustanoven v civilní duchovní správě jako kaplan, katecheta a duchovní správce krajské věznice v Uherském Hradišti⁶⁹³.

V době první světové války byl Nálevka dne 12. března 1917 povolán do činné služby v hodnosti polní kurát v záloze, a to k vídeňskému polnímu superiorátu a k záložní nemocnici č. 1, dislokované ve Stifkaserne ve Vídni⁶⁹⁴, jako duchovní správce. Zde setrval necelého půl roku a koncem srpna byl přemístěn do záložní nemocnice a posádky v Českých Budějovicích, opět jako duchovní správce. Po dvou měsících byl odsud přemístěn do Prahy, k záložní nemocnici č. 6 na Žižkově, kde setrval do konce června 1918. Ani jemu se však nevyhnula přímá účast na válečném poli. Dne 1. července 1918 byl přemístěn na ruské bojiště k polní nemocnici č. 802 v Oděse, kde se dočkal konce války a převratu⁶⁹⁵.

Do nově vzniklé Československé republiky se vrátil vojenským transportem z Oděsy. Po cestě, která trvala skoro čtyři týdny, se ihned 24. prosince přihlásil do činné služby v čs. armádě u duchovní správy Zemského vojenského velitelství v Praze. Pobyt ve válečných podmínkách a náročná cesta do republiky mu však poškodily zdraví natolik, že musel být po dva měsíce hospitalizován v záložní nemocnici č. 6 na pražském Žižkově.

⁶⁹⁰ *Světové sdružení bývalých politických vězňů* [online]. [cit. 2016-07-06]. Dostupné z:

<http://www.szcpv.org/04/sr6.html>

⁶⁹¹ SANDTNER, Peter. Ekumenické stretnutie katolíkov a evanjelikov v Pezinku. In: *ECAV – Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku* [online]. [cit. 2016-07-06]. Dostupné z: http://www.ecav.sk/?p=spravodajstvo/SPRekumena/ekumenicke_stretnutie_katolikov_a_evanjelikov_v_pezinku

⁶⁹² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Nálevka Petr.

⁶⁹³ Tamtéž.

⁶⁹⁴ Stifkaserne. In: *Wien Geschichte Wiki. Ein Service der Stadt Wien* [online]. [cit. 2016-07-07].

Dostupné z: <https://www.wien.gv.at/wiki/index.php?title=Stifkaserne>

⁶⁹⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Nálevka Petr.

Služební přísahu čs. republiky složil dne 22. února 1919 u duchovní správy ZVV v Praze. Do služby tedy nastoupil po zlepšení zdravotního stavu až 25. února 1919 jako duchovní správce posádkové nemocnice č. 11., dislokované na Karlově náměstí. Vojákem z povolání se stal dne 1. září 1919, kdy se stal polním kurátem aktivním a byl ustanoven jako duchovní správce v záložní nemocnici v Uherském Hradišti, která byla v té době vedena jako polní nemocnice pod velitelstvím západní armády na Slovensku. Zde setrval do konce listopadu 1919 a k 1. prosinci byl odsud přemístěn na pět měsíců jako duchovní správce k záložní nemocnici č. 2 v Pardubicích. Poté se z českých zemí přesunul na Slovensko, kde byl od 1. května 1920 ustanoven jako osvětový náčelník a duchovní správce u náhradní roty čs. hraničářského praporu č. 9, dislokovaném v Levoči. Po necelých čtyřech měsících byl dne 23. září t. r. přemístěn do Spišské Nové Vsi k 2. horské brigádě jako duchovní referent a duchovní správce u velitelství. Zde prožil i mobilizaci v roce 1921 v době bojů mladé československé republiky s Maďarskem. Na Slovensku u horské brigády zůstal více jak rok a poté se jako zkušený a schopný vojenský duchovní vrátil do Prahy k Zemskému vojenskému velitelství pro Čechy. Na tomto významném služebním místě působil od 8. prosince 1921 do 30. září 1922. I zde prokázal své schopnosti a proto byl k 1. říjnu 1922 přemístěn k Ministerstvu národní obrany, kde sloužil až svého penzionování. V hodnosti štábní kurát byl Petr Nálevka dne 1. července 1925 přeložen do výslužby⁶⁹⁶.

V Nálevkově hodnocení bylo psáno, že byl živý, otevřený a sdílný povahy. Ve službě byl velmi spolehlivý a přesný a mimo službu družný, společenský a korektní. Vůči služebním představeným byl vojensky vzorný a k podřízeným byl přísný a spravedlivý⁶⁹⁷.

Po odchodu do výslužby se Nálevka uchýlil do františkánského kláštera v Plzni, kde jako konventuál používal řeholní jméno Vincenc. Podle dalších církevních záznamů působil od 10. října 1933 jako výpomocný duchovní v Praze Vršovcích⁶⁹⁸.

Petr Nálevka zemřel v Praze dne 27. června 1963 a je pochován na Olšanských hřbitovech⁶⁹⁹.

pplk. duch. Václav NĚMEC

Václav Němec se narodil 2. prosince 1876 v Míškovicích nedaleko Holešova, patřící pod farnost v Mysločovicích. V letech 1882 až 1886 navštěvoval českou obecnou školu ve Fryštáku a poté v roce 1887 nastoupil ke studiu na arcibiskupský seminář v Kroměříži, které ukončil v roce 1893. Pokračoval studiem na kroměřížském německém gymnáziu, kde 19. července 1895 odmaturoval. Po maturitě se zapsal ke studiu bohosloví na Cyrilometodějské teologické fakultě v Olomouci, kterou úspěšně zakončil v roce

⁶⁹⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Nálevka Petr.

⁶⁹⁷ Tamtéž.

⁶⁹⁸ Tamtéž.

⁶⁹⁹ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Nálevka Petr.

1899⁷⁰⁰, kdy byl rovněž 5. července ordinován na kněze⁷⁰¹. V době svých bohosloveckých studií roku 1897 byl odveden jako branec do c. a k. armády⁷⁰².

Po ukončení studia a vysvěcení na kněze působil v severomoravské civilní duchovní správě, a to od 1. srpna 1899 do 31. července 1908 jako kooperátor v Janově, Hrozové a Krumperkách (něm. Grumberg, dnes Podlesí, část obce Malá Morava v okrese Šumperk), a poté jako kaplan v obci Osoblaha v bruntálském okrese a v Olomouci⁷⁰³.

Službu v c. a k. armádě zahájil 1. srpna 1908, kdy byl v hodnosti polní kurát ustanoven ve městě Riva (dnes Riva del Garda, ležící na území Itálie u jezera Lago di Garda) jako duchovní správce pro posádky v Rivě, Tione a Lardaro, a kde setrval do 11. května 1911. Poté byl přemístěn jako duchovní správce do posádky v Tridentu, kde byl rovněž pověřen pastorační vojenských jednotek, umístěných v přilehlých oblastech. Trident opustil koncem listopadu 1912, kdy byl přemístěn do přístavního města Kotor a pověřen pastorační českých a německých vojáků v této oblasti. Po více jak půl druhém roce byl ke dni 26. července 1914 přidělen jako divizní farář 47. pěší divize a velitelství válečného přístavu Boka Kotorská, kde setrval do konce roku 1915⁷⁰⁴. Za svou skvělou pastorační službu v této oblasti byl církevními nadřízenými jmenován čestným konsistorním radou biskupa diecéze Kotor⁷⁰⁵. Dne 1. ledna 1916 byl vyslán s 47. pěší divizí do pole, kde pomáhal vojákům po necelé dva roky snášet válečné útrapy v oblastech od Černé Hory až do jižní Albánie. K 1. říjnu 1917 Němec válečnou zónu opustil a přesunul se do Prahy, kde byl přidělen k polnímu superiorátu. V této službě se dočkal konce války a vzniku Republiky československé⁷⁰⁶.

Jako pravý vlastenec se hned 28. října 1918 přihlásil do činné služby u čs. armády a byl pověřen duchovní správou v posádkové nemocnici 11 na Karlově náměstí. Přísahu Československé republiky složil v Praze na Staroměstském náměstí dne 8. listopadu t. r. V této době pobýval v Praze na adrese Praha II., Záhořanského č. 5. Dne 28. října 1919 byl povýšen do hodnosti vrchní polní kurát a přemístěn k velitelství 8. pěší divize se sídlem v Opavě, kde byl pověřen pastorační zdejší vojenské nemocnice. Zde byl k 1. listopadu 1922 povýšen do hodnosti polní superior II. třídy, která byla později přejmenována na podplukovník duchovní. Jeho nadřízený, velitel 8. pěší divize gen. Émile Henri Charles Mártý⁷⁰⁷, jej ve svém posudku charakterizoval jako nesmírně pilného duchovního, který má svým pochopením a liberálním duchem velmi dobrý vliv na mužstvo. Za službu zde mu bylo dne 12. srpna 1924 uděleno pochvalné uznání Zemského vojenského velitelství v Brně. V Opavě Němec zůstal necelých devět let a poté byl k 30. červnu 1929 přemístěn k Zemskému vojenskému velitelství Brno jako přednosta katolické duchovní správy. Na tomto prestižním a odpovědném místě zůstal až do konce

⁷⁰⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Němec Václav.

⁷⁰¹ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Němec Václav.

⁷⁰² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Němec Václav.

⁷⁰³ Tamtéž.

⁷⁰⁴ Tamtéž.

⁷⁰⁵ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Němec Václav.

⁷⁰⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Němec Václav.

⁷⁰⁷ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, s. r. o., 2012, s. 401. ISBN 978-80-970941-0-2.

roku 1935, kdy byl ve svých 59 letech věku přeložen do výslužby. V té době pobýval v Kroměříži a byl proto jako podplukovník duchovní ve výslužbě veden v záznamech u ZVV Brno⁷⁰⁸.

Václav Němec byl za svou pastorační službu jmenován čestným kanovníkem, arcibiskupským radou a konsistorním radou diecézí Brno a Kotor. Zemřel 13. listopadu 1951 v Kroměříži⁷⁰⁹.

kpt. duch. Augustin OLŠAR

Augustin Olšar se narodil 4. září 1906 v obci Prostřední Suchá v okrese Fryštát⁷¹⁰. Měl mladšího bratra Karla (*29. ledna 1915, †2. září 1978), který se dal rovněž na kněžskou dráhu a byl kanovníkem a děkanem metropolitní kapituly u sv. Víta v Praze⁷¹¹. V letech 1918 až 1926 Augustin Olšar studoval státní reálné gymnázium s vyučovací řečí českou v Orlové se zkouškou dospělosti. V této době byl dne 23. dubna 1926 u Doplnovacího okresního velitelství v Místku odveden do čs. armády⁷¹².

Po maturitě dne 1. října nastoupil základní vojenskou službu v hodnosti vojín k 1. polní rotě pěšího pluku 15 v Krnově. Odsud již po týdnu odešel na školu pro výchovu důstojníků v záloze v Opavě, kterou koncem května 1927 absolvoval s prospěchem dobrým. V průběhu tohoto vojenského studia byl k 1. lednu 1927 povýšen do hodnosti svobodník a 1. května desátník. Od začátku června 1927 byl přemístěn zpět do Opavy k 8. polní rotě jako velitel družstva. K 1. listopadu 1927 byl Olšar povýšen do hodnosti četař a 5. března 1928, krátce před koncem jeho prezenční služby, mu byl přiznán charakter četaře s důstojnickou zkouškou. Dne 1. dubna t. r. byl přeložen do zálohy jako četař v záloze s důstojnickou zkouškou⁷¹³.

Ihned po splnění čestné povinnosti k vlasti, základní vojenské služby, se Augustin Olšar roce 1928 zapsal na bohoslovecký seminář ve Vidnavě v okrese Jeseník. Po pětiletém studiu úspěšně složil závěrečné zkoušky a dne 19. března 1933 přijal i kněžské svěcení⁷¹⁴.

V době svého bohosloveckého studia byl dne 1. ledna 1929 jmenován do hodnosti podporučík v záloze a od 29. července do 25. srpna 1930 vykonal povinné vojenské cvičení u 8. polní roty p. pl. 15 v Opavě. Dne 1. ledna 1931 byl povýšen do hodnosti poručík v záloze a k 15. červnu t. r. přeložen do skupiny důstojníků duchovní služby církve katolické v záloze v 8. divizi⁷¹⁵.

⁷⁰⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Němec Václav.

⁷⁰⁹ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Němec Václav.

⁷¹⁰ Prostřední Suchá bývala původně samostatná obec, dnes je součástí statutárního města Havířov. Město Fryštát bylo v roce 1949 přejmenováno na Karviná.

⁷¹¹ Karel Olšar. Členové kapituly, instalování v letech 1950–1989. In: *Knihovna pražské metropolitní kapituly* [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: <http://kpmk.eu/index.php/kapitula/clenove-kapituly/instalovani-1950-1989/122-karel-olsar>

⁷¹² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Olšar Augustin.

⁷¹³ Tamtéž.

⁷¹⁴ Tamtéž.

⁷¹⁵ Tamtéž.

Po kněžském svěcení a před plánovaným vstupem do armády Olšar zřejmě působil krátkou dobu v civilní duchovní správě. K 1. únoru 1935 byl povýšen do hodnosti nadporučík duchovní služby a přeložen do skupiny důstojníků duchovní služby z povolání církve katolické k p. pl. 16, dislokovaného v Prešově. Ze setrval do 14. ledna 1936, kdy byl přemístěn k velitelství 2. horské brigády ve Spišské Nové Vsi jako duchovní správce. Ta byla k 1. lednu 1938 transformována na 17. divizi. U této jednotky prožil Olšar pohnuté doby všeobecné mobilizace státu jako přednosta divizní duchovní služby. Zde byl také 1. dubna 1938 povýšen do hodnosti kapitán duchovní. Dne 15. února následujícího roku byl přemístěn k velitelství 9. divize v Olomouci a zde setrval do času rozpuštění čs. branné moci⁷¹⁶.

Velitel nadřízeného stupně, tedy VI. sboru, div. gen. Mikuláš Doležal⁷¹⁷ ve svém posudku z 16. prosince 1938 Olšara hodnotil velmi dobře. Podle jeho vyjádření Olšar dovedl působit slovem i příkladem na udržení ducha a kázně. Byl velmi iniciativní a aktivní a stále vyhledával příležitost, aby své schopnosti uplatnil ve prospěch kázně a pořádku⁷¹⁸.

Augustin Olšar zemřel 24. července 1946 a je pohřbený na hřbitově v Havířově – Prostřední Suché⁷¹⁹.

vrchní superior Msgre. Emil PELIKÁN

Emil Pelikán se narodil 8. května 1868 v Hlubočepích, které byly tehdy součástí politického okresu Smíchov⁷²⁰. Obecnou pětiletou školu vychodil v Týně nad Vltavou. V letech 1880 až 1888 studoval na vyšším státním gymnáziu s vyučovací řečí českou v Českých Budějovicích. Zkoušku dospělosti složil 26. července 1888. V tomto roce byl také 23. ledna odveden do c. a k. armády u doplňovacího okresního velitelství v Českých Budějovicích jako jednoroční dobrovolník. Dne 1. října 1888 nastoupil prezenční službu u pěšího pluku č. 91 a 88 v Českých Budějovicích a Praze. Svou povinnost „jednoročáka“ splnil dne 30. září 1889 a poté pokračoval ve studiu. Zapsal se na teologickou fakultu s vyučovací řečí latinskou a německou v rakouském Linci, kterou úspěšně zakončil absolutoriem 15. července 1893⁷²¹.

Po ukončení bohosloveckých studií a kněžském svěcení působil Emil Pelikán v civilní duchovní správě. K 1. lednu 1894 byl jmenován vojenským kaplanem II. třídy v záloze a o pět let později, 31. prosince 1898 byl přeložen k zeměbraneckému pěšímu pluku č. 2 jako zeměbranecký kaplan II. třídy⁷²². V té době již jednoznačně směřoval na životní cestu profesionálního vojenského duchovního.

⁷¹⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Olšar Augustin.

⁷¹⁷ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918 – 1992*. Košice: HWSK, s. r. o., 2012, s. 155. ISBN 978-80-970941-0-2.

⁷¹⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Olšar Augustin.

⁷¹⁹ Tamtéž.

⁷²⁰ Dnes patří pod Prahu 5.

⁷²¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Pelikán Emil.

⁷²² Tamtéž.

Dne 22. prosince 1900 byl přeložen do aktivního stavu vojenského duchovenstva zeměbrany a jako vojenský kaplan II. třídy byl zařazen k vojenskému farnímu úřadu v Praze. Zde strávil necelý rok a 1. září 1901 byl přeložen již v hodnosti duchovní profesor II. třídy na nižší vojenskou reálku do Sankt Pölten (Svatý Hypolit) v Dolních Rakousích nedaleko Vídně. Zde působil jako učitel náboženství a češtiny a zároveň jako duchovní správce. K 1. listopadu 1915 byl povýšen do hodnosti duchovní profesor I. třídy V měsících červenci a srpnu 1916 se účastnil bojů u italských měst Ghertele a Asiago jako duchovní správce zeměbranecké pěší divize č. 22 a divizní nemocnice. Poté se vrátil zpět do mírové posádky v Sankt Pölten, kde dále působil na vojenské škole a mimo to obstarával duchovní službu pro české vojáky ve vojenské nemocnici a zdejší posádce. Zde Emil Pelikán zůstal do konce války⁷²³.

Po vzniku republiky se Emil Pelikán 1. prosince 1918 přihlásil do činné služby v čs. armádě u generálního superiorátu v Praze, přísahu čs. republice složil 11. prosince 1918. V hodnosti vrchní polní kurát byl ustanoven duchovním správcem záložní nemocnice č. 2 v Pardubicích, kam také 9. prosince 1918 nastoupil. Dne 28. října následujícího roku byl povýšen do hodnosti polní superior II. tř. a 3. prosince téhož roku přemístěn jako duchovní správce a referent k Zemskému vojenskému velitelství v Praze. Dne 13. dubna 1920 byl opět přemístěn, a to do Liberce jako duchovní správce zdejší záložní nemocnice a posádky. Na severu Čech působil Pelikán necelé dva roky. Dne 15. února 1922 byl přemístěn k Zemskému vojenskému velitelství Brno jako jeho duchovní správce a referent. Zde byl 28. června 1923 povýšen do hodnosti polní superior I. třídy, která mu byla 8. září t. r. přejmenována na vrchní superior. V Brně setrval Pelikán do 8. září 1923, kdy byl výnosem MNO přeložen do výslužby⁷²⁴.

Generál Alois Podhajský, velitel Zemského vojenského velitelství Brno, jej hodnotil svědomitého a spolehlivého, s pevným charakterem a klidnou povahou. Podle dobrozdání generálního superiora Augustina Voneše byl Pelikán povahy přímé a ustálené, ve společenském kontaktu mírný a poctivý. Jako duchovní správce konal službu se vzornou a vzácnou obětavostí a svědomitostí, s velmi dobrým vlivem na podřízené a zvláště na nemocné. Přitom vždy dbal na kázeň a korektnost⁷²⁵.

Církevní nadřízení ocenili Pelikánův přínos k pastoraci ve vojenském prostředí jmenováním tajným komořím Jeho Svatosti v roce 1920⁷²⁶.

plk. duch. sl. Josef POSPÍŠIL

Josef Pospíšil se narodil 19. března 1876 v obci Zbislav v okrese Čáslav jako syn Václava a Anny, rozené Pilné⁷²⁷. Kněžské svěcení přijal v červenci 1899⁷²⁸.

⁷²³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Pelikán Emil.

⁷²⁴ Tamtéž.

⁷²⁵ Tamtéž.

⁷²⁶ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Pelikán Emil.

⁷²⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Pospíšil Josef.

⁷²⁸ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Pospíšil Josef.

Po vysvěcení působil v civilní duchovní správě, a to od 1. září 1899 do 30. září 1900 jako kaplan ve Smrkovci, od 1. října 1900 do 4. září 1901 jako kaplan v Libé, od 7. září do 6. října 1901 jako kaplan v Mnichovicích, od 7. října 1901 do 31. srpna 1904 jako kaplan v Ondřejově, od 1. září 1904 do 30. listopadu 1908 byl opět kaplanem v Mnichovicích. Dále od 1. prosince 1908 do 28. února 1909 působil jako administrátor farnosti v Jirčanech, poté od 1. března do 31. května 1909 opět „kaplanoval“ v Mnichovicích, od 1. června do 30. září 1909 spravoval jako administrátor farnost Praha-Koloděje, od 1. října 1901 do 30. dubna 1911 byl opět kaplanem v Mnichovicích. Dne 1. května 1911 byl ustanoven administrátorem farnosti Vranov u Benešova a 1. září 1911 jejím farářem. Přesně o rok později se stal farářem v Choceradech⁷²⁹.

Záznamy o průběhu Pospíšilovy služby v c. a k. armádě nebyly zatím dohledány. V letech 1922 a 1923 byl Josef Pospíšil podle vojenského schematismu v hodnosti polní superior II. tř. ustanoven k čs. vyslanectví ve Vídni pro plnění úkolů v rámci archivní rozluky. Ve Vídni byl i v roce 1924 jako superior na generálním konsulátu Republiky československé. V následujícím roce byl Pospíšil veden ve stejné hodnosti u 4. divize v Hradci Králové a od roku 1926 u Zemského vojenského velitelství Bratislava. V tomto roce mu byla přejmenována hodnost na podplukovník duchovní a v roce 1928 byl povýšen do hodnosti plukovník duchovní služby. U ZVV Pospíšil setrval do roku 1934⁷³⁰, kdy byl pravděpodobně ve svých 58 letech přeložen do výslužby.

V církevních záznamech, které jsou bohužel v tomto případě neúplné a nepřesné, je veden ještě jako administrátor excurrendo ve Vranově u Benešova o od 1. prosince 1935 v trvalé výslužbě. V roce 1937 se měl stát ředitelem útulku pro epileptiky „Valentinum“ v Praze-Libni. Josef Pospíšil zemřel 16. července 1940⁷³¹.

vrchní kurát Robert PŘÁDA

Robert Přáda se narodil 31. května 1877 v Hořovicích jako syn Jana Přády a Anny, rozené Hušpanerové. V letech 1887 až 1891 studoval na reálném gymnáziu na Smíchově a následně v letech 1891 až 1895 české akademické gymnázium v Praze. Po ukončení středoškolských studií se zapsal na bohosloveckou fakultu české univerzity v Praze a bohoslovecký ústav v Litoměřicích. V tomto období byl 15. května 1897 odveden do rakousko-uherské armády u okresního doplňovacího velitelství v Litoměřicích. Vysokoškolská studia úspěšně zakončil roku 1901, kdy také dne 14. července přijal kněžské svěcení⁷³².

Po kněžské ordinaci působil Přáda od 1. září 1901 do 30. listopadu 1913 v civilní duchovní správě, od 1. září 1901 do 15. prosince 1903 jako kaplan v Třebenicích, od 16. prosince 1903 do 15. července 1906 jako kaplan v obci Světec, od 16. července 1906

⁷²⁹ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Pospíšil Josef.

⁷³⁰ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročník 1922–1934.

⁷³¹ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Pospíšil Josef.

⁷³² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Přáda Robert.

do 31. prosince 1912 jako kaplan a katecheta v Duchcově a od 1. ledna 1913 do 9. listopadu 1914 v Podmoklech⁷³³.

Po vypuknutí 1. světové války byl Přáda dne 9. listopadu 1914 povolán do vojenské služby jako vojenský duchovní v hodnosti polní kurát u domobranecké teritoriální brigády č. 11 se sídlem v Haliči. Již krátce nato, 18. ledna 1915, byl přeložen k pěšímu pluku č. 14, se kterým byl vyslán do pole na ruské bojiště. Přáda s plukem zůstal do 1. května 1915, kdy byl na dva týdny odvelen k domobraneckému praporu č. 86. Poté se vrátil zpět ke čtrnáctému pluku. V bitvě u města Lublin byl zraněn a dne 25. listopadu 1915 odeslán na zdravotní dovolenou do Prahy, kde setrval do 9. února 1916. Poté jej opět čekal návrat na frontu, k polní nemocnici 14. pluku č. 8, dislokované ve městě Luck ve volyňské oblasti. Po necelých dvou týdnech byl přemístěn a ustanoven jako duchovní správce 4. armády a jejích volyňských posádek ve městě Vladimír Volyňský. V této službě setrval do 22. července 1918, kdy vážně onemocněl, byl převezen do Prahy a hospitalizován v záložní nemocnici č. 3. Zde se dočkal konce války a vzniku Československé republiky⁷³⁴.

V prosinci 1918 se Robert Přáda přihlásil do československé armády, ale ze zdravotních důvodů nebyl do řad čs. armády přijat. Po odpočinku a zlepšení zdravotního stavu dne 16. července 1919 znovu podal přihlášku, která již byla přijata. Přáda byl povolán k aktivní službě a ustanoven jako duchovní správce vojenské nemocnice v Praze na Letné v hodnosti polní kurát v záloze. K 31. prosinci t. r. byl přemístěn k záložní nemocnici č. 8 v Praze na Hradčanech jako její duchovní správce. Dne 1. srpna 1921 byl odsud přemístěn do Trenčína jako duchovní správce pěšího pluku 17 a zdejší posádky. O den později byl převzat do kategorie důstojníků duchovní služby z povolání⁷³⁵.

V Trenčíně zůstal Přáda do konce listopadu 1922 a poté byl k 1. prosinci přemístěn k 2. pěší divizi v Plzni jako duchovní správce divize a divizní nemocnice č. 2. Dne 30. prosince 1922 byl povýšen do hodnosti vrchní polní kurát s odznaky štábního kapitána, která mu byla 8. září 1923 přejmenována na hodnost štábní kurát. Dne 10. ledna 1925 byl Robert Přáda povýšen do hodnosti vrchní kurát. Zdravotní potíže, kterými trpěl od světové války, dosáhly již takového stupně, že byl Přáda dne 16. února 1925 superarbitrován a úředně uznán „*k veškerým službám nezpůsobilý*“. Jeho schopnost k přiměřenému občanskému povolání byla podle zdravotní komise snížena o 90 %. Byl mu navržen k důchodu příspěvek za zranění a příspěvek válečný. Rovněž mu byl přiznán nárok na všechny vojenské zaopatřovací požitky. Dne 1. dubna 1925 byl ve svých osmačtyřiceti letech věku Robert Přáda přeložen do výslužby⁷³⁶.

Podle hodnocení velitele divizní nemocnice plk. Františka Jiráňka z roku 1922 měl Přáda ustálenou, ryzí povahu, byl dobrým a ukázněným vojákem a díky svému řečnickému talentu měl dobrý vliv na podřízené. Svou službu vykonával přes značné zdravotní problémy, které si nesl jako následky válečných útrap, velice obětavě⁷³⁷.

⁷³³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Přáda Robert.

⁷³⁴ Tamtéž.

⁷³⁵ Tamtéž.

⁷³⁶ Tamtéž.

⁷³⁷ Tamtéž.

Po odchodu z armády pobýval ke dni 28. ledna 1929 v Praze XVI. Smíchově, na adrese Vinohradská 26⁷³⁸. Dále působil v civilní duchovní správě a podle církevních záznamů odešel k roku 1928 do výslužby a v roce 1929 byl jmenován arcibiskupským notářem. V roce 1945 byl Robert Přádá internován německou okupační mocí v klášteře v Zásmukách. Zemřel dne 2. ledna 1950 v Moravské Třebové⁷³⁹.

polní superior II. tř. Josef RAŠEK

Josef Rašek se narodil 13. března 1869 v Krchové Lomné nedaleko Mladé Vožice v okrese Tábor. Vystudoval 8 tříd vyššího českého gymnázia v Českých Budějovicích a poté zde pokračoval čtyřletým studiem teologie na vyšším bohosloveckém učilišti s vyučovací řečí českou. Vysvěcen na kněze byl 16. července 1893. V době bohosloveckých studií byl 14. března 1891 odveden do c. a k. armády a zařazen do náhradní zálohy. Jako záložník byl 14. května 1895 a poté 15. června 1897 povolán na 28 denní vojenské cvičení⁷⁴⁰.

V aktivní službě v armádě Jeho Veličenstva byl od 1. října 1898. Od 1. února 1899 do 28. května 1901 působil jako polní kurát u vojenského farního úřadu při 8. sborovém velitelství Praze. Poté byl přemístěn do Plzně jako posádkový vojenský duchovní správce. Zde setrval do 26. července 1914. Dobu 1. světové války podle záznamů strávil jako divizní farář s 19. pěší divizí na ruském bojišti. Dne 1. září 1914 byl vyznamenán řádem pro vojenské duchovní Cruce aurea pro Piis Meritits⁷⁴¹ a krátce nato, 13. září 1914 při ústupových bojích u Ravi-Ruske padl do ruského zajetí. Byl poslán do Turkestánu, kde byl pověřen duchovní správou pro rakousko-uherské zajatce v Ašchabadu, Taškentu, Katta-Kurganu a Samarkandu. Ze zajetí byl propuštěn až po šesti letech. Cestu domů nastoupil v Moskvě 18. srpna a do Prahy přijel 5. září 1920. V důsledku útrap v zajetí trpěl vážnou srdeční vadou⁷⁴².

Přihlášku do čs. armády podal ihned po svém návratu do vlasti u Ministerstva národní obrany v Praze. Do čs. armády byl přijat 13. září 1920 v hodnosti vrchní polní kurát jako duchovní správce pěšího pluku 46 a posádky v Chomutově. V prosinci 1922 byl povýšen do hodnosti polní superior II. třídy a v květnu následujícího roku byl přeložen do výslužby. Vzhledem ke zdravotním problémům, způsobeným válečnými útrapami, byl uznán nezpůsobilým dalších služeb a bylo mu přiznáno trvalé výslužné s válečným přídatkem. Rašek v době svého penzionování pobýval v Plzni a od 6. září 1923 se přestěhoval do Českých Budějovic⁷⁴³.

⁷³⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Přádá Robert.

⁷³⁹ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Přádá Robert.

⁷⁴⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Rašek Josef.

⁷⁴¹ Zlatý záslužný kříž pro vojenské duchovní I. třídy Piis Meritits. In: *Vojenský historický ústav* [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/exhibit/zasluzny-kriz-pro-vojenske-duchovni/>

⁷⁴² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Rašek Josef.

⁷⁴³ Tamtéž.

Jeho služební nadřízený Dr. Rudolf Zháněl jej roku 1921 hodnotil jako velmi řádného, svědomitého a všeobecně oblíbeného kněze, vážného a ryzího charakteru s bohatými zkušenostmi⁷⁴⁴.

Josef Rašek zemřel 18. května 1926. Úmrtní list vydal děkanský úřad v Mladé Vožici dne 25. května 1926⁷⁴⁵.

polní kurát II. tř. ThDr. Jan RŮŽIČKA

Jan Růžička se narodil 20. listopadu 1871 v obci Meidling, tvořící dnešní 12. vídeňský městský okres. Studoval na českém gymnáziu v Českých Budějovicích. Kněžské svěcení přijal 21. července 1895 a jeho prvním působištěm byla farnost v Nýrsku v okrese Klatovy. V roce 1901 promoval v Římě na doktora teologie. Po promoci působil delší čas v Jižních Čechách. Dne 14. května 1901 se stal kaplanem v obci Bošilec a dne 27. listopadu t. r. v Nové Bystřici. Poté byl ustanoven do obce Člunek, a to od 22. května 1902 jako kaplan, a od 10. června t. r. administrátorem. Dne 10. ledna následujícího roku odsud přešel do Třeboně jako kooperátor a dne 1. března 1903 do Slaného jako katecheta⁷⁴⁶.

V c. a k. armádě aktivně působil od 1. března 1903 jako vojenský kaplan II. tř. ve Vídni. Dne 1. července 1906 byl pak v hodnosti kurát II. tř. přemístěn na Balkán do města Maria Theresiopoli⁷⁴⁷.

V období I. světové války byl vyslán na ruské bojiště, kde byl zajat. Jako zajatec se dostal až do oblasti Persie a na čínské hranice. Do vlasti se mohl vrátit teprve v roce 1921. Vstoupil na krátký čas do čs. armády, kde v hodnosti polní kurát působil do roku 1922 u Zemského vojenského velitelství v Praze. Poté se vrátil zpět do civilní duchovní správy. Od 7. září 1933 do 1. dubna 1943 působil v Malých Svatoňovicích. Jan Růžička zemřel 14. listopadu 1958 ve věku 87 let v Prachaticích⁷⁴⁸.

pplk. duch. Msgre. Jan RYŠAVÝ

Jan Ryšavý se narodil 4. června 1881 ve Stráži nad Nežárkou v jižních Čechách. Vychodil čtyřletou obecnou školu a v letech 1892 až 1901 studoval na českém vyšším gymnáziu v Pelhřimově, kde maturoval 20. června 1901. Poté se zapsal na bohoslovecký diecézní ústav v Českých Budějovicích. Zde složil závěrečné zkoušky 8. července 1905 a o týden později, 16. července byl vysvěcen na kněze⁷⁴⁹.

⁷⁴⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Rašek Josef.

⁷⁴⁵ Tamtéž.

⁷⁴⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Růžička Jan.

⁷⁴⁷ Dnes Subotica, město v severním Srbsku v provincii Vojvodina.

⁷⁴⁸ HEJČL, Václav. Galerie fundatistů. In: *Jestřebí hory – církevní památky a katecheze – z textů P. Václava Hejčla* [online]. [cit. 2016-07-15]. Dostupné z: <http://rkc-jestrebihory.pontte.eu/Dokumenty/Galerie-fundatistů.pdf>

⁷⁴⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Ryšavý Jan.

V době svých bohosloveckých studií byl při řádném odvodu dne 20. března 1902 odveden do c. a k. armády jako náhradní záložník pěšího pluku č. 75 a dne 1. července 1906 byl u tohoto pluku jmenován polním kurátem v záloze⁷⁵⁰.

Po ukončení studia a kněžské ordinaci byl Ryšavý na rok ustanoven katechetou ve škole sester Nejsvětější Svátosti v Českých Budějovicích a poté v letech 1906 až 1912 ředitelem a katechetou českobudějovického diecézního ústavu pro hluchoněmé⁷⁵¹.

Do aktivní služby v c. a k armádě vstoupil 1. prosince 1912 a byl jako polní kurát s odznaky kapitána ustanoven k polnímu superiorátu ve Lvově, kde setrval do 14. prosince t. r., kdy byl přemístěn k posádce ve městě Stanislawów v Haliči, kde setrval až do mobilizace. Dne 4. srpna 1914 byl vyslán do pole na ruské bojiště jako duchovní správce 8. jízdní divize a dalších polních útvarů. Od 4. srpna 1914 do 24. ledna 1916 působil u 8. jízdní divize, od 25. ledna do 24. února 1916 u polního superiorátu 7. armády, od 25. února do 20. srpna 1916 jako divizní farář u 5. pěší divize a od 21. srpna do 10. prosince 1916 jako duchovní správce u polní nemocnice č. 8/1. Poté byl odeslán do zápolí a působil od 11. prosince 1916 do 31. ledna 1917 u polního superiorátu v Moravské Ostravě. Dne 1. ledna 1917 se vrátil zpět do válečných pozic a od 1. února 1917 do 28. října 1918 byl ustanoven divizním farářem 30. pěší divize, se kterou prošel ruské a srbské bojiště⁷⁵².

Ve válečných podmínkách tedy sloužil až do 28. října 1918, kdy se u čs. vojenské mise ve Vídni přihlásil do činné služby v čs. armádě. Poté dne 1. prosince 1918 nastoupil k divizní nemocnici č. 4 v Josefově jako nemocniční a zároveň posádkový duchovní správce. V tomto období roku 1919 proběhlo válečné tažení proti Maďarům, v průběhu kterého zůstal Ryšavý v Josefově. Dne 3. června 1922 byl povýšen do hodnosti vrchní polní kurát s odznaky štábního kapitána a k 1. prosinci 1922 přemístěn k 4. pěší divizi jako duchovní správce se sídlem v Josefově. Současně mu zůstala v pastorační péči i divizní josefovská nemocnice. V tomto období byl nadřizenými hodnocen jako výborný vojenský kněz skromné a ryzí povahy, s mírným a přesto rozhodným vystupováním. V té době také došlo v Josefově k bližší nespecifikovaným střetům mezi vojenskou a civilní duchovní správou, ve kterých Ryšavý se vši důsledností zastával vojenské zájmy, což jeho služební nadřazení hodnotili s uznáním. Dne 28. října 1924 byl Ryšavý povýšen do hodnosti major duchovní. V Josefově také dne 4. února 1927 úspěšně složil zkoušku předepsanou na podplukovníka duchovního a byl uznán způsobilým k povýšení⁷⁵³.

Dne 15. června 1929 byl Jan Ryšavý přemístěn k velitelství 9. pěší divize, tehdy ještě dislokovanému v Trnavě⁷⁵⁴, jako divizní duchovní správce. Půl roku po nástupu na toto místo, dne 18. prosince 1929, byl povýšen do hodnosti podplukovník duchovní. V Trnavě bydlel v kasárnách v bývalé vojenské invalidovně a jeho byt souvisel se sakristií⁷⁵⁵.

⁷⁵⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Ryšavý Jan.

⁷⁵¹ Tamtéž.

⁷⁵² Tamtéž.

⁷⁵³ Tamtéž.

⁷⁵⁴ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha: LIBRI, 2006, s. 141. ISBN 978-80-7277-256-2.

⁷⁵⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Ryšavý Jan.

Koncem září 1935 hodnotil Ryšavého velitel 9. divize gen. Miloš Žák. Podle něho byl Ryšavý velmi dobrý kazatel, který dovedl promluvit k duši věřících. Měl hluboký vliv na mužstvo, svěřené jeho duchovní péči, takže návštěvnost kostela za jeho působení stále rostla. Vůči všem vojákům se choval vždy s jemným taktem a tak nepřímou působil mravně a nábožensky nejen na ně, ale i na jejich rodiny. Za svou skvělou šestiletou službu divizního duchovního správce se mu 15. října 1935 dostalo pochvalného uznání od velitelství 9. divize⁷⁵⁶.

Dne 1. října 1935 byl Ryšavý přidělen k Zemskému vojenskému velitelství v Košicích jako přednosta katolické duchovní správy. Na tomto místě působil do konce roku 1936 a k 1. lednu 1937 byl po 24 letech aktivní služby vojenského duchovního přeložen do výslužby⁷⁵⁷.

Církevními nadřízenými byl za svou pastorační službu ustanoven biskupským notářem diecéze České Budějovice a nadpočetným tajným komořím Jeho Svatosti. Podle církevních záznamů byl Jan Ryšavý v roce 1938 již na odpočinku a pobýval v Karlových Varech, čp. 1318⁷⁵⁸. Msgre. Jan Ryšavý zemřel 19. prosince 1949 ve věku 68 let⁷⁵⁹.

mjr. duch. Augustín Ondřej SOLÁRIK

Augustín Solárik se narodil 30. listopadu 1889 ve Štiavničke, v okrese Turčianský Svätý Martin. V letech 1902 až 1909 studoval na vyšším gymnáziu s vyučovací řečí maďarskou v Nitře. Maturitu složil dne 7. června 1909. Poté se v Nitře zapsal i na bohosloveckou akademii s vyučovacím jazykem latinským a maďarským. Závěrečné zkoušky složil dne 20. června 1913 s prospěchem výborným a 2. července t. r. byl vysvěcen na kněze. Po vysvěcení působil v civilní duchovní správě jako kaplan v obci Bošáca v trenčianské župě⁷⁶⁰.

V průběhu bohosloveckých studií byl dne 17. srpna 1910 u okresního doplňovacího oddělení odveden do c. a k. armády. Dne 1. října t. r. byl prezentován u pěšího pluku č. 71 v Trenčíně jako náhradní záložník, avšak jako student bohosloví službu nenastoupil. Dne 1. prosince 1914 byl jmenován do hodnosti polní kurát v záloze a o dva týdny později 15. prosince t. r. nastoupil činnou službu u vojenského velitelství ve Štýrském Hradci. Zde setrval do 31. července 1917 a následně byl přeložen k záložní nemocnici ve Skutari v Albánii. Odsud byl dne 22. února 1918 přeložen k horské brigádě č. 14, dislokované ve Fieri. Po necelém měsíci služby zde byl k 20. březnu t. r. přeložen k horské sanitní koloně č. 14 a vyslán do bojových pozic. Dne 1. srpna 1918 byl přeložen k velitelství polní dráhy č. 1 se sídlem v albánském městě Rogozina, kde se dočkal konce války a převratu⁷⁶¹.

⁷⁵⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Ryšavý Jan.

⁷⁵⁷ Tamtéž.

⁷⁵⁸ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Ryšavý Jan Mons.

⁷⁵⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Ryšavý Jan.

⁷⁶⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Solárik Augustín Ondřej.

⁷⁶¹ Tamtéž.

Po návratu do vlasti se 20. ledna 1919 přihlásil u posádkového velitelství a okresního doplňovacího velitelství v Trenčíně do čs. armády. Po vyřízení formalit nastoupil ve své hodnosti polní kurát v záloze 1. května 1919 k slovenskému pěšímu pluku č. 4 a po třech měsících byl k 1. srpnu přeložen na necelý měsíc k 3. pěší brigádě. Dne 21. srpna byl přeložen k čs. střeleckému pluku 7 do Zvolena a 1. října t. r. se opět vrátil ke 3. pěší brigádě do Lučence. Dne 1. prosince 1919 byl přeložen k náhradnímu praporu pěšího pluku 26 do Levice jako duchovní správce a osvětový důstojník a zde setrval do 19. ledna 1921. Za svou službu v době bojů s Maďarskou republikou obdržel Solárik pochvalné uznání ministra národní obrany⁷⁶².

Dne 20. ledna 1921 byl Solárik přijat do stavu čs. armády jako vojenský duchovní z povolání a byl přeložen k posádkovému velitelství v Rožňavě. K 1. listopadu 1922 byl přemístěn k pěšímu pluku 16 jako plukovní duchovní, osvětový náčelník 3. polního praporu a učitel negramotných. V této funkci setrval do 22. června 1923 a poté byl přemístěn k pěšímu pluku 7 do Nitry. U příležitosti jeho odchodu na nové působiště mu velitel p. pl. 16 pplk. Bedřich Štirský vyslovil pochvalné uznání za jeho píli, nezlomnou vůli a uvědomělou práci při osvětové výchově. V Nitře se Solárik nezdržel dlouho a již 1. září t. r. byl přemístěn k velitelství 6. pěší divize se sídlem v Brně jako referent duchovní správy, přičemž byl Zemským vojenským velitelstvím v Brně navíc pověřen pastorační vojínů maďarské národnosti v oblasti 7. pěší divize. V této době mu byla přejmenována hodnost na kurát I. třídy. K 1. květnu 1924 byl Solárik v této hodnosti přemístěn do Prahy jako duchovní správce 1. pěší divize. Zde byl o rok později povýšen do hodnosti štábní kurát, která byla v roce 1926 přejmenována na štábní kapitán duchovní. Z Prahy byl v době od 15. října 1926 do 14. dubna 1927 dočasně odvelen do Terezína k 3. pěší divizi. Za svou službu obdržel pochvalné uznání, které mu velitel 1. pěší divize generál Alfréd Jan Škvára vyslovil u příležitosti svého odchodu do výslužby dne 15. března 1928⁷⁶³.

Dne 15. listopadu 1930 byl Solárik přemístěn k Zemskému vojenskému velitelství Bratislava s určením pro 1. pěší horskou brigádu, a však zůstal v dosavadním přidělení u 1. divize v Praze a dne 26. března 1931 byl povýšen do hodnosti major duchovní služby. Ke dni 31. března 1931 byl opět přemístěn k velitelství 1. divize jako její duchovní správce. V Praze pobýval na adrese Praha X, Královská třída 24/130⁷⁶⁴.

Podle hodnocení nadřízených byl Solárik pevné, vážné, ucelené, i když poněkud uzavřené povahy. Byl to vzorný, obětavý a velmi pilný vojenský duchovní, který se významně podílel na vzdělávací a osvětové činnosti⁷⁶⁵.

Augustín Ondřej Solárik zemřel v Praze v Karlíně dne 19. července 1934 ve věku necelých 45 let⁷⁶⁶.

⁷⁶² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Solárik Augustín Ondřej.

⁷⁶³ Tamtéž.

⁷⁶⁴ Dnes Karlín, Sokolovská ulice.

⁷⁶⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Solárik Augustín Ondřej.

⁷⁶⁶ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Solárik Augustín.

mjr. duch. Anton SVIEŽENÝ

Anton Sviežený se narodil 23. ledna 1906 v Liptovské Štiavnici v okrese Ružomberok na severu Slovenska. Vystudoval osm tříd gymnázia, zakončeného maturitou. Poté se zapsal na bohosloveckou fakultu, kde strávil deset semestrů⁷⁶⁷.

Do řad čs. armády byl odveden v roce 1927. Po ukončení vysokoškolského studia nastoupil základní vojenskou službu. Dne 1. října 1930 byl prezentován k dvouměsíční službě v hodnosti vojín u divizní nemocnice 9 v Bratislavě. Jako vojín náhradní zálohy zde v době od 8. července do 4. srpna 1931 také vykonal zvláštní služební cvičení a od 1. do 28. června 1932 první služební cvičení, a to u duchovní správy Zemského vojenského velitelství Bratislava⁷⁶⁸.

Krátce nato nastoupil svou životní cestu služby pro čs. armádu. K 1. lednu 1933 byl jmenován podporučíkem duchovním a přemístěn do Lučence k pěšímu pluku 25, kde měl setrvat do vykonání zkoušky na důstojníka duchovní služby. Po jejím úspěšném absolvování byl dne 31. května 1934 přemístěn k pěšímu pluku 26, dislokovanému v Banské Bystrici. Dne 1. června 1936 byl povýšen do hodnosti nadporučík duchovní a přemístěn k pěšímu pluku 20 do Michalovce jako duchovní správce. Dobu od 8. do 13. června t. r. strávil v přípravce pro vojenské duchovní z povolání. Dne 30. listopadu 1936 byl přemístěn do Komárna k pěšímu pluku 12 „Generála M. R. Štefánika“ jako duchovní správce a byl ustanoven duchovním pro posádku Komárno, Parkan a Nové Zámky. Na tomto služebním místě setrval do 24. září 1938. V době mobilizace nastoupil službu u velitelství VII. sborové oblasti se sídlem v Banské Bystrici, kde sloužil od 25. září do 31. prosince 1938⁷⁶⁹.

V pohnutých dobách rozpadu republiky zůstal Sviežený na Slovensku. Byl zařazen k pěšímu pluku 25 v Lučenci a 15. května 1939 byl přemístěn k vyšší jednotce „3“ se sídlem v Prešově. Dne 1. srpna 1939 byl povýšen do hodnosti stotník duchovní (čs. ekvivalent byl kapitán duchovní) a přemístěn jako duchovní správce k pěšímu pluku 2 se sídlem v Prešově⁷⁷⁰. S tímto útvarem se v září t. r. zúčastnil válečných operací proti Polsku. Dne 30. listopadu 1939 byl Sviežený přemístěn do Žiliny k pěšímu pluku 7 a poté dne 15. března následujícího roku k velitelství 2. divize do Prešova jako divizní duchovní správce. V době bojů Slovenského státu se SSSR byl dne 24. června 1941 jako přednosta římskokatolické duchovní správy 2. divize vyslán do pole. Zpět do Prešova se vrátil 17. prosince téhož roku a o čtyři dny později byl ustanoven přednostou římskokatolické duchovní správy Velitelství divizní oblasti 2. K 1. lednu 1942 byl Anton Sviežený

⁷⁶⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Sviežený Anton.

⁷⁶⁸ Tamtéž.

⁷⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁷⁰ Podle slovenského historika Borise Súdneho měl být v této době Sviežený nepřímým účastníkem prvního vzdušného vítězství slovenských letců v průběhu II. světové války. Dne 6. září 1939 došlo ve vzdušném prostoru u obce Ostrovany k leteckému souboji, při kterém trojice slovenských stíhacích letounů Avie B534 sestřelila polský dvoumístný průzkumný letoun Lublin R-XIIID z 56. pozorovací letky, dislokované na polním letišti Mrowla poblíž Rzeszowa. Posádka, kterou tvořili pilot kaprál Edward Piasecki a pozorovatel por. Edward Porada, v souboji zahynula. Oba vojáky následujícího dne pohřbil stot. duch. Anton Sviežený na vojenském oddělení městského hřbitova v Prešově. SÚDNY, Boris. *Prvý zostrel* [online]. [cit. 2015-11-26]. Dostupné z: <http://www.druhasvetova.sk/OLD/view.php?cisloclanku=2006100003>

povýšen do hodnosti major duchovný. V této hodnosti se 10. srpna 1942 opět ocitl na válečném poli proti SSSR a zde setrval až do 16. dubna následujícího roku. Po svém návratu byl k 1. červenci 1943 odeslán do školy pro výchovnu záložníků duchovní správy v Pezinku. Zde pobyl necelé dva měsíce a 14. srpna 1943 opět nastoupil službu u Velitelství divizní oblasti 2 jako přednosta římskokatolické duchovní správy⁷⁷¹.

V době od 29. srpna do 30. září 1944 se Sviežený účastnil Slovenského národního povstání u 2. divizní oblasti, přejmenované na Vojenskou obrannou oblast 2, později pak na 6. taktickou skupinu „Zobor“. Od 1. do 30. října 1944 pak působil jako přednosta římskokatolické duchovní správy u velitelství 1. československé armády na Slovensku⁷⁷².

Po válce se přihlásil do čs. armády, avšak přijímací komise MNO jej odmítla. V odůvodnění bylo psáno, že se sice zúčastnil Slovenského národního povstání, ale že se po jeho částečném potlačení dobrovolně přihlásil na Ministerstvu národní obrany Slovenského státu, vstoupil do „Hašíkovy“ armády a byl ustanoven posádkovým duchovním v Ružomberku, čímž měl podporovat nacistický režim. Z tohoto důvodu a také proto, že byl podle komise „protidemokratického“ smýšlení, dostalo se mu zamítavého stanoviska. Anton Sviežený se však 4. prosince 1946 odvolal a odvolací komise se rozhodla mu vyhovět a nařídila povolání jej do činné služby. V nálezu ze dne 7. července 1947 bylo psáno, že se Sviežený aktivně účastnil SNP až do odchodu slovenské armády do hor a poté že byl pouze formálně veden ve zbytku slovenské armády jako posádkový duchovní, avšak službu nekonal a naopak pomáhal povstalcům. Podle dalších záznamů byl Anton Sviežený v roce 1948 přidělen jako důstojník duchovní služby k velitelství 9. divize „Druhého odboje“ se sídlem v Nitře⁷⁷³.

Nastupující komunistický režim Svieženému k srdci nepřirostl. Již za první republiky byl sympatizantem ľudové strany a „nové pořádky“ za své nepřijal, což dával najevo i vcelku otevřeně. Nesledoval „pokrokový“ tisk a nejevil snahu o získávání vědomostí z marx-leninské ideologie, jak mu bylo vyčítáno v hodnocení z roku 1948. Jeho odchod z armády byl jen otázkou času. Vzhledem k tomu, že „nenašel kladný poměr k únorovým událostem“ byl dnem 1. května 1948 odeslán na dovolenou s čekáním, tedy postaven mimo službu a k 1. listopadu téhož roku přeložen do výslužby⁷⁷⁴.

Anton Sviežený hovořil a psal slovensky, maďarsky a německy. Z dob svých bohosloveckých studií ovládal rovněž latinu. Nadřizenými byl hodnocen jako sebevědomý, ochotný, svědomitý a přesný. K představeným se choval uctivě a nesměle a k sobě rovným sice odměřeně, ale dobrosrdečně. Liboval si ve společnosti, ve které byl veselý a v dobré náladě i svérázně bujný, přestože většinu času byl tichý a skromný. Povahy byl klidné, leč někdy neústupné a tvrdohlavé⁷⁷⁵.

⁷⁷¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Sviežený Anton.

⁷⁷² Tamtéž.

⁷⁷³ Tamtéž.

⁷⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁷⁵ Tamtéž.

mjr. duch. ThDr. PhDr. Josef ŠALŠA

Josef Šalša se narodil 18. března 1878 v Kostelci u Kyjova na jižní Moravě. Otec se jmenoval Štěpán a matka Kristina, rozená Polášková. V letech 1890 až 1898 studoval na vyšším gymnáziu s vyučovací řečí českou ve Vysokém Mýtě. Maturitu složil dne 8. července 1898. Poté pokračoval studiem bohosloví na teologickém ústavu v Hradci Králové, kde byl také po úspěšném složení závěrečných zkoušek dne 25. července 1902 vysvěcen na kněze. Nastoupil poté do civilní duchovní správy jako kaplan a katecheta v diecézi Královéhradecké. I v té době však pokračoval ve studiu, a to v letech 1903 až 1908 na české filozofické fakultě v Praze. V této době byl dne 5. prosince 1903 u Okresního doplňovacího oddělení v Jičíně odveden do c. a k. armády. Dne 5. listopadu 1910 byl na Karlo-Ferdinandově univerzitě promován na doktora filosofie⁷⁷⁶.

Dne 1. června 1913 byl Šalša jmenován polním kurátem a ustanoven k polnímu superiorátu v Sarajevu. Zde setrval do 26. července následujícího roku, kdy byl vyslán do pole na srbské bojiště a přidělen na téměř půldruhého roku k 9. horské brigádě. Dne 13. března 1916 se přesunul na italskou frontu a byl přidělen jako divizní farář k 59. pěší divizi a poté 1. května 1917 k 12. pěší divizi. Po čtyřech měsících opět změnil působiště, když byl přidělen k polní nemocnici č. 314. Jeho posledním italským válečným působištěm bylo etapní místní velitelství v Bolzanu, kam byl přidělen 1. dubna 1918. Zde se dočkal konce světové války a vzniku čs. republiky⁷⁷⁷.

Po návratu do republiky byl již 1. listopadu 1918 přidělen k záložní nemocnici v Hradci Králové a po dvouměsíčním působení zde se přesunul do Prahy. K 1. lednu 1919 byl přidělen k záložní nemocnici č. 8 na Hradčanech. Dne 18. února 1919 byl přijat do svazku čs. vojska jako voják z povolání a dne 1. prosince téhož roku byl přidělen k divizní nemocnici č. 1 a ustanoven duchovním správcem. Ke dni 3. června 1922 byl Šalša povýšen do hodnosti polní kurát s odznaky štábního kapitána, která mu byla 27. prosince 1926 změněna na štábní kapitán duchovní. Dne 10. ledna 1927 mu přibyly další služební povinnosti, když byl vedle své agendy u divizní nemocnice č. 1 navíc ustanoven vedoucím katolické duchovní správy u 1. pěší divize a invalidovny. Koncem tohoto roku byl na krátkou dobu od 31. října přemístěn k Zemskému vojenskému velitelství v Bratislavě s určením pro 1. horskou pěší brigádu, ale již 25. listopadu byl ze zdravotních důvodů superarbitrován jako „*k polní službě nezpůsobilý, kancelářských služeb v zápolí schopný*“. Byl převelen do Prahy a zde očekával rozhodnutí MNO o jeho dalším osudu⁷⁷⁸.

K 1. únoru 1928 byl odeslán na půlroční dovolenou s čekáním, tedy na čas postaven mimo službu a ke dni 8. února 1928 byl administrativně přemístěn k pěšímu pluku se sídlem v Žilině. Po zlepšení zdravotního stavu a návratu z nucené dovolené jako „*ke každé službě schopný*“ byl ke dni 31. července 1928 přemístěn k 2. horské brigádě se sídlem ve Spišské Nové Vsi jako její duchovní správce. Dne 1. ledna 1931 byl Šalša povýšen do hodnosti major duchovní služby. Za své působení zde byl u příležitosti svého přemístění na nové služební místo vyznamenán udělením pochvalného uznání velitele 2. horské brigády za šestiletou svědomitou a úspěšnou služební činnost správce duchovní

⁷⁷⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Šalša Josef.

⁷⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁷⁸ Tamtéž.

služby. Ve svém služebním nasazení nezapomínal na své sebevzdělávání a dne 26. června 1934 dosáhl akademického titulu doktor teologie na Cyrilometodějské teologické fakultě v Olomouci. U 2. horské brigády setrval do 14. září 1934 a den nato byl přemístěn k Zemskému vojenskému velitelství Brno a přidělen k 7. divizi v Olomouci jako divizní duchovní správce, kde setrval do konce své vojenské kariéry. Od 22. prosince 1935 do 18. března 1936 byl na zdravotní dovolené, která mu byla prodloužena až do odchodu do důchodu. Dnem 1. června 1936 byl Josef Šalša přeložen do výslužby. Při této příležitosti mu bylo Ministerstvem národní obrany vysloveno pochvalné uznání za výtečné služby⁷⁷⁹.

Nadřízenými byl Josef Šalša hodnocen kladně. Podle dobrozdání velitele divizní nemocnice č. 1 plk. Dr. Františka Jaroše z roku 1922 byl mírné, klidné povahy, k představeným i podřízeným se choval vzorně a byl velmi pilný a svědomitý. Stejně pozitivně Šalšu hodnotili v době jeho působení ve Spišské Nové Vsi i náčelníci štábu 2. horské brigády pplk. gšt. Jaroslav Vedral a mjr. gšt. Ferdinand Čatloš⁷⁸⁰.

pplk. duch. Josef ŠEDA

Josef Šeda se narodil 14. září 1884 ve Svídnici v okrese Rychnov nad Kněžnou. Od roku 1897 studoval na českém vyšším gymnáziu v Hradci Králové, kde 27. července 1902 složil maturitu. Poté se zapsal na biskupský bohoslovecký seminář s vyučovací řečí českou, kde roku 1906 úspěšně složil závěrečné zkoušky a 27. ledna 1907 byl vysvěcen na kněze. V době svých bohosloveckých studií byl dne 31. března 1905 odveden u Doplnovacího okresního velitelství v Hradci Králové do c. a k. armády. Po svěcení do 31. srpna 1909 sloužil Josef Šeda v civilní duchovní správě jako katecheta občanských a měšťanských škol. Pro tuto kvalifikaci roku 1907 absolvoval katechetickou a farní zkoušku⁷⁸¹.

Dne 1. září 1909 byl Josef Šeda v hodnosti polní kurát přidělen do vojenského obvodu duchovní správy v Kotoru, kde setrval do konce února 1910. Byl poté přemístěn k vojenské správě Sarajeva a po více jak tříleté službě zde byl k 1. červnu 1913 přemístěn k posádce v Hradci Králové. Odsud byl 1. srpna 1914 vyslán s pěším plukem č. 18 na ruskou frontu, kde již 28. srpna padl do ruského zajetí. V těchto nesmírně těžkých podmínkách strávil sedm dlouhých let, než se 7. srpna 1921 mohl vrátit do vlasti⁷⁸².

Ihned po návratu se 8. srpna 1921 přihlásil u generálního superiorátu v Praze do čs. armády. Dne 15. listopadu t. r. byl vzat do svazku čs. armády a nastoupil službu v divizní nemocnici č. 10 v Komárně jako její duchovní správce. Dne 1. prosince 1922 byl přemístěn k pěšímu pluku 12 „Generála M. R. Štefánika“, dislokovanému rovněž v Komárně, jako duchovní správce pro celou posádku. Zde byl dne 30. prosince 1922 povýšen do hodnosti vrchní polní kurát s odznaky štábního kapitána, která byla 8. září 1923 přejmenována na štábní kurát. Na tomto služebním místě také v roce 1925 Josef Šeda absolvoval posádkový kurz maďarštiny. Z Komárna se poté přesunul dne 28. února

⁷⁷⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Šalša Josef.

⁷⁸⁰ Tamtéž.

⁷⁸¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Šeda Josef.

⁷⁸² Tamtéž.

1930 do Rožňavy, když byl přemístěn k 11. divizi a přidělen k pěšímu pluku 16 jako duchovní správce. S tímto vojenským útvarem se 15. dubna 1931 přemístil z Rožňavy do Jelšavy, kde setrval do 15. září 1933. Poté byl opět přemístěn, a to do Michalovců k pěšímu pluku 20, a odsud byl 20. listopadu 1934 přemístěn k 1. horské brigádě do Ružomberoka. K 1. lednu 1935 byl Josef Šeda povýšen do hodnosti major duchovní. Dne 30. listopadu 1936 byl pak v této hodnosti přemístěn do Plzně k 2. divizi jako divizní duchovní správce. K 1. červenci 1938 se pak dočkal dalšího povýšení, a to do hodnosti podplukovník duchovní⁷⁸³.

Dne 11. ledna 1938 se pplk. duch. Josef Šeda podrobil zkoušce, předepsané pro povýšení do hodnosti podplukovník duchovní služby, a byl uznán způsobilým. Předsedou komise byl tehdy plk. duch. Msgre. Methoděj Kubáň, zkušebními komisaři plk. duch. JUDr. Jan Tschöp a pplk. duch. Josef Vymětal⁷⁸⁴.

Šedovo služební hodnocení bylo vždy velmi dobré. Podle svých nadřízených byl svědomitý, pilný a spolehlivý. Ve své službě přijímal iniciativu a nebál se zodpovědnosti a přitom byl velmi ukázněný a otevřený. Ve službě i mimo ni byl veselý a družný, prostě dobrý kamarád. Josef Šeda byl nadprůměrně vzdělán a pro svou službu velmi dobře vybaven i jazykově. Skvěle ovládal němčinu a dobře hovořil i psal rusky, polsky a srbochorvatsky. Dohovořil se rovněž maďarsky. V jeho případě se jednalo zcela jistě o mimořádný charakter a oblíbenost. Byl stále hodnocen jako „*ku povýšení velmi způsobilý*“. Jedinou výjimkou byl rok 1929, kdy zřejmě prošel osobní krizí. V tomto roce mu byla dokonce navržena kvalifikace „*nevyhovující*“, což by za „*normálních okolností*“ mělo mít negativní dopad na jeho celkovou kariéru. V záznamu o trestech bylo uvedeno, že „*1) v roce 1928 a 1929 zneužíval úřední místnosti přikázané mu za kancelář co duchovnímu správci posádky k účelům soukromým a to tím, že používal občas kanceláře jako svého bytu bez povolení a vědomí velitele objektu, ač měl svůj řádný byt, dále tím, že v této místnosti jednak přijímal návštěvy osoby soukromé ženského pohlaví, jednak sám si ji do kanceláře vodil a do noci se tam s ní zdržoval. 2) Dne 6. 11. 1929 večer popíjel ve výčepní místnosti jedné restaurace v Komárně, tedy v místnosti pro důstojníka naprosto nevhodné a kolem půlnoci téhož dne, jsa ve stavu rozjařeném, zadal si tím, že navštívil jinou restauraci v doprovodu osoby ženského pohlaví, kterážto osoba byla mu příčinou několika veřejně pohoršlivých výstupů. Přitěžuje: Byl již jednou velitelem napomínán pro volbu nevhodné společnosti a nevhodného lokálu a dopustil se nového poklesku v době, kdy jest proti němu vedeno šetření pro pohoršlivé styky s osobou výše zmíněnou*“. Dále bylo ve spisu psáno, že „*1) Udržoval od r. 1928 intimní styky s ošetřovatelkou civ. nemocnice, při nichž docházelo mezi nimi i v nočních hodinách k hlučným, pohoršlivým scénám, což veřejnost podrobila nepříznivé kritice. 2) ač byl již vyšetřováním této věci upozorněn na nepřístupnost tohoto svého poměru, nepřerušil jej ihned, 3) dne 6. 11. 1929 večer popíjel ve výčepní místnosti restaurace důst. pavilonu v Komárně, tedy v místnosti pro důst. naprosto nevhodné, čímž se dopustil porušení povinností stavovských podle § 12/3 zák. ze dne 4. 7. 1923 a kázeňského poklesku podle čl. 233 sl. předpisu A-I-I*“⁷⁸⁵.

⁷⁸³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Šeda Josef.

⁷⁸⁴ Tamtéž.

⁷⁸⁵ Tamtéž.

Za toto své jednání byl velitelem potrestán zostřeným domácím vězením a kárným výborem písemnou výstrahou se snížením služebního platu o 5% na dobu 6 měsíců. Ze záznamů je patrné, že nápravné opatření mělo úspěch, protože již v následujícím roce a poté i v dalších letech byl Josef Šeda opět hodnocen výtečně a jeho chování bylo bezvadné⁷⁸⁶. Nadřízení zcela jistě zohlednili i jeho výtečný charakter a skvělou kvalifikaci z minulosti. Uvedená situace svědčí jednak o přísnosti, s jakou nadřízení střežili dobré jméno armády a důstojnického sboru zvláště, jednak o těžkých pokušeních vojenského života, kterým se nevyhnuli ani uniformovaní kněží. Josef Šeda chyboval a na čas podlehl světskému pokušení, ale bojoval, zvítězil a uchránil tak čest svého stavu.

plk. duch. František ŠPAČEK

František Špaček se narodil 2. dubna 1864 v Brušperku na severní Moravě. Studoval na arcibiskupském semináři a německém státním gymnáziu s maturitou v Kroměříži. Poté pokračoval studiem teologie na teologické fakultě v Olomouci. Zde byl dne 5. července 1887 vysvěcen na kněze⁷⁸⁷.

Dobrovolně vstoupil do c. a k. armády, byl kmenově zařazen k 8. sborovému velitelství v Praze a jako vojenský kaplan II. tř. byl v době od 1. března do 30. srpna 1899 přidělen vojenskému farnímu úřadu v Praze. Poté byl ustanoven duchovním profesorem II. tř., duchovním správcem a učitelem náboženství, přírodopisu, matematiky a němčiny na kadetních školách, a to od 1. září 1899 do 30. srpna 1902 ve Lvově, a od 1. září 1902 do 14. července 1904 v Karlovci. Dne 15. července t. r. byl přemístěn k 9. sborovému velitelství se sídlem v Litoměřicích a ustanoven do Liberce jako duchovní správce zdejší posádky. Zde setrval do 30. července 1914 a o den později byl jako polní kurát II. tř. ustanoven divizním farářem a duchovním referentem u 10. pěší divize. Na tomto místě zůstal do 11. srpna 1915. Poté byl jmenován správcem polního superiorátu a duchovním referentem u 1. armády, a zde sloužil do 6. dubna 1917. V hodnosti polní superior II. tř. pak sloužil od 7. dubna do 26. září 1917 u 10. armády, od 27. září 1917 do 8. ledna 1918 u 1. Sočské armády a od 9. ledna do 3. června 1918 u velitelství etapního oddílu v Gorici. Z Gorice se vrátil zpět do Prahy a dne 4. června 1918 byl přidělen polnímu superiorátu pražského Zemského vojenského velitelství⁷⁸⁸.

I v době převratu zůstal v činné službě a 29. října 1918 byl ústním pokynem gen. superiora Voneše ustanoven duchovním správcem obvodu pražského ZVV. Dne 8. listopadu složil na Staroměstském náměstí v Praze slavnostní vojenskou přísahu čs. republice. Oficiální přihlášku do čs. armády podal František Špaček dne 8. prosince 1918 a do svazku čs. vojska byl přijat 18. února 1919 v hodnosti polní superior II. třídy. K 1. srpnu téhož roku byl předán do kmenového stavu Zemského vojenského velitelství v Praze. Generální superior Msgre. Antonín Voneš jej charakterizoval jako bezúhonného, odborně vzdělaného, velmi pilného, svědomitého a přesného pracovníka, schopného

⁷⁸⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Šeda Josef.

⁷⁸⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Špaček František.

⁷⁸⁸ Tamtéž.

k samostatnému vedení úřadu. K 1. lednu 1920 se František Špaček také stal řídicím důstojníkem matričního úřadu při katolickém duchovním oddělení MNO⁷⁸⁹.

Dne 29. prosince 1922 byl František Špaček povýšen do hodnosti polní superior I. třídy a krátce nato, k 1. únoru 1923, přeložen do výslužby. K 13. prosince 1928 mu byla přejmenována hodnost na plukovník duchovní (ve výslužbě)⁷⁹⁰. Podle církevních záznamů byl František Špaček v roce 1924 zatímním III. kooperátorem u sv. Ludmily v Praze na Vinohradech. Další záznamy o jeho „civilním“ období po penzionování se bohužel nedochovaly⁷⁹¹.

František Špaček plyně ovládal němčinu a dobře hovořil a psal polsky a italsky. V průběhu své služby složil superiorátní zkoušku. Za doby světové války obdržel v roce 1915 Záslužný kříž pro vojenské duchovní II. tř.⁷⁹² a Mariánský kříž⁷⁹³, který mu 26. ledna 1917 udělil arcivévoda Eugen⁷⁹⁴.

V době ukončení své vojenské kariéry pobýval František Špaček v Praze na adrese Dobrovského ulice č. 4, Královské Vinohrady. V prosinci roku 1926 se odsud přestěhoval do Kroměříže na adresu Wilsonova třída č. 89. Dne 1. července 1933 se opět přestěhoval, a to do ulice Pavlovského č. 106, kde bydlel v 1. poschodí. Dne 19. října 1938 nabyt v Kroměříži oficiálně domovské příslušnosti⁷⁹⁵.

Plk. duch. v. v. František Špaček zemřel v Kroměříži dne 16. července 1948 ve věku 84 let. Záznam o úmrtí je uveden v matrice zemřelých římskokatolického farního úřadu Blahoslavené Panny Marie v Kroměříži, svazek XI., strana 2489, pod číslem jednacím 7903/1948, ze dne 26. července 1948⁷⁹⁶.

plk. duch. Gustav ŠUMAN

Gustav Šuman se narodil 20. července 1883 v Trhových Svinech v okrese České Budějovice jako syn Františka Šumana a Marie, rozené Schönaurové. Rodina bydlela v Trocnovské ulici č. 66. Od roku 1897 studoval na českém vyšším gymnáziu v Českých Budějovicích, které 6. července 1905 zakončil maturitou s vyznamenáním. V tomto roce byl také 13. března odveden do c. a k. armády u českobudějovického okresního doplňovacího velitelství. Po ukončení středoškolského studia strávil školní rok 1905 až 1906 v jednorozhodní dobrovolnické škole pro výchovu záložních důstojníků zeměbranceckého pěšího pluku č. 21 v Sankt Pölten (Svatý Hypolit) v Dolních Rakousích nedaleko Vídně. V roce 1906 ve svém vzdělání navázal studiem bohosloví na teologické

⁷⁸⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Špaček František.

⁷⁹⁰ Tamtéž.

⁷⁹¹ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Špaček František.

⁷⁹² Záslužný kříž pro vojenské duchovní II. třídy Piis meritis. In: *Vojenský historický ústav* [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/exhibit/zasluzny-kriz-pro-vojenske-duchovni/>

⁷⁹³ TEJKLOVÁ, Tereza. *Faleristika ve sbírkách muzea východních Čech v Hradci Králové*. Brno, 2008.

Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Vedoucí práce P. Holman, s. 60–61.

⁷⁹⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Špaček František.

⁷⁹⁵ Tamtéž.

⁷⁹⁶ Tamtéž.

fakultě v Českých Budějovicích s vyučovacím jazykem českým a latinským, kde byl 18. června 1909 předčasně vysvěcen na kněze⁷⁹⁷, což byla výjimka, udělovaná někdy starším studentům⁷⁹⁸. Vysokoškolské studium zakončil již jako kněz v roce 1910 s výtečným prospěchem. V letech 1909 až 1912 působil v civilní duchovní správě na vyšším bohosloveckém učilišti v Českých Budějovicích a jako kaplan v Horšovském Týně⁷⁹⁹.

K 1. prosinci 1910 byl jmenován do vojenské hodnosti polní kurát v záloze. Do aktivní služby nastoupil 1. října 1912 a byl ustanoven pro posádku v Bolzanu v Tyrolích u 15. sborového velitelství, kde setrval do 26. července 1914. Poté byl vyslán s pěším plukem č. 14 na ruskou frontu, kde 7. září 1914 po zranění padl do zajetí a byl vězněn v zajateckém táboře ve městě Barnaul v západní části Sibíře. Ze zajetí se vrátil až 29. dubna 1918 a do konce války byl v Linci v soudním vyšetřování pro „*rusofilství*“⁸⁰⁰.

Po převratu se přihlásil do čs. armády. Přihlášku podal v Linci dne 19. listopadu 1918 a nastoupil do Terezína jako duchovní správce posádky a zdejší posádkové nemocnice. Zde byl 26. května 1922 povýšen do hodnosti vrchní polní kurát s odznaky štábního kapitána. Dne 6. března 1923 byl přemístěn k velitelství 1. horské pěší brigády do Ružomberoku v severním Slovensku jako přednosta římskokatolické duchovní služby. Zde v letech 1924 až 1925 absolvoval ekvitační kurz pro důstojníky pěchoty. V prosinci 1926 mu byla přejmenována hodnost na štábní kapitán duchovní a 31. října následujícího roku byl přemístěn k 11. pěší divizi a přidělen k pěšímu pluku 16 se sídlem v Rožňavě, avšak do příchodu svého nástupce zůstal v původním přidělení u horské brigády. V únoru 1928 došlo k dalšímu přejmenování hodností a Gustav Šuman se tak stal štábním kapitánem duchovní služby. Až k 1. březnu 1928 se hlásil v Rožňavě u velitele pěšího pluku 16, kam nastoupil jako duchovní správce a důstojník mravní výchovy⁸⁰¹.

Dne 18. prosince 1929 se dočkal povýšení na majora duchovní služby a v této hodnosti byl 8. března 1930 přemístěn do Bánské Bystrice k 10. pěší divizi a ustanoven jejím duchovním správcem a předsedou správy budov. Byl rovněž pověřen vedením kanceláře divizního kárného výboru. Dne 15. dubna 1935 byl přemístěn k 7. divizi s tím, že zůstal v dosavadním přidělení u 10. divize. Dne 1. července 1935 byl Gustav Šuman povýšen do hodnosti podplukovník duchovní a dne 30. října t. r. přemístěn do Českých Budějovic k 5. divizi a ustanoven přednostou divizní katolické duchovní správy. Za své působení zde mu bylo u příležitosti jeho odchodu na nové služební místo uděleno velitelem 5. divize pochvalné uznání. K 31. prosinci 1937 byl pplk. duch. Šuman přemístěn k VI. sboru se sídlem v budově Zemského vojenského velitelství v Košicích a ustanoven přednostou sborové duchovní správy. Na tomto místě setrval do 1. srpna 1939, kdy byl přeložen do výslužby⁸⁰².

⁷⁹⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Šuman Gustav.

⁷⁹⁸ FELDMANN, Vladimír. Vojenský duchovní P. Gustav Šuman (Ohlédnutí za téměř zapomenutou obětí dvou totalit). In: *Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech*, Ročník 40, č. 2, r. 2003, s. 217-220.

⁷⁹⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Šuman Gustav.

⁸⁰⁰ Tamtéž.

⁸⁰¹ Tamtéž.

⁸⁰² Tamtéž.

Ke konci 2. světové války působil Gustav Šuman jako duchovní správce kostela v Hodějovicích. Dne 29. ledna 1945 byl zatčen Gestapem a vězněn v Českých Budějovicích, protože v kostele při kázání tvrdě kritizoval Němce za to, že při transportu vězňů vyhodili z vlaku na trati do Borovan několik zmrzlých těl⁸⁰³. Dne 4. března 1945 byl pak převezen do Prahy na Pankrác, kde se dočkal konce války a osvobození. Dne 5. května se přihlásil k činné službě u velitelství „Bartoš“ Velká Praha a byl přidělen k pražskému posádkovému velitelství. Působil i v bojích o Rozhlas, kde vypomáhal na obvazišti a sloužil zraněným vojákům svátostmi⁸⁰⁴.

Posledního a již definitivního přeložení do výslužby se Gustav Šuman dočkal 1. dubna 1946. V té době bydlel v Českých Budějovicích na adrese Hlinská 1018. Dekretem prezidenta republiky byl dne 26. října 1946 povýšen do hodnosti plukovník duchovní, a to s pořadím od 28. října 1942⁸⁰⁵.

Gustav Šuman hovořil a psal výborně německy, dobře se pak dohovořil i rusky, polsky, italsky a francouzsky. Z dob studií ovládal i latinu. Vojenská hodnocení měl vždy velmi dobrá. Posádkový velitel Velké Prahy div. gen. Miroslav Tomáš Miklík jej v lednu 1946 hodnotil jako rázného, mužného a přímého, dobrosrdečného a obětavého vojenského kněze s bezvadným vystupováním a chováním. V hodnocení generál vyzdvihl Šumanův bystrý postřeh a úsudek, bohaté životní zkušenosti a široký rozhled. Ocenil i jeho pokrokové smýšlení. Gustav Šuman byl v této době i ve svých dvašedesáti letech tělesně velmi zdatný a pečlivě dbal o svůj zevnějšek⁸⁰⁶.

Po válečných zkušenostech s Gestapem neminula Gustava Šumana ani krušná zkušenost s komunistickou státní bezpečností. Podle svědectví uvedeného v článku Vladimíra Feldmanna byl Gustav Šuman v roce 1949 uvězněn v souvislosti s vyšetřováním ilegální protistátní činnosti. Tehdy byl ještě pro nedostatek důkazů propuštěn⁸⁰⁷. V roce 1951 byl však znovu předvolán k soudu, ale k tomu se již nedostavil. Emigroval do západního Německa, kde poté působil jako ústavní kaplan v Heimenkirchen v Allgäu u Bodamského jezera. V nepřítomnosti byl 11. května 1951 byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 2 roky, k peněžitému trestu a ke ztrátě čestných občanských práv a k propadnutí celého jmění. Tímto rozsudkem také pozbyl vojenské hodnosti a nároku na vojenský důchod. Byl administrativně přeložen do počtu mužstva v hodnosti vojín a poté propuštěn z vojska⁸⁰⁸.

Gustav Šuman zemřel v Heimenkirchen dne 7. dubna 1962 ve věku nedožitých 79 let⁸⁰⁹.

⁸⁰³ FELDMANN, Vladimír. Vojenský duchovní P. Gustav Šuman (Ohlédnutí za téměř zapomenutou obětí dvou totalit). In: *Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech*, Ročník 40, č. 2, r. 2003, s. 217 – 220.

⁸⁰⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Šuman Gustav.

⁸⁰⁵ Tamtéž.

⁸⁰⁶ Tamtéž.

⁸⁰⁷ FELDMANN, Vladimír. Vojenský duchovní P. Gustav Šuman (Ohlédnutí za téměř zapomenutou obětí dvou totalit). In: *Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech*, Ročník 40, č. 2, r. 2003, s. 217 – 220.

⁸⁰⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Šuman Gustav.

⁸⁰⁹ FELDMANN, Vladimír. Vojenský duchovní P. Gustav Šuman (Ohlédnutí za téměř zapomenutou obětí dvou totalit). In: *Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech*, Ročník 40, č. 2, r. 2003, s. 217 – 220.

npor. duch. Karel TOMÍČEK

Karel Tomíček se narodil 9. září 1907 v Jilemnici v Podkrkonoší jako syn Stanislava Tomíčka. Rodina bydlela na adrese Jilemnice č. 296. V rodné Jilemnici vychodil obecnou školu a v roce 1918 zde zahájil studium na osmiletém českém reálném gymnáziu, kde 18. června 1926 odmaturoval s vyznamenáním. Poté se zapsal na české bohoslovecké učiliště v Hradci Králové, které úspěšně zakončil v roce 1931. Zde byl také vysvěcen na kněze. V období svých bohosloveckých studií byl dne 20. dubna 1929 u královéhradeckého doplňovacího velitelství odveden do čs. armády⁸¹⁰.

Po kněžském svěcení byl ustanoven v civilní duchovní správě jako kaplan při děkanském beneficiu v Náchodě. Jako vojín náhradní zálohy byl dne 1. října 1931 prezentován k vykonání základního vojenského výcviku v divizní nemocnici 1 v Praze. Dne 16. listopadu 1931 byl přidělen Zemskému vojenskému velitelství v Praze a 23. prosince t. r. vojenské cvičení ukončil. První služební cvičení vykonal u ZVV Praha v době od 7. do 24. července 1933 a druhé od 3. do 23. července 1934. Poté byl povýšen do hodnosti podporučík duchovní v záloze⁸¹¹.

K 1. prosinci 1936 byl jmenován do hodnosti nadporučík duchovní a přeložen do skupiny důstojníků duchovní služby z povolání. Byl přemístěn k pěšímu pluku 25 do Lučence a ustanoven jeho duchovním správcem. Na tomto místě setrval do 30. prosince 1937 a poté byl přemístěn do Českých Budějovic k 5. divizi jako její duchovní správce. Karel Tomíček byl ke dni 30. listopadu 1938 přeložen do zálohy a kmenově přemístěn k velitelství II. sboru v Českých Budějovicích⁸¹².

Jeho vojenská hodnocení byla velmi dobrá. Velitel pěšího pluku 25 plk. Theodor Dvořák jej charakterizoval jako přímého a upřímného, oddaného, kamarádkého a vůči podřízeným přísně spravedlivého. Karel Tomíček byl vážný, bodrý a vtipný a jeho společenské vystupování a chování bylo korektní a jemné, jak příslušelo jeho stavu. Byl velmi dobrým hudebníkem a své vzdělání si v tomto oboru stále prohluboval. Dokonce velmi úspěšně vedl a sám dirigoval plukovní hudební těleso. Nezanedbával ani svou fyzickou kondici, kterou posiloval turistikou. Hodnocení podpořil i tehdejší přednosta katolické duchovní správy I. sboru plk. duch. Msgre. Josef Vymětal. Podle jeho hodnocení byl Karel Tomíček horlivý iniciativní vojenský duchovní, bystrého úsudku a velkého hudebního nadání⁸¹³.

Začátkem roku 1939 zahájil své působení v civilní duchovní správě jako farář v České Skalici. Založil zde symfonický orchestr, jehož členy se stali občané okolních obcí a místní nadšenci. Stal se konsistorním kancléřem a byl jmenován kanovníkem katedrální kapituly Svatého Ducha v Hradci Králové⁸¹⁴.

Karel Tomíček zemřel 5. května 1958 a byl pochován do kapitulní hrobky na farním hřbitově v Pouchově, který je dnes součástí Hradce Králové⁸¹⁵.

⁸¹⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Tomíček Karel.

⁸¹¹ Tamtéž.

⁸¹² Tamtéž.

⁸¹³ Tamtéž.

⁸¹⁴ Tamtéž.

⁸¹⁵ PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis. Díl VIII., s. 5.

plk. duch. JUDr. Jan TSCHÖPP

Jan Tschöpp se narodil 9. září 1880 v malé vesnici Najfunk, německy Neufang, dnes známé jako Stříbrné Hory, které jsou částí obce Horní Město v okrese Bruntál. Jeho otec se jmenoval Jan Tschöpp a matka Františka, rozená Lichtblau⁸¹⁶.

V roce 1891 zahájil studium na českém nižším soukromém gymnáziu a poté na německém vyšším státním gymnáziu v Kroměříži. Středoškolská studia zakončil 1. července 1899 maturitou s vyznamenáním. Pokračoval poté studiem na teologické fakultě v Olomouci, kterou ukončil 1. července 1903 s prospěchem velmi dobrým. O čtyři dny později, 5. července 1903 byl vysvěcen na kněze. Dobu od svěcení do roku 1909 strávil Josef Tschöpp službou v civilní duchovní správě olomoucké arcidiecéze⁸¹⁷.

V době svých vysokoškolských studií byl Josef Tschöpp dne 20. května 1901 odveden do c. a k. armády při hlavním odvodu, dne 1. října zařazen do branné moci a přidělen k pěšímu pluku č. 93 v Šumperku. Vzhledem k tomu, že studoval bohosloví, byl dán do náhradní zálohy. Dne 1. července 1904 byl jmenován polním kurátem v záloze⁸¹⁸.

Dne 1. května 1909 se stal vojákem z povolání a jako polní kurát v aktivní službě byl ustanoven do posádkové nemocnice č. 14 ve Lvově. Zde setrval do 31. července 1914. Byl poté přidělen jako divizní farář k 9. jezdecké divizi a vyslán spolu s ní na ruskou frontu. Dne 1. října 1915 byl přemístěn k 62. pěší divizi a ustanoven opět divizním farářem. Od tohoto data do 15. prosince 1915 byl s jednotkou na srbském bojišti, od 16. prosince do 8. února 1916 na černohorském bojišti. Dne 9. února 1916 se dostal na italské bojiště a dobu od 1. září do 10. listopadu t. r. strávil v nemocničním ošetřování. Poté se vrátil zpět k divizi na italskou frontu. Dne 29. května 1917 se jednotka přesunula na bojiště rumunské a zde s vojáky divizní farář Josef Tschöpp setrval do konce války⁸¹⁹.

V roce 1918 zahájil studium na právnické fakultě v Innsbrucku, kde 31. července 1922 obdržel absolutorium, vystavené rektorátem innsbrucké univerzity. Promován na doktora práv byl 15. dubna 1932 na Karlově univerzitě v Praze⁸²⁰.

Po převratu a návratu do republiky se 28. března 1919 přihlásil do čs. armády u doplňovacího okresního velitelství v Šumperku. Od 1. května 1919 do 31. ledna 1920 byl ve své dosavadní hodnosti polní kurát ustanoven duchovním správcem likvidačního polního superiorátu v Innsbrucku a po návratu z této služby byl krátce, od 1. ledna do 22. dubna 1920 bez přidělení, i když byl kmenově vtělen do stavu posádkové nemocnice v Olomouci⁸²¹.

Činnou službu v čs. armádě nastoupil oficiálně 23. dubna 1920 a byl ustanoven v záložní nemocnici č. 2 v Pardubicích. Zde setrval do 21. června 1920, kdy byl přidělen k vojenské duchovní správě v Moravské Ostravě. Dne 1. listopadu 1921 byl přidělen Zemskému vojenskému velitelství Brno a ustanoven k záložní nemocnici č. II. v Opavě

⁸¹⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Tschöpp Jan.

⁸¹⁷ Tamtéž.

⁸¹⁸ Tamtéž.

⁸¹⁹ Tamtéž.

⁸²⁰ Tamtéž.

⁸²¹ Tamtéž.

jako duchovní správce. Na nové místo se dostal záhy, již 19. února následujícího roku byl přidělen k posádkovému velitelství v Michalovicích jako duchovní správce. K 1. prosinci 1922 byl Josef Tschöpp přemístěn k pěšímu pluku 17 do Trenčína jako duchovní správce a 22. prosince byl povýšen do hodnosti štábní kurát a 28. října 1924 do hodnosti vrchní kurát. Tato hodnost mu byla 24. prosince 1926 přejmenována na major duchovní. Ke dni 15. března 1927 byl Josef Tschöpp přemístěn k Zemskému vojenskému velitelství v Praze. Dne 4. října 1927 vykonal zkoušku předepsanou pro povýšení do hodnosti podplukovník duchovní a 21. prosince téhož roku byl do této hodnosti také povýšen. Dne 16. dubna 1929 byl trvale přidělen k velitelství 8. pěší divize v Opavě jako přednosta divizní duchovní správy. Zde setrval do 5. listopadu 1934, kdy byl trvale přidělen k Zemskému vojenskému velitelství Bratislava jako přednosta duchovní správy. Zde byl 3. srpna 1935 povýšen do hodnosti plukovník duchovní. V této hodnosti byl 1. října 1935 přemístěn k Zemskému vojenskému velitelství Praha a ustanoven zde přednostou katolické duchovní služby. Dne 30. listopadu 1936 byl opět přemístěn, a to k I. sboru se sídlem v Praze a ustanoven jeho duchovním správcem. Plk. duch. Josef Tschöpp byl k 1. červenci 1938 po 29 letech nepřetržité služby vojenského kněze přeložen do výslužby⁸²².

Velitel I. sboru div. gen. Emil Václav Linhart ve svém hodnocení charakterizoval Jana Tschöppa jako velmi dbalého svých povinností a odpovědností. Jeho povahu hodnotil jako vážnou, klidnou a ustálenou bez škodlivých sklonů a návyků. Tschöpp byl podle něho velmi nadaný, s dobrou pamětí, duševně pružný a logicky usuzující. Jan Tschöpp hovořil a psal česky, německy, polsky, rumunsky, francouzsky a anglicky⁸²³.

pplk. duch. Josef VAMPOLA, O.Cr.

Josef Vampola se narodil 25. srpna 1870 v obci Čachotín nedaleko Havlíčkova Brodu na Vysočině. V letech 1881 až 1889 vystudoval české vyšší gymnázium v Německém Brodě a v letech 1890 až 1894 teologickou fakultu v Praze. Kněžské svěcení přijal dne 28. ledna 1894. V době svého bohosloveckého studia byl dne 1. dubna 1891 odveden do c. a k. armády k pěšímu pluku č. 21 jako. Po kněžském svěcení působil osm let v civilní duchovní správě jako kaplan a administrátor a tři a půl roku jako provisor rytířského řádu Křížovníků s červenou hvězdou. Roku 1902 úspěšně vykonal farářskou zkoušku u arcibiskupské konsistoře v Praze⁸²⁴.

Od 1. února 1906 do 26. července 1914 působil Josef Vampola v hodnosti polní kurát jako duchovní správce vojenské invalidovny. V tomto mezidobí v roce 1911 absolvoval ekvitační školu pro pěchotu v Praze. Dne 27. července 1914 byl vyslán na srbskou frontu, kde sloužil jako duchovní správce polní nemocnice č. 7/8. Po ročním působení zde byl převelen na italské a poté i francouzské bojiště k 1. pěší divizi jako divizní farář. Zde sloužil od 5. července 1915 do 30. dubna 1918. Dne 12. července 1917 byl zraněn v bojích u Tominu na Soči, ale zranění se naštěstí obešlo bez následků.

⁸²² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Tschöpp Jan.

⁸²³ Tamtéž.

⁸²⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Vampola Josef.

V květnu 1918 byl Josef Vampola povýšen do hodnosti vrchní polní kurát a 8. srpna 1918 se vrátil zpět do pražské vojenské invalidovny jako její duchovní správce⁸²⁵.

V době převratu v roce 1918 zůstával jako duchovní správce vojenské invalidovny v Praze a zde také složil dne 7. listopadu 1918 vojenskou přísahu čs. republice. V roce 1920 mu k jeho službě v invalidovně přibyla ještě starost o záložní nemocnici v Karlíně.

Josef Vampola byl dne 30. prosince 1922 jmenován do hodnosti polní superior II. tř. a k 1. dubnu 1923 byl přemístěn k 36. oddělení duchovnímu MNO, kde působil jako zástupce přednosty katolické skupiny. Dne 24. prosince 1926 byla tato jeho hodnost přejmenována na podplukovník duchovní. Josef Vampola byl dne 1. února 1928 přeložen do výslužby, přičemž již od 20. října 1927 byl na zdravotní dovolené. U příležitosti jeho odchodu do důchodu obdržel za svou výbornou službu pochvalné uznání MNO⁸²⁶.

Podle hodnocení svých služebních nadřízených měl Josef Vampola vážný, pevný charakter, byl svědomitý ve vykonávání svých kněžských povinností a byl vlastenecky cítícím knězem. Měl dobrý vliv na mužstvo a požíval úcty a vážnosti jako mužstva, tak i důstojnického sboru. Hovořil a psal dokonale německy a dostatečně italsky⁸²⁷.

V církevních záznamech je uvedeno, že v roce 1928 obdržel Josef Vampola titul čestný konsistorní rada a v roce 1936 je veden jako převor a 1. generální vikář Řádu křížovníků s červenou hvězdou v Praze. Pplk. duch. v. v. Josef Vampola zemřel 13. června 1936, pochován je na řádovém hřbitově v Hloubětíně⁸²⁸.

pplk. duch. Theodor VĚRNÝ

Theodor Věrný se narodil 9. listopadu 1883 v Klenovicích na Hané, v přerovském okrese, jako syn Jana Věrného a Anny, rozené Francové. V roce 1894 zahájil studium na českém vyšším gymnáziu v Kroměříži, kde odmaturoval 4. července 1903. Poté navázal studiem na teologické fakultě v Olomouci. Závěrečné zkoušky složil 1. července 1907 s výborným prospěchem a 5. července byl vysvěcen na kněze. V době svých bohosloveckých studií byl dne 2. června 1906 u doplňovacího okresního velitelství v Olomouci odveden do c. a k. armády a vzhledem ke studiu zařazen do náhradní zálohy⁸²⁹.

Dne 1. října 1906 byl prezentován jako jednoroční dobrovolník u zeměbranceckého pluku č. 13 se sídlem v Olomouci. Po absolvování vojenské služby nastoupil do civilní duchovní správy arcidiecéze olomoucké, kde sloužil od 1. srpna 1907 do 31. července 1914. V této době byl dne 7. září 1909 jmenován do hodnosti polní kurát⁸³⁰.

⁸²⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Vampola Josef.

⁸²⁶ Tamtéž.

⁸²⁷ Tamtéž.

⁸²⁸ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Vampola Josef O.Cr..

⁸²⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Věrný Theodor.

⁸³⁰ Tamtéž.

Dne 1. srpna 1914 byl povolán do c. a k. armády jako polní kurát a byl vyslán s 13. zeměbranceckým plukem na ruské bojiště, kde 24. prosince téhož roku padl do ruského zajetí, ve kterém setrval téměř tři roky⁸³¹.

Dne 1. září 1917 se přihlásil do čs. zahraničního vojska na Rusi a 16. července 1918 do něho také vstoupil a tak se stal legionářem. Byl zařazen v hodnosti vojín až četař u 6. čs. pěšího pluku „Hanáckého“. K 1. prosinci 1919 byl jmenován do hodnosti poručík. Do vlasti se vrátil 20. července 1920⁸³².

Dne 23. prosince 1920 byl přemístěn do pravomoci duchovní správy ministerstva národní obrany, jmenován polním kurátem a dne 19. ledna 1921 ustanoven duchovním správcem u posádkového velitelství v Levicích. Zde setrval do 7. května téhož roku, kdy byl přemístěn a přidělen k velitelství 1. horské brigády v Ružomberoku jako duchovní správce. Zde setrval necelé dva roky a dne 1. dubna 1923 byl přemístěn k velitelství 3. pěší divize v Litoměřicích a ustanoven duchovním správcem u posádky v Terezíně. Dne 31. prosince 1923 byl povýšen do hodnosti štábní kapitán duchovní služby. Dalšího povýšení se dočkal 3. prosince 1926, kdy se stal majorem duchovní služby. Dne 16. března 1931 úspěšně vykonal zkoušku předepsanou pro povýšení na podplukovníka duchovní služby a 26. března t. r. byl také do této hodnosti povýšen. Dne 15. května 1931 byl přemístěn k pěšímu pluku 17 do Trenčína jako jeho vojenský duchovní. Z Trenčína byl dne 15. září 1934 přemístěn do Popradu k 2. horské brigádě a ustanoven jejím duchovním správcem. Po dvouměsíční službě zde se vrátil zpět do českých zemí. Byl dne 20. listopadu 1934 přemístěn k 5. divizi se sídlem v Českých Budějovicích a ustanoven jejím duchovním správcem a od 1. října 1935 přidělen k Zemskému vojenskému velitelství v Brně. Dne 30. listopadu 1936 byl pak přemístěn k velitelství III. sboru se sídlem v Brně⁸³³.

Roky 1936 a 1937 pro Theodora Věrného znamenaly pravděpodobně dobu řešení jakési osobní krize, jak vyplývá z posudků jeho tehdejších nadřízených. V hodnocení brněnského zemského vojenského velitele gen. Eduarda Kadlece z prosince 1936 se píše: *„Ježto se jedná o duchovní osobu, kterou by nebylo možno charakterizovat dle schématu této kvalifikační listiny vůbec, zvláště ale ne pro odcizenost jejího působení vojenskému bytí jako takovému, vzdalující ho nepřetržitého styku s popisujícím, ohraničují se podáním svého subjektivního dojmu z rozmluvy s podplukovníkem duch. Věrným: Činí dojem na brebendě spohodlnělého a stloustnuvšího duchovního hodnostáře s inellektem stavším se nepohyblivým. Bylo těžko vésti s ním souvislý rozhovor o jeho způsobu nazírání na jeho poslání“*⁸³⁴.

Ani Věrného přímý nadřízený po linii duchovní služby, přednosta katolické skupiny I./6. oddělení MNO plk. duch. Msgre. Methoděj Kubán nebyl s jeho činností spokojen. Ve svém odborném posouzení z října 1937 napsal: *„Pplk. duch. Theodor Věrný jako přednosta duchovní služby katolické u velitelství III. sboru je po stránce odborné průměrný duchovní, jehož činnost se pohybuje v rámci daných rozkazů. Jeho osobní styk se stranami, jakož i vojíny náhradní zálohy – vysvěcenými kněžími – kteří vykonávají*

⁸³¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Věrný Theodor.

⁸³² Tamtéž.

⁸³³ Tamtéž.

⁸³⁴ Tamtéž.

*u katolické duchovní služby sboru svá služební cvičení, nenese pečeť vyrovnaného kněze – představeného, nýbrž popudlivého pána. Ani v administrativě a kancelářské agendě nedosáhl stupně, kterého by měl dosáhnout jako přednosta duchovní služby u sboru, kde má být rádcem a vzorem podřízeným*⁸³⁵. Pozdější posudky bohužel nejsou k dispozici, takže není možné posoudit další vývoj.

Za mobilizace čs. branné moci byl pplk. duch. Theodor Věrný v době od 24. září do 18. října 1938 zařazen k velitelství 2. armádního sboru „Jirásek“, který měl bránit zejména oblast severní Moravy, jako přednosta duchovní služby. Služba se však nedostala do stádia praktického provedení, takže Theodor Věrný zůstával v místě svého dosavadního přidělení. Dne 1. srpna 1939 byl pak v důsledku likvidace čs. branné moci přeložen do výslužby⁸³⁶.

V době květnového povstání byl Theodor Věrný povolán do činné služby jako důstojník čs. branné moci z povolání. Dne 29. května 1945 nastoupil službu u Vojenské oblasti 3 se sídlem velitelství v Brně jako přednosta katolické duchovní služby. Dne 17. září 1946 mu byla udělena dlouhodobá dovolená a v tomto období měl vyčkat rozhodnutí o svém dalším setrvání ve službě. Theodor Věrný podal žádost o povolání do služby, které Ministerstvo národní obrany nevyhovělo z blíže nespecifikovaných „služebních důvodů“. Z dalších záznamů je však zřejmé, že oním důvodem byl jeho věk, jelikož v té době mu bylo již 63 let. Byl tedy k 1. lednu 1947 přeložen do trvalé výslužby. Služební hodnocení měl však Theodor Věrný v té době, na rozdíl od doby předválečné, vynikající. Podle nadřízených měl velký smysl pro povinnost, byl iniciativní a nebál se přijmout odpovědnost. Jeho chování bylo korektní, jemné, přímé a ochotné. Byl čilý, družný, veselý a bez špatných sklonů a návyků. Byl velmi nadaný s vynikající pamětí, duševně pružný, s dobrým postřehem a dobrou logikou. Theodor Věrný hodně času věnoval studiu, návštěvám přednášek a četbě. V hodnocení byla vyzdvížena i jeho legionářská minulost. Byl přes svůj vyšší věk ve velmi dobré tělesné kondici, věnoval se turistice a pečlivě se staral i o svůj zevnějšek. Podle hodnocení měl velmi příznivý vliv na podřízené, kterým byl dobrým vzorem a dovedl je dobře a úspěšně vychovávat. Byl to vynikající přednosta duchovní služby vyššího velitelství a v této službě všestranně upotřebitelný⁸³⁷.

Theodor Věrný hovořil a psal rusky a dohovořil se německy. Za svou službu obdržel Československý válečný kříž a dne 4. června 1927 Československou revoluční medaili spolu s Medailí spojeneckou za vítězství⁸³⁸.

Pplk. duch. v. v. Theodor Věrný zemřel 13. dubna 1951 v Brně-Bohunicích⁸³⁹.

⁸³⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Věrný Theodor.

⁸³⁶ Tamtéž.

⁸³⁷ Tamtéž.

⁸³⁸ Tamtéž.

⁸³⁹ Tamtéž.

mjr. duch. Ludevít (Ludovít) Michal VESELÝ

Ludevít Michal Veselý se narodil 28. září 1910 v maďarské metropoli Budapešť jako syn Aloise Veselého a Heleny, rozené Hradilové. Měl ještě tři sestry, Máriu, Elenu a Zuzanu. Dětství prožil v rodinném kruhu v Novém Městě nad Váhom⁸⁴⁰.

Ludevít Veselý vystudoval 8 tříd slovenského reálného gymnázia s maturitou, kterou úspěšně složil 25. června 1929⁸⁴¹. Na přání matky pokračoval studiem teologie v semináři v Banské Bystrici. Zhruba v polovině studia sváděl těžký vnitřní boj kvůli děvčeti, do kterého se zamiloval, a pomýšlel na odchod ze semináře, ale nakonec podlehl prosbám své matky, vrátil se zpět a studia dokončil⁸⁴². Absolutorium zde složil 12. prosince 1932. V době svých bohosloveckých studií byl 28. března 1930 odveden do čs. armády⁸⁴³.

Jako vojín základní služby byl prezentován 17. července 1933 k vykonání šestidenního vojenského výcviku u divizní nemocnice č. 9 v Bratislavě. V době od 28. srpna do 21. září 1935 v Bratislavě vykonal 1. služební cvičení a 27. února 1936 v Praze zkoušku na důstojníka duchovní služby v záloze. K 1. březnu 1936 byl jmenován podporučíkem duchovní služby v záloze⁸⁴⁴.

Aktivní službu v čs. armádě zahájil Ludevít Veselý dne 1. června 1936. Tehdy byl jmenován nadporučíkem duchovním a přeložen do skupiny důstojníků duchovní služby z povolání. Současně byl přemístěn k pěšímu pluku 16 do Prešova. Zde byl přidělen k pomocné rotě a ustanoven plukovním katolickým duchovním správcem. Z Prešova byl 15. března 1937 přemístěn k velitelství 7. divize do Olomouce a ustanoven divizním duchovním správcem. V době mobilizace čs. branné moci byl od 24. září do 24. října 1938 ustanoven přednostou duchovní správy hraničního pásma XIII, které neslo krycí název „Rostislav“, se sídlem velitelství v Hranicích na Moravě⁸⁴⁵.

Služební hodnocení Ludevíta Veselého jej vykresluje jako chytrého, sebevědomého a živého mladého muže, který sice své vojenské povinnosti bral velmi vážně, ne tak pečlivě ale všechny povinnosti kněžské. V dokumentech se uvádí, že své služební úkoly plnil velmi svědomitě a že se ve službě choval vzorně a naprosto bez závad. Vždy pečlivě dbal o svůj zevnějšek. Byl nadprůměrně vzdělaný, povahy klidné a mírně uzavřené a byl velmi dobrým kazatelem. Co mu však nadřizují jak vojenští, tak i duchovní vyčítali, byly jeho společenské styky, zvláště pak pokud šlo o ženy⁸⁴⁶.

Po rozpadu republiky zůstal na Slovensku a byl přemístěn k velitelství 16. divize v Ružomberoku⁸⁴⁷. Rozpad Československa a vznik samostatného Slovenska pod „ochranou“ Třetí říše jej rozhodně nenaplnil nadšením a odmítavě se stavěl i k vládě

⁸⁴⁰ Telefonický rozhovor s paní Koutnou, manželkou Juraje Koutného, zemřelého synovce Ludevíta Veselého, ze dne 9. srpna 2016. Přepis v majetku autora.

⁸⁴¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Veselý Ludevít.

⁸⁴² JANCURA, Vladimír. Na straně povstalců padol aj katolícky kňaz. *Správy.Pravda.sk* [online]. 29. 8. 2010 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/167492-na-strane-povstalcov-padol-aj-katolicky-knaz/>

⁸⁴³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Veselý Ludevít.

⁸⁴⁴ Tamtéž.

⁸⁴⁵ Tamtéž.

⁸⁴⁶ Tamtéž.

⁸⁴⁷ Tamtéž.

lidovců a prezidentskému úřadu Jozefa Tisa. Pokusil se spolu s dalšími dvěma důstojníky emigrovat do zahraničí, avšak pokus nevyšel. Veselý byl zatčen a odsouzen na pět měsíců odnětí svobody, které si odpykal v převýchovném táboře v Ilavě. Definitivní ukončení jeho vojenské kariéry v armádě Slovenského štátu však znamenala až roztržka s tehdejšími ministrem vnitra a vrchním velitelem Hlinkovy gardy Alexandrem (Šaňo) Machem. Npor. duch. Ludevít Veselý jej při jejich setkání v Novém Smokovci ve Vysokých Tatrách odmítl pozdravit s komentářem, že důstojník přece nebude zdravit obyčejného gardistu. Proto byl v červnu 1940 propuštěn z armády a na základě rozsudku vojenského soudu v Bratislavě mu byla rovněž odňata jeho vojenská hodnost⁸⁴⁸.

Po propuštění přešel do civilní duchovní správy a nějaký čas působil v trnavské diecézi. Kvůli konfliktům s diecézními představenými, kteří mu vytýkali nejen jeho slabost pro dámskou společnost, ale hlavně pro jeho výrazné levicové smýšlení, které však bylo spíše výrazem jeho vyhraněného smyslu pro spravedlnost a silného sociálního cítění. Je zřejmé, že velký vliv na formování jeho smýšlení v této oblasti měl i jeho otec, který nikterak neskrýval svou výrazně levicově vymezenou politickou orientaci. Sám Ludevít Veselý měl podle svědectví kostelníka Juraje Drobáka o sobě prohlásit, že je „*Kristův komunista*“. O tom, že jeho „komunismus“ byl spíše právě tím silně vyvinutým sociálním cítěním však svědčí prohlášení v jednom z jeho kázání: „*Můj Bůh není ani Hitler, ani Stalin*“. Toto ale nebylo vše, co mu bylo církevními nadřízenými vytýkáno. Trnem v oku byl i Veselého otevřený a velmi přátelský vztah s tamějším evangelickým farářem Ondřejem Kováčem. Ekumena nebyla tehdy v módě a podobné bratření bylo bráno spíše jako zrada. Toto vše byly ony „*nepřístojné skutky*“, kvůli kterým byl Ludevít Veselý přeložen do banskobystrické diecéze, kde byl biskupem Marián Blaha a kde vládly přece jen volnější poměry. Biskup Marián Blaha měl pro určité drobné „*výstřelky*“ mladého kněze pochopení a přidělil mu do správy farnost ve Zvolenské Slatině. Aby nepodlehł pokušení „*krásnější polovice lidstva*“, poslala mu jeho matka na faru nejmladší dceru Zuzanu jako hospodyni. Ta se o svého bratra obětavě starala až do doby, kdy se vdala, tedy do roku 1942. Většina farníků si nového patera velmi oblíbila, jednak pro jeho kázání a jednak proto, že „*bol akýsi taký – normálny*“⁸⁴⁹.

Do protifašistického odboje se Ludevít Veselý zapojil velmi brzy. Podle svědectví pamětníků přes jeho faru často přecházely zásilky zbraní, které sám občas zkoušel. Také udržoval kontakty s odbojovými skupinami ze Zvolena a Banské Bystrice⁸⁵⁰.

Po vyhlášení povstání se Ludevít Veselý dne 28. srpna 1944 se hlásil u Pěšího pluku 3 ve Zvolenu do služby⁸⁵¹. Protože neměl souhlas biskupa a nemohl tedy nastoupit jako vojenský duchovní, byl ustanoven zpravodajským důstojníkem. Po ústupu do hor jej velitelství povstalecké armády jej zařadilo k 2. taktické skupině „Fatra“, dislokované v Brezně, jejímž velitelem byl plk. Michal Širica. Ludevít Veselý byl přítomen bojům v prostoru Telgárt, Heľpa a Brezno pod velením legendárního „železného kapitána“ Jána

⁸⁴⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Veselý Ludevít.

⁸⁴⁹ Tamtéž.

⁸⁵⁰ JANCURA, Vladimír. Na straně povstalců padol aj katolícky kňaz. In: *Správy.Pravda.sk* [online]. 29.8.2010 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/167492-na-strane-povstalcov-padol-aj-katolícky-kňaz/>

⁸⁵¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Veselý Ludevít.

Juraje Stanka⁸⁵². O jeho další činnosti v tomto období se prozatím nepodařilo dohledat více informací.

Po potlačení Slovenského národního povstání se od 28. října 1944 Ludevít Veselý ukrýval v arcibiskupském semináři v Banské Bystrici, kde jej však po udání vypátrali příslušníci Gestapa a 2. prosince 1944 jej za vydatné pomoci příslušníků Hlinkovy gardy zatkli. Ludevít Veselý byl poté uvězněn ve Zvolenu⁸⁵³. Jeho matka Helena Veselá požádala o milost pro svého syna u tehdejšího prezidenta, rovněž katolického kněze Jozefa Tisa. Ten však odpověděl, že vymoci pro Ludevíta Veselého milost není v jeho silách. S prosbou o pomoc k banskobystrickému biskupovi Andrejovi Škrábikovi se obrátili i Veselého farníci ze Zvolenské Slatiny, ale rovněž marně. Dokonce se později dozvěděli, že biskup patera Veselého suspendoval. Ludevít Veselý prostě nebyl jako „rudý farář“ v kuriálních kruzích příliš oblíbený⁸⁵⁴.

Dne 12. prosince 1944 byl Ludevít Veselý popraven v Kremničke u Banské Bystrice spolu s dalšími skoro osmi stovkami mužů, žen i dětí⁸⁵⁵. V roce 1945 při exhumaci hromadných hrobů bylo v jednom z nich jeho tělo nalezeno a identifikováno jeho sestrou Elenou. Ležel vedle členů židovské rodiny Kohnů, kterou začátkem roku 1942 tajně na své faře pokřtil a jejich jména vepsal do matriky. Tehdy je tím ochránil před deportací. Tělo Ludevíta Veselého bylo zde spolu s většinou obětí znovu pohřbeno⁸⁵⁶.

Po válce byl npor. duch. Ludevít Michal Veselý in memoriam povýšen do hodnosti major duchovní a vyznamenán čs. válečným křížem z roku 1939⁸⁵⁷. Rovněž mu bylo in memoriam udělen Řád SNP I. třídy. Také byl po něm pojmenován Dům ústředí Charity na Slovensku v Piešťanech a jeden léčebný dům v Novém Smokovci, ten, ve kterém „urazil“ Alexandra Macha. Na jeho počest byla péčí místní samosprávy obce Zvolenská Slatina a zdejší organizace Svazu protifašistických bojovníků rovněž vyrobena pamětní deska, která byla odhalena v roce 2005. Bohužel ne na budově fary, jak by to příslušelo, ale kde to nepřipustil tehdejší banskobystrický biskup, ale na budově obecního úřadu⁸⁵⁸.

⁸⁵² JANCURA, Vladimír. Na straně povstalcov padol aj katolícky kňaz. *Správy.Pravda.sk* [online]. 29.8.2010 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/167492-na-strane-povstalcov-padol-aj-katolícky-kňaz/>

⁸⁵³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Veselý Ludevít.

⁸⁵⁴ JANCURA, Vladimír. Na straně povstalcov padol aj katolícky kňaz. *Správy.Pravda.sk* [online]. 29.8.2010 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/167492-na-strane-povstalcov-padol-aj-katolícky-kňaz/>

⁸⁵⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Veselý Ludevít.

⁸⁵⁶ JANCURA, Vladimír. Na straně povstalcov padol aj katolícky kňaz. *Správy.Pravda.sk* [online]. 29.8.2010 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/167492-na-strane-povstalcov-padol-aj-katolícky-kňaz/>

⁸⁵⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Veselý Ludevít.

⁸⁵⁸ JANCURA, Vladimír. Na straně povstalcov padol aj katolícky kňaz. *Správy.Pravda.sk* [online]. 29.8.2010 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/167492-na-strane-povstalcov-padol-aj-katolícky-kňaz/>

pplk. duch. Valentín VILKOVSKÝ

Valentín Vilkovský se narodil 10. ledna 1892 v Baldovcích v okrese Levoča na východním Slovensku jako syn Michala Vilkovského a Márie, rozené Gonda. Vychodil v letech 1900 až 1904 čtyři třídy obecné školy s vyučovací řečí německou. Poté roku 1904 nastoupil na osmileté maďarské gymnázium v Rožňavě, kde maturoval s prospěchem dostatečným. V roce 1912 se zapsal ke studiu na bohoslovecké fakultě s vyučovacím jazykem latinským ve Spišském Podhradí, kterou úspěšně zakončil v roce 1916. V době svých bohosloveckých studií byl v roce 1913 odveden do c. a k. armády⁸⁵⁹.

Po studiích a kněžském svěcení působil Valentín Vilkovský v civilní duchovní správě. Od 7. března 1916 působil jako kaplan v žilinském kraji v obcích Lokca a Zubrohlava, od listopadu 1917 do 12. prosince 1918 pak v obci Bobrov. Odsud odešel do nedalekého Hruštína⁸⁶⁰. V letech 1920 až 1923 působil jako kaplan v obci Tvrdošín⁸⁶¹.

Dne 1. března 1923 se Valentín Vilkovský stal vojákem z povolání a byl jmenován do hodnosti polní kurát II. tř. a prezentován u pěšího pluku 14 se sídlem v Košicích. Dne 1. října t. r. byl přidělen k čs. velvyslanectví ve Vídni a zde spolupracoval na archivní rozluce. Dne 7. dubna 1924 byl přemístěn k p. pl. 7 „Tatranskému“ v Nitře. Zde setrval do 1. července 1925, kdy byl přemístěn k 6. pěší divizi se sídlem v Brně a ustanoven duchovním správcem. Dnem 1. ledna 1927 byl jmenován do hodnosti nadporučík duchovní. Dalšího povýšení se dočkal 28. října 1930, a to do hodnosti kapitán duchovní a krátce nato, 15. listopadu t. r. byl přemístěn k pěšímu pluku 17 se sídlem v Trenčíně, nicméně zůstával v dosavadním přidělení. Zpět k 6. divizi byl přemístěn 31. března 1931 a setrval zde až do 15. dubna 1935. Krátce před odchodem od 6. divize, dne 1. dubna 1935, byl Valentín Vilkovský povýšen do hodnosti štábní kapitán duchovní. Poté byl nakrátko přemístěn k Zemskému vojenskému velitelství Bratislava a 31. října téhož roku k 9. divizi, rovněž se sídlem v Bratislavě, kde byl ustanoven divizním duchovním správcem. Dne 30. listopadu 1936 byl z Bratislavy přemístěn do Ružomberoka k 1. horské brigádě. Zde byl dne 1. července 1937 povýšen do hodnosti major duchovní. U příležitosti jeho odchodu na nové služební místo mu bylo velitelem brigády vysloveno pochvalné uznání. Jako major duchovní byl dne 15. ledna 1938 přemístěn k 16. divizi, rovněž se sídlem v Ružomberoku, kde setrval do 31. srpna 1938. Poté byl přemístěn zpět do Bratislavy k 9. divizi. Zde se dočkal rozdělení republiky a vzniku Slovenského státu⁸⁶².

Od 15. března 1939 pokračoval v činné službě ve slovenské armádě. Dne 17. května 1939 byl povýšen do hodnosti podplukovník duchovní. V této hodnosti byl dne 15. července 1939 přemístěn k ministerstvu národní obrany a dne 4. září 1939 byl vyslán k polní armádě „Bernolák“, se kterou se zúčastnil bojů s Polskem. Z pole se vrátil 8. října t. r. a dne 31. května 1940 byl přemístěn do Bratislavy k vojenské nemocnici 1⁸⁶³.

⁸⁵⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Vilkovský Valentín.

⁸⁶⁰ Bobrov. *História obce* [online]. 2006 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://www.obcebobrov.sk/index.php?page=historia#expand3>

⁸⁶¹ Katolícky kňazi – kapláni pôsobiaci vo farnosti Tvrdošín od roku 1900. In: *Rímskokatolícka cirkev Farnosť Tvrdošín* [online]. [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.farnosť-tvrdošín.sk/index.php?p=historia_knazi

⁸⁶² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Vilkovský Valentín.

⁸⁶³ Tamtéž.

Valentín Vilkovský byl proto dne 8. května 1941 superarbitrován, oficiálně ze zdravotních důvodů, uznán dočasně služby neschopným a odeslán půlroční dovolenou s čekatelným. Ta mu byla na návrh šéflékaře vojenské nemocnice 1 prodloužena a 26. března 1942 byl uznán neschopným polní služby. Dnem 1. května t. r. byl přeložen do výslužby. Odkaz na zdravotní stav byl ale pouhou zástěrkou pravého důvodu propuštění. Valentín Vilkovský byl přesvědčeným Čechoslovákem, nesouhlasil s novým politickým uspořádáním a veřejně kritizoval poměry ve státě. Hrozilo mu trestní řízení a zřejmě proto, aby nemusel být jako duchovní souzen, byl dán do výslužby⁸⁶⁴.

Posléze však opravdu těžce onemocněl žaludečním vředem a musel se podrobit náročné operaci. Vzhledem ke svému zdravotnímu stavu se nemohl ani zúčastnit Slovenského národního povstání. Po dobu 2. světové války žil ve výslužbě v obci Čeklís (dnes Bernolákovo), nedaleko Bratislavy⁸⁶⁵.

Po osvobození se přijímací komise MNO pro důstojníky a rotmistry z povolání v případě Valentína Vilkovského shodla na kvalifikaci vyhovující a navrhla povolat jej zpět do aktivní služby. Od 1. listopadu 1946 do konce února 1948 působil jako duchovní správce 10. divize v Košicích. Dne 1. března 1948 byl přemístěn k velitelství III. leteckého okruhu a ustanoven duchovním správcem vojenské nemocnice 13 v Bratislavě. Zde setrval do 22. března 1948, kdy nastoupil k velitelství Vojenské oblasti 4 v Bratislavě jako přednosta katolické duchovní správy. Dnem 1. ledna 1950 byl pplk. duch. Valentín Vilkovský ve svých 58 letech přeložen do výslužby. Hlavním důvodem byla opět jeho „*politická nespolehlivost*“. V té době bylo jeho trvalé bydliště v okrese Malacky v obci Plavecký Štvrtok č. 330, asi 30 km od Bratislavy⁸⁶⁶.

Nová komunistická vláda mu nepřiřadila k srdci, stejně jako ta fašistická. V roce 1950 byl obžalován vojenským prokurátorem pro pobuřování proti republice, kterého se měl dopustit dne 3. září 1950 v Plaveckém Štvrtku v restauraci Kadlička za přítomnosti asi 4 osob, kdy se vyjádřil na jistý dotaz funkcionáře místní organizace KSS: „*serem na váš socialismus a na vašu stranu!*“ Rovněž odmítl podepsat Katolickou akci s tím, že v církevních věcech poslouchá jen papeže. Za své výroky byl odsouzen Nejvyšším vojenským soudem k trestu odnětí svobody na tři roky s podmíněčným odkladem na tři roky a ke ztrátě čestných občanských práv a vojenské hodnosti⁸⁶⁷.

Dochovaná služební hodnocení Valentína Vilkovského jsou velmi dobrá. V roce 1948 byl hodnocen svým nadřízeným jako svědomitý voják se smyslem pro povinnost a zodpovědnost. Jeho chování v službě i mimo ní bylo bezvadné. Byl vážný, tichý a skromný, bez jakýchkoli špatných návyků a sklonů. Byl nadaný, s dobrou pamětí a rychlým, logickým uvažováním. Pečlivě se staral o svůj vzhled. Valentín Vilkovský dokonale hovořil a psal maďarsky. Zajímavá je poznámka jeho nadřízeného, který napsal, že Vilkovský svůj postoj k lidově demokratickému zřízení a výtěžkům sociální revoluce udržuje podle papežské encykliky *Rerum novarum*, *Quadragesimo anno* a pastýřského listu arcibiskupa pražského⁸⁶⁸.

⁸⁶⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Vilkovský Valentín.

⁸⁶⁵ Tamtéž.

⁸⁶⁶ Tamtéž.

⁸⁶⁷ Tamtéž.

⁸⁶⁸ Tamtéž.

Pplk. duch. Valentín Vilkovský obdržel za své služby ve slovenské armádě dne 21. října 1939 vyznamenání „Za vynikající činnost v měsíci září 1939“, dále pak dne 15. prosince 1940 pamětní medaili „Za obranu Slovenska v marci 1939“ se štítkem „Javorina“⁸⁶⁹ a vyznamenání „Za zásluhy“. Po válce byl dne 18. října 1947 dekorován „Čs. vojenskou medailí za zásluhy I. stupně“⁸⁷⁰.

plk. duch. Msgre. Josef VYMĚTAL

Josef Vymětal se narodil 3. března 1883 v Jaroměřicích, v tehdejší politickém okrese Moravská Třebová (něm. Mährisch Trübau). Vysvěcen na kněze byl v Olomouci dne 5. července 1909. Poté od 1. srpna 1909 do 31. března 1913 působil v civilní duchovní správě.

Činnou službu v čs. armádě nastoupil 26. prosince 1918, kdy nastoupil k Zemskému vojenskému velitelství Brno. Zde setrval do 26. února 1921, kdy byl ustanoven do posádkové nemocnice v Brně a v listopadu téhož roku do posádkové nemocnice v Olomouci. Dne 1. prosince 1922 byl pak přemístěn k 7. pěší divizi a koncem tohoto měsíce povýšen do hodnosti vrchní polní kurát. Dne 1. července 1926 byl již v hodnosti štábní kurát přidělen k Zemskému vojenskému velitelství Praha. Tato hodnost mu byla o dva měsíce později přejmenována na štábní kapitán duchovní. Dne 19. ledna 1931 byl Josef Vymětal povýšen do hodnosti major duchovní a v této hodnosti byl 15. dubna 1935 přemístěn k Ministerstvu národní obrany. Dne 22. července 1935 byl povýšen do hodnosti podplukovník duchovní a 31. srpna 1938 byl ustanoven přednostou katolické duchovní správy I. sboru. Dne 24. srpna 1938 byl povýšen do hodnosti plukovník duchovní služby a o rok později, dne 1. srpna 1939 byl plk. duch. Vymětal v souvislosti s likvidací čs. branné moci přeložen do výslužby.

Dne 7. ledna 1947 byl Josef Vymětal jako důstojník československé branné moci z povolání znovu povolán do činné služby a již k 1. srpnu 1947 znovu a definitivně přeložen do výslužby⁸⁷¹.

Podle církevních záznamů pobýval v té době na adrese Praha-Dejvice, Fetrovská 860/17a. Po svém penzionování působil v civilní duchovní správě jako výpomocný duchovní v Praze na Strahově a vypomáhal také v kostele sv. Matěje v Praze-Dejvicích. Od 5. února 1974 pobýval v kněžském domově v Senohrabech, kde také o pár dní později, 12. února zemřel. Plk. duch. v. v. Msgre. Josef Vymětal byl pochován 18. února 1974 na hřbitově u kostela sv. Matěje v Praze-Dejvicích⁸⁷².

⁸⁶⁹ Pamětní medaile za obranu Slovenska v březnu 1939. In: *Forum valka* [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/topic/view/55774/Pametni-medaile-Za-obranu-Slovenska-v-breznu-1939-1939-1945>

⁸⁷⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Vilkovský Valentín.

⁸⁷¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Vymětal Josef.

⁸⁷² *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Vymětal Josef Mons.

Josef Vymětal byl nositelem jugoslávského řádu sv. Sávy. Dále byl jmenován skutečným konsistorním radou a čestným konsistorním radou arcidiecéze Olomouc, arcibiskupským notářem a tajným papežským komořím⁸⁷³.

plk. duch. Msgre. Karel ZHÁNĚL

Karel Zháněl se narodil 1. října 1892 ve Vranově, v okrese Brno v rodině Karla Zháněla a Marie, rozené Kodarové. Obecnou školu Karel Zháněl absolvoval v letech 1898 až 1904 ve Vranově. V roce 1904 zahájil středoškolská studia na vyšším českém gymnáziu v Brně, kde odmaturoval 10. července 1912. Pokračoval poté studiem na české teologické fakultě v Brně, kterou úspěšně zakončil 5. července 1916 s prospěchem velmi dobrým⁸⁷⁴. Téhož dne také přijal kněžské svěcení⁸⁷⁵. V době svých bohosloveckých studií byl dne 8. března 1913 odveden do c. a k. armády u doplňovacího okresního velitelství v Brně jako náhradní záložník a přidělen do řadového pěšího pluku č. 8 s dislokací v Brně.

Po ukončení studií a svěcení působil v civilní duchovní správě. Byl od 1. září do 31. prosince ustanoven kooperátorem v Prostoměřicích u Znojma a od 1. ledna 1917 do 26. prosince 1917 I. kaplanem ve Znojmě. Poté byl povolán do vojenské služby⁸⁷⁶.

Dne 1. listopadu 1917 byl Karel Zháněl jmenován do hodnosti polní kurát v záloze a 26. prosince t. r. prezentován u polního superiorátu ve Vídni k činné službě, kde působil do 26. srpna 1918, kdy byl přemístěn k vídeňskému polnímu vikariátu do oddělení úmrtních matrik. Dne 26. září 1918 byl vyslán na ruskou frontu a přidělen k brigádní sanitní koloně č. 192 na Ukrajině. Zde působil do konce války a dočkal se zde převratu⁸⁷⁷.

Po návratu do vlasti se vrátil zpět do civilní duchovní správy a na své původní místo do Znojma, opět jako I. kaplan. Zde působil od 1. dubna do 30. září 1919. Poté byl ustanoven dómským kaplanem v Brně a zde sloužil od 1. října t. r. Dne 3. listopadu 1922 před zkušební komisí biskupské konsistoře v Brně úspěšně složil farářskou a katechetickou zkoušku s prospěchem dobrým a dne 22. listopadu 1919 byl ve své hodnosti polní kurát v záloze přijat do stavu čs. armády a jako záložník 2. srpna 1922 zařazen k pěšímu pluku 24 ve Znojmě. Službu diecézního kněze ukončil 31. prosince 1924 a poté vstoupil do řad čs. armády jako důstojník z povolání⁸⁷⁸.

Dne 1. ledna 1925 byl Karel Zháněl jako kurát I. třídy z povolání přeložen k pěšímu pluku 14 v Prešově a ustanoven jeho duchovním správcem. Tato hodnost mu byla již následujícího roku přejmenována na hodnot kapitán duchovní. V roce 1931 obdržel od velitele Zemského vojenského velitelství v Košicích pochvalné uznání za velmi pečlivé, svědomité a vzorné udržování válečných hrobů v Prešově a za jejich vkusnou a trvalou úpravu, která byla podle slov velitele „jednou z nejkrásnějších

⁸⁷³ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl II. – almanach (K–Z), heslo Vymětal Josef Mons.

⁸⁷⁴ VÚA–VHA Praha. Fond Kvalifikačních listin. Složka Zháněl Karel.

⁸⁷⁵ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I., (M–Z). Heslo Zháněl Karel Mons.

⁸⁷⁶ VÚA–VHA Praha. Fond Kvalifikačních listin. Složka Zháněl Karel.

⁸⁷⁷ Tamtéž.

⁸⁷⁸ Tamtéž.

*a nejučelnějších v celé oblasti ZVV*⁸⁷⁹. V Prešově zůstal do 15. září 1933, kdy byl přemístěn do Rožňavy jako duchovní správce p. pl. 16. Zde byl povýšen do hodnosti štábní kapitán duchovní. Další postup pro něho znamenal 15. listopad 1934, kdy byl přemístěn jako duchovní správce k 2. horské brigádě ve Spišské Nové Vsi, jejíž nadřízenou složkou bylo Zemské vojenské velitelství v Košicích. Na tomto místě nicméně dlouho nezůstal a již 15. ledna následujícího roku zamířil na Ukrajinu do Užhorodu, kde nastoupil téměř na rok k 12. divizi jako její duchovní správce. V Užhorodě byl 1. července 1936 povýšen do hodnosti major duchovní. Dne 30. listopadu 1936 se vrátil zpět do českých zemí a nastoupil k 8. divizi se sídlem v Hranicích v přerovském okrese, opět jako katolický duchovní správce. Po těchto ustanoveních a se získanými zkušenostmi z nich pak Karel Zháněl 1. září 1938 zamířil do Prahy k I./6. oddělení ministerstva národní obrany jako matriční referent. Zde setrval do smutného konce Československé republiky a německé okupace⁸⁸⁰.

Po likvidaci čs. armády v roce 1939 byl přidělen vojenskému spisovému úřadu jako přednosta oddělení válečných hrobů. Velmi záhy po atentátu na říšského protektora a šéfa RSHA Reinharda Heydricha, dne 1. června 1942, byl zatčen Gestapem a do 7. července vězněn na Pankráci v cele č. 21. Poté byl převezen do Malé pevnosti v Terezíně, odkud se dne 19. července 1942 vrátil zpět do pankrácké věznice, kde byl umístěn v cele č. 278. Dne 21. května 1943 byl převezen do koncentračního tábora Dachau. Osvobozen z tohoto pekla byl až 23. května 1945⁸⁸¹.

Byl reaktivován a dne 1. června 1945 nastoupil v hodnosti major duchovní služby k ministerstvu vnitra jako správce válečných hrobů. Již po měsíci ale změnil své působíště, když byl k 1. červenci 1945 přemístěn k Vojenskému historickému ústavu v Praze jako správce vojenských matrik. Z tohoto čistě úřednického místa se dne 1. června 1946 vrátil zpět mezi aktivní vojáky, a to k velitelství Vojenské oblasti 1, které sídlilo v Praze, jako přednosta duchovní služby. Zde byl povýšen do hodnosti podplukovník duchovní služby, ovšem s účinností od 28. října 1938, a krátce nato do hodnosti plukovník duchovní služby, s účinností od 28. října 1942. K 1. prosinci 1948 mu byla udělena dovolená s plnými platy až do přeložení do výslužby, k čemuž došlo dne 1. února 1949. V té době Karel Zháněl pobýval na adrese Praha-Břevnov, Boleslavova 1419. Od 2. srpna 1949 mu bylo podle zákona č. 255/1946 Sb. započtena doba od 1. června 1942 do 5. května 1945 jako čs. politickému vězni a tím mu bylo zvýšeno služné jeho penze⁸⁸².

Podle hodnocení nadřízených byl Karel Zháněl ustálené povahy, obětavý, svědomitý, samostatný a iniciativní s příkladným smyslem pro povinnost a odpovědnost. Jeho vynikající tělesnou zdatnost nenarušily ani roky, strávené ve vězení a koncentračních táborech. Karel Zháněl dokonale ve slově a písmu ovládal německý jazyk. Za svou službu obdržel „Pamětní odznak Čs. dobrovolce z let 1918–1919“, „Československou medaili Vítězství“ a „Dobrovolcký pamětní odznak 1938“. Dne

⁸⁷⁹ VÚA–VHA Praha. Fond Kvalifikačních listin. Složka Zháněl Karel. Rozkaz Zemského vojenského velitelství Košice č. 31, čl. 900. Zháněl Karel.

⁸⁸⁰ VÚA–VHA Praha. Fond Kvalifikačních listin. Složka Zháněl Karel.

⁸⁸¹ Tamtéž.

⁸⁸² Tamtéž.

20. dubna 1946 byl vyznamenán „Čs. válečným křížem 1939“ a čs. vojenskou medailí „Za zásluhy“ II. stupně⁸⁸³.

Karel Zháněl byl krátce po únoru 1948 obžalován ze zneužití ze zneužití služební moci a dobu od 28. května do 4. června 1948 strávil ve vazbě vojenského prokurátora v Praze. Jeho případ měl v kompetenci neslavně proslulý vojenský prokurátor mjr. just. JUDr. Karel Vaš. Karel Zháněl byl obviněn, že koncem dubna a začátkem května 1948 bezdůvodně znemožnil, aby pplk. duch. Josef Kozák vykonával své služební povinnosti ve vojenské nemocnici v Praze a sám svémocně převzal tuto činnost. Důvodem mělo podle obžaloby být, aby se mohl proti předpisům tajně zkontaktovat se zadrženým a vyšetřovaným mjr. duch. Robertem Bednaříkem. Tím měl mařit vyšetřování a poškodit stát na právu výkonu spravedlnosti. Karel Zháněl byl zproštěn služby, avšak byl vyšetřován na svobodě. Při výslechu svou vinu velmi razantně popřel. Uvedl, že ve dnech 25. dubna, 2. května a 9. května 1948 zastupoval ve výkonu duchovní služby ve vojenské nemocnici v Praze svého podřízeného Josefa Kozáka. V těchto dnech skutečně hovořil s Robertem Bednaříkem, avšak pouze o bohoslužebných úkonech, protože Bednařík mu ministroval při mších. Vypověděl dále, že se s Robertem Bednaříkem již dlouhou dobu znali a že bohoslužby ve vojenské nemocnici převzal proto, že mezi Josefem Kozákem a Bednaříkem panoval již delší dobu napjatý vztah. K převzetí bohoslužeb měl Karel Zháněl plné právo jednak jako farář místa, a jednak jako vojenský nadřízený Kozáka. To v průběhu vyšetřování potvrdili i předvolaní svědci, mezi nimiž byl i přednosta duchovní služby gen. duch. Jaroslav Janák. Soud dne 25. června 1948 rozhodl o zproštění Karla Zháněla od obžaloby v plném rozsahu⁸⁸⁴.

Karel Zháněl nepadl novému režimu do oka. Byl ve služebních spisech označen za nepřítele lidově demokratického zřízení a bylo mu vyčítáno, že poslouchal londýnský rozhlas, že se těšil na novou válku a že schvaloval emigraci do ciziny. I po odchodu z armády byl sledován příslušníky státní bezpečnosti⁸⁸⁵.

Dne 10. ledna 1951 se Karel Zháněl přestěhoval z Prahy do Libice nad Cidlinou č. 247, v okrese Poděbrady. I zde byl sledován příslušníky Okresního oddělení státní bezpečnosti v Poděbradech. V Libici navázal velmi přátelský vztah s místním farářem Václavem Donátem, se kterým rovněž sloužil bohoslužby⁸⁸⁶. V roce 1952 byl Karel Zháněl jmenován čestným konsistorním radou a 1. prosince 1973 nesídelním kanovníkem Kolegiátní kapituly na Vyšehradě. Zemřel 2. ledna 1975 v Brně a pochován je na brněnském ústředním hřbitově⁸⁸⁷.

⁸⁸³ VÚA–VHA Praha. Fond Kvalifikačních listin. Složka Zháněl Karel.

⁸⁸⁴ VÚA–VHA Praha. Fond Kvalifikačních listin. Složka Zháněl Karel. Rozsudek Vrchního vojenského soudu Praha č. Ztr 377) 48-III. ze dne 25. června 1948. Zháněl Karel.

⁸⁸⁵ VÚA–VHA Praha. Fond Kvalifikačních listin. Složka Zháněl Karel.

⁸⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁸⁷ *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Díl I., (M–Z). Heslo Zháněl Karel Mons.

5.3 Vojenští kaplani – nedohledatelní

npor. duch. František DRÁBEK

Nadporučík duchovní František Drábek sloužil jako čekatel v letech 1935–1936 u pěšího pluku 25, dislokovaného ve slovenském Lučenci. V roce 1937 je Drábek ve Schematismu branné moci uveden již jako kapitán duchovní v záloze, určený pro službu u II. sboru v Hradci Králové⁸⁸⁸. Žádné další záznamy se nepodařilo dohledat.

vrchní polní kurát Ondřej FRANTA

Ondřej Franta sloužil jako vojenský duchovní již za Rakouska-Uherska. V roce 1903 je v adresáři královédvorského okresu veden jako vojenský kurát v Josefově⁸⁸⁹. Rovněž u jeho záznamu ve Schematismu branné moci je v roce 1922 uvedeno pořadí posledního povýšení k 1. květnu 1916⁸⁹⁰. V roce 1922 je Franta veden jako vrchní polní kurát v VIII. hodnostní třídě u Zemského vojenského velitelství pro Podkarpatskou Rus v Užhorodě⁸⁹¹. Následující rok byl na stejném veden v hodnosti vrchní polní kurát s odznaky štábního kapitána⁸⁹². Žádné další záznamy se nepodařilo dohledat.

plk. duch. sl. Jindřich HAJDIN

Jindřich Hajdin sloužil od roku 1922 do roku 1923 ZVV Bratislava v hodnosti vrchní polní kurát. V roce byl přemístěn k 6. pěší divizi, kde setrval do následujícího roku. V roce 1926 nastoupil službu u ZVV Košice a v roce 1927 zde byl povýšen do hodnosti major duchovní. U ZVV Košice setrval do roku 1934, kdy byl povýšen do hodnosti podplukovník duchovní služby a následujícího roku byl kmenově přemístěn k ZVV Praha s přidělením k ZVV Košice. V roce 1936 byl přemístěn k ZVV Bratislava a povýšen do hodnosti plukovník duchovní služby⁸⁹³. Žádné další záznamy se nepodařilo dohledat.

pplk. duch. Antonín KOUTNÝ

Antonín Koutný sloužil jako vojenský duchovní pravděpodobně již za Rakouska-Uherska. U jeho záznamu ve Schematismu branné moci je v roce 1922 uvedeno pořadí

⁸⁸⁸ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročníky 1935–1937.

⁸⁸⁹ KUDRNÁČ, Václav. *Adresář a popis politického okresu Královédvorského. Soudní okresy Králové Dvůr n. L. – Jaroměř a politické obce a osady*. Turnov, 1903, s. 16.

⁸⁹⁰ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročník 1922.

⁸⁹¹ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 736. ISBN 978-80-7277-256-2.

⁸⁹² VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročníky 1922–1923.

⁸⁹³ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročníky 1922–1936.

posledního povýšení k 1. květnu 1911⁸⁹⁴. V roce 1922 sloužil Koutný v hodnosti polní kurát IX. hodnostní třídy u Zemského vojenského velitelství v Bratislavě. V roce 1923 je veden jako vrchní polní kurát s odznaky štábního kapitána v VIII. hodnostní třídě u 2. horské pěší brigády, dislokované ve Spišské Nové Vsi⁸⁹⁵. V letech 1924 až 1926 působil na stejném místě a je veden jako štábní kurát v VIII. hodnostní třídě. V roce 1927 setrval na stejném místě, ale již v hodnosti štábní kapitán duchovní a stejně v následujícím roce ale název hodnosti byl upraven na štábní kapitán duchovní služby. V roce 1929 jej u 2. hor. p. brigády vystřídal Dr. Josef Šalša a Koutný byl ve stejné hodnosti přemístěn k 12. pěší divizi se sídlem v Užhorodě, kterému v té době velel divizní generál Lev Prchala. Zde setrval do roku 1935. V roce 1931 zde byl povýšen do hodnosti major duchovní služby. V roce 1936 je Antonín Koutný veden v hodnosti podplukovník duchovní služby u 7. divize⁸⁹⁶, dislokované v Olomouci se sídlem v kasárnách T. G. Masaryka⁸⁹⁷. Antonín Koutný zemřel v roce 1936. Žádné další záznamy se nepodařilo dohledat.

štábní kurát Vojtěch NOVÁK

Vojtěch Novák sloužil do roku 1925 jako duchovní správce Zemského vojenského velitelství v Užhorodě. V roce 1922 je ve Schematismu veden jako polní kurát, v roce 1923 jako vrchní polní kurát s odznaky štábního kapitána, v roce 1924 jako štábní kurát a stejně tak i následujícího roku⁸⁹⁸. Žádné další záznamy se nepodařilo dohledat.

npor. duch. sl. Viktor ŠUBA

Viktor Šuba je v letech 1937 až 1938 ve Schematismu veden jako nadporučík duchovní služby, přidělený k pěšímu pluku 45 „Rumunskému“ se sídlem v Chustu a posádkovému velitelství v Mukačevu⁸⁹⁹. Žádné další záznamy se nepodařilo dohledat.

polní kurát Jan TABACH

Jan Tabach je v roce 1922 ve Schematismu veden jako polní kurát, přidělený k Zemskému vojenskému velitelství v Praze⁹⁰⁰. Žádné další záznamy se nepodařilo dohledat.

⁸⁹⁴ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročník 1922.

⁸⁹⁵ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 185. ISBN 978-80-7277-256-2.

⁸⁹⁶ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročníky 1922–1936.

⁸⁹⁷ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006, s. 575. ISBN 978-80-7277-256-2.

⁸⁹⁸ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročníky 1922–1925.

⁸⁹⁹ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročníky 1937–1938.

⁹⁰⁰ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročník 1922.

pplk. duch. ThDr. Filip TILEČEK

ThDr. Filip Tileček je v roce 1922 ve Schematismu veden jako polní kurát, přidělený k Ministerstvu národní obrany v Praze. Následujícího roku je veden s hodností vrchní polní kurát s odznaky štábního kapitána u 6. pěší divize. se sídlem v Brně. V letech 1924 až 1927 je veden jako štábní kurát u Zemského vojenského velitelství v Brně. Roku 1928 až 1930 na tomtéž místě, ale již v hodnosti major duchovní služby, v roce 1931 pak byl povýšen do hodnosti podplukovník duchovní služby ve stejném přidělení. U ZVV Brno setrval pplk. duch. Filip Tileček do roku 1933⁹⁰¹. Žádné další záznamy se nepodařilo dohledat.

pplk. duch. sl. Kassián VESELÝ

Kassián Veselý je od roku 1922 ve Schematismu veden jako vrchní polní kurát, přidělený k Zemskému vojenskému velitelství v Brně, v roce 1923 tamtéž, již jako polní superior II. tř. V letech 1924 a 1925 je veden u ZVV v Užhorodě, roku 1925 jako superior. Od roku 1926 do roku 1929 je veden u ZVV Brno, v roce 1927 pak jako podplukovník duchovní a v roce 1929 jako podplukovník duchovní služby⁹⁰². Žádné další záznamy se nepodařilo dohledat.

polní kurát I. tř. Pavel VOJTOVIČ

Pavel Vojtovič je v roce 1922 ve Schematismu veden jako polní kurát, přidělený k Zemskému vojenskému velitelství v Užhorodě a dále v letech 1923 a 1924 je veden jako polní kurát I. tř. u pěšího pluku 19, dislokovaného v Mukačevu⁹⁰³. Žádné další záznamy se nepodařilo dohledat.

polní kurát Josef ZDRÁLEK

Josef Zdrálek je od roku 1922 ve Schematismu veden jako polní kurát, přidělený k Zemskému vojenskému velitelství v Bratislavě, a v roce 1923 v hodnosti polní kurát I. třídy u pěšího pluku 7 v Nitře⁹⁰⁴. Žádné další záznamy se nepodařilo dohledat.

⁹⁰¹ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročníky 1922–1933.

⁹⁰² VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročníky 1922–1929.

⁹⁰³ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročníky 1922–1924.

⁹⁰⁴ VÚA–VHA Praha. *Schematismus branné moci*. Ročníky 1922–1923.

6 ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH GENERÁLA JANÁKA

Životní příběh Jaroslava Janáka má pro poznání reálného života vojenských kněží naprosto zásadní význam, a to zvláště z toho důvodu, že dynamicky probíhá celou časovou osou, které se v našem výzkumu věnujeme. Jaroslav Janák začínal svou kariéru jako záložní kurát rakousko-uherské armády, poté působil v duchovní správě československé armády a v době okupace působil v odboji na území protektorátu Čechy a Morava. Po Pražském povstání, jehož se aktivně účastnil, a osvobození našich zemí se znovu vrátil do armády a byl hlavním činitelem znovuoživení armádní duchovní služby. Byl pověřen jejím vedením a povýšen do generálské hodnosti. Tím se stal jejím posledním přednostou a zároveň posledním generálem duchovní služby. Byl nesmírně schopným důstojníkem, který se naplno věnoval jak svým služebním povinnostem, tak i pastorační činnosti a významně rovněž působil mimo rámec armády. Proto jeho osobě věnujeme v této disertační práci samostatnou kapitolu.

6.1 Do konce první světové války

6.1.1 Dětství

Jaroslav Janák se narodil 10. prosince roku 1889 v Kovářově⁹⁰⁵ v milevském okrese jako prvorozený syn učitele Václava Janáka a Antonie, rozené Šimečkové. Měl sedm mladších sourozenců, tři sestry, Marii, Annu a Antonii, a čtyři bratry, Bohumila, Karla, Zdeňka a Ladislava. Jaroslav prožil prvních jedenáct let svého života v Kovářově. Zde také absolvoval čtyři roky obecné školy⁹⁰⁶ pod vedením řídícího učitele Josefa Koubka⁹⁰⁷. Jaroslav Janák byl pokřtěn v kovářovském kostele Všech svatých, kde také později jako chlapec ministroval. Sám zde pak po letech sloužil mši svatou⁹⁰⁸.

6.1.2 Středoškolská studia

Březen roku 1901 znamenal v životě Jaroslava Janáka velkou změnu. Tehdy se rodina přestěhovala do nedalekých Lašovic, kde našel otec, učitel, své nové působiště ve zdejší škole. Zároveň to byl rok, kdy začaly Jaroslavovi starosti s přípravou na přijímací zkoušky na gymnázium. V Lašovicích tedy pobýval pouze o prázdninách⁹⁰⁹.

⁹⁰⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

⁹⁰⁶ Zajímavostí je, že tuto školu navštěvoval někdy kolem roku 1928 i Josef Gabčík, hrdina našeho zahraničního odboje, jak se on sám zmínil ve svém životopise v roce 1941. Historie školy. In: *Základní škola Kovářov* [online]. [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: http://www.kovarov.cz/zs/skola_info.php

⁹⁰⁷ KOUBEK, Josef. *Kronika obecné školy v Kovářově*. 1882.

⁹⁰⁸ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁰⁹ Tamtéž.

Studium na Vyšším gymnáziu v Českých Budějovicích s vyučovací řečí českou zahájil Jaroslav v roce 1902⁹¹⁰. Jeho studentský život probíhal klidně, bez výkyvů a výstřelků tak typických pro studentský život. Vyhýbal se rušnému společenskému životu, večery trávil spíše o samotě v českobudějovickém Malém studentském semináři, kde byl ubytován. Jen o nedělích vycházel z města na dlouhé procházky po okolí, kde se procházel například po Hosínských stráních či v povodí Vltavy od Budějovic až po Hlubokou za Čtyřmi Dvory. Prázdniny trávil v Lašovicích a blízkých Záhořanech, kde krom dlouhých procházek s otcem v přírodě rovněž hrával divadlo a také chodil lovit koroptve a zajíce. Zde se pravděpodobně v duši mladého muže probudila hluboká láska k přírodě, která ho provázela po celý další život. Studentem byl celkově průměrným, i když vynikal v matematice a velmi si oblíbil fyziku, mineralogii a botaniku. S latinou a řečtinou bojoval tuhý boj a němčinu neměl rád pro národnostní boje, kterých byl v době svého pobytu v Budějovicích svědkem. Jaroslav Janák úspěšně odmaturoval 5. července 1910⁹¹¹. V tomto roce byl také poprvé u odvodu do c. a k. armády, ale odveden nebyl⁹¹².

6.1.3 Teologická studia

Po maturitě přijat k vysokoškolskému studiu na Teologickém ústavu s absolutoriem v Českých Budějovicích, s vyučovací řečí českou a latinskou⁹¹³. Dlužno říci, že studovat teologii a připravovat se na životní dráhu kněze vůbec nebylo Janákovým snem. Táhlo ho to spíše k reálnému vědění, zvláště ke strojařině. Avšak rodinná finanční situace a přání rodičů, zvláště pak matky, tuto cestu uzavřely a Jaroslav Janák v září roku 1910 oblékl kleriku bohoslovce⁹¹⁴.

Ze studijních předmětů jej nejvíce oslovila biblistika, protože tam se stýkal svět teorie s pro něho reálnou skutečností, například v podobě vykopávek. Rovněž měl rád moderní výklad Písma. V roce 1913 Jaroslav Janák poprvé publikoval, a to článek k 30. výročí úmrtí biskupa Jana Valeriána Jirsíka, vytištěný v Almanachu českobudějovických bohoslovců. V tomto roce také došlo k události, na kterou Janák nejednou po letech, zvláště za svého vojenského působení, vzpomínal. V době, kdy ještě nebylo o nadcházející válce ani potuchy, se v semináři jednoho dne objevilo několik rakouských důstojníků, kteří počítali a zapisovali, kolik se do té které místnosti vejde postelí a kolik raněných vojáků tam půjde uložit. Jaroslav nezapřel ani svůj umělecký talent a po celé čtyři roky studia působil jako varhaník v kostele semináře u sv. Anny⁹¹⁵.

Závěrečné zkoušky absolvoval 9. července 1914, a to s výtečným prospěchem. O tři dny později přijal kněžské svěcení⁹¹⁶. Svou primiční mši sloužil novokněz Jaroslav

⁹¹⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

⁹¹¹ Tamtéž.

⁹¹² Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹¹³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

⁹¹⁴ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹¹⁵ Tamtéž.

⁹¹⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav.

Janák v kostele Navštívení Panny Marie v Lašovicích 19. července téhož roku. Při této příležitosti mu asistoval lašovický farář, důstojný pán Karel Němec⁹¹⁷.

6.1.4 Působení v civilní duchovní správě

Po kněžském svěcení zahájil Janák své působení v civilní duchovní správě. Dne 1. září 1914, v době, kdy již zuřila světová válka, byl ustanoven jako kaplan do Kušvarď⁹¹⁸ na Šumavě⁹¹⁹. Ta byla převážně německá, avšak Janákovo působení zde bylo bezproblémové. Velmi hluboce na něho zapůsobila zvláště krásná, neporušená příroda šumavských hvozdů⁹²⁰.

Nezapomněla však na něj ani c. a k. armáda a Janák byl 19. prosince 1914 v Prachaticích odveden jako domobranec. Zůstával však dál v civilní správě a dne 1. července 1915 byl na krátké dva měsíce přemístěn do osady Záboří u Blatné⁹²¹ a již 1. září téhož roku se vrátil do Českých Budějovic, kde byl ustanoven vikaristou v katedrále sv. Mikuláše. Doba strávená v jihočeské metropoli znamenala pro Janáka velké pracovní vypětí. Krom každodenní služby v katedrále pravidelně asistoval biskupovi a kanovníkům a dále vyučoval na obecných školách, reálce, dívčím lyceu a hospodářské škole náboženství⁹²². V Českých Budějovicích setrval do konce září roku 1916, kdy ukončil svou kariéru diecézního kněze a nastoupil cestu vojenského duchovního⁹²³.

6.1.5 Působení v c. a k. armádě v Praze

Dnem 1. října 1916 byl Jaroslav Janák povolán do činné vojenské služby k rakousko-uherské armádě jako polní kurát v záloze⁹²⁴. Přestože k armádě nastupoval jako „záložák“, znamenal pro něho tento den začátek nové životní etapy a vykročení po cestě, která jej prakticky po celý aktivní život vedla vojenskými liniemi. Byl prezentován v Praze u 8. sborového velitelství s určením pro 4. armádu na ruské frontě. Po intervenci přednosta duchovní služby 8. sborového velitelství polního superiora Msgre. Antonína Voneše však zůstal v Praze a byl k 10. říjnu 1916 přidělen k záložním nemocnicím v Praze na Letné a v Dejvicích⁹²⁵.

⁹¹⁷ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹¹⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

⁹¹⁹ Také Kunžvart, Kuschwarda. Nyní obec Strážný, okr. Prachatice v Jihočeském kraji.

⁹²⁰ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹²¹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

⁹²² Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹²³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav.

⁹²⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

⁹²⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Kmenový list č. 1211-D, Janák Jaroslav.

Bylo to jeho první setkání s realitou vojenského života a přestože byl zvláště díky pobytu v semináři navyklý poslušnosti, pořádku a přesnosti, dril rakouské armády se mu nikdy nestal vlastním. Brzy se však přizpůsobil. Velmi rychle pochopil, že působení mezi muži, zvláště mezi vojáky, je sice mnohem obtížnější, ale o to vděčnější, než působení například ve venkovské farnosti, kterou tvoří převážně ženy. Získat si důvěru vojáků bylo velmi těžké, často se jednalo o drsné, nepřístupné povahy, které v této pozici utvrzovala samotná povaha vojenské služby. Jaroslav Janák každodenním kontaktem s nimi ztratil svou přirozenou plachost a uzavřenost, stal se rozhodnějším a konstruktivnějším. Záhy poznal, že srdce mužů se nezískávají vysedáváním v „kaplence“ a čekáním, až někdo přijde, ale že se jim musí jít vstříc a ukázat jim do kostela cestu. Denně navštěvoval nemocné vojáky a hovořil s nimi. Měl pro ně nejen slova povzbuzení a útěchy, ale i slova vlasteneckého nadšení. Tím si získával jejich důvěru a oni s ním rádi hovořili jak o svých osobních, tak i o služebních problémech. Potom také často otvírali téma náboženství a vedli rozpravy o Bohu, spravedlnosti a o posledních věcech člověka⁹²⁶.

Velitelem záložní nemocnice v Praze na Letné byl plukovní lékař MUDr. Bečka, záložník a dobrý vlastenec, který pocházel ze Zbraslavi. S Janákem je pojilo pouto přátelství a Dr. Bečka mu často v mnoha věcech pomohl. Janák vedl v nemocnici knihovnu, ve které se nacházela díla převážně českých spisovatelů, která si nemocní vojáci často půjčovali. Rovněž se staral o malou nemocniční kapličku, pro kterou věnoval Dr. Bečka harmonium. Na to hrával nadaný Janák při bohoslužbách, které zde sloužil⁹²⁷.

Janák pomáhal vojákům nejen modlitbou, hovorem či útěchou, ale velmi často i veskrze prakticky. Kupříkladu popisuje případ, kdy hovořil s těžce nemocným mužem, který se mu svěřil, že má známost se ženou, se kterou měl již dvě děti. Janák v hovoru rozvedl odpovědnost před Bohem, před lidmi a hlavně před onou ženou a dětmi, a že dobrým a spravedlivým krokem z jeho strany by byl sňatek, který by rodinu zajistil jak po stránce hmotné, tak i po stránce společenské. Navrhl onomu vojákovi, že by vše zařídil, což on vděčně přijal. Janák následně získal z konsistoře dispens a zajistil další administrativní náležitosti a pozval ženu i s dětmi do nemocnice. Řeholní sestry připravily na pokoji malý oltář se svíčkami a květinami a Janák pak dvojici vyzpovídal a oddal. Po sňatku muže i zaopatřil. Chvilé štěstí novomanželů sice netrvalo dlouho, muž na druhý den zemřel, ale jeho rodina byla zajištěna státní penzí a děti byly uchráněny neblahému osudu nemanželských dětí⁹²⁸.

Na druhém Janákově působišti, v dejvické nemocnici, byli hospitalizováni pohlavně nakažení vojáci. Služba zde byla pro Janáka velmi obtížná, protože zde se setkával s hlubokým mravním úpadkem bez jakékoli snahy o nápravu, s cynismem, hrubostí a otrlostí⁹²⁹.

⁹²⁶ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹²⁷ Tamtéž.

⁹²⁸ Tamtéž.

⁹²⁹ Tamtéž.

Služba v Praze utvrdila v Janákovi národnostní cítění. Když byl po roce přeložen k náhradnímu praporu pěšího pluku č. 75 do Debrecína⁹³⁰, byl již vojákem tělem i duší a jeho srdce bilo pro český národ⁹³¹.

6.1.6 Působení v zahraničí do konce války

V listopadu 1917 opustil Janák Prahu a přemístil se do maďarského Debrecínu⁹³². Přes počáteční obavy z pobytu v neznámém městě v cizí zemi si zde velice rychle zvykl. Zvláště proto, že našel kolonii českých vojáků, kteří sice oblékali rakouskou uniformu, ale kteří byli pravými českými vlastenci. Janák pobýval v ulici Sv. Anny (Szent Anna utka) v rodině zednického mistra. V téže ulici bydleli i akademický malíř Jiří Kaucký⁹³³ a akademický sochař Jan Vítězslav Dušek⁹³⁴, oba v hodnosti nadporučíků, se kterými se Janák velice sblížil. Mnoho večerů spolu besedovali na zahradě o vojenské a politické situaci monarchie, jejíž konec se neodvratně blížil. K těmto hovorům se přidával i akademický malíř ppor. Jan Autengruber⁹³⁵ a další přátelé. Umělcům ani v této zvláštní, válečné situaci, nedal jejich talent odpočinout a oni i zde tvořili. Npor. Dušek modeloval sochy vojáků v různých pozicích, např. při výpadu, v útoku s bodákem či při zteči. Vytvořil i sochy sedmi hlavních hříchů, které nabízel Janákovi velice levně. Ten je však musel odmítnout, i když ho to později velice mrzelo⁹³⁶. Ve volných chvílích chodíval Janák na výlety do Nagyerdő, velkého dubového lesa, kde stálo Sanatorium pro plicní choroby, ve kterém byli hospitalizováni i čeští vojáci, nemocní TBC. Lékařem zde byl rovněž Čech, npor. Kvapil⁹³⁷.

Jaroslav Janák často navštěvoval i vojáky na cvičišti, hovořil s nimi mimo kasárna, ale hlavně k nim promlouval z kazatelny v kostele. Jeho promluvy byly plny vlasteneckého nadšení, nevyhýbal se ani komentování složitých vojenských a politických událostí ať už v Čechách, nebo v zahraničí. Návštěvnost na jeho bohoslužbách neděle od neděle stoupala⁹³⁸, ale vcelku záhy se našel udavač a Janák musel vždy v sobotu k raportu

⁹³⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Kmenový list č. 1211-D, Janák Jaroslav.

⁹³¹ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹³² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Kmenový list č. 1211-D, Janák Jaroslav.

⁹³³ VALÁŠEK, Jakub. Velká válka ve sbírce Muzea Jindřichohradecka 8. In: *Hradec žije*. Interaktivní průvodce Jindřichohradeckem [online]. Poslední aktualizace 17. 10. 2015 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://hradeczije.cz/velka-valka-ve-sbirce-muzea-jindrichohradecka-8/>

⁹³⁴ ŠEDIVÝ, Václav. Jan Vítězslav Dušek. In: *Tábor. Oficiální web města* [online]. Poslední aktualizace 14. 06. 2016 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.taborcz.eu/jan-vitezslav-dusek/d-41680>

⁹³⁵ K životu a dílu Jana Autengruberu více: DRBALOVÁ, Petra. *Jan Autengruber. Od akademismu k expresi*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Vedoucí práce A. Pomajzlová, s. 6.

⁹³⁶ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹³⁷ Tamtéž.

⁹³⁸ O působení Janáka mezi českými vojáky v Debrecíně se hovoří i pamětníci v knize Pěťasedmdesátinci vzpomínají: „Na cvičení chodili jsme také zvlášť do Nagyerdő. Jednou tam za námi přišel polní kurát Janák a pozval mne, Prokeše a Šejnostu k sobě do bytu. Chtěl se dozvědět pravdu o Rusku a informoval nás zase o zahraničním odboji a jeho vůdcích. Byl to zlatý člověk, ryzí Čech, jak jistě potvrdí všichni kamarádi, kteří ho znali nebo slyšeli jeho kázání. To byla odvaha. Když on kázal, byla v kostele hlava na

a předložit připravené nedělní kázání ke kontrole. Do kostela byli také vysíláni rakouští důstojníci jako „špehové“. V červnu 1918 došla situace tak daleko, že musel ukončit své působení v římskokatolickém kostele a přesunout se do kostela řeckokatolického. I odsud však byl po krátkém čase vyhozen a musel improvizovat. Vojáci mu vyrobili malý krytý oltář a bohoslužby se poté sloužily na kasárenském dvoře. I tady však byl udán, a to proto, že kázal pouze česky. Věc přijel vyšetřit rakouský generál od 7. sboru z Temešváru. Věc však dopadla dobře, protože Janák argumentoval předpisem A-16, kde bylo uvedeno, že kázání mají být v té řeči, kterou hovoří většina mužstva. Generál tedy nechal nastoupit celý pěší pluk 75, který čítal 700 mužů, a na jeho rozkaz, aby předstoupili vojáci německé národnosti, z tvaru vystoupilo 6 vojáků. Janák tehdy tedy vyhrál, ale byl okamžitě přemístěn do Albánie k polní nemocnici 610⁹³⁹. Rozloučení s vojáky od pluku bylo velmi dojemné. Na závěr poslední bohoslužby mu zahrála vojenská kapela píseň „Svatý Václave“ a „Kde domov můj“⁹⁴⁰.

Ještě před odjezdem do Albánie navštívil Janák své rodiče. Po rozloučení nastoupil dlouhou cestu přes Vídeň, Záhřeb, Brod nad Sávou, Sarajevo a Kotor až do Cetinje. Zde ve válečném zmatku hroutících se front uvízl a polní nemocnici, kam měl nastoupit, již nenašel. Vrátil se tedy zpět do Kotoru, kde se dočkal v říjnu 1918 převratu. V poledním čase 28. října se ve městě sešlo velké shromáždění Jugoslávčů a Čechů, na kterém promluvil pravoslavný kotorský biskup MUDr. Milanovič, předseda právě utvořeného národního výboru Jihoslovanů v Kotoru. Dne 2. listopadu se do Kotoru přesunula 1. dobrovolnická jihoslovanská divize v čele s plk. Simovičem. V přístavu také zakotvily anglický křižník Glasgow, francouzský torpédoborec, americký rychlý člun a italská dopravní loď s vojenskou asistencí k obsazení Cetinje, čemuž však energicky zabránil plk. Simovič u vrchního velitele dalmatského povodí, který velel z paluby bitevní lodi Rosau⁹⁴¹, kotvící u Teoda⁹⁴².

Dne 17. listopadu 1918 odrazila od mola dopravní loď Salzburg s francouzskou posádkou a chorvatským kapitánem, ozdobená na zádi českou vlajkou a na stěžni bílou vlajkou příměří. Tato loď odvážela do vlasti české vojáky a mezi nimi i Jaroslava Janáka. Cesta byla pomalá a velmi nebezpečná, protože se loď musela proplétat četnými minovými poli. Opatrně proplula bariérami překážek u ostrova Mamuly a doplula do Dubrovníku, kde byla krátká přestávka. Z Dubrovníku pokračovala do Splitu, kde posádka doplnila zásobu pitné vody a po následné desetidenní cestě loď konečně doplula do Rjeki, odkud měli vojáci dále pokračovat po souši. Po dlouhém vyjednávání se jim

*hlavě a každý odcházel spokojen, protože nám promlouval ze srdce k srdci. Z kázání na téma, jak židé přešli Rudé moře, vyšel podnět ku sbírce ve prospěch Českého srdce v Praze, ale patriotické podniky rakouské (jako pořádný cirkus) jsme ignorovali. Při odchodu P. Janáka od pluku v srpnu 1918 věnovali jsme mu z úcty a vděčnosti kytici bílých a červených růží se stuhou v našich národních barvách s nápisem ‚V osvobozené Praze na shledanou‘. Potom jsme už zájem o kostel ztratili, když nám odešel tak dobrý pastýř.“ BUBÍNEK, Jan. Bolševici v Debrecíně. In: VOŠTA, Jan. *Pěťasedmdesátníci vzpomínají*. Tábor: spolek Pěťasedmdesátníci, 1936, s. 119.*

⁹³⁹ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Kmenový list č. 1211-D, Janák Jaroslav.

⁹⁴⁰ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁴¹ Tamtéž.

⁹⁴² Nyní černohorské městečko Tivat, ležící v Tivatském zálivu Boky Kotorské. *Tivat. Istorija grada*. [online]. [cit. 2016-05-27]. Dostupné z: <http://www.tivat.travel/istorija-grada/>

podářilo získat uvolněný vlak, který je po nelehké cestě přes Vídeň a Brno dovezl ráno dne 2. prosince 1918 do Prahy⁹⁴³.

6.2 Služba v prvorepublikové armádě

6.2.1 Nástup a služba v době bojů s Maďarskem

Jaroslav Janák se ihned po dojezdu ubytoval u svého bratra Karla, kde skoro měsíc strávil na lůžku a léčil se ze španělské chřipky, se kterou marně bojoval po celou cestu do vlasti. Z těžkého onemocnění se vyléčil hlavně díky péči MUDr. Friedmanna. Rekonvalescenci strávil pod láskyplným dohledem své matky v Lašovicích. S otcem každý den chodili na dlouhé procházky k Zahořanům a Zlučinu a rokovali o neklidné politické situaci. Velice bedlivě přitom sledovali obsazování Slovenska a pohraničí⁹⁴⁴.

Po zdárném doléčení v březnu 1919 podal Janák přihlášku do nově vzniklé československé armády jako záložní důstojník⁹⁴⁵, a to na výzvu svého kolegy a přítele škpt. duch. v záloze Jana Hakla, který působil na Zemském vojenském velitelství v Praze a se kterým Janák dlouhodobě udržoval čilou korespondenci⁹⁴⁶.

V květnových dnech roku 1919 sloužil Janák májové pobožnosti a kázal v lašovickém kostele. Tou dobou denně sledoval zprávy o bojích s maďarskou armádou na Slovensku. Požádal Jana Hakla, aby jej v případě, že bude armáda potřebovat na Slovensku duchovní, neprodleně informoval a případně zařídil jeho povolání do činné služby. Došlo k tomu záhy, již 21. května obdržel Janák telegram, kterým byl vyzván, aby se okamžitě dostavil k pražskému Zemskému vojenskému velitelství, stále v hodnosti polní kurát v záloze. Byl přidělen k p. pl. 46 pod 5. pěší brigádou, která v té době operovala na Slovensku⁹⁴⁷. Po bolestném rozloučení s rodiči nastoupil cestu do Prahy a odsud přes Trenčianské Teplice a Žilinu po dvoudenní cestě dorazil do Košic. Zde zjistil, že 5. pěší brigáda⁹⁴⁸, ke které měl narukovat, je v poli kdesi na Podkarpatské Rusi a proto pokračoval v cestě dále na město Čop. Válečné útrapy v něm nezadusily ducha milovníka přírody, a proto když měl vlak dlouhou přestávku v Novém Meste pod Šiatrom (maď. Sátoraljaujhely), podrobně si město prohlédl a poté zajel do města Šarišský potok (maď. Sárosptak), kde svého času vyučoval Jan Ámos Komenský. V dáli za městem již slyšel výstřely pušek a kulometů⁹⁴⁹.

Vojáci až do města Čop nedojeli. Vlak před řekou Bodrog zastavil a vojáci dále pokračovali pěšky podél železničního náspu až k rozvodněnému toku řeky a po

⁹⁴³ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁴⁴ Tamtéž.

⁹⁴⁵ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Kmenový list č. 1211-D, Janák Jaroslav.

⁹⁴⁶ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁴⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Kmenový list č. 1211-D, Janák Jaroslav.

⁹⁴⁸ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. Encyklopedie branné moci. Praha: LIBRI, 2006, s. 476. ISBN 978-80-7277-256-2.

⁹⁴⁹ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

provizorní lávce vodní proud překonali. Přitom již všude okolo sebe viděli stopy bojů, které sváděla mladá československá armáda s Maďarskými bolševickými oddíly.

V městě Čop se Janák zkontaktoval s velitelem čs. 4. brigády a od něho se dozvěděl, že 5. brigáda je rozmístěna v okolí města Mukačevo. Hned po příjezdu do Mukačeva se hlásil na velitelství brigády u plk. pěchoty Josefa Láška⁹⁵⁰. O pár dní později byl již plně seznámen se situací na místě a pustil se naplno do práce. V záložní nemocnici se seznámil a spřátelil s lékaři Dr. Neuwirthem, Tesařem a Albertem, a s lékárníkem Blechou. Při pohřbu por. Majšajdra od p. pl. 28, který byl těžce zraněn na Bodrogu, se seznámil s jeho sluhou Františkem Hulvertem z Prahy. Požádal velitelství, aby mu jej přidělili, čemuž nadřízení vyhověli⁹⁵¹.

V následujícím čase se Janák dostal do kontaktu s tou nejtemnější stránkou lidské povahy, která se nevyhnula ani československé armádě, vyrostlé z demokratických principů a legionářských tradic. V Mukačevě došlo ke vzpouře, při které byli povražděni důstojníci posádky. Nicméně včasným energickým zákrokem por. Macháčka byli organizátoři spiknutí zatčeni⁹⁵².

Další velmi smutnou zkušenost prožil v Michalovcích, kam se po několika dnech jednotky přesunuly z Mukačeva přes Sereďni a Užhorod. Toto město prodělalo ve vcelku krátkém čase tři invaze, první československou, poté maďarskou a opět československou. Bylo zde napácháno mnoho škod, zvláště maďarským útokem, ale k nejhorším škodám došlo asi při tom třetím, československém protiútokem a znovuobsazení města. Hlavním viníkem byl zřejmě velitel p. pl. 28, plk. Francl, který povolil obsazujícím vojákům tzv. „bílit“, tedy kořistit. Jednalo se o temnou skvrnu na štítě československé armády. Janák byl přidělen na několik dní ke komisi, která vyšetřovala škody a slyšel přitom velmi závažné a smutné žaloby na československé vojáky. Nestyděli se brát děvčatům zlaté křížky, amulety a nejrůznější šperky, také kradli stříbrné a zlaté přebory, došlo k vykradení banky atd. Zde se projevil úpadek morálky v plné a nezastřené míře. Bylo velmi obtížné zvládnout muže, jejichž duše byly válkou tolik poznamenány a kteří jakoby zapoměli, že přišli osvobozovat a ve svém chování napodobili kruté dobyvatele a zpustlé loupežníky. Janák se snažil ve svých promluvách při bohoslužbách a v rozhovorech jak s jednotlivci, tak i se skupinami, vysvětlovat situaci a motivovat vojáky k tomu, aby se skutečně povznesli na úroveň moderní, osvobozující armády. Byl to však nadlidský úkol, protože všichni ti muži již byli velmi vyčerpaní dlouhými válečnými léty a neskutečnými útrapami, které jim přinesly⁹⁵³.

Jaroslav Janák téměř denně navštěvoval vojáky v zákopech, dělostřelce i pěšáky, kteří byli v bojových postaveních směrem k Trhovišti a Bánovcům nad Ondavou. Za tuto velmi důležitou službu, která směřovala ke zlepšení morálky a povznesení bojového

⁹⁵⁰ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, 2012, s. 372. ISBN 978-80-970941-0-2.

⁹⁵¹ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁵² Tamtéž.

⁹⁵³ Tamtéž.

ducha vojska, obdržel Janák později čs. válečný kříž, jehož udělení navrhl gen. pěch. Čeněk Panzner⁹⁵⁴, velitel p. pl. 36, který Janáka znal z jeho promluv a přednášek⁹⁵⁵.

V Michalovcích zůstal Janák po následující dva týdny, kdy čs. vojenské jednotky bránily úsek od Zemplína až k Humennému. Poté začala maďarská vojska vlivem tlaku od Košic a v důsledku útoků dohodového vojska z jihu ustupovat zvolna zpět do maďarského vnitrozemí. Československé jednotky postupně obsazovaly města Trebišov, Trhoviště, Humenné a postupovaly přes údolí řeky Torysy do údolí Hornádu. V povodí řeky Torysa postupovali vojenské jednotky přes vesnice Budimír, Obišovice a Líčartovce, dále pak údolím řeky Hornádu až do města Kostoľany nad Hornádem. Po krátkém odpočinku nastoupily další pochod a kolem 10. srpna 1919 vstoupili pěšáci, a spolu s nimi i Janák, do metropole východního Slovenska, města Košic⁹⁵⁶.

Jaroslav Janák za „výborně konanou vojenskou službu na Slovensku“ v tomto období obdržel pochvalné uznání od přednosta etapního oddělení východní skupiny na Slovensku majora Františka Materny⁹⁵⁷.

6.2.2 Působení v Košicích

Po příchodu do Košic byl Janákovi přidělen byt na Rákociho okružně⁹⁵⁸ v domě finančního tajemníka Ladislava Tosta, kde však setrval pouze několik neděl. Zde byl okraden neznámým pachatelem a přišel prakticky o vše. Poté se přestěhoval na několik týdnů do Kadetské ulice⁹⁵⁹ až konečně 25. března 1920 na dalších 9 let zakotvil v malém domku na Bethlenově okružní č. 17⁹⁶⁰, kde se o něho vzorně starala Angela Kupfová, bývalá profesorka a ředitelka internátu na dívčím gymnáziu v Levoči. Jaroslav Janák si Angely Kupfové nesmírně vážil a jejich vztah velmi rychle přerostl v pevné, celoživotní přátelství⁹⁶¹.

Dne 1. ledna roku 1920 byl Jaroslav Janák přijat do stálého stavu čs. armády jako důstojník duchovní služby z povolání⁹⁶² a k 1. červnu téhož roku byl přidělen k 11. československé pěší divizi v Košicích jako duchovní⁹⁶³. Ke dni 1. listopadu 1922 byl povýšen do hodnosti polní kurát s odznaky kapitána a přemístěn k pěšímu pluku č. 32 „Gardskému“ v Košicích. Po necelých dvou letech byl k 25. říjnu 1924 v hodnosti polní kurát I. třídy opět přemístěn, a to k Zemskému vojenskému velitelství v Košicích. Dne 2. září 1925 byl povýšen do hodnosti štábní kurát, která byla v prosinci 1926 změněna na

⁹⁵⁴ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. Encyklopedie branné moci. Praha: LIBRI, 2006, s. 473. ISBN 978-80-7277-256-2.

⁹⁵⁵ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁵⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav.

⁹⁵⁷ Tamtéž.

⁹⁵⁸ Rákoczi körút, nyní Moyzesova ulica na Starém Meste. Katalóg ulíc. In: *Košice* [online]. [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.kosice.sk/ulice.php>

⁹⁵⁹ Hadapród utca, nyní Slovenskej jednoty, Košice Sever. Tamtéž.

⁹⁶⁰ Bethlen Gábor körút, nyní Kuzmányho ulica na Starém Meste. Tamtéž.

⁹⁶¹ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁶² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

⁹⁶³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Kmenový list č. 1211-D, Janák Jaroslav.

štábní kapitán duchovní. V Košicích setrval Janák až do roku 1929, kdy byl přeložen zpět do Prahy⁹⁶⁴.

Doba strávená v Košicích byla pro Janáka velkou životní školou, která mu dala charakter veřejného pracovníka⁹⁶⁵. Získal zde sebevědomí a při organizování nejrůznějších služebních i veřejných kulturních akcí se naučil podnikat, vytrvat a dílo dokončit⁹⁶⁶.

6.2.2.1 Svaz československého důstojnictva v Košicích

Když byl v roce 1919 za vedení gen. Jana Horáka založen Svaz čs. důstojnictva a jeho odbočka v Košicích, byl Janák na zakládající schůzi zvolen 1. jednatelem a v této funkci pak působil plných 7 let. Byla to práce organizační a konstruktivní, ale i reprezentativní. První boj, který odbočka podstoupila v Košicích, byl zápas o zrovnoprávnění důstojníků na Slovensku se státními zaměstnanci. Šlo hlavně o výši platů, které byla neúměrně nízké, v té době poloviční, než platy telefonistek na poštách. Složitá a těžká jednání trvala téměř rok, v jehož průběhu Janák se svým týmem nasadili všechny síly, sháněli a překládali informace a platové tabulky státních zaměstnanců na Slovensku k porovnání. Ohlas tohoto zápolení se donesl až na Ministerstvo národní obrany, odkud vyslali na jednu z důležitých schůzí své zástupce, aby byli lépe informováni. Svazová odbočka nakonec zvítězila a tzv. „slovenská výhoda“, kterou měli státní zaměstnanci od počátku, přinesla čs. důstojníkům výhodnější propočtení let a požitkový postup⁹⁶⁷.

V roce 1921 uspořádala odbočka Svazu čs. důstojnictva ve spolupráci s místní vojenskou letkou leteckou výstavu. Janák byl hlavním organizátorem a za provedení akce, která dopadla velice dobře, byl osobně zodpovědný gen. Jindřichu Hanákovi⁹⁶⁸. V témže roce zorganizoval Janák cyklus symfonických koncertů pod taktovkou kapelníka kpt. Langra, které nejčastěji probíhaly v košickém Státním divadle. Měly překvapující úspěch a publikum, většinou maďarské, bylo nadšené jejich vysokou úrovní⁹⁶⁹.

Následujícího roku se Janákovi také podařilo s pomocí gen. Hanáka zorganizovat výstavbu divadla v přírodě v Čermešském údolí. Byla to velká výzva, nový obtížný úkol, při kterém nejen organizoval, ale také řídil vlastní stavbu, kterou provedla technická rota jeho kmenového p. pl. 32 pod velením škpt. Neumana. Každý den byl přítomen v místě

⁹⁶⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Kmenový list č. 1211-D, Janák Jaroslav.

⁹⁶⁵ Janák ale nezanedbával ani své kněžské povinnosti. Například 30. ledna 1924 oddal kapitána Václava Kropáčka a Boženu, roz. Pavlískovou. Kpt. Kropáček byl za okupace jako člen odbojové skupiny Obrana národa zatčen Gestapem, ale jeho žena dále pokračovala v aktivní pomoci odboji. Tento neuvěřitelný heroický příběh zaznamenal historik Lukáš Kopecký ve svém článku pro ÚSTR. KOPECKÝ, Lukáš. Božena Kropáčková – neobyčejný osud obyčejné ženy. In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. Publikace. Paměť a dějiny, 2013/04 [cit. 2016-06-03]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1304/086-096.pdf>

⁹⁶⁶ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁶⁷ Tamtéž.

⁹⁶⁸ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, 2012, s. 208. ISBN 978-80-970941-0-2.

⁹⁶⁹ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

stavby, vzdálené 3 km od Košic, organizoval stavbu, obstarával stavební materiál a další atd. Hotové divadlo po několik roků obohacovalo kulturní život nejen veřejnosti košické, ale i z širokého okolí, a hlavně reprezentovalo Svaz československého důstojnictva v Košicích. V prvních měsících fungování divadla členové svazové odbočky dokonce sami nastudovali činohry „Loupežník“ od Karla Čapka a „Na letním bytě“ od Josefa Štolby. Nadto i bratislavská Opera zde sehrála dne 11. června 1922 Smetanovu „Prodanou nevěstu“. Návštěvnost tehdy byla rekordní a akce přinesla nejen velké kulturní obohacení, ale i značný finanční úspěch⁹⁷⁰.

Jedním z největších podniků a také úspěchů odbočky Svazu čs. důstojnictva i jejího tehdy jednatele Jaroslava Janáka osobně bylo vybudování lázní na řece Hornádu, v prostoru malé samoty severně od Košic, nazývané do roku 1923 „Ludvíkův pramen“, kde se v té době nacházelo několik polozbořených domků s prohnilou šindelovou střechou. Strůjcem myšlenky zbudovat na tomto místě „štrandové kúpele“ a upravit tok Hornádu jako říční lázně byl právě Jaroslav Janák. Tehdejší předseda svazové odbočky plk. Zdeněk Novák počátkem listopadu 1922 přivedl na ta místa nově jmenovaného velitele divize gen. Radolu Gajdu⁹⁷¹, který dal celému projektu svou podporu. Stavba začala 15. dubna následujícího roku a provázelo jí mnoho problémů a potíží. Janák podniku věnoval mnoho práce, námahy a probdělých nocí, denně hned ráno jezdil na kole na místo práce, aby převzal nejrůznější žádosti stavebních vedoucích o materiál a aby vyslechl stížnosti, které bylo potřeba vyřešit. Jako člen městské rady musel denně intervenovat u nejrůznějších referentů, aby postup prací uspíšil. Výsledek byl ovšem uchvacující. Nejednalo se pouze o lázně, ale byla zde i závodní dráha, fotbalové hřiště, tenisové dvorce, park s koncertním pavilonem, restaurace atd. Komplex, který nově nesl název Gajdove kúpele, byl slavnostně otevřen 29. července 1923⁹⁷².

Jaroslav Janák působil ve funkci tajemníka košické odbočky Svazu čs. důstojnictva do roku 1927, kdy musel rezignovat pro své velké vytížení v Klubu československých turistů.

6.2.2.2 Vojenský domov Ymka v Košicích

Rok 1919 postavil před Janáka i další, obtížný, ale velmi zajímavý úkol. Poté, co se jeho 3. divize pod vedením gen. Félix-Alexise Destremau⁹⁷³ usadila v Košicích, zahájil Janák každodenní přednášky, či spíše tematické večery nejrůznějšího obsahu, aby vojáci po celodenním zaměstnání strávili zajímavý čas nejen zábavy, ale i poučení, a aby je nuda nevyháněla z kasáren do hospod a nevěstinců. Programem těchto večerů byla hudba, zpěv, film a divadlo. V té době začal úzce spolupracovat s pracovníky americké

⁹⁷⁰ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁷¹ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci*. Praha: LIBRI, 2006, s. 222. ISBN 978-80-7277-256-2.

⁹⁷² Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁷³ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, 2012, s. 148. ISBN 978-80-970941-0-2.

společnosti YMCA⁹⁷⁴. Byl mu zde plně svěřen program mravní výchovy vojáků. „Strýčkové“ z Ymky se starali o hospodářskou stránku organizace vojenských domovů a k tomu účelu měli velké zásoby nejrůznějšího zboží, zvláště potravin, jako byla čokoláda, kakao, cigarety a mnohé jiné lahůdky, které prodávali velice levně. Pro Janáka byl vojenský domov v Košicích po dlouhou dobu kazatelnou, kde denně promlouval k vojákům na rozličná témata, a to i ta nejchoulostivější, jako např. o lidské sexualitě, o poměru mladého muže k ženě, o pohlavních chorobách a jejich následcích zdravotních i sociálních atd. Rovněž často hovořil o tématech náboženských, která však podával jaksí „světským“ způsobem, aby byla vojáky snadno uchopitelná a pochopitelná. Hovořil o Boží velikosti, o kráse přírody atd. Promítané němé filmy doprovázel svým komentářem. Bezprostředním, přímým a otevřeným kontaktem s vojáky si získal jejich úplnou důvěru a dlouholetá mužná přátelství⁹⁷⁵.

6.2.2.3 Hospodářské kurzy v Košicích

Do širokého okruhu činností Jaroslava Janáka, kterým se věnoval v Košicích, patřily i přednášky o racionálním hospodářství, které pořádal v zimě na přelomu roku 1922 a 1923. Dvakrát týdně vždy odpoledne přednášel u dělostřeleckého pluku 111 o obdělávání půdy, hnojení, zasévání, sklizni, o chovu dobytka, o rybníkářství atd. Byla to pro něho doba velmi intenzivního studia uvedených problematiky. Janák nebyl studovaný zemědělec, takže si musel všechny přednášky předem velmi pečlivě připravit, nastudovat, napsat a poté teprve přednášet. Po ukončení kurzu u dělostřelců s nimi pokračoval ještě u jezdeckého pluku 5. Na základě získaných zkušeností pak připravil kurzy nové, kde již přednášeli profesori hospodářské akademie. Hospodářské kurzy měly

⁹⁷⁴ YMCA vyrostla z touhy po obrodě lidské společnosti na křesťanském základě. Založil ji v Londýně v roce 1844 obchodní příručí George Williams, který její cíl formuloval takto: „YMCA sdružuje mladé muže, kteří považujíce Pána Ježíše Krista za svého Boha a Spasitele podle Písma svatého, chtějí být jeho učedníky svým přesvědčením i životem a chtějí se sdružit v úsilí o rozšíření jeho království mezi mladými muži“. V době první světové války začala Ymka pracovat u vojenských útvarů a v zajateckých táborech. Tak její sekretáři přišli též mezi ruské legionáře. Ti si nejvíce vážili toho, že jim umožňovali spojení s domovem. Vždyť byli vlastizrádci a do roku 1918 vůbec nebylo jisté, že se budou moci vrátit ke svým rodinám – domů. Po vytvoření Československé republiky legionáři prostřednictvím Prozatímní vlády v Paříži žádali, aby pracovníci Ymky (v ruských legiích se jim říkalo strýčkové) jeli s nimi a v republice pokračovali u vojenských útvarů v dosavadní práci. Budovali tzv. Vojenské domovy Ymky. Každý domov měl svoji knihovnu a čítárnu, kde si bylo možno vypůjčit knihy, přečíst noviny a časopisy, nejen naše, ale i anglické, německé, francouzské a ruské. Hrály se tu společenské hry (šachy, dáma...). Každý domov měl svou písárnu – kdo přišel, dostal zadarmo dopisní papír nebo lístek, aby mohl napsat domů. V rámci důsledně abstinentního ymkařského programu se tu podávalo horké kakao. Pořádaly se přednášky, vyučovalo cizím jazykům. Novinkou byla kinematografická představení. Největší oblíbenost se těšil sportovní program. U každého domova bylo vybudováno hřiště. Ymka k nám zavedla řadu dosud neznámých míčových her – volejbal, playgrambol a další. 26. září 1919 byla mezi ministerstvem národní obrany a Ymkou podepsána dohoda o vzájemné spolupráci. Tehdy na území republiky pracovalo dvanáct domovů Ymky. Do července 1920 bylo vybudováno sedmdesát armádních středisek a stejný počet filiálék. Práce vojenské Ymky skončila v roce 1923, kdy její práci přebraly osvětové sbory ministerstva národní obrany. ŠIMSOVÁ, Milena. Československá YMCA. In: *PROTESTANT. Nezávislý evangelický měsíčník* [online] Rok 2014, č. 1 [cit. 2016-05-21]. Dostupné z:

<http://protestant.evangelnet.cz/ceskoslovenska-ymca>

⁹⁷⁵ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

velký úspěch, který ocenil i jeho nadřízený, velitel 11. pěší divize gen. Jindřich Hanák, když Janákovi udělil dne 31. května 1922 pochvalné uznání za jeho obětavou práci na poli osvětovém, kterou „korunoval uspořádáním hospodářských kurzů“⁹⁷⁶.

6.2.2.4 Členství v městské radě v Košicích

V roce 1923 byl Janák při volbách do městské rady nominován na kandidátce vojensko-legionářské a byl zvolen jako člen městské rady. Jeho působení v tomto orgánu bylo nasměrováno výhradně pro podporu armádních zájmů. Kasárny, které byly bez střech, s promočenými stropy a se špatnou podlahou, bylo nutné opravit a uvést do obyvatelného stavu. Město Košice však bylo finančně velice slabé a proto bylo potřeba vyjednat určitá právní opatření s ministerstvem národní obrany, které mělo kasárny od města Košic pronajaté, aby na základě nájemní smlouvy dosáhlo město na půjčky, nezbytné pro financování oprav. Janák byl vyslán spolu s deputací košické městské rady, složené z náměstka starosty p. Smrže a přednosty stavebního oddělení Dr. Vukoviče k ministru národní obrany Františkovi Udržalovi⁹⁷⁷. Ten je přijal v parlamentu a po jednání, na kterém bylo dohodnuto placení nájemného za kasárny na 5 let dopředu, se obrátil k Janákovi a zeptal se ho, co by říkal na to, kdyby bylo vojákům odebráno volební právo. Janák na to odvětil, že nic, protože vojáci jsou zvyklí poslouchat.

Práce v městské radě Janáka příliš netěšila, protože nemohl uvyknout politikaření a pletichám, spojeným s regionální politikou. Proto rozhodnutí ministerstva o odebrání volebního práva vojákům uvítal jako vysvobození z „politického žonglérství“⁹⁷⁸.

6.2.2.5 Členství v Československém červeném kříži

V letech 1926 až 1929 byl Jaroslav Janák zvolen do výboru odbočky čs. červeného kříže a účastnil se několika dobročinných akcí pro chudé města Košic. Jeho hlavní činností byla organizace vyvažování pro nezaměstnané z města Krompach, kde byly zrušeny velké válcovny plechu a slévárny⁹⁷⁹.

6.2.2.6 Klub Československých turistů

Hluboká láska Janáka k přírodě, jejíž krásy dokázal nejen obdivovat, ale i prakticky podporovat a chránit, dovedla jej zcela logicky do řad Klubu Československých turistů. I zde pracoval velice aktivně a stal se předsedou odboru KČST v Košicích, jejichž okolí osobně podrobně poznával a prozkoumával. Prochodil velkou

⁹⁷⁶ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁷⁷ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci*. Praha: LIBRI, 2006, s. 656. ISBN 978-80-7277-256-2.

⁹⁷⁸ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁷⁹ Tamtéž.

část dalekého a blízkého okolí a velmi si je zamiloval. Jeho husarským kouskem v této funkci byla záchrana velké části území Slovenského krasu a jeho zpřístupnění vědecké i turistické veřejnosti. Přes protesty mnohých členů KČST se mu podařilo docílit jistými zásahy v ústředí KČST a na pozemkovém úřadě, aby celá plocha Zádielského kaňonu i s okolními lesy a lučinami byla prodána za přidělovou cenu ústředí turistického klubu. Zároveň za podpory ministerstva školství a národní osvěty bylo celé toto území prohlášeno za rezervaci, aby botanické rarity, které se zde nacházely, i vzácné porosty dřevin byly zachovány budoucím generacím. Zádiel se poté stal obecně známým místem, vyhledávaným nejen turisty, ale i předmětem studia přírodovědců. Každoročně sem přijížděli univerzitní experti, aby zde zpracovávali hlavně botanické a geologické materiály. Jako základna posloužila odboru KČST malá a rozbitá dřevěná hájovna, vybudovaná před lety ve švýcarském slohu pro hlídače a hajného na kamenné patě vápencového útvaru, vstupujícího napříč do Zádielské doliny, kterou si členové opravili a upravili. Časem byla rozšířena a poté kompletně přebudována⁹⁸⁰.

Aby byl přístup k této chatě bezpečnější a pohodlnější, pustil se Janák ve spolupráci s technickou rotou p. pl. 16 do vybudování nové cesty od vesnice Zádiel až k chatě. Velkou podporu pro tento záměr získal u předsedy župy KČST Slovenský kras⁹⁸¹ gen. Josefa Šnejdárka. I tento těžký úkol, provázený mnohými, zvláště technickými obtížemi, se povedlo dovést do konce. Provedení stavby přijel zkolaudovat ministerský rada Ing. Veselý, přednosta silničního odboru ministerstva veřejných prací a první místopředseda KČST v Praze, který byl s výsledkem nesmírně spokojený. Úspěšná kontrola byla pak podkladem pro udělení subvence od tohoto ministerstva. O tomto projektu napsal Janák článek do časopisu čs. turistů obsáhlý článek⁹⁸².

V roce 1927 byl Janák zvolen zástupcem župy Slovenského krasu u Slovenské komise KČST a též roce se ujal organizace turistického značkování na celém Slovensku. Jeho prvním počinem bylo zjištění podrobných informací o skutečném stavu turistického značkování v terénu. Následně zjištěný stav promítl na speciální mapy, aby poznal směr a návaznost a tím získal jakousi páteř celého stávající značení. Tyto informace byly základem pro plán celkového označení celého území Slovenska. Tak vznikly dlouhé značkové cesty, jako Štefánikova z Košic do Bratislavy, Jiráskova „Bratrstva“ z Muráně přes Spišské Podhradie do Velkého Šariše a mnoho dalších. V roce 1928 vypracoval Jaroslav Janák zcela nový značkový plán Vysokých Tater a spolu s škpt. Mrázkem a skupinou vojáků z popradského horského praporu jej během týdne provedl. Byla to práce nesmírně namáhavá, náročná na fyzickou kondici i vlastní organizaci, prováděná v náročném terénu za každého počasí⁹⁸³.

⁹⁸⁰ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁸¹ Župu KČST Slovenský kras zakládal Janák v roce 1926. Vznikla rozdělením Podtatranské župy na Tatranskou a Slovenský kras. Vůdčí Janákovou myšlenkou bylo, aby Košice jako hlavní město východního Slovenska, samostatně řídily a organizovaly turistický ruch na svém území. Celé dění okolo klubu bylo v té době značně poznamenáno vyhrocujícími se národnostními česko-slovenskými spory. Klub československých turistů. In: *Klub slovenských turistů* [online]. [cit. 2016-05-26]. Dostupné z: <http://www.kst.sk/index.php/o-nas/35-klub-eskoslovenskych-turistov>

⁹⁸² JANÁK, Jaroslav. Turistická cesta generála Šnejdárka. In: *Časopis turistů*. Ročník XLI. Praha: Klub československých turistů v Praze, 1929, s. 67–76.

⁹⁸³ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

Janákovo úspěšné a obětavé působení v župě Slovenský kras při jeho odchodu do Prahy⁹⁸⁴ ocenili nejen členové samotné župy dojemným děkovným dopisem ze dne 11. prosince 1929, ale i vedení odboru KČST v Košicích svým dopisem z 15. května téhož roku. Vřelé poděkování mu rovněž vyjádřili členové Slovenské komise KČST, jmenovitě její předseda Viliam Pauliny, tajemník Lipták a sekretář Ferdinand Kozmín, dopisem z května 1929⁹⁸⁵. Pochvalná slova na Janákovu adresu za jeho obětavou pomoc slovenské turistice zazněla i ze stránek časopisu *Vysoké Tatry*⁹⁸⁶. Pochvalou nešetřili ani služební nadřizení. Rozkazem Zemského vojenského velitelství v Košicích č. 21 z roku 1929 obdržel Janák pochvalné uznání zemského vojenského velitele za desetiletou vynikající službu v Košicích jako vojenský duchovní a za iniciativní a velmi úspěšnou mimoslužební kulturní činnost⁹⁸⁷.

6.2.3 Přemístění do Prahy

Štábní kapitán duch. Jaroslav Janák byl dne 8. května 1929 přemístěn a trvale přidělen k Ministerstvu národní obrany v Praze⁹⁸⁸. Ve svém působení v Klubu čs. turistů pokračoval i nadále a přemístění do Prahy mu otevřelo na tomto poli zcela nové možnosti. Prakticky ihned po svém návratu byl Janák dne 16. května 1929 zvolen II. jednatelem v ústředním výboru Klubu československých turistů. Pošel v tomto orgánu různými funkcemi. V uvedené funkci setrval do roku 1932 a poté se stal od roku 1933 do roku 1934 III. místopředsedou, následně v letech 1935 až 1936 byl II. místopředsedou a konečně od roku 1936 do roku 1940 I. místopředsedou. Zastupoval zde Slovensko, později skupinu jeskyňářskou a nakonec i župu Pobeskydskou. Přišel do Prahy v době, kdy se pro Slovensko chystalo více projektů. Janák se účastnil příprav stavby turistických chat a přes nedorozumění a překážky vypracoval plán turistických cest pro Vysoké Tatry, zvláště pak tzv. „Magistrálu KČST“, což byla turistická cesta přes celé Vysoké Tatry ve směru východ–západ, s nádherným úsekem mezi Skalnatým plesem, Velkou Svišťovkou a Zeleným plesem⁹⁸⁹. Na trase Magistrály byla vybudována a uvedena do provozu celá řada turistických nocleháren a útulků. To si vyžádalo Janákovu častou osobní účast a zpočátku jezdil do Tater každý druhý víkend. Rovněž bylo nutné, aby se jako delegát pražského ústředního výboru osobně angažoval na prakticky všech poradách Slovenské komise, ať již se scházela v Žilině nebo ve Vysokých Tatrách. Jeho zásluhou tak byly obroušeny hrany národnostních třenic mezi Ústředním výborem KČST a Slovenskou komisí a obě strany začaly alespoň na nějaký čas plně spolupracovat. Výsledkem bylo

⁹⁸⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

⁹⁸⁵ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁸⁶ Klub slovenských turistov a lyžiarov zriadený. In: *Vysoké Tatry*, roč. IX., č. 2, ze dne 21. 1. 1939, s. 1. Rovněž: Niečo z turistickéj minulosti Liptovského sv. Mikuláša. In: *Vysoké Tatry*, roč. IX., č. 7, ze dne 7. 4. 1939, s. 2.

⁹⁸⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav.

⁹⁸⁸ Tamtéž.

⁹⁸⁹ BOHUŠ, Ivan. Magistrála. In: *Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://nazvoslovie.tatryblog.sk/h/2097-magistrala.php>

například poskytnutí velkého a výhodného úvěru na stavbu chat od slovenského zemského prezidenta Jozefa Országha. Úplnou konsolidaci situace v KČST však bohužel přerušily dramatické události let 1938–39, rozdělení republiky a okupace⁹⁹⁰.

6.2.3.1 Velký projekt „Jeskyň Domica“

V roce 1928 se Jaroslav Janák dozvěděl z několika novinových článků o jedinečném jeskynním systému, tehdy ještě zvaném hosusovském, nacházejícím se asi kilometr východně od obce Hosúsovo u Plešivce. Se svým kolegou škpt. Josefem Mrázkem tuto lokalitu navštívili a jeskyně si pod vedením respicienta finanční stráže Svobody z Hosúsova, jednoho z objevitelů jeskyň, prohlédli. Po těžkém a nebezpečném vstupu, který museli tehdy podniknout, aby unikátní podzemní prostory spatřili, byl Jaroslav Janák uchvácen krásou mohutných a bohatých podzemních prostor. Rozhodl se, že jeskyně získá pro klub čs. turistů, aby mohly být zpřístupněné široké laické i odborné veřejnosti. Po návratu do Košic si podrobně nastudoval vše, co bylo o této lokalitě, tedy jeskynním systému Domicko-Aggteleckém, známo⁹⁹¹.

Janákovi v boji o jeskyni, kterou později nazvali Domica, velmi pomohlo jeho přeložení z posádky Košice do Prahy k Ministerstvu národní obrany v roce 1929. Tehdy byl také zvolen členem ústředního výboru KČST a stal se jednatelem a referentem pro slovenskou turistiku. Byl to pro něho nelehký, vcelku nevděčný úkol a velká zkouška diplomatického taktu a politického myšlení, protože vlastně začínal novou etapu podnikání KČST, zpřístupňování jeskyň. Klub do té doby nic podobného neprováděl, ačkoli byl spolumajitelem části jeskynního systému Macochy v Moravském krasu. Jednání a přípravné práce komplikovala zvláště ta okolnost, že jeskyně nebyla dosud dobře prozkoumána. Věci rovněž neprospívala velká vzdálenost z Prahy až na hranice Slovenska u Plešivce. Janák musel postupovat velice taktně a opatrně, aby neztratil zájem ústředního výboru a „nepohřbil“ své plány ještě před zahájením. Jako zahajovací tah uveřejnil několik článků v pražských denících a poté pozval na prohlídku jeskyň několik členů výboru. To mu přineslo zájem nejen samotného ústředí KČST, ale i veřejných činitelů na Slovensku a dokonce i na Ministerstvu obchodu⁹⁹².

Janák sám osobně v letech 1931 a 1932 několikrát zajel do jeskyně jednat s majiteli pozemků nad jeskyní. Při těchto příležitostech rovněž představil podmanivou krásu podzemního světa 1. místopředsedovi ministerskému radovi Ing. Leo Veselému, univerzitnímu profesorovi geologie Dr. Radimu Kettnerovi a Dr. Jaroslavu Böhmovi ze státního archeologického ústavu v Praze. Ti po svém návratu publikovali výsledky svého bádání a jejich referáty významnou měrou přispěly k zahájení systematických prací pro zpřístupnění jeskyně⁹⁹³.

Nejprve byl potřeba koupit pozemků zajistit vchod do jeskyně. Poté Janák požádal svého přítele, geometra Eduarda Paloncyho, se kterým se seznámil při zkoumání

⁹⁹⁰ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁹¹ Tamtéž.

⁹⁹² Tamtéž.

⁹⁹³ Tamtéž.

Dämenovské ledové jeskyně, o zaměření vnitřních prostorů. Toto zaměření Paloncy promítl do mapy, takže bylo možné daleko lépe plánovat další postup. Eduard Paloncy při své práci objevil současný vchod do jeskyně, který již v pravěku užíval člověk, obývající tento prostor. V této době se zrodil také současný název podzemního dómu. Bylo potřeba najít krátký, výstižný název a jeden ze spolupracovníků na tomto díle, Alojz Lutonský navrhl, aby se užilo jméno podle původního názvu vrchu, tedy Domica, což bylo nadšeně přijato⁹⁹⁴.

Janák získal podporu pro finanční zajištění této akce osobní návštěvou u zemského prezidenta Slovenska Dr. Jozefa Országha. Podrobně mu vylíčil plánovaný program zpřístupnění jeskyně a vybudování administrativní budovy u vstupu. Upozornil jej na veliké obtíže, spojené s dopravou, pohonnými hmotami, elektřinou atd. Rozmluvě byl tehdy přítomni i tehdejší finanční referent a turistický referent Slovenského zemského výboru, kteří byli poté Janákovi velmi nápomocni při uvolňování peněz. Hned nato se začalo se stavbou dálkového elektrického vedení až k jeskyni a byl zde postaven transformátor. Současně sem byla prodloužena místní komunikace, vedoucí z Plešivce do Hosúsova⁹⁹⁵. Ústředí KČST zadalo provedení elektrifikace vnitřních prostor jeskyně tím nejmodernějším způsobem a zakrátko byla postavena i provozní budova KČST s ubytovacími prostory, restaurací a muzeem pro domické vykopávky⁹⁹⁶.

Jaroslav Janák publikoval obsáhlý článek o kráse jeskyně a bohatství archeologických nálezů v časopise Kráasy Slovenska. Tento článek byl prvý svého druhu a stal se pramenem pro další autory. Další propagačně naučné články napsal Janák do časopisu Letem světem, kde také úspěšně rozporoval maďarské pokusy přesvědčit svět o tom, že Domicu znali již před tím, než ji v roce 1926 objevil respicient čs. finanční strážce Ján Majko⁹⁹⁷. Pro získání podložených argumentů zevrubně prostudoval starou maďarskou literaturu, kterou pak porovnal se skutečností a novými objevy. Rovněž osobně jeskyni provázal novináře, vědce a další významné návštěvníky, kteří pak pomáhali při propagaci a financování tohoto projektu. U příležitosti oslavy 10. výročí objevení tohoto výjimečného jeskynního komplexu hovořil Janák před jeskyní jako zástupce ústředního výboru KČST za přítomnosti jak mnoha delegátů turistické organizace československé i polské, tak i velkého shromáždění místního obyvatelstva. V ten byl také přímo v jeskyni sloužena mše svatá⁹⁹⁸.

Janákův podíl na tomto velkolepém díle, ve kterém mu byli věrnými spolupracovníky jeho dlouholetí přátelé Vojtěch Benický z Liptova, tajemník Slovenské Tatranské komise KČST Alfonz Lutonský a ředitel ústředí KČST Josef Brož. Velké díky mu vyjádřil v osobním dopise zástupce státního archeologického ústavu v Praze

⁹⁹⁴ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

⁹⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁹⁶ Dnes je Domica nejznámější a nejdelší jeskyní Národního parku Slovenský kras. Kromě významných geomorfologických hodnot poutá pozornost zejména vzácnými archeologickými nálezy a početným druhovým zastoupením netopýrů. V rámci jeskynního systému Slovenského a Aggtelekského krasu je zařazena do světového přírodního dědictví. Domica. In: *Správa slovenských jaskýň* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.ssj.sk/sk/jaskyna/7-domica>

⁹⁹⁷ ČAPLOVIČ, Vladimír a BENICKÝ, Vojtech. *Domica. Jaskyňa pravěkých tajov*. Bratislava: Cestovný ruch, n. p., 1953, s. 23–26.

⁹⁹⁸ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

Dr. Jaroslav Böhm⁹⁹⁹. Slova uznání se objevila i v oficiálním tisku¹⁰⁰⁰. Zmínky se rovněž objevily v různých vydaných publikacích¹⁰⁰¹.

6.3 Okupace – činnost v odboji

Janákova vojenská kariéra úspěšně pokračovala navzdory již zřetelné hrozbě světové války. K 1. červenci 1935 byl povýšen do hodnosti major duchovní a krátce nato byl ustanoven mobilizačním referentem u I./6. oddělení MNO. K 1. říjnu 1937 byl pak ustanoven velitelem školy pro důstojníky duchovní služby v záloze. V roce 1938 úspěšně složil zkoušku na podplukovníka duchovního¹⁰⁰² a následně byl k 13. srpnu t. r. do této hodnosti také povýšen¹⁰⁰³. Skvělé hodnocení jeho služební činnosti mu vydal gen. duch. Msgre. Methoděj Kubáň v září 1938. Napsal o Janákovi, že je bystrý, pružný a logický, dále velmi spolehlivý, pilný a iniciativní s hlubokým smyslem pro zodpovědnost. Také vyzdvihl jeho bezvadné a taktní chování ve službě i mimo službu i dobré povahové rysy. Janákovo nadání a paměť hodnotil generál jako nadprůměrné a zvláště si všímal jeho vysokého všeobecného vzdělání a velmi dobré znalosti služebních předpisů. Neopomněl zdůraznit, že Jaroslav Janák byl dokonce autorem jednoho z nich, obsáhlého služebního předpisu A-XI-1 z roku 1938, který upravoval strukturu a činnost armádní duchovní služby v míru a za branné pohotovosti státu. Podle názoru generála Kubáně byl Janák velmi způsobilý k zastávání funkce přednosta duchovní služby u sboru¹⁰⁰⁴.

Situace na světové i domácí scéně se však den za dnem zhoršovala, až nastalo osudné oklešťování republiky a nakonec přímá okupace a s ní i likvidace armády. V červnu roku 1939 přišel do I./6. oddělení duchovního Ministerstva národní obrany

⁹⁹⁹ „Nedovedu si rovněž představit, co by bylo z Domice, kdyby nebylo Vašeho nadšení a obětavosti, propagace a úsilí. Kdybyste neudělal už v životě nic jiného, tak jste dosti udělal. Jiní lidé jsou slavní pro menší věci. Vaše touha po vytvoření archeologické jeskyně bude splněna na 1000 procent.“ BÖHM, Jaroslav. Osobní dopis Jaroslavu Janákovi ze dne 23. 11. 1932. In: Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Neustránkováno. V majetku třetí osoby.

¹⁰⁰⁰ Např. *Slovenská politika*, 6. 11. 1932; BÖHM, Jaroslav. *Domica*. In *Národní listy*, 25. 12. 1932; HUBA, Mikuláš. *Domica*. In: *Národní týždenník*. Lučenec, 2. 6. 1933; *Národní politika*, 5. 5. 1933; *Domici sezóna ešte neprestala*. In: *Slovenská politika*. 14. 11. 1933; *Stratili sme Domicu – zriadime novú Domicu*. In: *Vysoké Tatry*. Ročník VII., č. 22, 12. 11. 1938.

¹⁰⁰¹ Např. LÁZŇOVSKÝ, Bohuslav. *Průvodce po Československé republice. II. část. Slovensko a země Podkarpatoruská*. Praha: ORBIS, 1930, s. 215; KETTNER, Radim. *Jeskyňářství v KČST*. In: *Padesát let klubu čsl. turistů*. Praha: Klub československých turistů, 1938, s. 120. Také v knize: ČAPLOVIČ, Vladimír a BENICKÝ, Vojtěch. *Domica. Jaskyňa pravěkých tajov*. Bratislava: Štátna nakladateľstvo, 1937, je na straně 18 tento text: „Ale ani klub čs. turistov by nebol vec Domice rozriešil, keby sa jej nebol ujal major duchovenstva Jaroslav Janák, vtedajší tajomník ústredného výboru KČST.“ Bohužel toto vydání je dnes prakticky nedostupné. Je možné nahlédnout pouze do vydání z roku 1953, kde je však text již značně pozměněn. Píše se zde pouze, že KČST vykoupil pozemky nad jeskyní a že jeskyni moderně zpřístupnili a že „zaslúžili sa o to najmä jeho funkcionári Jaroslav Janák a Mikuláš Huba, ktorí sa zasadzovali o jej urýchlené vybudovanie“. Předpokládáme, že důvodem k tak významnému pozměnění původního textu byly národnostní třenice a změna politické situace po roce 1948, kdy již nebylo „politicky vhodné“ uvádět profesi vojenského duchovního.

¹⁰⁰² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav.

¹⁰⁰³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Kmenový list č. 1211-D, Janák Jaroslav.

¹⁰⁰⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav.

v likvidaci plk. gšt. Čeněk Kudláček¹⁰⁰⁵, náčelník štábu vojenské odbojové organizace Obrana národa¹⁰⁰⁶, se žádostí, aby se někdo z vojenských duchovních ujal podpůrné činnosti pro rodiny vojáků, kteří odešli do zahraničí nebo jsou vězněni. Nejprve jednal s přednostou oddělení gen. duch. Msgre. Metodějem Kubáněm, který však tuto spolupráci odmítl. Plk. Kudláček, se kterým se Janák znal již z doby českobudějovických studií a z jednání na hlavním štábu, se pak obrátil na něj osobně a požádal Janáka, aby se do tolik potřebné akce zapojil. Ten se dlouho nerozmýšlel a souhlasil. Druhý den si jej zavolał přednosta kontrolního sboru vojenské správy JUDr. Viktor Spěvák¹⁰⁰⁷, který byl již plk. Kudláčkem informován o Janákově souhlasu se spoluprací při organizování podpůrných akcí. Oznámil Janákovi, že má u Čs. červeného kříže z rozkazu gen. MUDr. Vladimíra Haeringa¹⁰⁰⁸ k dispozici částku 100 000 Kč a ve vojenské kanceláři prezidenta republiky u plk. gšt. Josefa Ereta 500 000 Kč, které z rozkazu gen. Aloise Eliáše a s vědomím prezidenta Dr. Háchy uvolnilo předsednictvo vlády. Tyto peníze, které byly uloženy na dvou vkladních knížkách u Zemské banky, předal gen. Eret ve své kanceláři na Hradě osobně Janákovi, který částku rozdělil na tři knížky a uložil na hesla sv. Václav, sv. Prokop a sv. Ludmila u Legiobanky. Peníze pak měly být rozdělovány řadovými sestrami¹⁰⁰⁹. Stvrzenku, kterou u gen. Ereta podepsal, poté ihned podle generálova pokynu roztrhal, aby na transakci nebyly důkazy. Stvrzenka, na které podpisem stvrdil převzetí peněz u Červeného kříže, však zničena nebyla a to Janákovi přineslo nemalé starosti a obavy v době jeho věznění, když 27. února 1940 v „Pečkárně“ zahlédl zatčeného gen. Haeringa.

Janák se po zralé úvaze rozhodl organizovat podpory rodinám za pomoci katolické Charity, která měla pro akce podobného druhu vycvičený personál a rovněž charakterem své činnosti poskytovala perfektní krytí. Nikomu by nemělo být podezřelé, jestliže její pracovníci rozdělují prostředky lidem a rodinám v hmotné nouzi. Janák se tedy zkontaktoval s tehdeším ředitelem katolické Charity P. PhMr. Eduardem Olivou. Ten ve své zprávě pro ústředí Charity napsal:

„V roce 1939 navštívil mě podplukovník duchovní služby Msgre. Janák, kterého jsem do té doby neznal. Sděлил mi, že odbojová skupina, kterou tvoří převážnou měrou důstojníci čs. armády, vyhlédla si mne jako ředitele Katolické Charity tomu, aby mým prostřednictvím, resp. prostřednictvím katolické Charity byly podporovány ženy a rodinní příslušníci našich vojáků, v první řadě letců, kteří odešli nebo ještě odejdou do zahraničí, aby tam bojovali proti okupantům. Rodiny těchto vojáků zůstávají zcela bez pomoci a okupanti přísně trestají každého, kdo by těmto rodinným příslušníkům poskytl pomoc. Illegální skupina považuje mne a organizaci, kterou řídím, t. j. Katolickou Charitu za

¹⁰⁰⁵ LÁNÍK, Jaroslav a kol. *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*. Praha: Ministerstvo obrany ČR-AVIS, 2005. ISBN 80-7278-233-9.

¹⁰⁰⁶ KOCÁBEK, Pavel. *Obrana národa do jara 1940*. Praha, 2007. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav českých dějin. Vedoucí práce R. Kváček, s. 21.

¹⁰⁰⁷ JANDOVÁ, Marcela. *Generál Spěvák – patron armádní logistiky*. In: *Ministerstvo obrany. Armáda České republiky* [online]. [cit. 2016-05-31]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/general-spevacek---patron-armadni-logistiky-43901/>

¹⁰⁰⁸ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, 2012, s. 203. ISBN 978-80-970941-0-2.

¹⁰⁰⁹ VAŇOUREK, Martin. *Brigádní generál Josef Eret*. Mohelnice: nakladatelství Martin Vaňourek, 2011, s. 16–17. ISBN 978-80-904588-3-3.

nejvhodnější, aby jim byla poskytována pravidelná měsíční podpora tak, aby netrpěli bídu. Podplukovník Janák mi dále řekl, že za tím účelem má k dispozici určité prostředky, uložené na spořitelních knížkách Legiobanky, které jsou dány s vědomím a souhlasem Dr. Háchy. Upozornil mě, že věc je opravdu nebezpečná, ale že ujmu-li se podporování těchto osob, přispějí naší národní věci. Upozornil mne taktéž, že do věci nesmí být zasvěceno více osob, protože pak stoupá nebezpečí prozrazení a v případě prozrazení by určitě toto podporování rodinných příslušníků našich zahraničních vojáků trestali smrtí a okamžitým rozpuštěním celé Katolické Charity. Neváhal jsem ani chvíli a ihned jsem podplukovníkovi Janákovi prohlásil, že svěřený úkol budu plnit. Řekl jsem mu ovšem, že si formálně k tomu musím vyžádat souhlas od tehdejšího předsedy, preláta Dr. O. Stanovského. Pana preláta jsem se souhlasem pplk. Janáka navštívil a o jeho žádosti jej informoval. Prohlásil jsem, že odpovědnost беру na sebe a v případě prozrazení že o ničem neví. Pan prelát Stanovský mi dal k převzetí navrhovaného úkolu ihned souhlas, takže jsem druhého dne ihned mohl panu pplk. Janákovi sdělit, že svěřený úkol přejímám. Pplk. Janák odevzdal mi pak 3 spořitelní knížky vázané hesly, v celkovém obnosu přibližně ½ milionu korun. Na přesnou výši obnosu se již nepamatuji. Postup podpor byl dohovořen tak, že pplk. Janák mi bude nosit adresy osob, které mají být podporovány, já si opatrným způsobem prošetřím sociální poměry, ve kterých žijí a podle toho určím výši podpory, která ovšem musí být doručována tak, aby ti, kterým se dostane nevěděli odkud podpora je. Bylo to nezbytné bezpečnostní opatření, protože jinak by se byla věc již v zárodku prozradila. Pplk. Janák mně sdělil, že v případě, že by byl zatčen, přijde ke mně někdo jiný, kdo mi přinese další adresy. A tak jsem započal práci udělováním pravidelných podpor. 6.2.1940 jsem obdržel zprávu, že pplk. Janák byl zatčen¹⁰¹⁰.

Aby Janákova skupina měla stále aktuální přehled o adresátech podpory, určili několik důstojníků, kteří měli zjišťovat, kdo z vojáků odešel do zahraničí a kde bydlí jeho rodina. Ti pak Janáka naoko neformálně navštěvovali a adresy předávali. Mezi těmito informátory byli například plk. Bohumil Boček¹⁰¹¹, plk. gšt. Jaroslav Vedral¹⁰¹² a další. Do Charity chodil Janák podle potřeby, ale nejméně 2x týdně¹⁰¹³.

Souběžně s touto akcí byl pověřen ústředím vojenského odboje pomocí pro přechody státní hranice do Polska. Pro tyto potřeby vystavoval Janák antidatované turistické legitimace¹⁰¹⁴. Jako spojka mezi ním a ústředím byl určen plk. gšt. Jaroslav Vedral, který Janáka pravidelně navštěvoval a oznamoval mu hesla, kterými se pak

¹⁰¹⁰ Zpráva Eduarda Olivy pro ústředí katolické Charity. Nedatováno. Nestránkováno. Přepis v majetku třetí osoby.

¹⁰¹¹ MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, 2012, s. 112. ISBN 978-80-970941-0-2. Také: LÁNÍK, Jaroslav. Osud generála Bočka: i on byl jednou z obětí. In: *Vojenský historický ústav Praha* [online]. [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/osud-general-bocka-i-on-byl-jednou-z-mnoha-obeti/>

¹⁰¹² MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, 2012, s. 633. ISBN 978-80-970941-0-2. Také: PEJČOCH, Ivo. Československý generál, který padl v bitvě na Dukle. In: *Vojenský historický ústav Praha* [online]. [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/jediny-ceskoslovensky-general-ktery-padl-v-bitve-na-dukle/>

¹⁰¹³ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

¹⁰¹⁴ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

prokazovali žadatelé o legitimace. Janák tehdy působil jako vedoucí matričního oddělení vojenského spisového úřadu u ministerstva vnitra, jehož budovu neustále střežila hlídka německých vojáků. Důstojníci, kteří si chodili vyzvedávat legitimace, vstupovali do úřadu pod legendou, že jdou v matrikách pátrat po árijských babičkách podle norimberských zákonů¹⁰¹⁵.

Aby mohl Janák turistické legitimace vystavovat, převzal od ředitele pražského odboru KČST Amera zásobu tiskopisů těchto turistických legitimací, kulaté razítko a sérii pořadových čísel z roku 1935, 1936 a 1937, které se uvolnily úmrtím nebo vystoupením z klubu. O této akci věděli kromě Janáka pouze plk. gšt. Vedral a ředitel Amer. Ústředí KČST se tehdy postavilo proti této akci a Janák ji tedy celou vedl na vlastní riziko. Legitimací vystavil celou řadu a samozřejmě si nevedl žádný záznam kvůli možnému prozrazení. Akce zůstala po celou dobu okupace utajena a teprve po konci války a návratu vojáků do vlasti se Janák dozvěděl, kolika z nich velmi pomohl. Mezi jinými to byl gen. Bruno Zapletal, gen. Jan Satorie, gen. Jaroslav Vedral, plk. Josef Berounský s celou rodinou, gen. Bruno Sklenovský, plk. gšt. Oldřich Španiel a další¹⁰¹⁶.

V červenci roku 1939, když se matriční oddělení stěhovalo z budovy ministerstva národní obrany do Nerudovy ulice, podařilo se Janákovi v tajnosti převézt nákladními vojenskými automobily 25 polních kaplí do rezidence J. Em. Dr. Kašpara, kde byly uschovány až do jeho smrti. Poté je tehdejší generální vikář Dr. Bohumil Opatrný předal německým úřadům, které zařídily jejich převoz do Berlína. K tomu však došlo až po Janákově zatčení.

Při likvidaci MNO byl Janák pověřen reorganizováním duchovního oddělení do podoby, která by mohla přečkat okupaci. Tak vznikl vojenský spisový úřad při ministerstvu vnitra. Janák vypracoval novou organizaci vojenského matričního úřadu se třemi skupinami, skupinou vojenských matrik, skupinou evidence padlých a zemřelých a skupinou válečných hrobů. Tím se také podařilo zachránit hodnost generála Kubáně jako přednosty v hodnosti ministerského rady a byla zachována služební místa i pro ostatní bývalé vojenské duchovní. Janák se stal přednostou skupiny vojenských matrik. V ten čas přes den na plno pracoval v tomto úřadě a večer se věnoval ilegální práci pro odboj¹⁰¹⁷.

6.3.1 Zatčení Gestapem dne 6. února 1940

V srpnu postihly vojenskou odbojovou skupinu první ztráty, když byli Gestapem zatčeni někteří členové tiskové služby a zpravodajci a v prosinci další členové odboje s gen. Dr. Viktorem Spěváčkem. Byla to první velká ztráta a výstražné znamení. Janák v té době bydlel na adrese Lucemburská č. 40. Několik dní poté se příslušníci Gestapa vyptávali Janákova domovníka Anderta na to, kdo a v kterém bytě používá telefonní přípojku s číslem 552 49. Samozřejmě se jednalo o Janáka, jehož telefonní číslo si spolu s dalšími do zápisníku poznamenal gen. Spěváček a který mu Gestapo zabavilo. Tím byli

¹⁰¹⁵ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

¹⁰¹⁶ Tamtéž.

¹⁰¹⁷ Tamtéž.

všichni jeho spolupracovníci prozrazení. Janák a jeho druhové sice vnímali, že se smyčka zatahuje, ale v ilegální práci nepolevovali. Některým z těch, kdo se octli v přímém ohrožení, se podařilo uniknout do zahraničí, jako např. plk. gšt. Čeněk Kudláček a plk. gšt. Jaroslav Vedral¹⁰¹⁸.

Neuplynul týden, aby nebyl někdo z Janákova okolí zatčen a byla jen otázka času, kdy dojde i na něho. V pondělí 5. února 1940 cestou do Charity zahlédl Janák na rohu Sněmovní ulice dva muže, kteří si jej nepokrytě prohlíželi. Při zpáteční cestě je viděl znovu. Následujícího dne ráno v půl sedmé si pro něho domů přišli dva gestapáci a odvedli ho pěšky až k hotelu Flora, kde jej naložili do osobního automobilu a odvezli do Petschkova paláce. Když vstoupili dovnitř, zastavili se na chodbě, jeden z gestapáků odešel do nějaké kanceláře a když se po chvíli vrátil, položil Janákovi ruku na rameno a řekl: „*Sie sind verhaftet*“. Janák byl tedy zatčen a odveden do podzemní místnosti, kde již seděl mjr. Komárek a kam po krátké době přivedli ještě plk. gšt. Josefa Tacla, plk. gšt. Josefa Kohoutka, pplk. gšt. Josefa Kazdu, pplk. gšt. Josefa Jirku, gen. Vladimíra Haeringa a další skoro stovku zatčených. Po hodinovém čekání byli odvezeni do pankrácké trestnice, kde je prořazovali a rozdělili do vězeňských cel. Janák byl dán do samovazby č. 11 v přízemí. První dny naprosté samoty byly pro něho jako člověka nesmírně aktivního a činorodého nesmírně krušné. Velkou podporou v tomto čase mu byla modlitba¹⁰¹⁹.

Každé ráno o šesté hodin vstával a zametal celu. Po snídani, ke které byla každý den vodová polévka, celé dopoledne prochodil po cele, která měla rozměry 2,5 x 1,25 m. Po jedenácté hodině byl velmi skromný oběd a v pět odpoledne večeře. Ranní desetiminutová procházka mu byla povolena až po měsíci. Po celou dobu neviděl nikoho jiného, než vězeňského dozorce a při rozdávání jídla neznámé tváře mladých vězňů. Jediným světlým okamžikem mu byla 19. února pětiminutová návštěva Angely Kupfové, se kterou však nemohl ani promluvit.

Dne 27. února 1940 byl spolu s mnoha jinými vyhnán z cely a odvezen dopravním automobilem do „Pečkárny“. Čekal na výsledky celý den, ale nedočkal se. Během čekání je dozorcující mladý esesák nutil dřepovat až do vyčerpání, v důsledku čehož Janák nakonec omdlel. Bez dalšího se vrátili na Pankrác¹⁰²⁰.

V březnu byly Janákovi povoleny vycházky společně s ostatními vězni na chodbě. Konečně uviděl známé tváře, které však byly unavené a plné obav. Ve svatém týdnu 21. až 24. března žádal Janák dozorce o to, aby mohl do kostela ke zpovědi. Odpovědí mu bylo pouze surové bití¹⁰²¹.

Janák si celý den rozvrhl do tří částí, ve kterých se pravidelně modlil a nebo chodil po cele. Během velikonočních svátků obcházel dozorcí po celách a vězně krutě bili řemeny. Janák s z okolních cel slyšel bolestný křik a v napětí očekával, kdy se otevřou dveře jeho cely. Nedošlo k tomu. Začátkem dubna mu přestali dávat jídlo a Janákovi bylo jasné, že jej připravují na výsledky. Hladovka trvala několik dní. Nedostával ani pít a tak používal vodu ze záchodu. Za to byl brutálně zbit a zkopán. Dne 7. dubna celý zakrvácený převeden ze samovazby do cely ve 2. poschodí, kde se již nacházel jiný vězeň. To však

¹⁰¹⁸ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

¹⁰¹⁹ Tamtéž.

¹⁰²⁰ Tamtéž.

¹⁰²¹ Tamtéž.

byl, jak Janákovi velice rychle došlo, jen nastrčený agent, který jej měl přimět k hovoru a získat tak informace. Muž o sobě tvrdil, že je novinář z Kodaně, ale stále stáčel řeč na odboj a jeho činnost.

Jaroslav Janák byl z této situace velice zmatený a stresovaný a z přestálé hladovky a z těžkého bití začal mít psychické problémy, halucinace a bludné představy o domově, rodině a podobně. Dne 10. dubna jej v cele navštívil nějaký lékař a následný den byl převeden do vězeňské nemocnice k MUDr. Oldřichovi Navarovi, který ho poslal přes policejní ředitelství do ústavu pro duševně choré, na psychiatrické oddělení prof. Myslivečka. V ústavu byl prezentován ve čtvrtek 11. dubna v 17.00 hodin pod číslem 7980. V zápisu opatrovnické knihy bylo zapsáno: „*Při příchodu klidný a podrobný. Při koupání bylo shledáno, že má četné krevní podlitiny na hlavě a pravém rameni. Též na očích jsou zřejmé stopy po tvrdém úderu. Stěžuje si na velké bolesti v temeni, zejména když vstává. Zdá se, že na temeni a zejména v týlu jsou zduřeniny*“¹⁰²². V pátek 12. dubna 1940 při ranní vizitě a vyšetření zjistil prof. Mysliveček, že je Janákův stav velmi vážný a radil dát svátostně zaopatřit¹⁰²³.

6.3.2 Na psychiatrii

První dny na příjmovém oddělení ústavu byly pro Janáka velmi krušné. Ležel mezi těžce psychicky nemocnými lidmi a sám se potýkal s hlubokou duševní depresí. Neuvědomoval si, kde je a stále se obával výslechu Gestapa a bití. V neděli 14. dubna jej přišla navštívit Angela Kupfová, která jej celý týden marně pátrala po pražských nemocnicích, než jej za pomoci příbuzných konečně našla. Setkání dodalo Janákovi novou naději a sílu bojovat. Angela jej potom mohla navštěvovat denně dopoledne i odpoledne a to, spolu s Janákovým přeložením z příjmu na klidnější oddělení, nesmírně přispělo k jeho uzdravení¹⁰²⁴.

Úder do hlavy způsobil Janákovi těžký otřes, špatnou stabilitu a potíže s chůzí. Avšak již po měsíci se jeho stav zlepšil natolik, že mohl volně chodit na procházky do ústavního parku, kde strávil co nejvíce svého volného času. Začátkem podzimu požádal Janák prof. Myslivečka o povolení v tomto parku také pracovat. Měl povolené i návštěvy, takže jej mohli navštěvovat krom Angely i bývalí kolegové, kamarádi a manželky uvězněných vojáků. Díky těmto přátelům byl Janák stále informován o dění v republice a ve světě. Na jaře roku 1941 byl přidělen do kanceláře kliniky, kde dával do pořádku staré i nové chorobopisy jak ústavní, tak i kliniky, a uspořádal je do přehledného archivu. Pomáhal specialistům připravovat podklady pro publikační a studijní činnost a na podzim roku 1941 spolupracoval na přípravě sborníků vědeckých prací, který tým asistentů a docentů vydal u příležitosti 60. výročí narození prof. Myslivečka¹⁰²⁵.

¹⁰²² Přijímací zpráva z opatrovnické knihy psychiatrické léčebny v Kateřinkách z 11. dubna 1940. Přepis v třetí osoby.

¹⁰²³ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

¹⁰²⁴ Tamtéž.

¹⁰²⁵ Tamtéž.

Dne 8. srpna 1942 byla psychiatrická klinika zrušena a Janák byl přemístěn do ústavu v Bohnicích, kde ještě téhož dne nastoupil do lékařské kanceláře na mužském oddělení. Záhy se v tomto novém prostředí aklimatizoval a připravil podmínky pro pokračování odbojové činnosti. I v této situaci našel způsob, jak pomáhat postiženým rodinám, jejichž živitelé byli zatčeni a uvězněni okupanty. A příležitost se našla velice brzy. V nočních hodinách dne 28. září 1942 bylo čtrnáct ústavních opatrovníků, členů ilegální komunistické organizace zatčeno a odvezeno do věznice pražského Gestapa a později do koncentračního tábora v Osvětimi¹⁰²⁶. Jednalo se ve většině případů o otce rodin ve věku 40 až 50 let. Janákův přítel plk. Holec, který jej často navštěvoval, mu nabídl peněžní výpomoc od továrníka, kterého byl zaměstnán a který pracoval pro německé dodávky. Janák pak tyto peníze předával tehdejšímu řediteli MUDr. Aloisovi Plískalovi, který je rozdělával postiženým rodinám¹⁰²⁷.

Janák se také od počátku svého působení v bohnickém ústavu staral i o politické chovance, kteří se dostali do ústavu z vězení. Informoval je o všem, co se připravovalo i o tom, o čem se v lékařské kanceláři hovořilo, zvláště pak když telefonovali z Gestapa a chtěli některého z nich vidět¹⁰²⁸.

V roce 1944 se Janákovi podařilo prostřednictvím Angely Kupfové opatřit z ústředí KČST speciální mapy pro partizánskou skupinu, působící v křivoklátských lesích. Mapy byly pro odbojové a partizánské skupiny velmi cenné, protože nebyly v té době k sehnání¹⁰²⁹.

V dubnu 1945 za Janákem do bohnického ústavu přišel syn policejního strážmistra Bohumil Werner a požádal ho o pomoc pro studenta Jiřího Preiningera, který byl odsouzen k smrti a měl být na Pankráci popraven. Janák mu měl obstarat lékařský posudek o duševní nemoci. Ten byl zprvu velmi opatrný, protože Werner měl typické árijské rysy a Janák měl obavy, že se jedná o léčku. Nicméně po určitém prověření pomoc přislíbil. Z kliniky prof. Myslivečka měl k dispozici ambulanci z let 1941 a 1942, který vyplnil na jméno Jiřího Preiningera tak, aby to vypadalo, že Preininger docházel na kliniku do ambulance již dříve jako duševně nemocný. Bylo však potřeba, aby lístek podepsal některý z lékařů kliniky. Janák tedy požádal v neděli o volno k vycházce z ústavu a v doprovodu Angely Kupfové jako opatrovnice navštívili doc. Skaličkovou¹⁰³⁰, která na klinice působila v endokrinní ambulanci. Ta po přečtení lístku nález schválila a podepsala s uvedením, že se jedná o schizofrenii. Janák lístek druhý den předal sestře Bohumila Wenera a ta jej odevzdala do rukou Preiningerova právního zástupce

¹⁰²⁶ TICHÝ, Josef. *Historie bohnické psychiatrie v letech 1903-2005*. Praha: Galén, 2007. ISBN 80-7262-441-5.

¹⁰²⁷ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Neustráňováno. V majetku třetí osoby.

¹⁰²⁸ Tamtéž.

¹⁰²⁹ Tamtéž.

¹⁰³⁰ Mohlo se jednat o Olgu Skaličkovou (1906 – 1969), později profesorku psychiatrie na psychiatrické klinice UK v Praze. DUŠEK, Karel a VEČEŘOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, Alena. *Diagnostika a terapie duševních poruch*. Praha: Grada Publishing, 2015, s. 194. ISBN 978-80-247-4826-9. Také: *Historie Psychiatrické kliniky 1. LF UK a VFN*. In: *1. lékařská fakulta. Univerzita Karlova. Psychiatrická klinika 1. LF a VFN* [online]. [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://psychiatrie.lf1.cuni.cz/historie-psychiatricke-kliniky-1-lf-uk-a-vfn>

JUDr. Hudery. Na základě tohoto vysvědčení byla poprava odložena a Jiří Preininger se dočkal osvobození¹⁰³¹.

6.3.3 Květnové povstání 1945 v Praze

Dne 3. května 1945 požádal Janák ředitele bohnického ústavu MUDr. Františka Kuhna¹⁰³², aby jej propustil z léčení. Ten mu sice radil, aby šel na tzv. „revers“, protože pak by se v případě potřeby mohl vrátit, ale Janák již viděl konec války a začátek nového života a proto s díky trval na úplném propuštění. V revoluční den 5. května 1945 byl spolu s ostatními důstojníky vyzván, aby se zúčastnil bojových akcí. V té době pobýval na adrese Praha XI., Lucemburská č. 40¹⁰³³. Odtud se tedy vydal na cestu a snažil se dostat do kasáren Jiřího z Poděbrad na náměstí Republiky, kde předpokládal, že se nachází hlavní velitelství odporu. Bohužel se mu to nepodařilo, protože byl v uniformě, tedy na dálku jasný terč, a u železničního mostu na Seifertovou ulici se dostal do kulometné palby a právě probíhajícího náletu Luftwaffe na ředitelství státních drah U Bulhara. Svůj pokus pak již úspěšně zopakoval v noci z 5. na 6. května. Revoluční dny prožil Janák u vojenského velitelství Praha-střed, v kasárnách Jiřího z Poděbrad, kde konal službu na ošetrovně¹⁰³⁴. Od 16. do 31. května 1945 pak sloužil u posádkového velitelství Velké Prahy. V té době se u něho začali hlásit někteří vojenští duchovní¹⁰³⁵.

6.4 Na Ministerstvu národní obrany – nový začátek

Dne 1. června nastoupil Janák službu u I. odboru Ministerstva národní obrany¹⁰³⁶. Zde pracoval v oddělení spisovém¹⁰³⁷, protože o vojenskou duchovní správu nikdo nejevil zájem. Janákovou první snahou bylo spojit se s kolegy, s nimiž pracoval v odboji a kteří se vrátili ze zahraničí nebo z vězení. Ti, co přišli ze západu, plně podporovali myšlenku znovuzavedení duchovní služby, navrátilci z východu, kde vojenští duchovní nepůsobili, však tak jednoznačné stanovisko neměli. Janák hovořil i s lidoveckými politiky a snažil se je pro myšlenku znovuzavedení duchovní služby získat. Bohužel kromě generálního tajemníka této strany Dr. Červinky nikdo z nich o otázku vojenských duchovních nejevil

¹⁰³¹ O posledních dnech války, které Jiří Preininger strávil v pankrácké věznici v cele smrti s dalšími odsouzenými, vypráví jeden z nich, Miloš Hájek, v rozhovoru pro časopis Listy. TICHÁK, Tomáš.

S Milošem Hájkem o konci války. In: *Listy, dvouměsíčník pro kulturu a dialog* [online]. Archiv, 2005, č. 2 [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=052&clanek=020503>

¹⁰³² TICHÝ, Josef. *Historie bohnické psychiatrie v letech 1903–2005*. Praha: Galén, 2007. ISBN 80-7262-441-5.

¹⁰³³ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

¹⁰³⁴ Tamtéž.

¹⁰³⁵ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

¹⁰³⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

¹⁰³⁷ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Kmenový list č. 1211-D, Janák Jaroslav.

nejmenší zájem. Janák vypracoval několik memorand, ve kterých vylíčil postoj prvorepublikových vojenských duchovních při zřizování protektorátního vládního vojska. On sám byl jako osobní referent těmto jednáním přítomen a obhajoval myšlenku, aby vojenská duchovní správa pro vládní vojsko zřizována nebyla, protože by se faktickou podřízeností německému okupačnímu velení velmi diskreditovala. Ve svých zprávách Janák také poukázal na skutečnost, že mnoho vojenských duchovních bylo za okupace vězněno a někteří z nich byli umučeni, v čele s gen. duch. Msgre. Metodějem Kubáněm¹⁰³⁸. Připomenul rovněž nezanedbatelnou účast vojenských kněží v domácím odboji a také významné působení v zahraničním vojsku na západě. Janák osobně v této věci navštívil náčelníka generálního štábu gen. Bohumila Bočka, se kterým pracoval v odboji, a rovněž intervenoval u samotného ministra národní obrany gen. Ludvíka Svobody. Povedlo se mu oba generály pro myšlenku obnovení činností duchovních v armádě získat. S jejich pomocí a za přispění i dalších činovníků, které se Janákovi povedlo přesvědčit, se věc dostala k projednání do vlády a ta rozhodla o obnovení duchovní služby¹⁰³⁹.

Janák poté ihned vypracoval návrh nové systemizace pro jednotlivá vyznání a čekal na provedení usnesení vlády Ministerstvem národní obrany a na rozkaz k zahájení služby. Tato fáze se však neúměrně protahovala po celý prosinec až do ledna 1946 a až ke konci tohoto měsíce byl Janák povolán k ministrově gen. Svobodovi. Jednání byl přítomen i gen. Boček a gen. intend. Bruno Zapletal. Jednou z otázek, kterou bylo potřeba vyřešit, byla osoba nového přednosty duchovní služby. Janák navrhl, aby jím byl nejstarší a církevně nejzasloužilejší kolega Msgre. Dr. Felix Hoblík. Ministr se zeptal, co dělal Msgre. Hoblík za okupace a než mohl Janák odpovědět, ujal se slova gen. Zapletal. Vyprávěl o tom, jak mu Janák umožnil útěk přes hranice tím, že mu vydal polskou turistickou legitimaci. Gen. Boček pak dosvědčil, že spolu s Janákem pracovali v hlavní armádní odbojové skupině. Po zvážení všech okolností ministr rozhodl, že prvním poválečným přednostou znovu ustavené duchovní služby bude právě Jaroslav Janák. Gen. Boček poté navštívil arcibiskupskou konsistoř a vyžádal si schválení tohoto jmenování, které dostal s tím, že proti Janákově osobě není z církevní strany žádných námitek. Tímto rozhodnutím se Jaroslav Janák k 1. únoru 1946 ujal úřadu přednosty duchovního oddělení a zahájil její budování jak po stránce personální, tak i materiální¹⁰⁴⁰. Zatím měl vojenské ustanovení, neměl však prozatím jurisdikci církevní, která se musela vyřešit v Římě.

K tomu došlo až po dvou letech¹⁰⁴¹. Duchovní oddělení bylo začleněno do I. odboru Ministerstva národní obrany pod označením I./6. oddělení, tedy stejným, jako za 1. republiky. Janákův pracovní tým tvořili katolíci mjr. Rakús a mjr. Pouchlý, příslušník církve československé mjr. Kopal a evangelík pplk. Kováč. Janák povolával

¹⁰³⁸ Životní příběh gen. duch. Msgre. Metoděje Kubáně podrobně a poutavě představuje ve své knize vojenský historik Eduard Stehlík. STEHLÍK, Eduard. *Páter Method*. Praha: Ministerstvo obrany, 2006. ISBN 978-80-7278-370-X.

¹⁰³⁹ Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

¹⁰⁴⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

¹⁰⁴¹ Arcibiskup pražský a armádní ordinář katolíků branné moci Dr. Josef Beran gen. Janáka ustanovil svým generálním vikářem dekretem ze dne 11. února 1948.

do služby všechny dosažitelné kolegy, ustanovoval je na služební místa a aktivoval nové kaplany. Jedním z nejdůležitějších úkolů té doby byl přimět vládu, aby požádala Svatý stolec o udělení zvláštní jurisdikce pro příslušníky katolického vyznání a aby byl pražský arcibiskup kardinál Beran jmenován armádním ordinářem. Dne 25. října 1946 byl Janák povýšen na plukovníka s pořadím od 28. října 1941 a na generála s pořadím od 28. října 1944¹⁰⁴².

Jedním z prvních úkolů, který vojenští duchovní dostali, byla starost o válečné hroby. Již od roku 1945 prováděli koncentraci padlých příslušníků Rudé armády do společných hřbitovů. Byla to neuvěřitelná práce, neboť padlých bylo více jak 100 000, rozptýlených po celém území republiky. Následujícího roku provedli duchovní spolu s americkou misí exhumaci všech padlých a zemřelých příslušníků americké armády a jejich převoz na území Francie. Tato akce trvala od června do prosince 1946. V roce 1947 byla provedena exhumace anglických vojáků a soustředění ostatků na pražském hřbitově na Olšanech. V těchto dnech se také Janákovi dostalo jistého zadostiučinění za útrapy, které snášel za okupace. Dne 30. října 1947 mu kancelář legií Ministerstva národní obrany přiznala charakter bojovníka za osvobození jako politického vězně, a to od 6. února 1940 do 5. května 1945¹⁰⁴³.

Současně s prováděnými exhumacemi anglických vojáků a jejich transportem do centrálního olšanského hřbitova připravoval Janák spolu s legislativním oddělením a Ministerstvem zahraničních věcí mezistátní smlouvu s Anglií o vybudování a udržování hřbitova anglických vojáků na našem území a českých vojáků na území Anglie. Jednání byla úspěšná a Janák se osobně zúčastnil podpisu smlouvy na Ministerstvu zahraničních věcí britským velvyslancem Piersonem Johnem Dixonem a ministrem zahraničních věcí Vladimírem Clementisem¹⁰⁴⁴.

Rok 1948 znamenal pro Janáka časté cesty na Slovensko. Zde se plně věnoval budování válečných hřbitovů a důstojného památníku v Dukle a u Liptovského Mikuláše. Nejprve bylo třeba nalézt odpovídající místo pro památník dukelský. Janák vybral prostor těsně pod průsmykem v krásném místě s kulisou lesů, s loukou a potokem, ze kterého zamýšlel udělat jezírko, kolem něhož měly být nasázeny smuteční vrby. Pozval sem architekty a stavební odborníky a vybrané místo bylo touto odbornou komisí schváleno. Podobně proběhl koncem roku 1948 i výběr místa pro památník v Liptovském Mikuláši. Zde si místo pro stavbu vybrali zástupci města, kteří navrhli jako nejvhodnější to místo, kde byly svedeny těžké boje o vstup do údolí řeky Váhu a zde byl program výstavby rovněž schválen. Provedení vlastní stavby bylo svěřeno místnímu národnímu výboru, který pro tento účel dostal prostředky od Ministerstva národní obrany¹⁰⁴⁵.

¹⁰⁴² VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

¹⁰⁴³ Tamtéž.

¹⁰⁴⁴ Tamtéž.

¹⁰⁴⁵ Tamtéž.

6.5 Konec vojenské kariéry

Na jaře roku 1948 zpracoval Janák s podporou výcvikové skupiny generálního štábu novou osnovu pro školu záložníků duchovní služby a po jejím schválení připravil i její realizaci. Válečné útrapy a velké pracovní vytížení si nicméně vyžádaly daň i na Janákově zdraví. Na podzim roku 1948 byl měsíc hospitalizován se srdečním onemocněním. Po intervenci arcibiskupa Berana bylo otevření školy odloženo až na rok 1949 a do té doby byl ministrem národní obrany dán duchovním všech církví odklad základního výcviku. Tímto opatřením byla fakticky zahájena likvidace duchovní služby u československé armády. Dne 22. dubna 1949 bylo Janákovi oznámeno, že má předat úřad přednosta I./6. oddělení a že se mu dnem 1. května t. r. uděluje zdravotní dovolená až do vyřízení penzionování. K tomu došlo dne 1. srpna 1949 dekretem vlastnoručně podepsaným ministrem gen. Ludvíkem Svobodou. Tím tehdy šedesátiletý Janák ukončil svou působnost vojenského duchovního, kterou vykonával s šestiletou přestávkou za okupace po třiatřicet let¹⁰⁴⁶.

Za Janákovým propuštěním stojí velice pravděpodobně kromě jasné snahy nově nastupující komunistické garnitury zrušit službu vojenských duchovních i jasně deklarovaný postoj Jaroslava Janáka k ní. Svým negativním vztahem k novému zřízení se Janák příliš netajil, jak o tom například svědčí zpráva udavače, se kterým cestoval ve vlaku na Slovensko¹⁰⁴⁷. Další konfident ve své zprávě z 22. března 1949 zdůraznil, že je Janák velmi zaujat proti SSSR resp. proti Rudé armádě. Toto nepřátelství se mělo projevat hlavně v přerozdělování peněz na udržování válečných hrobů. Konfident uvedl, že I./6. oddělení mělo na údržbu hrobů povolený úvěr ve výši 25 milionů korun, ale že přesto odmítlo žádost pražské obce o podporu na opravu hrobů rudoarmějců. Proto navrhoval, aby se zjistilo, jaké hroby a jakými částkami duchovní oddělení podporuje¹⁰⁴⁸.

Jaroslav Janák se někdy mezi lety 1949 a 1951 přestěhoval z Lucemburské ulice na adresu Dukelská třída 269, Zbraslav II., kde trávil zasloužený odpočinek. Zde také dne 11. června 1971 zemřel. Byl pochován do rodinného hrobu v Milevsku¹⁰⁴⁹.

¹⁰⁴⁶ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Kmenový list č. 1211-D, Janák Jaroslav.

¹⁰⁴⁷ Ve zprávě se uvádí: „Jmenovaný při cestě z Prahy do Popradu v rychlíku – v rozhovoru o české historii – když přišla řeč na krále Jiřího z Poděbrad a spolucestující prohlašovali ho za nejlepšího českého panovníka, prohlásil gen Janák – ‚Však ona z něj dnes marx-leninská historie udělala takového panovníka, že by pes od něj kůrku chleba nevezal‘, – při čemž se významně usmíval“. Zdroj informace – D-17-X/2 oddělení z 28. 6. 1949. In: VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

¹⁰⁴⁸ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav. Archivní osobní spis č. 811379, Janák Jaroslav.

¹⁰⁴⁹ Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948 – 2010. Díl I. – almanach (A – L), heslo Janák Jaroslav Mons.

6.6 Ocenění

Za dobu své vojenské služby obdržel Jaroslav Janák od vojenských služebních nadřízených tato vyznamenání:

- Čs. válečný kříž 1918 (č. 32793 z 13. 12. 1930),
- Dobrovolecký kříž (č. 827 z 20. 5. 1939),
- Jugoslávská koruna IV. třídy (č. 80714 z 24. 8. 1939),
- Pamětní odznak 1938 (č. 1156 z 20. 11. 1938),
- Medaile vítězství (č. 21.853 z 2. 7. 1937),
- Pamětní medaile FIDAC (č. 1009/46 z 17. 9. 1937),
- Čs. vojenská medaile za zásluhy I. st. (č. 7226 z 26. 1. 1946),
- Čs. válečný kříž 1939 (č. 21.532 z 15. 4. 1946),
- Čs. medaile za chrabrost (č. 12.142 z 15. 4. 1946),
- Pamětní odznak národní gardy z roku 1938 (č. 6438 z 28. 10. 1945),
- Štefánikův pamětní odznak I. stupně (č. 226 z 31. 12. 1945),
- Záslužný odznak 1945 obce dobrovolců 1918 – 1919 (č. 419 z 5. 5. 1946),
- Pamětní odznak dobrovolců Slovenska za věrnost v r. 1918 – 1938 (č. 800/3403/47),
- Pamětní medaile dobrovolců z Itálie (č. 10.092 z 21. 4. 1948),
- Pamětní odznak SOPVP (politických vězňů) (č. 14.418 z 5. 6. 1948),
- Odznak krále Karla IV. 1. třídy (č. 100/612/47 z 28. 10. 1948),
- Stříbrná medaile 4. pluku Stráže svobody v Plzni (č. 3080 z 24. 10. 1948),
- Bronzová medaile krále Karla IV. (č. 12.544 z 10. 11. 1948)¹⁰⁵⁰.

Ocenění za jeho služby v I./6. oddělení duchovním Ministerstva národní obrany a pro ordinariát branné moci se Jaroslavu Janákovi dostalo i od jeho církevních představených. Jaroslav Janák byl:

- dne 1. října 1930 jmenován biskupským notářem českobudějovické diecéze,
- dne 9. listopadu 1939 u příležitosti svých padesátin jmenován čestným konsistorním radou českobudějovické konsistoře,
- dne 26. října 1939 jmenován nadpočetným tajným papežským komořím s titulem Monsignore, a to dekretem státního sekretariátu Jeho Svatosti č. 2658¹⁰⁵¹.

¹⁰⁵⁰ VÚA–VHA Praha. Fond kvalifikačních listin. Janák Jaroslav. Kmenový list č. 1211-D, Janák Jaroslav.

¹⁰⁵¹ Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948 – 2010. Díl I. – almanach (A – L), heslo Janák Jaroslav Mons.

ZÁVĚR

Cílem této disertační práce bylo vytvořit prolegomena k životu a službě vojenských duchovních samostatné první Československé republiky. Práce má ambici stát se podkladem pro další práci badatelů v hraničních oblastech oborů vojenské a církevní historie. Omezený rozsah disertační práce a hlavně velmi široký prostor zkoumané problematiky nám nedovolil ji vyčerpávajícím způsobem zpracovat, což ani nebylo naším cílem. Soustředili jsme svou pozornost na dobu první republiky a výhradně na katolickou skupinu a pominuli jsme tedy životní příběhy evangelických a československých duchovních, i když i jejich službu jsme ve stručnosti představili. Rovněž u životopisů jednotlivých vojenských kněží jsme se soustředili na dobu jejich aktivní služby v armádě a cíleně opominuli jejich osudy po ukončení vojenské kariéry, i když v některých případech, kde jsme měli k dispozici relevantní materiál a příběh byl dostatečně nosný, jsme jej uvedli v celé šíři. Otevřená zůstávají i témata působení vojenských duchovních po vypuknutí druhé světové války v zahraničních armádách na Blízkém východě, ve Francii a v Anglii, samostatným tématem je i duchovní služba armády samostatného Slovenského státu a znovuoživení činnosti československých vojenských duchovních po osvobození v roce 1945. Rovněž činnost duchovních na území Protektorátu Čechy a Morava v době nacistické okupace a u Vládního vojska zůstává volným polem pro badatele v této oblasti. Pro jejich šíři zůstala tato témata mimo náš badatelský zájem, i když jsme se některých z nich v několika případech dotkli, a to zejména při zpracování životních příběhů jednotlivých duchovních, jako kupříkladu Ludevíta Michala Veselého nebo Dezidera Kišše-Kaliny.

V této disertační práci jsme se snažili zhodnotit a využít dostupnou odbornou literaturu, která se vztahuje k vojenské duchovní službě a k životním osudům jednotlivých vojenských kněží. Zjistili jsme, že vhodných titulů není mnoho, ale pokud jsou, pak se jedná o kvalitní studie převážně zkušených historiků, zabývajících se vojenskými dějinami. Ovšem zcela zásadní a klíčové údaje jsme získali z pramenného výzkumu. Zde se jednalo hlavně a prvořadě o prameny z domácích zdrojů, z nichž nejzásadnější význam pro náš výzkum měl Vojenský historický archiv v Praze. Důvodem, proč nebylo využito zahraničních archivů, je teritoriální vymezení hlavní části práce na území bývalé Republiky československé, které zahrnovalo Čechy, Moravu, Slovensko a Podkarpatskou Rus. Ovšem vojenské archivy byly centralizovány do Čech, konkrétně do Prahy a pokud po rozpadu republiky v roce 1939 vojenský duchovní odešel například na Slovensko, jeho spis z velké části zůstal stejně v Praze. Planá se ukázala i obava, že za doby vlády komunistické strany byly vojenské spisy duchovních skartovány. Po únoru 1948 musely sice stovky hrdinů zmizet z našich dějin a mezi nimi i vojenští duchovní, ale naštěstí nezmezili z archivů. Zmínit se na tomto místě musíme i o využití církevních archivů. Ty byly v několika případech konzultovány, ale ukázalo se, že s minimálním výsledkem. Vojenští kněží byli sice po svém kněžském svěcení inkardinováni do své „civilní“ diecéze, ale po nástupu k armádě byly jejich složky vedeny zde. Po ukončení své vojenské kariéry v převážené většině případů odcházeli na odpočinek. Byli sice za svou službu často odměňováni církevními tituly biskupských a arcibiskupských notářů, čestných

konsistorních radů, čestných kanovníků a v několika málo případech i domácích prelátů a komořích Jeho Svatosti, ale již se nikterak výrazně nezapojovali do života řeholního či diecézního kléru, s výjimkou Josefa Vampoly, O.Cr., který se po odchodu do výslužby v roce 1928 stal převorem a 1. generálním vikářem Řádu křižovníků s červenou hvězdou v Praze.

Službou vojenských duchovních jsme se zabývali primárně od vzniku první Československé republiky v roce 1918 do její okupace nacistickým Německem v roce 1939. Ovšem pro komplexní pochopení návazností a dějinných souvislostí jsme nemohli opominout nutný historický přesah v obou směrech časové osy, zvláště směrem do hlubší historie. Celá práce byla rozvržena do šesti kapitol, přičemž polovina práce je organizována výrazně chronologicky, poslední tři kapitoly jsou pak relativně samostatnými tematickými celky.

Po nezbytném úvodu, ve kterém jsme vymezili sledovaný cíl této práce, se při zpracování její **první části** pro komplexní pochopení historických souvislostí zkoumaného tématu ukázalo nezbytným jít dále do minulosti a zmapovat prvopočátky působení duchovních osob v armádním prostředí. Při tom jsme podrobněji představili službu vojenských kněží armády rakouského, později rakousko-uherského mocnářství. Naším záměrem bylo nalezení souvislostí a návazností služby rakouských a poté československých polních kurátů v době zrodu samostatného Československa. Duchovní služba v čs. armádě nevznikala jako nová, neznámá součást, ale byla kompletně recipována z armády rakousko-uherské jak s personálem, tak i s předpisy. Rakouská organizace vojenské duchovní služby a rakouské předpisy platily prakticky po celou dobu trvání první republiky. Hlavně z tohoto důvodu jsme studiu historických kořenů duchovní služby věnovali velkou pozornost a odpovídající rozsah.

Poté, co jsme představili historické základy duchovní služby, jsme se v **druhé kapitole** podrobně věnovali vzniku, respektive recepci rakouské duchovní správy armádou čs. republiky a jejím proměnám, ke kterým docházelo v období od stabilizace situace v počátcích dvacátých let do velké reorganizace čs. branné moci v polovině třicátých let. Pro období let 1918 až 1922 trpěl náš výzkum výraznou pramennou nouzí. První relevantní pramen, Schematismus branné moci československé z roku 1922 uvádí, že v duchovní službě bylo v té době zařazeno celkem 41 katolických vojenských duchovních. K podrobnějšímu zpracování této vcelku chaotické doby, která byla nejen v armádním prostředí poznamenána nestabilitou prvních poválečných let a zvláště napětím mezi nově vzniklou republikou, Polskem a Maďarskem, které dokonce vyústilo v otevřený boj, nám pomohly služební životopisy jednotlivých vojenských kněží, zpracované primárně na základě studia jejich kvalifikačních listin.

V průběhu výzkumu jsme zjistili, že většina duchovních, přecházejících z rakouské do československé armády, začínala svou armádní kariéru dobrovolně, kdy po různě dlouhé době, strávené v civilní duchovní správě, vstupovali do služeb císařské a královské vojenské duchovní správy, jako například Antonín Voneš, Josef Bombera, Václav Němec, Jan Růžička a další. Zhruba třetina celkového počtu rakouských duchovních českého nebo slovenského původu však svou kariéru začala povolávacím rozkazem na frontu první světové války a po jejím ukončení pak již zůstali v armádních službách nově vzniklé republiky. Ne všichni ale okamžitě. Ondřej Fritz se do armády

vrátil po dvouletém a Emanuel Hanuš a Albín Krásna po pětiletém a Karel Zháněl dokonce po sedmiletém dočasném působení v civilní správě, kam rovnou z fronty nastoupili. Zajímavý je příběh Theodora Věrného, který byl v průběhu válečných operací zajat na ruské frontě. V zajetí strávil tři roky a poté v červenci 1918 vstoupil do čs. zahraničního vojska na Rusi. Tím se jako pravděpodobně jediný vojenský kněz stal legionářem, i když zde nepůsobil v roli duchovního.

Budování duchovní služby v čs. armádě bylo rovněž kromě jiných determinant od počátku poznamenáno i napětím ve vztazích mezi republikou a Vatikánem a také očekávanou odlukou církve od státu, ke které však nakonec nedošlo. Přes všechny překážky však díky velkému nasazení jednotlivých duchovních a zvláště generálního superiora Antonína Voneše již začátkem roku 1919 začala u dočasného Ministerstva národní obrany působit duchovní správa, která se v průběhu necelého roku stabilizovala a mohla tak plnit své základní úkoly, přičemž její velmi důležitou úlohou bylo vedení matrik a péče o vojenské kostely a hřbitovy, kde měla své nezastupitelné postavení. Kvalitní plnění těchto úkolů bylo i jedním z důvodů, které podpořily stabilizaci postavení duchovní služby v armádě. Vzhledem k tomu, že se na půdě vojenské duchovní služby propojuje prostor státní a církevní legislativy, bylo nutné řešit i otázku církevní jurisdikce, které se v této kapitole vcelku podrobně věnujeme.

Třetí kapitola se věnuje situaci a činnosti vojenských duchovních v již stabilizovaném postavení, ve kterém však museli spolu s celou armádou reagovat na nové a v konci osudné výzvy. V letech 1933 až 1938 proběhla rozsáhlá reorganizace čs. branné moci, která byla odezvou na dramatické proměny evropské, ale i světové politicko-vojenské scény. Tato postupně gradující situace byla motivací pro intenzivní práci na zefektivnění obranyschopnosti republiky a to se samozřejmě dotklo i vojenské duchovní správy. Armáda se připravovala na vedení válečných operací na dvou širokých frontách proti Německu a Maďarsku a z tohoto důvodu musela být její struktura reorganizována. Měly být vytvořeny dva relativně samostatné celky. Jedním z nich byla armáda „krycí“, tvořená převážně mírovými jednotkami, druhým pak armáda „manévrovací“, tvořená jednotkami bojovými. V organizační struktuře válečné armády se mělo nacházet 23 divizí, 15 hraničních oblastí v síle pluku až divize a 4 jezdecké brigády, to vše uskupené do čtyřech armád a zálohy Hlavního velitelství. Armáda „krycí“ zabezpečovala státní hranice a tvořila hraniční pásma a oblasti. Pro všechny tyto jednotky bylo tedy potřeba zajistit i duchovní službu. Proto jedním z nejdůležitějších opatření, které se dotklo činnosti vojenských duchovních, byla tvorba nového předpisu A-XI-1, na kterém intenzivně pracoval Jaroslav Janák. Ten odrážel organizační změny a zahrnoval pokyny k zajištění duchovní péče ve dvou základních oblastech, tedy v době míru a v době branné pohotovosti státu. Obsahoval jak všeobecné pokyny, tak i specifická ustanovení pro činnost všech tří skupin duchovní správy, totiž katolické, evangelické a československé. Tento služební předpis dával jednoznačný rámec činnosti vojenských duchovních. Samozřejmě vycházel ze stávajících předpisů a zohledňoval běžný výkon služby duchovních, ale již reflektoval změněnou situaci a připravoval je na nezadržitelně se blížící válečný konflikt.

Ne vždy probíhala služba vojenských duchovních podle zaběhnutého schématu a v prostředí, do kterého byli služebními nadřizenými ustanoveni. Občas byli díky své

„profesi“ duchovního pastýře, osobnostnímu nastavení a často nadstandardnímu vzdělání vysílání k plnění úkolů v poněkud specifických prostředích. **Čtvrtá část** této disertační práce se tedy věnuje třem prostředím, kde duchovní mimořádně působili. Byla to služba osvětových důstojníků a učitelů, služba ve vojenských trestnicích a věznicích a služba při výkonu trestu smrti.

Osvětová služba byla vnímána jako velmi důležitá hlavně z pohledu morálního formování vojáků a nakonec i důstojnického stavu. Působila v armádě od jejího počátku a měla to být záležitost jak profesionálních osvětových důstojníků, tak i vojenských velitelů a v případě výuky i externistů z civilního prostředí. S vojenskými duchovními se v této oblasti nepočítalo, dokonce bylo v předpise uvedeno, že touto službou nemají být pověřováni. Nicméně vzhledem k nedostatku kvalitních kádrů, které by mohly tuto službu poskytovat na odpovídající výši a v požadované kvalitě, nezbyla vojenskému velení jiná možnost, než učinit výjimku a duchovním dát důvěru a pravomoc osvětovou činnost řídit. A duchovní se v této službě velmi osvědčili, jak o tom svědčí zápisy v kvalifikačních listinách mnohých z nich. Vedli osvětovou činnost, pečovali o vojenská zátiší, starali se o distribuci tisku a kvalitních knižních titulů, učili negramotné vojáky číst a psát, vedli dokonce v některých případech i zemědělské kurzy a další a další činnosti. Vynikající svědectví v této oblasti podává životní příběh generála Methoděje Kubáně, generála Jaroslava Janáka a dalších.

Dalším zvláštním prostředím byly vojenské věznice a trestnice. Služba duchovních v těchto prostorách byla legislativně upravena až předpisem A-XI-1 z roku 1938. Do té doby jejich služba vyplývala zvláště z vojenského vězeňského řádu, ve kterém bylo ustanovení o možnosti dobrovolné účasti uvězněných vojáků na bohoslužbách a náboženských cvičení. Krom služeb náboženského obsahu nahrazovali vojenští duchovní i často chybějící učitelské kádry a osvětové referenty, kteří měli uvězněné vojáky vzdělávat a vychovávat k mravnosti.

Zcela specifickou službou pak byla služba vojenských duchovních při výkonu trestu smrti. Za doby trvání první republiky bylo popraveno pět vojáků. U třech z nich byl podle dochovaných záznamů prokazatelně vojenský kněz, který jim poskytl duchovní útěchu, pravděpodobně i svátostnou zpověď a doprovodil je na jejich poslední cestě na popraviště. Povedlo se dohledat jméno jednoho z nich, a to škpt. duch. Josefa Vymětala v případě popravy vojenského zběha a několikanásobného vraha Martina Leciána.

Pátou, nejobsáhlejší kapitolu jsme věnovali životním příběhům katolických vojenských kněží prvorepublikové armády. Katolickou skupinou prošlo za dobu existence Republiky československé více jak šedesát duchovních. Rovných deset jich sloužilo po celou dobu, tedy od roku 1918 do roku 1939, a z nich devět, Methoděj Kubáň, Theodor Věrný, Jan Tschöp, Vilém Drábek, Felix Hoblík, František Finda, Jaroslav Janák, František Kovalčík a Josef Šeda začínali svou službu v rakousko-uherské armádě. Desátý Josef Vymětal vstoupil do služeb čs. armády ihned v době jejího vzniku v roce 1918. Příběhy jednotlivých duchovních nám pomohly plně pochopit realitu běžného života vojenských kněží a průběh jejich vojenské kariéry v nelehkých časech meziválečného Československa.

Na pátou tematicky navazuje **šestá, poslední kapitola**, která je věnovaná nevěštnému životnímu příběhu generála duchovní služby, Mons. Jaroslava Janáka. Byla

pro náš výzkum velmi cenný tím, že prochází od dob Rakouska-Uherska přes první republiku a dobu okupace až do prvních let po druhé světové válce. Jaroslav Janák začínal svou službu jako aktivovaný záložník c. a k. armády a prošel jak bojiště, tak i sloužil v zázemí. Po vzniku Československé republiky se zúčastnil bojů na Slovensku a poté dlouho působil v Košicích. Vzhledem k tomu, že se jednalo o mimořádně kvalitního důstojníka, byl v roce 1929 přeložen do Prahy na Ministerstvo národní obrany, kde dále úspěšně působil. Po okupaci se ihned aktivně zapojil do odboje, byl zatčen, mučen a jen shodou okolností přežil. Na konci války se zapojil i do Pražského povstání a po osvobození byl rozhodujícím činitelem ve znovuoživení činnosti vojenských duchovních v čs. armádě a stal se posledním generálem a přednostou vojenské duchovní správy. Přesvědčivě ukazuje právě na svém příkladu reálný život kněze ve vojenské uniformě, a to nejen ten přísně služební spolu s mimoslužebními aktivitami, konanými v rámci armády, ale dává nahlédnout i do svého soukromí. Ukazuje všechny radosti i starosti kněze, který svůj život spojil se specifickým prostředím armády. Nesmírně cenným pramenem byl právě v jeho případě rukopis jeho pamětí, které po sobě zanechal a které jsme mohli prostudovat a zhodnotit. Toto poznání pak velice dobře doplňují životopisy ostatních vojenských kněží.

Jak bylo v úvodu této disertační práce avizováno, nahlíželi jsme na zkoumané téma ze **dvou úhlů pohledu**. Prvním jsme hledali odpověď na otázku, jak měla duchovní služba fungovat. Zde nám byly hlavním zdrojem informací služební předpisy, zvláště pak služební kniha *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*, napsaná Jaroslavem Janákem. Předpisy, které upravovaly službu vojenských duchovních, samozřejmě vycházely z praktických potřeb a byly formovány dlouholetými zkušenostmi jak Jaroslava Janáka, tak i jeho spolupracovníků, ale i jejich předchůdci daleko do minulosti. Nicméně se stále jednalo o suchou literu, která mohla podchytit pouze základní zásady. Do života je uváděli a naplňovali samotní duchovní. A právě na tento fakt byl upřen **druhý** pohled výzkumu, který měl odpovědět na otázku, jak skutečně duchovní služba fungovala. Zde nám byly oporou již zmíněné životní příběhy duchovních.

V naprosté většině případů vojenští duchovní naplnili bezezbytku své poslání. Platné vojenské předpisy dávaly jejich službě pevný rámec, který však svým životem i službou zdaleka přesahovali. Jejich vojenští nadřízení vysoce hodnotili jejich nadprůměrné vzdělání, disciplínu, pastorační a pedagogické aktivity, vlastenectví a dobré, lidské povahové vlastnosti. K jejich selhání ať služebnímu, nebo lidskému docházelo velice zřídka. Jak jsme již výše uvedli, prvorepublikových katolických vojenských duchovních bylo více jak šedesát. Negativní hodnocení ve služebních záznamech jsme zaznamenali pouze u třech z nich, a to u Ondřeje Fritze, Josefa Šedy a Theodora Věrného, které však nehovořilo o špatném charakteru, ale spíše o dočasném řešení osobních krizí. Kněžský stav opustili pouze dva duchovní, a to až v době druhé světové války. Prvním laicizovaným byl Dezider Kišš-Kalina, který se stal velitelem partyzánské armády a vstoupil do Komunistické strany Slovenska. Druhým byl Hermann Kwapil, který jako jediný vojenský kněz skutečně lidsky i profesně zklamal. Jako voják německé národnosti se po okupaci přihlásil do Wehrmachtu a v roce 1945 se stal jedním z hlavních aktérů dramatického střetu ve Vyšném nad Jizerou, při kterém bylo zavražděno jedenáct civilních osob. V katolické skupině nedocházelo ani k odpadům od církve, i když

v československé skupině sloužili dva dříve katoličtí kněží, a to Antonín Jakl a Ladislav Kopal. Ti však do československé církve přešli ještě před nástupem k armádě. Oproti tomu katolická skupina zrodila skutečné hrdiny, kteří v době nacistické okupace obětavě bojovali v odboji. Byli to například Jaroslav Janák, Robert Bednařík nebo Methoděj Kubáň, který po zatčení zemřel v koncentračním táboře, a další. Život za svobodu položil rovněž Ludevít Michal Veselý, který byl popraven v prosinci 1944 v Kremničke.

Naším přáním je, aby bádání v oblasti historie vojenských duchovních, a to nejen těch katolických, dále pokračovalo a zaplňovalo bílá místa, která naše práce naznačila. Jedná se například o působení vojenských duchovních v zahraničních armádách v době druhé světové války, poválečný vývoj duchovní služby, ale také osudy nekatolických duchovních skupiny evangelické a československé.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

A) Prameny nevydané

Archiv bezpečnostních složek.

Fond I. Správy SNB. Sig. r. č. 40679, MTH č. 21404, Heřman, Herman KVAPIL – KWAPIL.

Archiv Národního muzea Praha

Osobní fondy, č. fondu 193, Fond Jelen Eduard, kart. 2A.

Národní archiv Praha

Fond Správy Sboru nápravné výchovy, č. 1041, osobní vězeňský spis Roberta Bednaříka.

Státní oblastní archiv Třeboň

Digitální archiv. Sbírká matrik jihočeského kraje. Sídlo FÚ: Paračov, kniha 8 (N 1860-1891), snímek 121 [cit. 2016-04-27]. Dostupné z:
<http://digi.ceskearchivy.cz/cs/6278/121>.

Fond Sbírká matrik Jihočeského kraje, 1587–1949. Digitální archiv. Matriční kniha, sídlo farního úřadu Ševětín, okr. České Budějovice. Datace 1849–1881, kniha 7, s. 30. Farní úřad Římskokatolické církve [cit. 2014-10-17]. Dostupné z:
<https://digi.ceskearchivy.cz/DA?lang=cs&menu=3&id=7790&page=1&search=Drahotěšice&sst=1&dates=&searchtype=2&searcharch=&allwords=>

Vojenský historický ústav.

Kubáň, I/8, Anklageverfügung, St. L. I. 43/40z 21. října 1940.

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha

Fond Divizní soud v Olomouci, karton 143 – 145, Martin Lecián, Rozsudek a poradní protokol.

Fond Divizní soud v Olomouci, karton 143 – 145, Martin Lecián, Trestní oznámení.

Fond Divizní soud Praha, spis. zn. Dtr 476/36. Záznam o výkonu trestu z 30. září 1938.

Fond GI, 1920, sig. 13 5/1, Informace generálního superiora A. Voneše pro generálního inspektora čs. vojsk, červen 1920.

Fond kvalifikačních listin. Složka Andrejkovič Violand Pavol.

Fond kvalifikačních listin. Složka Bednařík Robert.

Fond kvalifikačních listin. Složka Bjelik Emmerich.

Fond kvalifikačních listin. Složka Bombera Josef.

Fond kvalifikačních listin. Složka Drábek Vilém Ambrož.

Fond kvalifikačních listin. Složka Finda František.

Fond kvalifikačních listin. Složka Forst Karel.

Fond kvalifikačních listin. Složka Fritz Ondřej.

Fond kvalifikačních listin. Složka Hanuš Emanuel.

Fond kvalifikačních listin. Složka Hoblík Felix.

Fond kvalifikačních listin. Složka Honig Adolf.

Fond kvalifikačních listin. Husička Hynek Ignác.

Fond kvalifikačních listin. Složka Janák Jaroslav.

Fond kvalifikačních listin. Složka Jestříbek Vojtěch.

Fond kvalifikačních listin. Složka Junek František.

Fond kvalifikačních listin. Kepka Složka Josef.

Fond kvalifikačních listin. Složka Kišš Dezider.

Fond kvalifikačních listin. Složka Knap František.

Fond kvalifikačních listin. Složka Kolísek Karel.

Fond kvalifikačních listin. Složka Kovalčík František.

Fond kvalifikačních listin. Složka Kozák Josef.

Fond kvalifikačních listin. Složka Krásna Albín.

Fond kvalifikačních listin. Složka Kristek Josef.

Fond kvalifikačních listin. Složka Kubáň Methoděj Msgre.

Fond kvalifikačních listin. Složka Kudrna Václav.

Fond kvalifikačních listin. Složka Kwapil Heřman.

Fond kvalifikačních listin. Složka Lednický Anton.

Fond kvalifikačních listin. Složka Medek Ignác.

Fond kvalifikačních listin. Složka Mitošinka Jozef.

Fond kvalifikačních listin. Složka Nálevka Petr.

Fond kvalifikačních listin. Složka Němec Václav.

Fond kvalifikačních listin. Složka Olšar Augustin.

Fond kvalifikačních listin. Složka Pelikán Emil.

Fond kvalifikačních listin. Složka Pospíšil Josef.

Fond kvalifikačních listin. Složka Přáda Robert.

Fond kvalifikačních listin. Složka Rašek Josef.

Fond kvalifikačních listin. Složka Ryšavý Jan.

Fond kvalifikačních listin. Složka Solárik Augustín Ondřej

Fond kvalifikačních listin. Složka Sviežený Anton.

Fond kvalifikačních listin. Složka Šalša Josef.

Fond kvalifikačních listin. Složka Šeda Josef.

Fond kvalifikačních listin. Složka Špaček František.

Fond kvalifikačních listin. Složka Šuman Gustav.

Fond kvalifikačních listin. Složka Tomíček Karel.

Fond kvalifikačních listin. Složka Tschöpp Jan.

Fond kvalifikačních listin. Složka Vampola Josef.

Fond kvalifikačních listin. Složka Věrný Theodor.

Fond kvalifikačních listin. Složka Veselý Ludevít.

Fond kvalifikačních listin. Složka Vilkovský Valentín.

Fond kvalifikačních listin. Složka Voneš Antonín.

Fond kvalifikačních listin. Složka Vymětal Josef.

Fond Kvalifikačních listin. Složka Zháněl Karel.

Fond Presidia MNO 1918–1924. „Interpelace poslance J. Marka“. Sign. 13 1/3 42;
„Interpelace poslance J. Slavíčka“. Sign. 13 1/3 41.

Fond Presidia MNO 1918–24, „List Bombery k problému církevní jurisdikce z 28.
března 1922“, sig. 13 1/3 56.

Fond Presidia MNO 1918–24, „List Bombery přednostovi všeobecně vojenského
odboru MNO z 9. května 1922“, sig. 13 1/3 56.

Fond Presidia MNO 1918–24, „List státního sekretáře Vatikánského státu č. 14523 z 9.
března 1923 k problému církevní jurisdikce vojenské duchovní služby“, sig. 13 1/3 56.

Fond MNO, čj. 4419, 1919, XII. odbor (duchovní správa).

Fond MNO, čj. 4485/36 z 25. 10. 1919. Věstník MNO (výnosy věcné), 1919, část 60,
bod 1125.

Fond MNO, č.j. 83 644/20 z 8. 7. 1920. MNO, 36/b oddělení (duch. evang.) 1920, sig. 83 1/130.

Fond MNO, Věcní věstník Ministerstva národní obrany. Ročník XVII – 1934, č. 52, čl. 371 – Důstojníci duchovní služby, rozepsání konkursu. Vydáno 17. listopadu 1934.

Fond MNO, Věstník MNO, Výnosy věcné 1923, část 40, čl. 370.

Fond MNO, Věstník osobní 1919, č. 130.

Fond MNO, Věstník osobní 1923, č. 2.

Fond MNO, Věstník osobní 1926, č. 3.

Fond MNO, 36. a) odděl. (duch. kat.), 1920, sg. 68, Stanovisko generálního superiora Voneše k návrhu zákona, kterým se zavádí v Československé republice odluka církve od státu ze dne 10. 7. 1920.

Fond Vojenská kancelář prezidenta republiky, karton. 179, rok 1938. Seznam popravených vojenských osob v ČSR vojenskými soudy.

Schematismus branné moci. Ročníky 1922–1938.

SLUKA, Václav. *Fond Divizní soud Terezín 1918–1925.* Vojenský historický archiv, inventář, řada Č, 1981, s. 1–4.

Vojenský historický ústav.

Kubáň, I/8, Anklageverfügung, St. L. I. 43/40z 21. října 1940 (opis).

Zemský archiv Opava

Zemský archiv v Opavě. Databáze matrik ZA v Opavě. Digitální archiv [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z:

http://repo.archives.cz/zoomify_viewer/index.jsp?actualPage=19&actualImg=188

Mimo archivy

Deutsche Dienststelle für die Benachrichtigung der Angehörigen von Gefallenen der ehemaligen deutschen Wehrmacht. Osobní sdělení Janu Kozlerovi ze dne 22. 03. 2010. V majetku autora.

JANSOVÁ, Katarína. *Osobní dopis na Ústav pro studium totalitních režimů*, ze dne 31. března 2008. Opis v majetku autora.

KOUBEK, Josef. *Kronika obecné školy v Kovářově*. 1882.

Odbor školství a kultury Okresního národního výboru v Novém Jičíně. *Sdělení okresního církevního tajemníka Hájka Robertu Bednaříkovi o udělení státního souhlasu ze dne 17. prosince 1958*, č. j. Cír.10/58-Há. Přepis v majetku autora.

Přijímací zpráva z opatrovnické knihy psychiatrické léčebny v Kateřinkách z 11. dubna 1940. Přepis v majetku třetí osoby.

PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl VII.

PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis. Díl VIII.

PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl IX.

PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl XI.

PETERA Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis. Díl XII.

PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl XIII.

Výpis z knihy úmrtí Místního národního výboru v Trnavě ze dne 6. srpna 1954, zn. 310/1954. V majetku třetí osoby.

Svědectví pamětníků

MOŠTKOVÁ, Marta. *Re: Msgre Dr Felix Hoblík* [elektronická pošta]. Message to: lanka.jiri@gmail.com. 6. dubna 2016, 13:50 [cit. 2016-04-12]. Přepis záznamu elektronické pošty. V majetku autora.

Osobní vzpomínka pana Josefa Slámy, tehdejšího ministranta P. Bednaříka. E-mailová korespondence Josefa Slámy s P. Petrem Dokládalem, farářem farnosti Starý Jičín, ze dne 22. 02. 2010. Přepis v majetku autora.

Paměti Jaroslava Janáka. Rukopis. Nestránkováno. V majetku třetí osoby.

Paměti Leopolda Sládečka ze dne 4. února 1976. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

Paměti Marty Sládečkové, manželky Milana Sládečka, synovce P. Roberta Bednaříka. Rukopis. Nestránkováno. Přepis v majetku autora.

Telefonický rozhovor s paní Koutnou, manželkou Juraje Koutného, zemřelého synovce Ludevíta Veselého, ze dne 9. srpna 2016. Přepis v majetku autora.

Zpráva Eduarda Olivy pro ústředí katolické Charity. Nedatováno. Nestránkováno. Přepis v majetku třetí osoby.

B) Prameny tištěné

Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010. Díl I. – Almanach (A–L).

Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948 – 2010. Díl II. – almanach (K – Z).

Branný zákon republiky Československé č. 193/1920 Sb.

Dekret sv. Kongregace konsistoriální, č. j. 355 z 1. prosince roku 1934.

EUSEBIOS Z CAESAREJE. *Církevní dějiny = (Ecclesiastica historia)*. Překlad Josef Novák. V Praze: Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1988. Teologické studie.

JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly: (stručný přehled)*. 2., dopl. vyd. Praha: Český červený kříž, 2005. ISBN 80-254-1792-1.

Kodex kanonického práva CIC 1917.

Služební kniha *Org-1: Všeobecná organizace čs. branné moci*, 1921.

Služební kniha *Org-10: Povšechný přehled organizace čs. branné moci*, 1920.

Služební předpis A-1a: Služební řád branné moci čs. republiky. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1922.

Služební předpis *A-I-1: Vojenský služební řád*.

Služební předpis *A-II-1: Všeobecný jednací a kancelářský řád.*

Služební předpis *A-II-8: Zvláštní jednací a kancelářský řád.*

Služební předpis *A-XI-1: Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu.* Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938.

Služební předpis *B-IX-1: Vedení kmenového počtu.*

Služební předpis *J-III: Vojenský vězeňský řád.* Brno: Ministerstvo národní obrany, 1931.

Služební předpis *Sm 42: Výkon trestu smrti.* Brno: Ministerstvo národní obrany, 1938.

Služební předpis *Š-III-1: Mravní výchova vojska.* Praha: Ministerstvo národní obrany, 1930.

Služební předpis *Vých-1: Osvětová a mravní výchova vojska.* Praha: Tisková skupina presidia MNO, 1920.

Služební směrnice *Sm 52: Směrnice pro jmenování a povyšování důstojníků v míru.*

Služební směrnice *Sm 53: Směrnice pro povolání příslušníků zálohy a náhradní zálohy k cvičení ve zbraní (služebnímu).*

Trestní zákon č. 117/1852 ř. z.

Ústava církve československé z 29. března 1931.

Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně z roku 1787.

Výnos c. a k. ministerstva vnitra č. 46.710 ze dne 11. listopadu 1904.

Zákon č. 11 ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého.

Zákon č. 56/1927 Sb. ze dne 8. dubna 1927 o volebním právu příslušníků branné moci a četnictva.

Zákon č. 89 Sb. z. a n. z 19. prosince 1918, jímž se prozatímně mění některá ustanovení vojenského trestního řádu.

Zákon č. 121/1920 Sb. ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky.

Zákon č. 122/1920 Sb. ze dne 29. února 1920 podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé.

Zákon č. 131 ze dne 13. května 1936 o obraně státu.

Zákon č. 175/1990 Sb. Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 194 ze dne 19. března 1920, jímž se upravovalo přejímání vojenských gážistů bývalé rakousko-uherské, rakouské a uherské branné moci do branné moci republiky Československé a jímž se upravovaly zaopatřovací nároky bývalých vojenských gážistů, kteří se na československém národě provinili.

Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803.

C) Dobový tisk

Domici sezóna ešte neprestala. In: *Slovenská politika*. 14. 11. 1933.

HUBA, Mikuláš. Domici. In: *Národný týždenník*. Lučenec, 2. 6. 1933.

JANÁK, Jaroslav. Turistická cesta generála Šnejdárka. In: *Časopis turistů*. Ročník XLI. Praha: Klub československých turistů v Praze, 1929.

Klub slovenských turistov a lyžiarov zriadený. In: *Vysoké Tatry*, roč. IX., č. 2, ze dne 21. 1. 1939.

Niečo z turistickej minulosti Liptovského sv. Mikuláša. In: *Vysoké Tatry*, roč. IX., č. 7, ze dne 7. 4. 1939.

Stratili sme Domicu – zriadime novú Domicu. In: *Vysoké Tatry*. Ročník VII., č. 22, 12. 11. 1938.

D) Internetová komunikace

JESPERSEN, K. J. V. *Adolf Honig* [elektronická pošta]. Message to: lanka.jiri@gmail.com. 11. dubna 2016, 11:33 [cit. 2016-05-10]. Přepis záznamu elektronické pošty. V majetku autora.

Literatura

A) Monografie

BAUMGART, Sève, M. *Denkwürdigkeiten eines Militärgeistlichen*. Regensburg, 1865.

BAUMGARTEN, Paul, Maria. *Die Katolische Kirche unserer Zeit und ihre Diener in Worth und Bild. Band II*. Wien: Verlag der Leo-Gesellschaft, 1900.

BENEŠ, Edvard. Dvacet let československé branné moci. Výsledky její práce a úkoly budoucnosti. In: BLÁHA, Silvestr, ed., MEDEK, Rudolf, ed. a FASSATI, Miloslav, ed. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938.

BENEŠ, Josef. *Kaine, kde je tvůj bratr?* Praha: Česká katolická charita, 1973.

BIELIK, Emerich. *Geschichte der K. u. K. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates*. Vídeň: Apoštolský polní vikariát, 1901.

BIELIK, Emerich. *Handbuch für die k.u.k. katolische Militärgeistlichkeit*. Wien: Selbstverlag des Apostolischen Feldvikariats, 1905.

BÍLEK, Jiří a kol. *Vojenské dějiny Československa. III. díl (1918–1939)*. Praha: Naše vojsko, 1987. 28-044-87.02/36.

BROFT, Miroslav a kol. *Vojenské dějiny Československa. II. díl (1526–1918)*. Praha: Naše vojsko, 1986. 28-005-86.

BUBÍNEK, Jan. Bolševíci v Debrecíně. In: VOŠTA, Jan. *Pětasedmdesátníci vzpomínají*. Tábor: spolek Pětasedmdesátníci, 1936.

ČAPLOVIČ, Vladimír a BENICKÝ, Vojtech. *Domica. Jaskyňa pravěkých tajov*. Bratislava: Cestovný ruch, n. p., 1953.

ČERNÝ, Vladimír. Armádní prostředky kulturní výchovy československého vojáka. In: BLÁHA, Silvestr, ed., MEDEK, Rudolf, ed. a FASSATI, Miloslav, ed. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938.

ČORNEJ, Petr aj. *Slavné bitvy naší historie*. Praha: Marsyas, 1993. ISBN 978-80-901606-1-1,

ČORNEJ, Petr et al. *Dějiny zemí Koruny české. I., Od příchodu Slovanů do roku 1740*. 9. vyd. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-605-3.

- DRAŠNER, František. *Čihošťský zázrak. Zpráva o Josefu Toufarovi*. Praha: Libri, 2002. ISBN 978-80-7277-143-4.
- DUŠEK, Karel a VEČEŘOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, Alena. *Diagnostika a terapie duševních poruch*. 2., přepracované vydání. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-4826-9.
- FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci republiky Československé 1920–1938*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-256-2.
- FILKORN, Eugen. *Verný svojmu svedomiu*. Martin: Matica slovenská, 2004. ISBN 80-7090-734-7.
- GRAUBNER, Jan. *Kněžské osobnosti*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010. ISBN 978-80-7266-335-4.
- GRUBER, Franz. *Aus der Geschichte der Militärseelsorge und der Militärseelsorger in Österreich*. Wien: Wiener Katolische Akademie, 1987.
- HANZLÍK, František. *Diskriminace a perzekuce vojáků v Československu v letech 1945–1955*. Praha: Powerprint s.r.o., 2015. ISBN 978-80-87994-76-4.
- HANZLÍK, František. *Únor 1948: výsledek nerovného zápasu*. Praha: Prewon, 1997. ISBN 80-238-1816-3.
- HEŘMANSKÝ, František, ed. *Duchem i mečem*. Překlad František Heřmanský. Praha: Naše vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0950-2.
- HEYDUK, Josef. *Svatí církevního roku*. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 978-80-7021-385-X.
- HOBLÍK, Felix. *Důstojník gentleman. Sbíрка přednášek a myšlenek pro vojenské akademiky*. Valašské Meziříčí: Valašské knih a kamenotiskárny ve Valašském Meziříčí, 1937.
- HOLUB, Tomáš. *Boj proti terorismu ve světle nauky o takzvané spravedlivé válce. Návrh kriteriologie*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2009. ISBN 978-80-7278-508-7.
- HONIG, Adolf. *Vojínův přítel čili voják ve svém životě a modlitbě*. Hradec Králové: Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové, 1896.
- HRUBOŇ, Anton, ed. *Moderné dějiny Slovenska I. Zborník odborných príspevkov k histórii Slovenska v rokoch 1918–1945*. Banská Bystrica: občianske sdruženie Historia nostra, 2008. ISBN 978-80-970080-0-0.

- JANOVSKÝ, František. *Marek z Aviana. Patron a štít Evropy*. Pstruží: Lukáš Lhořan, 2015. ISBN 978-80-906030-1-1.
- JULLIAN, Marcel. *Karel Veliký*. Praha: Svoboda, 1995. ISBN 978-80-205-0485-0.
- KETTNER, Radim. *Jeskyňářství v KČST*. In: *Padesát let klubu čsl. turistů*. Praha: Klub československých turistů, 1938.
- KOUTEK, Tomáš. *Čeští biskupové a arcibiskupové*. Praha: Brána, 2016. ISBN 978-80-7243-857-0.
- KUDRNÁČ, Václav. *Adresář a popis politického okresu Královédvorského. Soudní okresy Králové Dvůr n. L. – Jaroměř a politické obce a osady*. Turnov, 1903.
- LIPUSCH, Viktor. *Österreich-Ungarns katolische Militärseelsorge im Weltkrieg*. Wien: Verlag für Militär und Fachliteratur, 1938.
- MASKALÍK, Alex. *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, s. r. o., 2012. ISBN 978-80-970941-0-2.
- LÁNÍK, Jaroslav a kol. *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*. Praha: AVIS, 2005. ISBN 80-7278-233-9.
- LÁZŇOVSKÝ, Bohuslav. *Průvodce po Československé republice. II. část. Slovensko a země Podkarpatoruská*. Praha: ORBIS, 1930.
- Milevský letopis. Zápisky Vincencia, Jarlocha a Ansberta*. Praha: Argo, 2012. ISBN 978-80-257-0885-9
- OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopædie obecných vědomostí. Díl 27*. Praha: J. Otto v Praze, 1908.
- PÁSZTOR, Lajos. *I cattolici ungheresi e la prima guerra mondiale*. In: ROSSINI, Giuseppe, ed. *Benedetto XV., i cattolici e la prima guerra mondiale*. Roma: Edizioni „Cinque Lune“, 1963.
- PAŠTEKA, Július. *Lexikón katolíckých kňazských osobností Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2000. ISBN 80-7114-300-6.
- PEHR, Michal a ŠEBEK, Jaroslav. *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928). I. Úvodní studie*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2012. ISBN 978-80-86495-73-6.

PERNES, Jiří a kol. *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526–1918*. Praha: Elka Pess, 2003. ISBN 978-80-902745-5-2.

PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. Praha: Albatros, 2002. ISBN 978-80-00-01031-3

PLACHÝ, Jiří a PEJČOCH, Ivo. *Masarykovy oprátky. Problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918–1939*. Praha: Svět křídel, 2012. ISBN 978-80-87567-21-0.

POLC, Jaroslav. *Stručný přehled dějin českých a moravských diecézí po třicetileté válce*. Praha: KTF UK, 1995.

POŘÍZKA, Jiří. *Řád maltézských rytířů. Z Palestiny na Via Condotti*. Praha: Elka Press, 1997. ISBN 978-901694-8-1.

READ, Pierce Paul. *Templáři*. Brno: BB art, 2001. ISBN 978-80-7257-406-X.

SAMSOUR, Josef. *Církevní dějiny obecné*. Praha: Nakladatelství Kotrba, 1907.

SCHRANGL, Franz. Kerens, Heinrich Johann von (1725–1792). In: GATZ, Erwin, ed. *Die Bischöfe der deutschsprachigen Länder 1785/1803 bis 1945*. Berlin: Duncker und Humbolt, 1983. ISBN 3-428-05447-4.

STARÝ, Marek a kol. *Dějiny daní a poplatků*. Praha: Havlíček Brain Team, 2009. ISBN 978-80-8710-915-1.

STEHLÍK, Eduard. *Páter Method: životní příběh generála duchovní služby Msgre Methoděje Kubáně*. Praha: AVIS, 2006. ISBN 80-7278-370-X.

ŠVEJNOHA, Josef. *Historie Mezinárodního Červeného kříže*. Praha: Úřad Českého červeného kříže, 2008. ISBN 978-80-87036-28-0.

TERINGL, Karel. Vojenská tradice. In: BLÁHA, Silvestr, ed., MEDEK, Rudolf, ed. a FASSATI, Miloslav, ed. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938.

TICHÝ, Josef. *Historie bohnické psychiatrie v letech 1903-2005*. Praha: Galén, 2007. ISBN 80-7262-441-5.

TISO, Jozef et al. *Prejavy a články*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2002-2007. sv. ISBN 80-88880-45-9.

TOUL, Jan. *Jubilejní kniha českobratrské evangelické rodiny*. České Budějovice: Jan Toul vlastním nákladem, 1931.

VAŇOUREK, Martin. *Brigádní generál Josef Eret*. Mohelnice: nakladatelství Martin Vaňourek, 2011. ISBN 978-80-904588-3-3.

VOREL, Jaroslav. Co bylo vykonáno v prvních dvaceti letech republiky Československé v prospěch právních základů obrany státu vůbec a branné moci zvláště. In: BLÁHA, Silvestr, ed., MEDEK, Rudolf, ed. a FASSATI, Miloslav, ed. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938.

WEIS, Martin. *Historie učitelka života?* Tišnov: Sursum, 2004. ISBN 978-80-7323-072-0.

WEIS, Martin. *Meč ve službách kříže. Svatá země cílem kruciát*. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta, 2012. ISBN 978-80-555-0678-4.

ZAVŘEL, František. *Poprava pěšáka Kudrny*. Praha: vl. n. F. Zavřel, 1935.

B) Odborné studie

DURAJ, František. Významné osobnosti vojenskej duchovnej služby na území Čiech, Moravy a Slovenska v rokoch 1918–1950. In: *Vojenská história*. Ročník 6, č. 3/4, 2002. ISSN 1335–3314.

FELDMANN, Vladimír. Vojenský duchovní P. Gustav Šuman (Ohlédnutí za téměř zapomenutou obětí dvou totalit). In: *Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech*, Ročník 40, č. 2, r. 2003. ISSN 1212-0596.

FLOSMAN, Martin. „Bojí se nás. Proč? Nevím...“ Situace vojenské duchovní služby po roce 1945 a osudy vybraných duchovních po únoru 1948. In: DOLEŽALOVÁ, Markéta (ed.). *Církev za totality – lidé a místa: sborník k životnímu jubileu opata Heřmana Josefa Tyla*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2016, s. 184–204. ISBN 978-80-87912-54-6.

JANSA, Karel. Vzpomínka na Bautzen. In: *Památce gen. duch. Msgra Metoděje Kubáně, pap. preláta a gen. vikáře čs. branné moci, umučeného dne 5. III. 1942 v Dachau*. Vydáno u příležitosti slavnosti odhalení pamětní desky na průčelí posádkového kostela v Josefově. Josefov: Místní a okresní organizace Čsl. strany lidové, 1946.

KADLEC, Karel. Válečné pravomoci kněží. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1940, č. 3, s. 214–215.

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka. Konstituování autonomní vojenské duchovní správy v habsburské armádě a vedení vojenských matrik polním klérem. (Od třicetileté války k josefským matričním reformám). In: *Sborník archivních prací*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR. Roč. 45, č. 1 (1995), s. 45–47.

KRATOCHVIL, Jan a kol. *Obnova naší státnosti v roce 1918*. Sborník k výstavě. Praha: Muzeum Českého a Slovenského exilu, 2008, s. 68.

PEJS, Oldřich. K některým aspektům organizace duchovní služby v čs. armádě v letech 1918–1939. In: *Historie a Vojenství*, 1991, roč. 40, č. 3.

PLACHÝ, Jiří. Hrdelní procesy u pražského Divisního soudu v letech 1937 – 1938. In: *Historica Pragensia 2/2005*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2008, s. 163–182. ISBN 978-80-85394-61-0.

PLACHÝ, Jiří. Případ P. Josefa Pojara. In: *Securitas Imperii*. Praha: ÚDV, 2006, č. 14. ISBN 978-80-86621-26-X.

Rešerše archivních materiálů k postavě Františka Junka O.Cr. Vypracoval KUČERKA, David, 16. listopadu 2016.

Rešerše archivních materiálů k postavě Msgre Antonína Voneše. Vypracoval ČEŘOVSKÝ, Radim, 25. listopadu 2015.

SEDLÁK, Jan. Geschichte der k. und k. Militär-Seelsorge und des Apostolischen Feld-Vicariates [recenze knihy]. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1901, č. 3, s. 229–231.

SROVNAL, Filip. Polní kaple a brašny z kostela sv. Ignáce v Praze. In: *Zprávy památkové péče*, 2014, roč. 74, č. 4. ISSN 1210-5538.

Štółové poplatky. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1940, č. 3, s. 222.

WEIS, Martin. Skizze der katholischen Armee – und Marineseelsorge in Össterreich-Ungarn. In: *Notitiae historiae ecclesiasticae*. Scientific peer-reviewed journal, roč. 2, 2013, č.1, s. 7–15. ISSN 1338-9572.

Z různých důvodů lze požadovati vyšší poplatek štółový než jaký patentem ze 30. května 1750 vyměřen. Nález správního dvoru soudního. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1893, č. 7, s. 433–434.

ZHÁNĚL, Rudolf. Nový pořad a postup u vojenského duchovenstva. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Ročník 1913, c. 9, s. 714–715.

ZHÁNĚL, Rudolf. Z vojenské duchovní správy. In: Časopis katolického duchovenstva. Ročník 1905, č. 2, s. 119–120.

C) Kvalifikační práce

BĚTUŇÁK, Martin. *Ideál křesťanského rytíře. Vliv traktátu Novae Militiae svatého Bernarda z Clairvaux*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Cyrilometodějská teologická fakulta. Katedra církevních dějin, patrologie a křesťanského umění. Olomouc, 2000. Vedoucí práce F. J. Holeček OM.

DRBALOVÁ, Petra. *Jan Autengruber. Od akademismu k expresi*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Vedoucí práce A. Pomajzlová.

KOCÁBEK, Pavel. *Obrana národa do jara 1940*. Praha, 2007. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav českých dějin. Vedoucí práce R. Kváček.

KOPECKÝ, Petr. *Olomoucký arcibiskup Leopold Prečan v letech 1939–1947*. Olomouc, 2016. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Katedra historie. Vedoucí práce J. Burešová.

RUSNOK, Pavel. *Vývoj organizace soudnictví v první ČSR*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta. Katedra dějin státu a práva. Vedoucí práce K. Schelle.

SCHWINGHAMMER, Uwe. *Die Militärseelsorge in Tirol im Ersten Weltkrieg*. Diplomarbeit. Innsbruck. Universität Innsbruck. 1994.

SLOVÁKOVÁ, Eva. *Archiv obce Starý Jičín*. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, katedra historie, Olomouc 2012. Vedoucí práce K. Chobot.

TEJKLOVÁ, Tereza. *Faleristika ve sbírkách muzea východních Čech v Hradci Králové*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Vedoucí práce P. Holman.

D) Novinové články

PEJŠA, Jaroslav. Msgr. ThDr. Alois Tylinek. In: *Kolínské noviny*. Ročník 3, č. 46, 1993, s. 7.

RYTÍŘ, František. Z kroniky klokotské. In: *FIAT, měsíčník farnosti Panny Marie v Klokotech*. Roč. 14, duben 2009.

SLÍVA, Miloslav. Vzpomínka na kněze a generála Metoděje Kubáně. In: *Katolický týdeník*. Ročník 19, 7. května 1995.

Internetové zdroje

BARABÁS, Ladislav. Hrob Dezider Kalina. In: *Spolek pro vojenská pietní místa* [online]. Přidáno 20.10.2013 [cit. 2016-05-04]. Dostupné z: <http://www.vets.cz/vpm/15055-hrob-dezider-kalina/>

Bethlen Gábor körút, nyní Kuzmányho ulica na Starém Meste. Katalóg ulíc. In: *Košice* [online]. [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.kosice.sk/ulice.php>

Bishop Ferdinand Michael Cyriakus von Hallweil. In: *Catholic Hierarchy* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bhallw.html>

Bishop Johann Heinrich von Kerens, SJ. In: *Catholic Hierarchy* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bkere.html>

Bishop Josef Bombera. In: *Catholic Hierarchy* [online]. [cit. 2016-01-26]. Dostupné z: <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bbombera.html>

Bobrov. História obce [online]. 2006 [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: <http://www.obecbobrov.sk/index.php?page=historia#expand3>

BOHUŠ, Ivan. Magistrála. In: *Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://nazvoslovie.tatryblog.sk/h/2097-magistrala.php>

Centennial Commemoration of Sacred Heart [online]. The Lovely Church on Cedar Hill. 1879–1979, Cedar Hill (Morse Bluff) Nebraska. Centennial Book. [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://www.unl.edu/czechheritage/Cedar%20Hill.pdf>

ČERVENKA, Juraj. História vojenského duchovenstva v habsburskej monarchii I. In: *Klub vojenskej histórie Beskydy.HE* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.kvhbeskydy.sk/historia-vojenskeho-duchovenstva-v%C2%A0habsburskej-monarchii-i/>

ČERVENKA, Juraj. História vojenského duchovenstva v habsburskej monarchii II. – Stanoviská vojenského duchovenstva k prvej svetovej vojne. In: *Klub vojenskej histórie Beskydy.HE* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.kvhbeskydy.sk/historia-vojenskeho-duchovenstva-v-habsburskej-monarchii-ii-stanoviska-vojenskeho-duchovenstva-k-prvej-svetovej-vojne/>

ČERVENKA, Juraj. História vojenského duchovenstva v habsburskej monarchii III. – Každodenná činnosť vojenských duchovných. In: *Klub vojenskej histórie Beskydy HE* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.kvhbeskydy.sk/historia-vojenskeho-duchovenstva-v-habsburskej-monarchii-i-kazdodenna-cinnost-vojenskych-duchovnych/>

ČERVENKA, Juraj. História vojenského duchovenstva v habsburskej monarchii VI. – Výstroj poľného kuráta. In: *Klub vojenskej histórie Beskydy HE* [online]. [cit. 2017-01-27]. Dostupné z: <http://www.kvhbeskydy.sk/historia-vojenskeho-duchovenstva-v-habsburskej-monarchii-vi---vystroj-polneho-kurata/>

Domica. In: *Správa slovenských jaskýň* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.ssj.sk/sk/jaskyna/7-domica>

Dotaz členů Národního shromáždění B. Bezděka, A. Čuřika, V. Sedláčka, dra Dolanského, Rýpara a soudruhů na ministra národní obrany, zda je mu znám postup při pensionování vojenských kněží. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Digitální repozitář* [online]. Národní shromáždění československé 1918–1920. [cit. 2016-01-23]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1938_00.htm

FIDLER, Jiří. III. armáda. In: *Forum.valka* [online]. [cit. 2016-06-04]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/topic/view/57690>

FRONSPERGER, Leonhard. Kriegßbuch. In: *Vojenský historický ústav Praha* [online]. [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/exhibit/fronsperger-leonhard-kriegsbuch/>

Gréckokatolícke arcibiskupstvo Prešov [online]. Schematizmus [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://www.grkatpo.sk/?schematizmus&show=knaz&id=3219&idx=438>

Hadapród utca, nyní Slovenskej jednoty, Košice Sever. Katalóg ulíc. In: *Košice* [online]. [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.kosice.sk/ulice.php>

HANUŠ, Jiří. Z temna doby komunistické III. In: *Getsemany* [online]. [cit. 2016-06-10]. Dostupné z: <http://www.getsemany.cz/node/177>

HAVEL, Petr. Sloužit až do roztrhání těla. In: *Dějiny a současnost* [online]. [cit. 2017-01-30]. Dostupné z: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2006/12/slouzit-az-do-roztrhani-tela-/>

HEJČL, Václav. Galerie fundatistů. In: *Jestřebí hory – církevní památky a katecheze – z textů P. Václava Hejčla* [online]. [cit. 2016-07-15]. Dostupné z: <http://rkc-jestrebihory.pontte.eu/Dokumenty/Galerie-fundatistů.pdf>

Historie Psychiatrické kliniky 1. LF UK a VFN. In: *1. lékařská fakulta. Univerzita Karlova. Psychiatrická klinika 1. LF a VFN* [online]. [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://psychiatrie.lf1.cuni.cz/historie-psychiatricke-kliniky-1-lf-uk-a-vfn>

Historie školy. In: *Základní škola Kovářov* [online]. [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: http://www.kovarov.cz/zs/skola_info.php

JANCURA, Vladimír. Na straně povstalců padol aj katolický kněz. In: *Správy.Pravda.sk* [online]. 29. 8. 2010 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/167492-na-strane-povstalcov-padol-aj-katolicky-knaz/>

JANDOVÁ, Marcela. *Generál Spěváček – patron armádní logistiky*. In: *Ministerstvo obrany. Armáda České republiky* [online]. [cit. 2016-05-31]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/general-spevacek---patron-armadni-logistiky-43901/>

Katolícky kňazi – kapláni pôsobiaci vo farnosti Tvrdošín od roku 1900. In: *Rímskokatolícka cirkev Farnosť Tvrdošín* [online]. [cit. 2016-08-10]. Dostupné z: http://www.farnosť-tvrdošin.sk/index.php?p=historia_knazi

Katolícki kňazi v SNP a v inej aktívnej opozícii voči režimu prvej Slovenskej republiky. In: *Prvý celoslovenský historický schematizmus o RKC a GKC* [online]. [cit. 2016-06-24]. Dostupné z: <http://www.schematizmus.estranky.sk/clanky/opozicia-k-1-sr.html>

Karel Olšar. Členové kapituly, instalovaní v letech 1950–1989. In: *Knihovna pražské metropolitní kapituly* [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: <http://kpmk.eu/index.php/kapitula/clenove-kapituly/instalovani-1950-1989/122-karel-olsar>

Klement Hlásenský. Osobnosti. In: *Encyklopedie města Brna* [online]. [cit. 2014-10-27]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=23451

Klub československých turistů. In: *Klub slovenských turistů* [online]. [cit. 2016-05-26]. Dostupné z: <http://www.kst.sk/index.php/o-nas/35-klub-eskoslovenskych-turistov>

KOPECKÝ, Lukáš. Božena Kropáčková – neobyčejný osud obyčejné ženy. In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. Publikace. Paměť a dějiny, 2013/04 [cit. 2016-06-03]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1304/086-096.pdf>

KÝR, Aleš. Pankrácká popraviště z let 1926–1989. In: *Historický kaleidoskop* [online]. [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <http://www.historickykaleidoskop.cz/1-2006/pankracka-popraviste-z-let-1926-1989.html>

LÁNÍK, Jaroslav. Osud generála Bočka: i on byl jednou z obětí. In: *Vojenský historický ústav Praha* [online]. [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/osud-generalabočka-i-on-byl-jednou-z-mnoha-obeti/>

Letopis Jarlochův [online]. [cit. 2016-12-30]. Dostupné z:
<http://v2.manuscriptorium.com/index.php?q=cs/jarloch>

LETZ, Róbert. Úvaha nad vojnami. In: *Impulz. Revue pre modernú katolícku kultúru* [online]. Číslo 1/2005 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z:
<http://www.impulzrevue.sk/article.php?11>

LIŠKA, Otakar a kol. Vykonané tresty smrti. Československo 1918-1989. In: *Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu* [online]. Odbor dokumentace, s. 20 [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: www.policie.cz/soubor/sesit-02-prvni-vydani-pdf.aspx

MATĚJČEK, Petr. Poprava Josefa Kudrny, oběti rakouské vojenské justice. In: *Vojenský historický ústav Praha* [online]. [cit. 2017-02-18]. Dostupné z:
<http://www.vhu.cz/poprava-josefa-kudrny-obeti-rakouske-vojenske-justice/>

MATĚJKA, Pacifik. Nekrologium. In: *Provincie Kapucínů v České republice* [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z:
<http://www.kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/provincie/historieprov/613-nekrologium>

MENŠÍKOVÁ, Miroslava. P. Karel Kolísek. In: *Encyklopedie dějin města Brna* [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=19825

MINAŘÍK, Pavel. Vaše dotazy. Dotaz č. 515. In: *Československé vojenství* [online]. [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://vojenstvi.cz/vasedotazy_35.htm

MINAŘÍK, Pavel. Vaše dotazy. Dotaz č. 1376. In: *Československé vojenství* [online]. [cit. 2016-04-30]. Dostupné z: http://vojenstvi.cz/vasedotazy_92.htm

MOLLINOVÁ, Zdeňka. Kostel sv. Václava v Suchonicích. In: *Děkanát Přerov. Římskokatolická farnost Přerov* [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z:
<http://www.dekanatprerov.cz/node/2484>

P. Karel Kolísek. Osobnosti. In: *Encyklopedie dějin města Brna* [online]. [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=19825

Pamětní deska internovaným duchovním. In: *Spolek pro vojenská pietní místa* [online]. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.vets.cz/vpm/6112-pametni-deska-internovanym-duchovnim/>

Pamětní kniha farnosti Šumbaldské od roku 1897. In: *Farnost Šumvald, Dlouhá Loučka a Paseka* [online]. [cit. 2016-04-08]. Dostupné z: <http://www.farnost.sumvald.cz/kronika>

Pamětní medaile za obranu Slovenska v březnu 1939. In: *Forum valka* [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://forum.valka.cz/topic/view/55774/Pametni-medaile-Za-obranu-Slovenska-v-breznu-1939-1939-1945>

PEJČOCH, Ivo. Československý generál, který padl v bitvě na Dukle. In: *Vojenský historický ústav Praha* [online]. [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/jediny-ceskoslovensky-general-ktery-padl-v-bitve-na-dukle/>

Philipp von Seldeneck. In: *Marburger Repertorium zur Übersetzungsliteratur im deutschen Frühhumanismus* [online]. [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://www.mrfh.de/2100>

PLACHÝ, Jiří. Emanuel Hanuš (1883-1942). In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/emanuel-hanus>

PLACHÝ, Jiří, Karel Zháněl. Odboj a perzekuce křesťanů v době nacismu. In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit. 2014-10-14]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/rudolf-zhanel>

Poprava K. H. Franka – necenzurováno [online]. [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <https://youtu.be/q46TJHXXkhs>

Rákoczi körút, nyní Moyzesova ulica na Starém Meste. Katalóg ulíc. In: *Košice* [online]. [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.kosice.sk/ulice.php>

SANDTNER, Peter. Ekumenické stretnutie katolíkov a evanjelikov v Pezinku. In: *ECAV – Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku* [online]. [cit. 2016-07-06]. Dostupné z: http://www.ecav.sk/?p=spravodajstvo/SPRekumena/ekumenicke_stretnutie_katolikov_a_evanjelikov_v_pezinku_

Sdělení Tiskové a informační služby Ministerstva obrany České republiky ze dne 27. října 2009 pro udělení resortních vyznamenání. In: *Tisková a informační služba Ministerstva obrany* [online]. Vydáno 27. 10. 2009 [cit. 2016-05-04]. Dostupné z: www.army.cz/images/id_13001_14000/13339/0211.doc

St. Procopius Catholic Parish in Pilsen [online]. Parish History [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://stprocopiuschurch.org/about-us/parish-history/>

Stiftkaserne. In: *Wien Geschichte Wiki. Ein Service der Stadt Wien* [online]. [cit. 2016-07-07]. Dostupné z: <https://www.wien.gv.at/wiki/index.php?title=Stiftkaserne>

Světové sdružení bývalých politických vězňů [online]. [cit. 2016-07-06]. Dostupné z: <http://www.szcpv.org/04/sr6.html>

SÚDNY, Boris. *Prvý zostrel* [online]. [cit. 2015-11-26]. Dostupné z: <http://www.druhasvetova.sk/OLD/view.php?cisloclanku=2006100003>

ŠEDIVÝ, Václav. Jan Vítězslav Dušek. In: *Tábor. Oficiální web města* [online]. Poslední aktualizace 14. 06. 2016 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.taborcz.eu/jan-vitezslav-dusek/d-41680>

ŠIMSOVÁ, Milena. Československá YMCA. In: *PROTESTANT. Nezávislý evangelický měsíčník* [online] Rok 2014, č. 1 [cit. 2016-05-21]. Dostupné z: <http://protestant.evangelnet.cz/ceskoslovenska-ymca>

ŠRÁMEK, Pavel. Vaše dotazy. Dotaz č. 1456. In: *Československé vojenství* [online]. [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://vojenstvi.cz/vasedotazy_98.htm

TICHÁK, Tomáš. S Milošem Hájkem o konci války. In: *Listy, dvouměsíčník pro kulturu a dialog* [online]. Archiv, 2005, č. 2 [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=052&clanek=020503>

Tivat. Istorija grada. [online]. [cit. 2016-05-27]. Dostupné z: <http://www.tivat.travel/istorija-grada/>

ULJACKÝ, Tibor. Před 50 rokmi zomrel biskup a vojenský vikár Mons. Michal Buzalka. In: *Ministerstvo obrany Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2016-07-06]. Dostupné z: <http://www.ordinariat.sk/pred-50-rokmi-zomrel-biskup-a-vojensky-vikar-mons-michal-buzalka/?pg=7>

VALÁŠEK, Jakub. Velká válka ve sbírce Muzea Jindřichohradecka 8. In: *Hradec žije. Interaktivní průvodce Jindřichohradeckem* [online]. Poslední aktualizace 17. 10. 2015 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://hradeczije.cz/velka-valka-ve-sbirce-muzea-jindrichohradecka-8/>

VEJVAR, Stanislav. Ústřední jednotka československých legionářů – katolíků (1924–1937), díl II. In: *Distance. Revue pro kritické myšlení* [online]. Ročník 2003, č. 4 [cit. 2016-04-30]. Dostupné z: <http://www.distance.cz/rocnik-2003/4-cislo-3/ustredni-jednotka-ceskoslovenskych-legionarua---katolikua-1924---1937---dil-ii>

VLNAS, Vít. Kahleberg. Tichý svědek tureckého obléhání Vídně. In: *Eurabia* [online]. [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://eurabia.parlamentnilisty.cz/PrintArticle/344-kahlenberg-tichy-svedek-tureckeho-oblehani-vidne.aspx>

Z historického kalendáře na duben 2008. In: *Tiskové středisko české biskupské konference* [online]. [cit. 2016-04-30]. Dostupné z: <http://old.tisk.cirkev.cz/historicky-kalendar/z-historickeho-kalendare-na-duben-2008.html>

Zlatý záslužný kříž pro vojenské duchovní I. třídy Piis Meritis. In: *Vojenský historický ústav* [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/exhibit/zasluzny-kriz-pro-vojenske-duchovni/>

Záslužný kříž pro vojenské duchovní II. třídy Piis meritis. In: *Vojenský historický ústav* [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/exhibit/zasluzny-kriz-pro-vojenske-duchovni/>

SEZNAM ZKRATEK

ABS	Archiv bezpečnostních složek
ANM	Archiv Národního muzea
c. a k.	císařský a královský
CIC	Codex Iuris Canonici
ČR	Česká republika
čs.	československý/československá
ČSR	Československá republika
K. u K.	Kaiserliche und Königliche (císařský a královský)
MASH	Mobile Army Surgical Hospital (Mobilní armádní chirurgická nemocnice)
MNO	Ministerstvo národní obrany
Msgre/Mons.	Monsignore
MV	Ministerstvo vnitra
NA	Národní archiv
P.	Pater
p. pl.	pěší pluk
SJ	Societas Jesu
SOA	Státní oblastní archiv
StB	Státní bezpečnost
ÚSTR	Ústav pro studium totalitních režimů
VHA	Vojenský historický archiv
VHÚ	Vojenský historický ústav
VÚA	Vojenský ústřední archiv
ZVV	Zemské vojenské velitelství

Zkratky vojenských hodností

ppor.	podporučík
por.	poručík
npor.	nadporučík
kpt.	kapitán
škpt.	štábní kapitán
mjr.	major
pplk.	podplukovník
plk.	plukovník
gen.	generál
brig. gen.	brigádní generál
div. gen.	divizní generál
duch.	duchovní
duch. sl.	duchovní služby
just.	justice

VÝBĚROVÝ JMENNÝ REJSTŘÍK

Andrejkovič Violand Pavol	92–95, 225
Bednařík Robert	95–102, 185, 223, 224, 225, 229, 230
Belopotoczky Koloman	20, 23
Beneš Edvard	10, 36, 37, 71, 90, 142, 233
Bielik Emerich	9, 18, 19, 20, 21, 23, 28, 30, 32, 33, 82, 233, 251, 255
Biskup Alfons	102–103
Bombera Josef	42, 43, 45, 81–86, 219, 225, 241, 251, 257
Drábek František	186
Drábek Vilem Ambrož	45, 103–104, 221, 225
Eliáš Alois	91, 114, 207
Eret Josef	207, 237
Finda František	45, 67, 104–106, 221, 225
Forst Karel	67, 106–108, 225
Franta Ondřej	186
František Josef I.	21, 32
Fritz Ondřej (Andreas)	108–110, 219, 222, 225
Hajdin Jindřich	186
Hanuš Emanuel	110–112, 220, 225, 245
Hoblík Felix	45, 50, 112–115, 214, 221, 225, 229, 234
Honig Adolf	115–117, 225, 232, 234
Husička Hynek Ignác	67, 117–119, 225
Janák Jaroslav	8, 13, 14, 45, 79, 90, 120, 139, 185, 189–217, 220, 221, 222, 223, 225, 230, 232, 251, 260, 282
Jestříbek Vojtěch	119–121, 225
Junek Václav	121–122, 225
Kepka Václav	122–125, 225
Kišš-Kalina Dezider	125–129, 218, 222, 226
Knap František	129–130, 226
Kolísek Karel	130–132, 226, 244
Koutný Antonín	186–187
Kovalčík František	45, 132–135, 221, 226
Kozák Josef	135–137, 147, 185, 226
Krásna Albín	137–138, 220, 226
Kristek Josef	67, 138–140, 226
Kubáň Methoděj	11, 13, 39, 45, 58, 66, 67, 87–92, 105, 114, 166, 175, 206, 207, 209, 214, 221, 223, 224, 226, 228, 236, 237, 240, 251, 259, 274, 282
Kudrna Václav	67, 118, 140–141, 226
Kwapil Heřman (Hermann)	141–144, 222, 226
Lednický Anton	67, 145–147, 226

Medek Ignác	45, 86–87, 120, 124, 226, 251, 258
Mitošinka Jozef	147–148, 226
Nálevka Petr	67, 149–150, 226
Němec Václav	150–152, 226
Novák Vojtěch	187
Olšar Augustin	152–153, 226
Pelikán Emil	153–154, 226
Pospíšil Josef	154–155, 226
Přáda Robert	155–157, 226
Rašek Josef	157–158, 226
Růžička Jan	158, 219
Ryšavý Jan	158–160, 226
Solárik Augustín Ondřej	67, 160–161, 226
Sviežený Anton	162–163, 227
Šalša Josef	164–165, 187, 227
Šeda Josef	45, 165–167, 221, 227
Špaček František	167–168, 227
Šuba Viktor	187
Šuman Gustav	120, 168–170, 227, 237
Tabach Jan	187
Tileček Filip	188
Tomíček Karel	171, 227
Tschöpp Jan	172–173, 227
Vampola Josef	85, 173–174, 227
Věrný Theodor	45, 174–176, 221, 227
Veselý Kassián	188
Veselý Ludevít Michal	177–179, 218, 223, 227, 230
Vilkovský Valentín	180–182, 227
Vojtovič Pavel	188
Voneš Antonín	40, 41, 42, 43, 45, 70, 79–81, 129, 130, 154, 167, 191, 219, 220, 225, 227, 228, 238, 251, 256
Vymětal Josef	45, 72, 107, 108, 166, 171, 182–183, 221, 227
Zdrálek Josef	188
Zháněl Karel	66, 183–185, 220, 227, 245, 282
Zháněl Rudolf	10, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 66, 158, 238, 239

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1** Sigismund Anton Graf von Hohenwart, apoštolský polní vikář 1792–1803
- Příloha č. 2** Josef Chrysostomus Pauer, apoštolský polní vikář 1815–1826
- Příloha č. 3** Johann Michael Leonhard, apoštolský polní vikář 1836–1863
- Příloha č. 4** Emmerich Bielik, apoštolský polní vikář 1911–1918
- Příloha č. 5** generální superior Msgre. Antonín Voneš, přednosta 1918–1922
- Příloha č. 6** generální superior Msgre. Josef Bombera, přednosta 1923–1925
- Příloha č. 7** generál duchovní Msgre. Ignác Medek, přednosta 1925–1935
- Příloha č. 8** generál duchovní Msgre. Methoděj Kubáň, přednosta 1935–1939
- Příloha č. 9** generál duchovní Msgre. Jaroslav Janák, přednosta 1946–1949
- Příloha č. 10** Organizace duchovní služby v míru
- Příloha č. 11** Seznam předmětů polní kaple pro vyznání římskokatolické
- Příloha č. 12** Seznam předmětů polní kaple pro vyznání řeckokatolické
- Příloha č. 13** Seznam předmětů polní kaple pro vyznání evangelické
- Příloha č. 14** Seznam předmětů polní kaple pro vyznání československé
- Příloha č. 15** Seznam předmětů polní kaple pro vyznání israelské
- Příloha č. 16** Polní kaple římskokatolická
- Příloha č. 17** Polní kaple římskokatolická – prostor pro paramenta
- Příloha č. 18** Polní kaple římskokatolická – vnitřní uspořádání předmětů
- Příloha č. 19** Polní kaple římskokatolická – rozložená oltářní deska
- Příloha č. 20** Seznam předmětů polní bohoslužebné brašny pro vyznání katolické
- Příloha č. 21** Seznam předmětů polní bohoslužebné brašny pro vyznání evangelické
- Příloha č. 22** Seznam předmětů polní bohoslužebné brašny pro vyznání církve československé
- Příloha č. 23** Originální seznam podepsaný gen. duch. Msgre. Methodějem Kubáněm
- Příloha č. 24** Polní bohoslužebná brašna kožená
- Příloha č. 25** Polní bohoslužebná brašna plátěná
- Příloha č. 26** Plató z bohoslužebné brašny pro vyznání katolické
- Příloha č. 27** Rakousko-uherský polní kurát
- Příloha č. 28** Mše svatá v zákopech – 1. světová válka
- Příloha č. 29** Mše svatá v zákopech – 1. světová válka
- Příloha č. 30** Duchovní záslužný kříž I. a II. třídy
- Příloha č. 31** Vedení duchovní služby v roce 1938

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Biskup Sigismund Anton Graf von Hohenwart, apoštolský polní vikář v letech 1792–1803¹⁰⁵².

¹⁰⁵² Nástupce prvního polního vikáře Johanna Heinricha Kerense, představeného polního vikariátu, zřízeného panovnicí Marií Terezií v roce 1773. Dobové vyobrazení v majetku autora.

Příloha č. 2

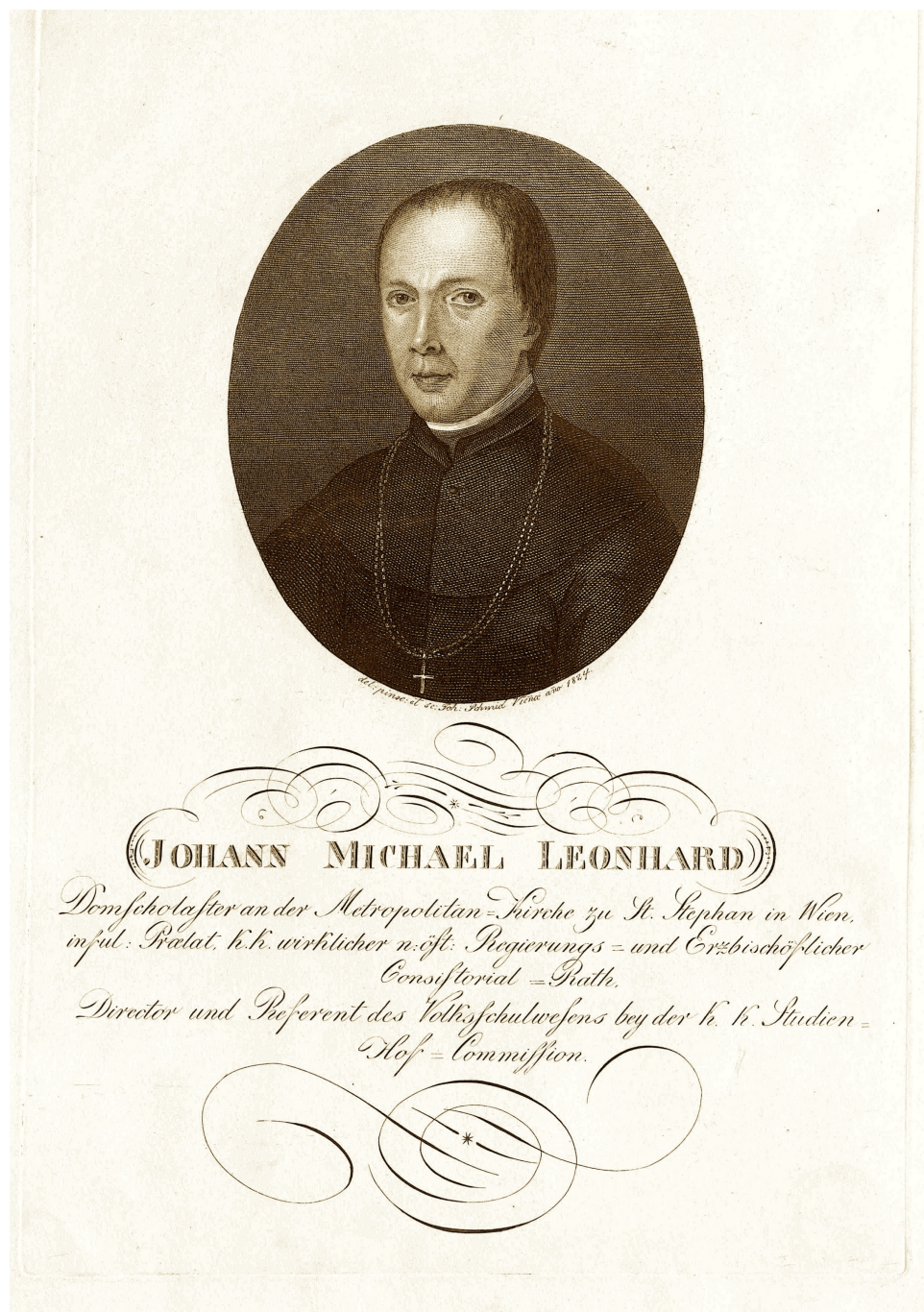
Biskup Josef Chrysostomus Pauer, apoštolský polní vikář 1815–1826¹⁰⁵³.

¹⁰⁵³ Biskup Josef Chrysostomus Pauer byl čtvrtým představeným polního vikariátu. Dobové vyobrazení v majetku autora.

Příloha č. 3

Johann Michael Leonhard, apoštolský polní vikář 1836–1863¹⁰⁵⁴.

¹⁰⁵⁴ Johann Michael Leonhard byl vysvěcen na biskupa v roce 1828. V roce 1836 byl ustanoven vojenským ordinářem. Dobové vyobrazení v majetku autora.

Příloha č. 5

generální superior Msgre. Antonín Voneš, přednosta 1918–1922¹⁰⁵⁶.

¹⁰⁵⁶ První přednosta československé branné moci po roce 1918. PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl VII, s. 82.

Příloha č. 6

generální superior Msgre. Josef Bombera, přednosta 1923–1925¹⁰⁵⁷.

¹⁰⁵⁷ Generální superior Msgre. Josef Bombera, biskup Hieropolitánský, druhý přednosta čs. branné moci. PETERA, Václav. *Géniové církve a vlasti*. Rukopis, díl VII, s. 159.

Příloha č. 7

generál duchovní Msgre. Ignác Medek, přednosta 1925–1935¹⁰⁵⁸.

¹⁰⁵⁸ MASKALÍK, Alex, *Elita armády. Československá vojenská generalita 1918–1992*. Košice: HWSK, s. r. o., 2012, s. 411. ISBN 978-80-970941-0-2.

Příloha č. 8

generál duchovní Msgr. Methoděj Kubáň, přednosta 1935–1939¹⁰⁵⁹.

¹⁰⁵⁹ Fotografie poskytnuta ze soukromé sbírky PhDr. Eduarda Stehlíka, Ph.D., MBA.

Příloha č. 9

generál duchovní Msgre. Jaroslav Janák, přednosta 1946–1949¹⁰⁶⁰.

¹⁰⁶⁰ Fotografie poskytnuta ze soukromé sbírky PhDr. Eduarda Stehlíka, Ph.D., MBA.

Příloha č. 10

Organizace duchovní služby v míru¹⁰⁶¹.

Organisace duchovní služby v míru								
Orgán duchovní služby	Útvar	Duchovní služba církve			Výpomocná duchovní správa církve			
		katol.	evang.	českoslov.	katol.	evang.	čsl.	
Řídící	MNO., I/6 odděl.	skup. katol.	skup. evang.	skup. českoslov.				
Řídící a výkonný	Velitelství sboru	I.	1	1	vykonává předn. skup. I/6 odděl. MNO.			
		II.	1	vykonává předn. evang. duch. správy		velit. I. sb.		
		III.	1		velit. V. sb.	1		
		IV.	1		velit. I. sb.			
		V.	1	1		vykonává předn. duch. správy církve čsl. velit. III. sb.		
		VI.	1	1				
		VII.	1	Vykonává předn. evang. duchovní správy velit. V. sb.				
Výkonný	Velitelství divise	1						
	P. pl. 12, 16, 23, 25, 41 a 45	1						
	Sb. nem. 1	1						
	PV. Čáslav				1			
	PV. Hodonín				1			
	PV. Hořice				1			
	PV. Jihlava				1			
	PV. Jindř. Hradec				1			
	PV. Kroměříž				1			
	PV. Milovice				1			
	PV. Olomouc					1		
	PV. Pardubice						1	
	PV. Písek				1			
	PV. Terezín				1			
	PV. Vysoké Mýto						1	

¹⁰⁶¹ Služební předpis A-XI-1. Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 44.

Příloha č. 11

Seznam předmětů polní kaple pro vyznání římskokatolické¹⁰⁶².

60

Příloha 9

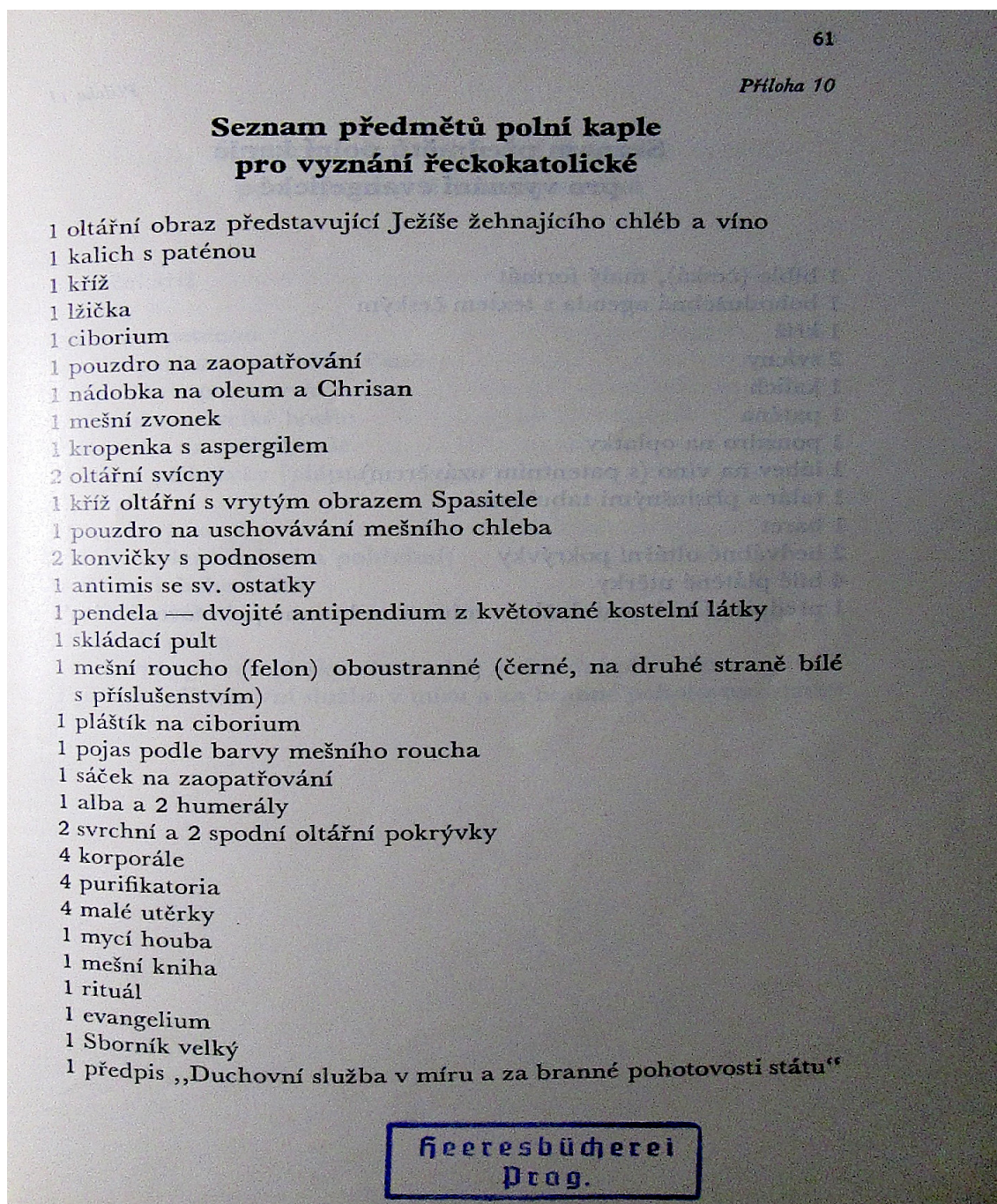
**Seznam předmětů polní kaple
pro vyznání římskokatolické**

1 kalich s paténou	
1 oltářní kříž	
2 svícný	
1 nádoba na sv. oleje OI.	
1 operkulum	
1 zvonek	
1 pár mešních konviček s podnosem	
1 aspergil	
1 pouzdro na hostie	
1 velká paténa na zaopatřování	
1 mešní roucho černobílé s příslušenstvím (štola, manipul, bursa, palla a velum na kalich)	
1 štola fialověbílá	
1 černá sukně (nouzový talár)	
1 alba	
2 humerály	
1 cingulum	
1 rocheta	
2 svrchní a 2 spodní oltářní plátna	
2 korporále	
4 purifikatoria	
4 malé utěrky k Lavabo	
1 oltářní kámen s ostatky sv.	
1 mešní kniha	
1 rituál	
1 kniha evangelií a epištol	
1 předpis „Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu“	

¹⁰⁶² Služební předpis A-XI-1. *Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 60.

Příloha č. 12

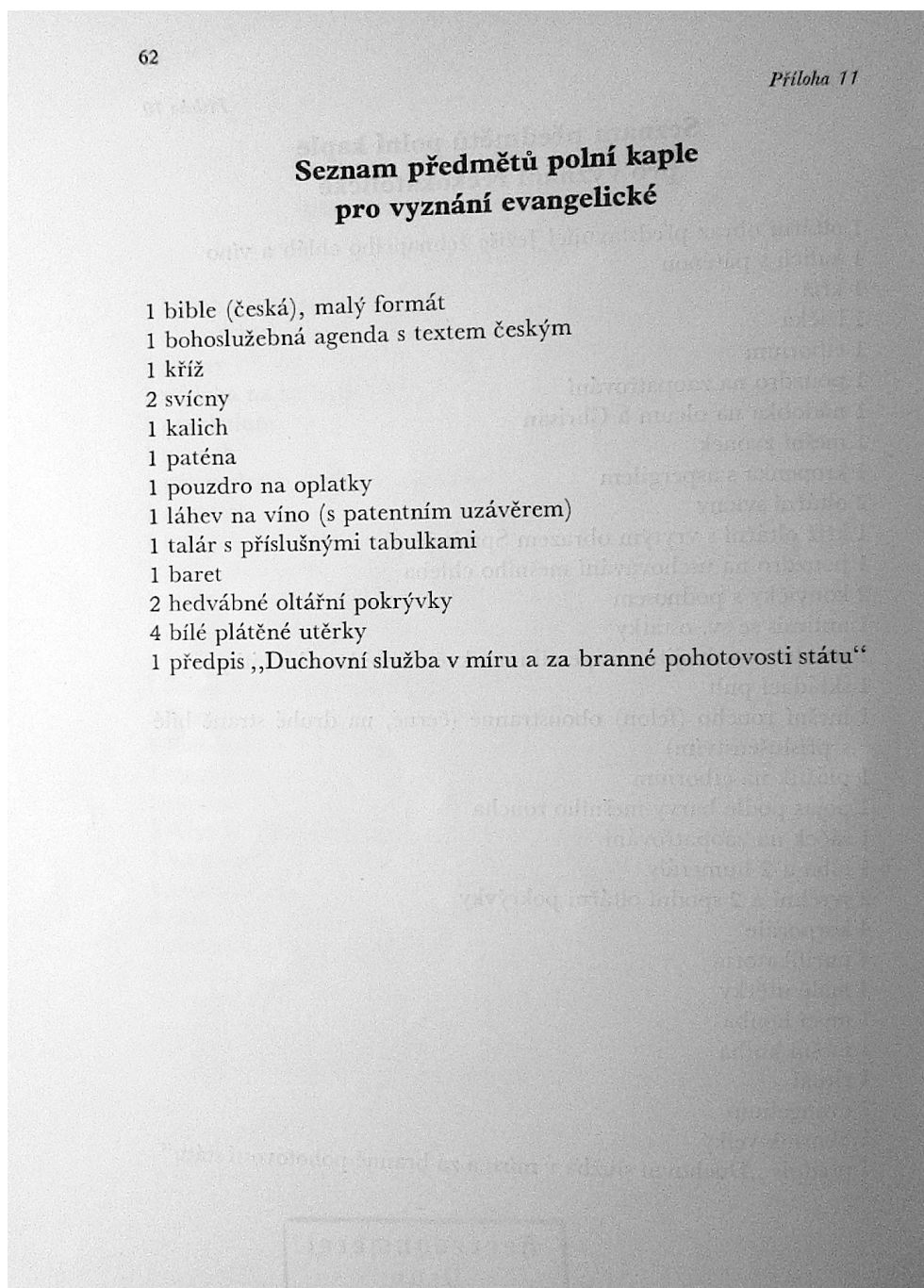
Seznam předmětů polní kaple pro vyznání řeckokatolické¹⁰⁶³.

¹⁰⁶³ Služební předpis A-XI-1. *Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 61.

Příloha č. 13

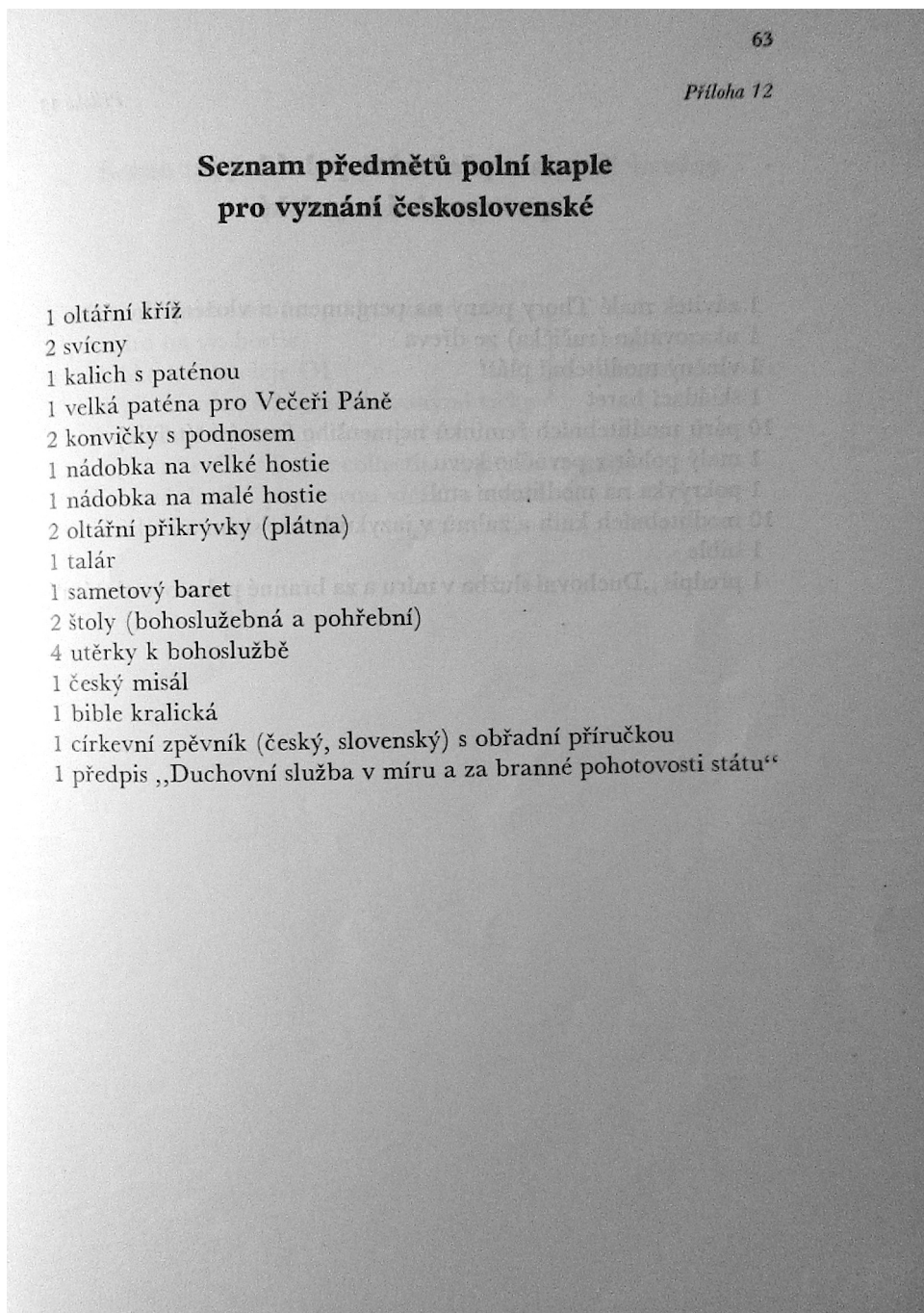
Seznam předmětů polní kaple pro vyznání evangelické¹⁰⁶⁴.

¹⁰⁶⁴ Služební předpis A-XI-1. *Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 62.

Příloha č. 14

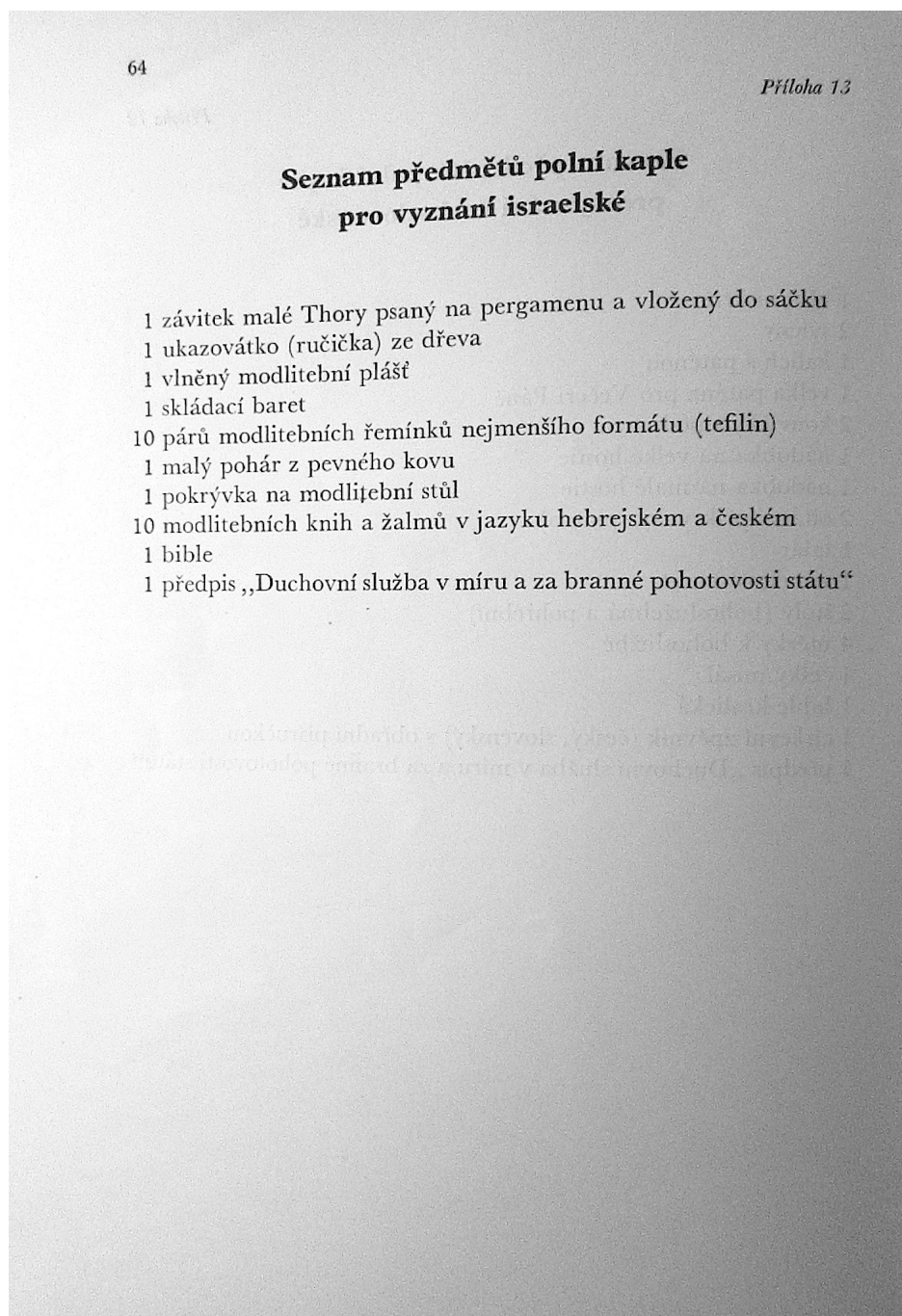
Seznam předmětů polní kaple pro vyznání československé¹⁰⁶⁵.

¹⁰⁶⁵ Služební předpis A-XI-1. *Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 63.

Příloha č. 15

Seznam předmětů polní kaple pro vyznání israelské¹⁰⁶⁶.

¹⁰⁶⁶ Služební předpis A-XI-1. *Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 64.

Příloha č. 19

Polní kaple římskokatolická¹⁰⁶⁷.

¹⁰⁶⁷ Tato polní kaple se nalézá v majetku římskokatolické farnosti u sv. Ignáce v Praze 2. Fotografie byly poskytnuty z fondu Národního památkového ústavu, Územního pracoviště v Praze. Autoři: SROVNAL, Filip a HAVLÍK, Přemysl.

Příloha č. 17

Polní kaple římskokatolická – prostor pro paramenta¹⁰⁶⁸.

¹⁰⁶⁸ Prostor pro liturgické oděvy – kasule, štóly a manipuly v liturgických barvách v prostoru za deskou s mešními tabulkami. Fotografie byly poskytnuty z fondu Národního památkového ústavu, Územního pracoviště v Praze. Autoři: SROVNAL, Filip a HAVLÍK, Přemysl.

Příloha č. 18

Polní kaple římskokatolická – vnitřní uspořádání předmětů¹⁰⁶⁹.

¹⁰⁶⁹ Uspořádání liturgických předmětů v prostoru pod oltářní deskou. Fotografie byly poskytnuty z fondu Národního památkového ústavu, Územního pracoviště v Praze. Autoři: SROVNAL, Filip a HAVLÍK, Přemysl.

Příloha č. 19

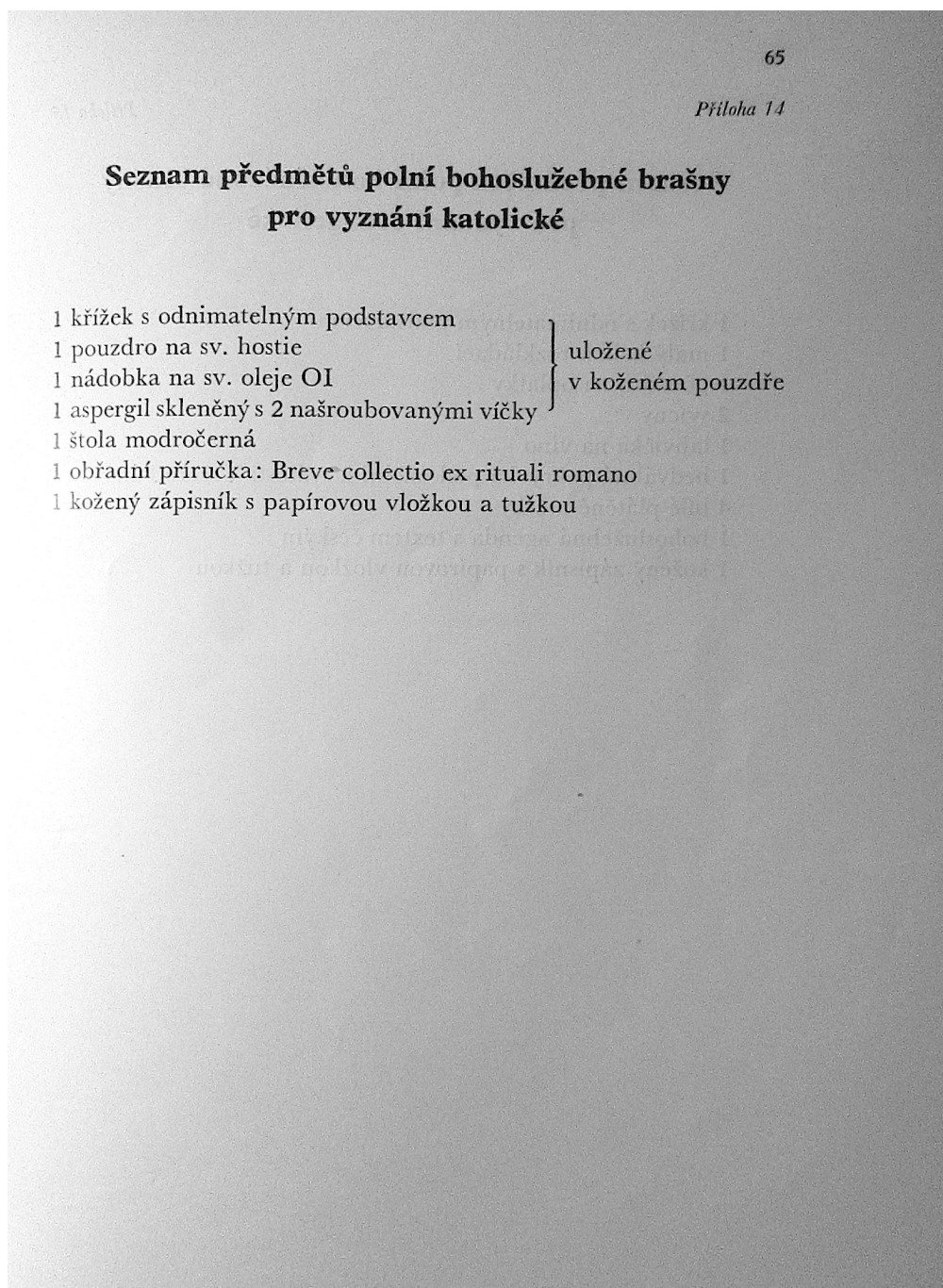
Polní kaple římskokatolická – rozložená oltářní deska¹⁰⁷⁰.

¹⁰⁷⁰ Rozložená oltářní deska (bez pokryvadla) s liturgickými předměty. Na čelní desce s mešními tabulkami jsou v držácích zavěšeny svíčky. Pod korporálem je oltářní kámen s vloženým ostatkem. Fotografie byly poskytnuty z fondu Národního památkového ústavu, Územního pracoviště v Praze. Autoři: SROVNAL, Filip a HAVLÍK, Přemysl.

Příloha č. 20

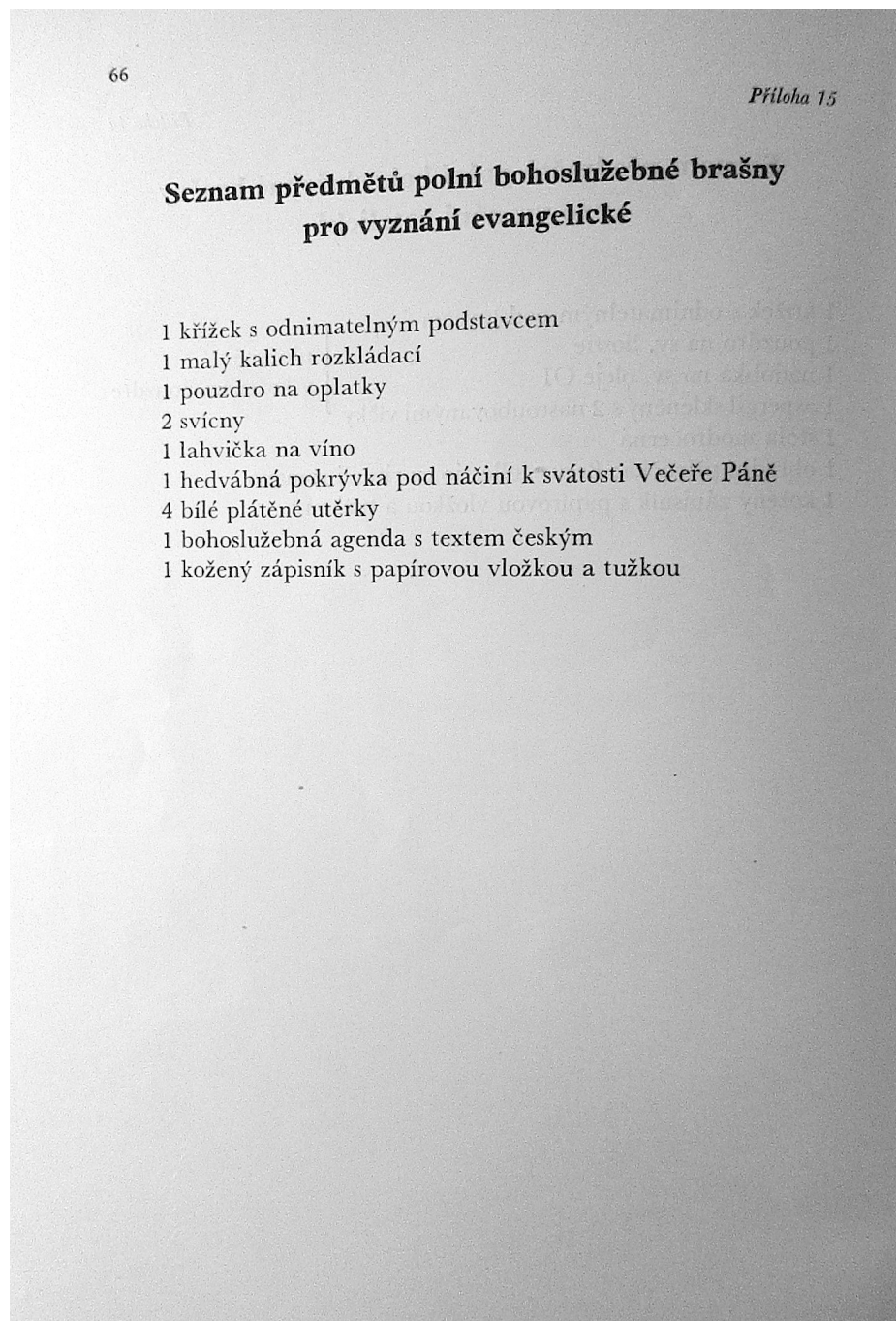
Seznam předmětů polní bohoslužebné brašny pro vyznání katolické¹⁰⁷¹.

¹⁰⁷¹ Služební předpis A-XI-1. *Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 65.

Příloha č. 21

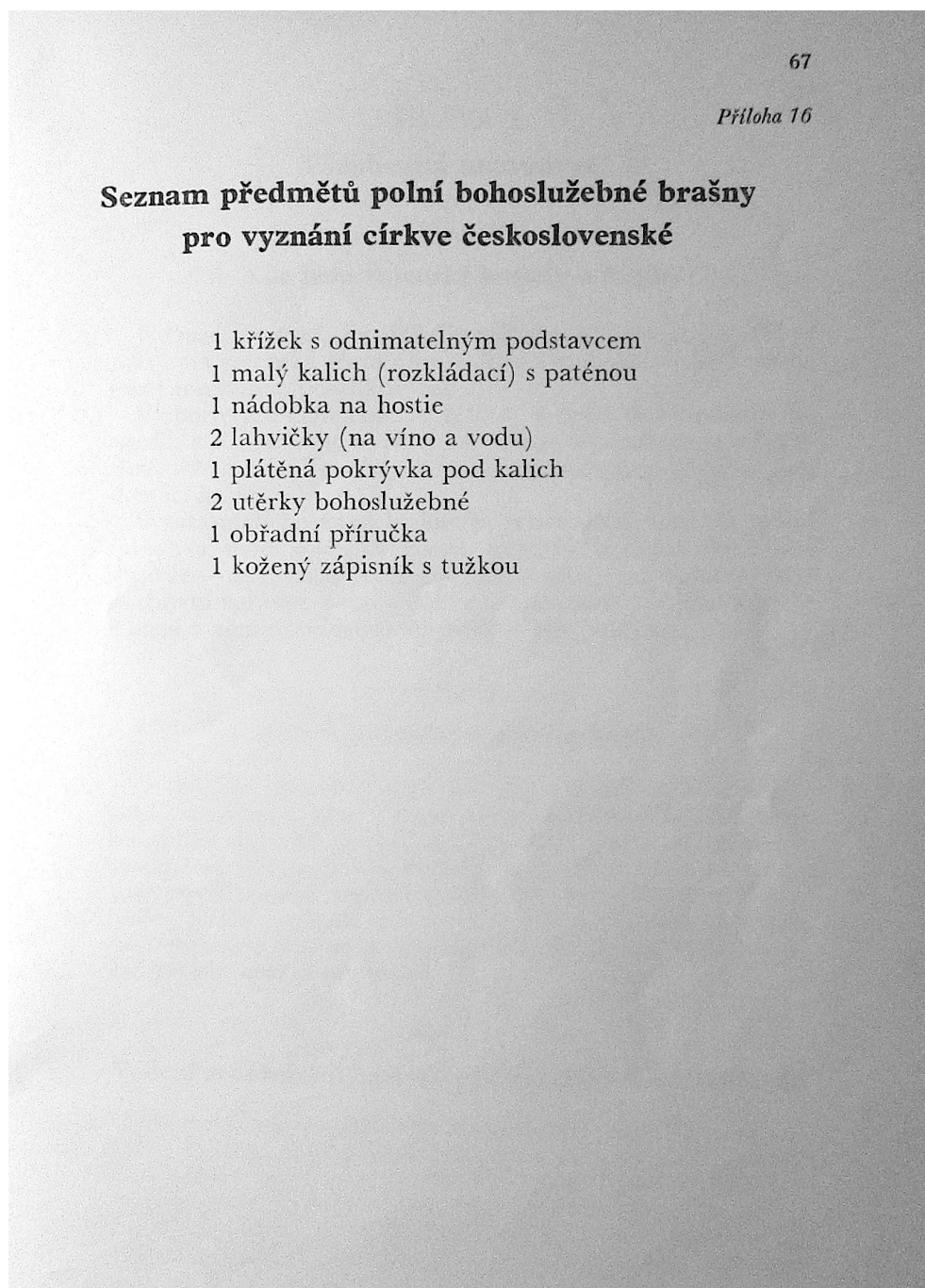
Seznam předmětů polní bohoslužebné brašny pro vyznání evangelické¹⁰⁷².

¹⁰⁷² Služební předpis A-XI-1. *Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 66.

Příloha č. 22

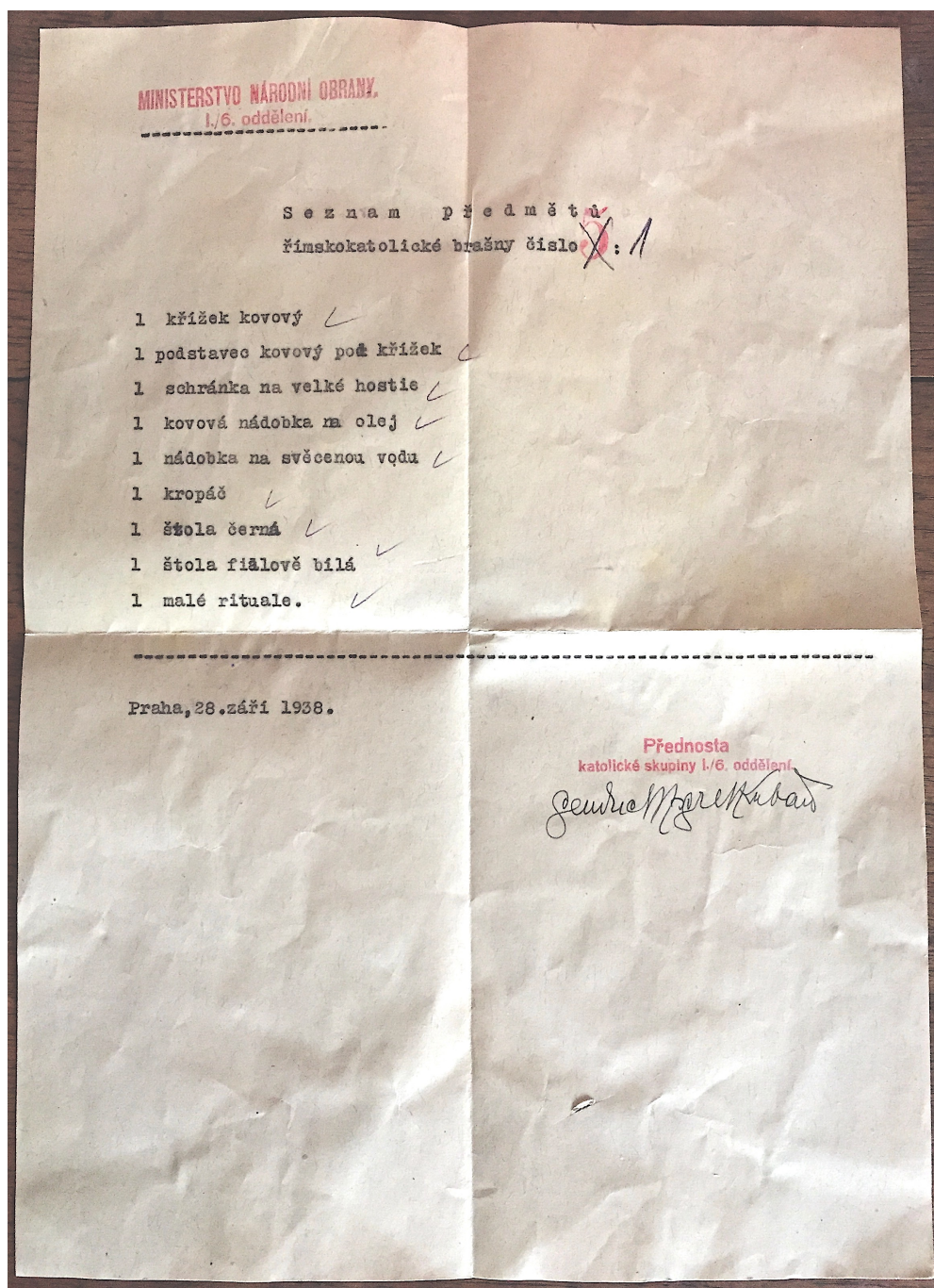
Seznam předmětů polní bohoslužebné brašny pro vyznání církve československé¹⁰⁷³.

¹⁰⁷³ Služební předpis A-XI-1. *Duchovní služba v míru a za branné pohotovosti státu*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1938, s. 67.

Příloha č. 23

Originální seznam podepsaný gen. duch. Msgre. Methodějem Kubáněm¹⁰⁷⁴.

¹⁰⁷⁴ Dokument, osobně signovaný tehdejší přednostou katolické skupiny I./6. oddělení duchovního MNO gen. Msgre. Methodějem Kubáněm, je součástí bohoslužebné brašny pro vyznání katolické. V majetku římskokatolické farnosti u sv. Ignáce v Praze 2. Autor fotografie: LAŇKA, Jiří Ignác. Fotografie v majetku autora.

Příloha č. 24

Polní bohoslužebná brašna kožená¹⁰⁷⁵.

¹⁰⁷⁵ Brašna je v majetku římskokatolické farnosti u sv. Ignáce v Praze 2. Fotografie byly poskytnuty z fondu Národního památkového ústavu, Územního pracoviště v Praze. Autoři: SROVNAL, Filip a HAVLÍK, Přemysl.

Příloha č. 25

Polní bohoslužebná brašna plátěná¹⁰⁷⁶.

¹⁰⁷⁶ Brašna je v majetku římskokatolické farnosti u sv. Ignáce v Praze 2. Fotografie byly poskytnuty z fondu Národního památkového ústavu, Územního pracoviště v Praze. Autoři: SROVNAL, Filip a HAVLÍK, Přemysl.

Příloha č. 26

Plátó z bohoslužebné brašny pro vyznání katolické¹⁰⁷⁷.

¹⁰⁷⁷ Brašna je v majetku římskokatolické farnosti u sv. Ignáce v Praze 2. Fotografie byly poskytnuty z fondu Národního památkového ústavu, Územního pracoviště v Praze. Autoři: SROVNAL, Filip a HAVLÍK, Přemysl.

Příloha č. 27

Rakousko-uherský polní kurát¹⁰⁷⁸.

¹⁰⁷⁸ Rakousko-uherský polní kurát v uniformě, která byla používána pro zápolí. V tomto případě se jedná o P. Ludvíka Felera, který byl v letech 1958–1971 správcem kostela Nanebevzetí Panny Marie a sv. Karla Velikého v Praze na Karlově. Dobová pohlednice. V majetku autora.

Příloha č. 28

Mše svatá v zákopech – 1. světová válka¹⁰⁷⁹.

¹⁰⁷⁹ Dobová pohlednice. V majetku autora.

Příloha č. 30

Mše svatá v zákopech – 1. světová válka¹⁰⁸⁰.

¹⁰⁸⁰ Dobová pohlednice. V majetku autora.

Příloha č. 30

Duchovní záslužný kříž I. a II. třídy¹⁰⁸¹.

¹⁰⁸¹ Duchovní záslužný kříž byl zřízen v roce 1801 rozhodnutím císaře Františka I. Rakouského. Existoval ve dvou stupních. Duchovní záslužný kříž I. třídy (od r. 1911), dříve Zlatý záslužný kříž, s bílým středovým medailonem, a Duchovní záslužný kříž II. třídy (do r. 1911), dříve Stříbrný záslužný kříž, s modrým středovým medailonem. Nápis v medailonu je PIIS MERITIS (Zbožným zásluhám). V roce 1916 bylo zavedeno používání zkřížených pozlacených mečů jako vyšší stupeň vyznamenání za zásluhy v době války „před tvářím nepřítele“. CHUDÝ, Ivan. Duchovní záslužný kříž (Geistliches Verdienstkreuz – Piis Meritis). In: Klub vojenskej histórie Beskydy Humenné [online]. [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <http://www.kvhbeskydy.sk/duchovny-zasluzny-kriz-geistliches-verdienstkreuz---piis-meritis/>

Příloha č. 31

Vedení duchovní služby v roce 1938¹⁰⁸².

¹⁰⁸² Fotografie, která vznikla v srpnu 1938, kdy byl přednosta I./6. oddělení MNO Msgre. Methoděj Kubáň povýšen na generála duchovní služby. Na snímku je se svými nejbližšími spolupracovníky. Zleva sedící: pplk. duch. Rudolf Kalda, přednosta evangelické skupiny, gen. duch. Methoděj Kubáň, mjr. duch. Ladislav Kopal, přednosta československé skupiny. Zleva stojící: rovněž čerstvě povýšený pplk. duch. Jaroslav Janák a mjr. duch. Karel Zháněl. Fotografie poskytnuta ze soukromé sbírky PhDr. Eduarda Stehlíka, Ph.D., MBA.

ABSTRAKT

LAŇKA, Jiří Ignác. *Vojenská duchovní služba v Československé armádě v letech 1918–1939 se zvláštním přihlédnutím k římskokatolické církvi*. České Budějovice 2017. Disertační práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce Martin Weis.

Klíčová slova: armáda, branná moc, církve, Československá republika, duchovní služba, duchovní, důstojník, voják, stát.

Disertační práce se zabývá historií vojenské duchovní služby v prostoru historických českých zemí. Věnuje se primárně meziválečnému období existence samostatné Československé republiky.

První část se zabývá historií působení vojenských duchovních osob do doby vzniku první republiky. Stručně přitom prochází údobím mnoha staletí. Poté informuje o vzniku československé armády po roce 1918. Všímá si zvláště recepce a vývoje duchovní služby až do doby reorganizace branné moci ve třicátých letech. Dále podává informace o vývoji ve stabilizované duchovní službě a o její obecné organizaci jak v době míru, tak i v době branné pohotovosti státu. V další části práce informuje o činnosti vojenských duchovních v různých specifických prostředích. Nejobsáhlejší pátá kapitola je věnována životním příběhům jednotlivých vojenských duchovních. Na ni navazuje část, ve které práce přibližuje život a dílo posledního přednosty duchovní služby generála Jaroslava Janáka. Tyto životopisy jsou klíčovými zdroji pro poznání reálného průběhu služebního života katolických vojenských kněží.

Disertační práce je zpracována především na základě studia archivních pramenů.

ABSTRACT

Military Chaplaincy in the Czechoslovak Army in the years 1918–1939 with special emphasis on the Roman Catholic Church.

Key words: Army, armed forces, Church, Czechoslovak Republic, Military Chaplaincy, chaplain, officer, soldier, state.

This dissertation deals with the history of military chaplaincy in the space of the historic Czech lands. It mainly focuses interwar period of the independent Czechoslovak Republic.

The first part of this work deals with the history of activities of military clergymen until the time of founding of the First Republic and briefly passes through a period of many centuries. Then it informs about founding of Czechoslovak Army after year 1918. It notes especially the receipt and development of military chaplaincy until the reorganization of the armed forces in the thirties. Also, it informs about the development in a stable chaplaincy and about its general organization, both in peacetime and in time of the state of emergency. The next section informs about the activities of chaplains in different specific environments. The most comprehensive fifth chapter is dedicated to the life stories of individual chaplains. The consequential part shows life and work of the last chief of military chaplains General Jaroslav Janák. These biographies are key resources for understanding the real duty life of catholic military priests.

This dissertation is primarily compiled on the bases of archive resources.